

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**GÜNEY ÇİN DENİZİ'NDE ABD VE ÇİN'İN ÇATIŞMA EĞİLİMLİ
REKABETİ VE İKİLİ İLİŞKİLERE YANSIMLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sümevra Betül COŞKUN

Bursa 2019

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

GÜNEY ÇİN DENİZİ'NDE ABD VE ÇİN'İN ÇATIŞMA EĞİLİMLİ REKABETİ VE İKİLİ İLİŞKİLERE YANSIMLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sümevra Betül COŞKUN

Danışman:

Prof. Dr. Muzaffer Ercan YILMAZ

Bursa 2019

TEZ ONAY SAYFASI
TC.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda 701516010 numaralı Sümeyra Betül COŞKUN'UN hazırladığı Güney Çin Denizi'nde ABD ve Çin'in Çatışma Eğilimli Rekabeti ve İkili İlişkilere Yansımaları konulu Yüksek Lisans Çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, 12.09.2019 günü 11:00. - 12:00 saatleri arasında yapılmış, sorulara verilen cevaplar sonunda adayın tezinin ..başarılı.. (başarılı / başarısız) olduğuna oybirliği.. (oybirliği / oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Prof. Dr. Muzaffer Ercan YILMAZ

Uludağ Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Gökhan ÖZKAN
Bursa Teknik Üniversitesi

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Halil Mustafa BEKTAŞ
Uludağ Üniversitesi

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 22/08/2019

Tez Başlığı/Konusu: Güney Çin Denizi'nde ABD ve Çin'in Çatışma Eğilimli Rekabeti ve İkili İlişkilere Yansımaları

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 170 sayfalık kısmına ilişkin, 22/08/2019 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 12 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Sümeyra Betül COŞKUN
Öğrenci No: 701516010
Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler
Programı:
Statüsü: Y.Lisans Doktora

22.08.2019

Danışman (Adı, Soyadı, Tarih)

* Turnitin programına Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum Güney Çin Denizi'nde ABD ve Çin'in Çatışma Eğilimli Rekabeti ve İkili İlişkilere Yansımaları başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

26.08.2019

Adı Soyadı: Sümeyra Betül COŞKUN

Öğrenci No: 701516010

Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler

Programı: Uluslararası İlişkiler Tezli Yüksek Lisans Programı

Statüsü: Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı	: Sümeyra Betül COŞKUN
Üniversite	: Uludağ Üniversitesi
Enstitü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı	: Uluslararası İlişkiler
Bilim Dalı	: Uluslararası İlişkiler
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	:XV + 202
Mezuniyet Tarihi	: ... /... / 2019
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Muzaffer Ercan YILMAZ

GÜNEY ÇİN DENİZİ'NDE ABD VE ÇİN ARASINDAKİ ÇATIŞMA EĞİLİMLİ REKABET VE İKİLİ İLİŞKİLERE YANSIMALARI

Bu çalışma, Güney Çin Denizi'nde ABD ve Çin arasında yaşanan çatışma eğilimli rekabeti ve bu rekabetin ikili ilişkilere yansımalarını analiz etmektedir. Son dönemlerde Güney Çin Denizi'ne yönelik artan ilgi, özellikle ABD ve Çin arasında yaşanan rekabeti de etkilemiştir ve zaman zaman bölgede gerilimin yaşanmasına neden olmuştur. Bu çalışmanın amacı da bu iki devlet arasında yaşanan çatışma eğilimli rekabeti ve tarafların bu rekabetteki rolünü ortaya koymak olmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde Güney Çin Denizi'nin neden bölge devletlerinin yanında özellikle Çin ile ABD için önemli olduğunu, ikinci bölümünde ABD ve Çin'in bölgeye yönelik dış politikaları ve bu doğrultuda gerçekleştirdikleri faaliyetleri, son bölümde ise ABD ve Çin'in bölgede çakışan çıkarları nedeniyle çatışma eğilimli rekabetin yaşadığı alanlar analiz edilmiştir. Bu çalışma, nesnel ve bilimsel bir literatür taraması yapılarak incelenmiştir ve bu konuda yetkili kişilerin konuya ilişkin konuşmaları söylem analizine tabi tutulmuştur. Ayrıca konunun güncel olması sebebiyle haber takibi yapılarak güncel gelişmelerin çalışma konusuna olan etkileri incelenmiştir. Çalışma sonucunda ABD ile Çin arasında bölgeye yönelik algı farklarının, iki devletin bölgedeki politikaları ve birbirini algılama şekilleri üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca iki devlet arasında Güney Çin Denizi'nde yaşanan rekabetin ve bu rekabet sonucunda oluşan gerilim sorununun aslında çok etkenli bir sorun olduğu, bu sebeple sorunun sadece ABD ve Çin arasında bir çözüm yoluna gidilerek aşılamayacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler:

Güney Çin Denizi, ABD-Çin İlişkileri, Çin-ABD İlişkileri, Güneydoğu Asya Rekabeti

ABSTRACT

Name and Surname : Sumeyra Betul COSKUN
University : Uludag University
Institution : Institute of Social Sciences
Field : International Relations
Branch : International Relations
Degree Awarded : Master
Page Count : XV+ 202
Degree Date : ... / ... / 2019
Supervisor : Prof. Dr. Muzaffer Ercan YILMAZ

U.S.-CHINA CONFLICT PRONE COMPETITION IN THE SOUTH CHINA SEA AND IT'S REFLECTION ON BILATERAL RELATIONS

This study analyzes the conflict-prone competition between the U.S. and China in the South China Sea and its reflections on bilateral relations. Recently, increasing interest in the South China Sea has also affected the rivalry between the U.S. and China in particular and has caused tensions to rise in the region from time to time. The aim of this study is to reveal the conflict-prone competition between these two states and the role of the parties in this competition. In the first part of the study, the reasons why the South China Sea is important for China and the U.S.; in the second part, foreign policies of the U.S. and China towards the region and their activities accordingly; and in the last section of the study, the areas of conflict-prone competition due to the conflicting interests of the U.S. and China in the region were analyzed. This study has been examined by carrying out an objective and scientific literature review and a discourse analysis on the speeches of authorities on this subject. In addition, due to the fact of the subject of the study being current, news about this particular topic were pursued and the effects of the current developments on the subject of the study were examined. As a result of the study, it was concluded that the differences of perception between the U.S. and China towards the region had an impact on the two states policies of the region and on their perceptions of each other. It was also concluded that the competition between the two states in the South China Sea and the tension problem that arose as a result of this competition is actually a multi-factor problem and therefore the problem cannot be overcome by just an upcoming solution between the USA and China alone.

Keywords:

South China Sea, U.S.-China Relations, China-U.S. Relations, Southeast Asia Competition

ÖNSÖZ

Tez konusunu seçerken isteklerimi göz önünde bulunduran, bu doğrultuda beni yönlendiren ve tez süreci boyunca yardımını ve desteğini benden esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Muzaffer Ercan YILMAZ'a, ayrıca teze başlangıç aşamasında bana yol gösteren ve desteğini esirgemeyen sayın hocam Doç. Dr. Ferhat PİRİNÇÇİ başta olmak üzere, üzerimde emeği olan diğer tüm bölüm hocalarıma da teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca çalışmamı okuyarak, yazım ve imla hatalarımı düzelterek bana yardımcı olan sayın Dr. Engin SELÇUK'a da teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatım boyunca bana hep yol gösteren, her daim maddi manevi desteğini hissettiğim sevgili babam, Doç. Dr. Fatih COŞKUN'a, bu süreçte her türlü desteğini hep hissettiğim sevgili annem Süheyla COŞKUN'a ve varlıklarında huzur bulduğum diğer kıymetli aile üyelerim ile değerli dostlarıma da sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	II
YEMİN METNİ.....	III
İNTİHAL YAZILIM RAPORU	IV
ÖZET	V
ABSTRACT.....	VI
ÖNSÖZ.....	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
GÖRSELLER	XI
HARİTALAR	XII
KISALTMALAR	XIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜNEY ÇİN DENİZİ'NİN ÖNEMİ

1.1. GÜNEY ÇİN DENİZİ'NİN ÖNEMİ	4
1.1.1. Güney Çin Denizi	5
1.1.2. Ekonomik Unsurlar.....	6
1.1.2.1. Enerji Kaynakları	7
1.1.2.1.1. Petrol.....	8
1.1.2.1.2. Doğal Gaz	9
1.1.2.2. Balıkçılık.....	12
1.1.2.3. Nakliye Yolları	14
1.2. GÜNEY ÇİN DENİZİ BÖLGESİNDE YAŞANAN SINIR ANLAŞMAZLIKLARI	17
1.2.1. Spratly Takımadaları	22
1.2.2. Paracel Takımadaları.....	27
1.2.3. Scarborough Resifi	30
1.2.4. Macclesfield Bankı	32
1.2.5. Pratas Adaları	33

İKİNCİ BÖLÜM

ABD VE ÇİN'İN GÜNEY ÇİN DENİZİ'NE YÖNELİK DIŞ POLİTİKALARI

2.1. ABD'İN GÜNEY ÇİN DENİZİ DIŞ POLİTİKASI.....	35
2.1.1. ABD'nin Güney Çin Denizi Politikası.....	35
2.1.1.1. Obama Dönemi Güney Çin Denizi Dış Politikası	40
2.1.1.1.1 Yeniden Dengeleme Politikası	42
2.1.1.2. Trump Dönemi Güney Çin Denizi Dış Politikası.....	50

2.1.2. ABD'nin Bölgedeki Müttefikleri.....	52
2.1.2.1. ABD'nin Güney Çin Denizi'ndeki Müttefikleri	53
2.1.2.1.1. Filipinler.....	53
2.1.2.1.2. Tayvan	56
2.1.2.1.3. Vietnam.....	57
2.1.2.1.4. Malezya	58
2.1.2.2. ABD'nin Asya-Pasifik Bölgedeki Müttefikleri.....	59
2.1.2.2.1. Güney Kore	59
2.1.2.2.2. Japonya.....	62
2.1.2.2.3. Avustralya	63
2.1.2.2.4. Hindistan	65
2.1.2.2.5. Yeni Zelanda	67
2.1.2.2.6. Singapur.....	69
2.1.2.2.7. Endonezya	71
2.2. ÇİN'İN GÜNEY ÇİN DENİZİ DIŞ POLİTİKASI.....	73
2.2.1. Çin'in Güney Çin Denizi Politikasının Tarihçesi	75
2.2.1.1. Çin'in Çoklu İlişkilere Geçiş Süreci.....	76
2.2.1.2. Çin'in ABD'nin Tepkisini Çekmeden İlerlemesi	78
2.2.1.2.1. Çin'in Salam Taktikleri.....	79
2.2.2. Çin'in Değişen Dış Politikası	82
2.2.2.1. Bir Kuşak-Bir Yol Girişimi	84
2.2.2.1.1. Bir Kuşak-Bir Yol Girişimi ile Çin'in Güney Çin Denizi Politikasının Çakışması	85
2.2.2.2. Çin'in Monroe Doktrini.....	88
2.2.2.3. Askeri Alanda Modernizasyon Süreci	90
2.2.3. Çin'in Güney Çin Denizi'ne Yönelik Deniz Politikası	93
2.2.3.1. Çin'in Değişen Deniz Politikası	96
2.2.3.1.1. Çin'in Denizlerde Etkili Olmasını Sağlayan Kuruluşlar.....	99
2.2.3.1.2. Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın Kurulması.....	103
2.3. GÜNEY ÇİN DENİZİ'NDE BÖLGESEL GÜÇLERİN ETKİSİ	104
2.3.1. ASEAN	104
2.3.2. Bölgede Faaliyet Gösteren Diğer Bölgesel Güçler.....	109
2.3.2.1. Shangri-La Diyalogu.....	110
2.3.2.2. Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği	111
2.3.2.3. Şanghay İşbirliği Örgütü	112

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ABD VE ÇİN'İN GÜNEY ÇİN DENİZİ'NDE REKABET YAŞADIĞI ALANLAR

3.1. TAYVAN (ROC) SORUNU	115
3.1.1. Çin-Tayvan İlişkileri	116
3.1.2. ABD-Tayvan İlişkileri	123
3.1.3. Tayvan Boğazı Krizleri	127
3.2. KUZEY KORE SORUNU.....	129
3.3.1. Çin-Kuzey Kore ile ABD-Kuzey Kore İlişkilerinin Farklılığı	132
3.3.2. Kuzey Kore'nin Güney Çin Denizi Politikaları Üzerindeki Etkisi.....	142
3.3. ULUSLARARASI HUKUK VE ÇİN.....	145
3.3.1. Çin'in Dokuz Çizgili Hat Politikası	147
3.3.2. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi	153
3.4. ÇİN'İN İNSAN YAPIMI ADALARI	155
3.4.1. Çin'in Yapay Adalarının Uluslararası Hukuka Göre Değerlendirilmesi.....	165
SONUÇ	167
KAYNAKÇA.....	171
TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU	202

GÖRSELLER TABLOSU

Görsel 1. Fiery Cross Resifi	161
Görsel 2. Mischief Resifi	162
Görsel 3. Subi Resifi	163
Görsel 4. Cuarteon Resifi	164
Görsel 5. Gaven Resifi	165
Görsel 6. Johnson South Resifi	166
Görsel 7. Hughes Resifi.....	167

HARİTALAR TABLOSU

Harita 1. Güney Çin Denizi'nin Sınırları	6
Harita 2. Malakka Boğazı'ndan Geçen Ham Petrol Ticareti.....	16
Harita 3. Güney Çin Denizi'ndeki Adalar.....	18
Harita 4. Güney Çin Denizi'ndeki Devletlerin Münhasır Ekonomik Bölgeleri	21
Harita 5. Güney Doğu Asya'daki Ada Zincirleri.....	82
Harita 6. Çin'in Dokuz Çizgili Hat Politikasının Sınırları	152
Harita 7. Çin'in Yapay Adaları.....	159

KISALTMALAR TABLOSU

KISALTMA	AÇILIMI
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AEC	Güneydoğu Asya Ülkeleri Ekonomik Topluluğu
a.g.e.	Adı geçen eser
AIIB	Asya Altyapı Bankası
AMTI	Asya Denizcilik Şeffaflığı Girişimi
ANZUS	Avustralya, Yeni Zelanda ve ABD arasındaki güvenlik antlaşması
APEC	Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği
APSC	Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği Politik-Güvenlik Topluluğu
APT	Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği + 3
ASCC	Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği Sosyo-Kültürel Topluluğu
ASEAN	Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
ARF	Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği Bölgesel Forumu
a.yer	Yazara ait en son zikredilen yer, aynı yer
Bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BRICS	Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika ekonomileri
CENTO	Merkezi Antlaşma Teşkilatı
CLCS	Birleşmiş Milletler Kıta Sahaneliğinin Sınırları Komisyonu
CMC	Merkezi Askeri Komisyonu
CMS	Çin Deniz Gözetimi
CNOOC	Çin Ulusal Açık Deniz Petrol Şirketi
COC	Davranış Kuralları
CSIS	Washington D.C., ABD merkezli bir düşünce kuruluşu
CUES	Denizde Planlanmamış Karşılaşmalar Kuralları
ÇHC	Çin Halk Cumhuriyeti
ÇKP	Çin Komünist Partisi
DÇD	Doğu Çin Denizi
DMZ	Silahsız Bölge
DOC	Davranışlara İlişkin Deklarasyon

DPRK	Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti (Kuzey Kore)
DSG	Savunma Stratejik Rehberliği
EAS	Doğu Asya Zirvesi
EDCA	Gelişmiş Savunma İşbirliği Anlaşması
edt.	Editör
EEZ	Münhasır Ekonomik Bölge
FLEC	Balıkçılık Yasası Uygulama Komitesi
FONOP(s)	Seyrüsefer serbestisi operasyonu(ları)
FPDA	Beş Güç Savunma Düzenlemesi
GÇD	Güney Çin Denizi
GSMH	Gayrisafi Milli Hâsıla
IMF	Uluslararası Para Fonu
İŞİD	Irak şam İslam Devleti
KMT	Çin (Tayvan) Milliyetçi Parti
KORUS FTA	Güney Kore-ABD Serbest Ticaret Anlaşması
KPA	(Kuzey) Kore Halk Ordusu
LNG	Sıvılaştırılmış doğal gaz
MAC	Askeri Ateşkes Komitesi
MSA	Deniz Güvenliği İdaresi
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NDB	Yeni Kalkınma Bankası
NGO	Hükümetdışı Kuruluşlar
NM	Deniz Mili
NPT	Nükleer Silahların Artırılmasının Önlenmesi Anlaşması
NTPRCPRC	Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ulusal Onuncu Halk Temsilciliği Kongresi
OBOR	Bir Kuşak, Bir Yol Girişimi
PAFMM	Halkın Silahlı Kuvvetleri Deniz Milisleri
PLA	Halkın Kurtuluş Ordusu
PLAN	Halkın Kurtuluş Ordusu Donanması
PME	Profesyonel askeri eğitim
PSDD	Siyasi, güvenlik ve savunma diyalogu
RAND	California, ABD merkezli bir düşünce kuruluşu
RFMO	Bölgesel balıkçılık yönetimi organizasyonları
ROC	Çin Cumhuriyeti (Tayvan)

s.	Sayfa
SCO	Şangay İşbirliği Teşkilatı
SEATO	Güney Doğu Asya Anlaşma Teşkilatı
SOA	Devlet Okyanus İdaresi
ss.	Sayfalar arasında
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
ŞİÖ	Şanghay İşbirliği Örgütü
TAC	Dostluk ve İşbirliği Anlaşması
TCTP	Üçüncü Ülke Eğitim Programı
TPP	Trans-Pasifik Ortaklık
TRA	Tayvan İlişkiler Yasası
TWEA	Düşman ile Ticaret Yapma Yasası
UNC	Birleşmiş Milletler Komutanlığı
UNCLOS	Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
UNCTAD	Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
USGS	Birleşik Devletler Jeoloji Araştırmaları
vd.	Ve diğerleri

GİRİŞ

Güney Çin Denizi(GÇD) bölgesi, yüzyıllardır denizi çevreleyen devletler için büyük önem arz etmiştir. Bununla beraber GÇD'nin son zamanlarda, bölgenin artan önemi sebebiyle, devletlerarası rekabetin de arttığı bir bölge haline gelmiştir. Bölgenin artan önemi sadece bölgedeki devletler için önemli olmakla kalmayıp, aynı zamanda uluslararası düzeyde artan önemi sebebiyle uluslararası konjonktürde de önem kazanmaktadır. Durum böyle olunca bölge dışı devletler de bölgeyle yakından ilgilenmektedir, bu da bölgede oluşan rekabeti daha da kamçulamaktadır. Bölgede artan rekabet ortamı ile devletlerin bölgede zaman zaman çakışan çıkarları haliyle bölgede tansiyonun yükselmesine ve genel olarak bir gerginliğin oluşmasına neden olmaktadır.

GÇD, Çin için eski tarihlerden beri önemli stratejik ve ekonomik bir alan olmaktadır. Soğuk Savaş sonrasında savaştan bir süper güç olarak galip çıkan ve o zamandan beri küresel barış ve istikrarı kendisine misyon edinen ABD için de önem arz etmektedir. Durum böyle olunca her iki taraf için de GÇD büyük önem arz etmektedir; bununla birlikte ABD ve Çin'in GÇD'de yaşamış olduğu rekabet alanlarında çakışan çıkarlar da vardır. İki devletin bölgede çakışan çıkarları zaman zaman iki devletin de ciddi bir çatışma eğilimi ortaya koymasına neden olmaktadır. Bununla beraber söz konusu çatışma eğilimi, iki devleti karşı karşıya getirirse de, her iki devlet için GÇD'nin güvenliği ve bölgede istikrarın sağlanması açısından önemli olmaktadır. Bunun yanında her iki devletin birbirine GÇD dışındaki alanlarda da ihtiyaç duyması da bölgede yürüttükleri ikili ilişkilere yansımaktadır. Ayrıca ABD ve Çin arasında çıkabilecek olası bir çatışmanın maliyetinin çok yüksek olması, her iki tarafı da çatışmadan kaçınmak için sorunları ele alırken daha uzlaşmacı bir tavır almaya yönlendirmektedir.

Bu çalışmanın hedefi, ABD ve Çin'in bölgeyi algılama farklılıkları ve bunun sebep olduğu çatışma eğilimli rekabetin nedenlerini ve ikili ilişkilere yansımalarını ortaya koymaktır. Ayrıca her iki tarafın, bir diğerinin GÇD bölgesindeki eylemlerini ve bölgede yürüttüğü politikalarını algılama şeklini de ele alarak, iki devlet arasında algılama farklılıklarının bölgede yaşanan gerilimin artmasında nasıl bir payı olduğunu ele almayı hedeflemektedir. Birbiriyle olan ilişkilerinin ve herhangi bir alandaki olası bir çatışma sonucunun her iki devleti nasıl etkileyeceğine değinerek, her iki taraf için de çatışmadan kaçınarak uzlaşmacı bir tavır almanın önemini ortaya koymayı

hedeflemektedir. Bu çalışmada kullanılan materyal ve yöntem gelince, GÇD’de ABD ve Çin’in çatışma eğilimli rekabeti ve bunun ikili ilişkilere yansımaları konusu nesnel ve bilimsel bir literatür taraması yapılarak incelenmiş ve bu konuda yetkili kişilerin konuya ilişkin konuşmaları söylem analizine tabi tutulmuştur.

GÇD’de ABD ve Çin arasında yaşanan rekabet ve bu rekabetin ikili ilişkilere yansımaları, ülkemizde tez düzeyinde henüz çalışılmamış bir konudur. Güncel bir konu olmasına karşın, dilimizde bu konuyla ilgili daha çok haberlere yer verilmesi, konuyu derinlemesine ele alan bir kitap ve makalenin olmaması veya ender bulunması sebebiyle bu alanda bir açık oluşmuştur. Ayrıca güncel bir konu olması sebebiyle bu konuyla ilgili genel anlamda kaynaklar, diğer alanlara nazaran daha az bulunmaktadır. Hâlâ birçok bilinmeyen olan, güncel ve ilgi çekici bir konu olması sebebiyle böyle bir çalışmayı ortaya koymayı uygun bulduk. Bu çalışmada, ABD ile Çin’in, GÇD’de rekabet yaşadığı alanların önemini ve bunun sonucunda oluşturdukları politikaları, bu politikaların karşı taraftaki algısı ve söz konusu politikalar gereği iki devletin bölgede yürüttüğü faaliyetlere genel bir giriş yapılmak istenmiştir. Bu çalışma ile ABD ve Çin’in, bir diğerinin politikasını nasıl algıladığını, bu algı sonucunda da rekabetin nasıl şekil aldığı veya değiştiğini göstererek, zaman zaman rekabetin ve algı farkının çatışma eğilimine doğru yönelmesinde nasıl bir etkisinin olduğunu göstermeyi hedefledik.

Bu çalışmanın ilk bölümüne GÇD’nin stratejik ve ekonomik öneminden bahsedilerek başlanmıştır. GÇD, bölge devletleri için önemli miktarda petrol ve doğal gaz rezervlerine sahip olması sebebiyle enerji kaynakları bakımından önemli olmaktadır. Ayrıca yine bölge devletleri için önemli olan balıkçılık faaliyetleri bakımından zengin kaynaklara sahip olmaktadır. GÇD’nin ev sahipliğini yaptığı önemli nakliye yolları ise sadece bölge devletleri için değil, genel olarak küresel güçler için önemli olması sebebiyle nakliye yollarının öneminden de bahsedilmiştir. GÇD’nin hangi açılardan önemli olduğundan bahsettikten sonra ise bölgenin içerisinde bulunan ve bölge devletleri arasında ihtilaflara sebep olan adalar hakkında genel bir bilgi verilmiş ve bu adaların bölge açısından öneminden bahsedilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise ABD ve Çin’in bölgeye yönelik dış politikaları ele alınmıştır. İlk önce ABD’nin bölgeye yönelik politikası ile bu politikası kapsamında hem GÇD’deki hem de Asya-Pasifik bölgesindeki müttefiklikleri ele alınmıştır. Daha sonra Çin’in bölgeye yönelik kısa bir tarihçesi, ardından bölgeye yönelik olarak izlediği

politikası ve sonucunda dış politikasında da, denizlere yönelik politikasında da uyguladığı değişiklikler ele alınmıştır. Son olarak bölgede faaliyet gösteren bölgesel güçlerden ASEAN'ın bölge politikasındaki yeri ile bölgede faaliyet gösteren diğer örgüt/işbirliklerin bölgeye yönelik tutumu ele alınmıştır.

Son bölümde ise ABD ve Çin'in, GÇD'de yaşadığı rekabet sonucu çakışan alanları ele aldık. Bu kısımda ABD ve Çin ilişkilerinde sürekli olarak sorun oluşturan Tayvan sorunu ile Kuzey Kore sorunu ele alınarak iki devletin bu sorunlara yaklaşım farkları ortaya konmaya çalışılmıştır. Daha sonra iki devlet arasında yine ciddi sorun oluşturan, Çin'in GÇD'deki insan yapımı adalarına ve bu insan yapımı adalardaki gelişmelere değinilmiştir. Son olarak ise GÇD'deki ihtilafların hukuksal boyutu ele alınmıştır. Bu kısımda ABD'nin üzerinde durduğu uluslararası hukuk, bu durumda Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ile Çin'in dokuz çizgili hat politikası açıklanarak çakışan alanlar karşılaştırma yapılarak açıklanmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜNEY ÇİN DENİZİ'NİN ÖNEMİ

1.1. Güney Çin Denizi'nin Önemi

Genel olarak GÇD, yaklaşık üç milyon kilometrekarelik okyanus alanını kapsamaktadır. Bu alanın yaklaşık üçte biri, batıda ve güneyde bulunan Sunda Shelf'in, Güneydoğu Asya kıta sahanlığının güneydoğu uzantısı, 200 metreden daha sığ olan bir kıta sahanlığından oluşmaktadır; bu alandaki sığ sularda geniş kıta sahanlığı alanlarının varlığı şüphesiz olmakla birlikte, kayda değer miktarda petrol ve gaz rezervinin varlığı şüpheli olmaktadır.¹ Coğrafi olarak GÇD, Hint-Pasifik'in jeopolitiğinde önemli bir rol oynamaktadır. Japonya ve Güney Kore, GÇD'ye yakıt ve hammadde tedariki ve ihracat yolu olarak ihtiyaç duymaktadır.² Ayrıca düzenlenmesiz ve aşırı sömürülmüş olsa da, zengin bir balıkçılık alanı içermektedir ve deniz ve toprak anlaşmazlıklarında ağırlaştırıcı bir etken olan keşfedilmemiş petrol ve doğalgaz rezervlerinin bulunduğu bilinmektedir. Bu sebeple de GÇD'de bulunan başlıca ada ve resif oluşumları olan Spratly Adaları, Paracel Adaları, Pratas Adası, Natuna Adaları, Macclesfield Bankı ve Scarborough Resifi bölge için oldukça büyük önem arz etmektedir.

GÇD'nin önemi, yukarıda bahsedilen sebeplerden dolayı hem ekonomik unsurlar bakımından hem de stratejik unsurlar bakımından önemli olmaktadır. GÇD'yi bu iki kavram kapsamında ayrı incelemek zor olacaktır çünkü her iki kavram da birbiri içerisine geçmektedir. Bölgenin stratejik önemi aynı zamanda ekonomik olarak da önem arz etmektedir; aynı şekilde bölgenin ekonomik unsurları da bölgenin stratejik önemini artırmaktadır. Durum böyle olunca bölge devletleri için de bölgenin stratejik önemi ile ekonomik önemi iç içe geçmiş durumdadır. Bu sebeple biz bölgenin stratejik önemini (nakliye yollarını), Bölgenin Ekonomik Önemi başlığı altında ele aldık. Adalar sorunu daha kapsamlı bir konu olduğu için onu ayrı başlık altında ele aldık. Bu kapsamda GÇD'nin önemini daha iyi anlatabilmek için başta bölgenin coğrafi konumundan kısaca

¹ Sam Bateman, Ralf Emmers, *Security and International Politics in the South China Sea: Towards a cooperative management regime*, Routledge security in Asia Pacific Series, New York: Routledge, 2009, s. 15.

² Lowy Institute, *SOUTH CHINA SEA*, <https://www.lowyinstitute.org/issues/south-china-sea>, E.T. 30.05.2019.

bahsedilmiştir. Hemen sonrasında ise bölgenin ekonomik önemi kapsamında GÇD’de bulunan petrol, doğal gaz, balıkçılık ile nakliye yollarıyla ilgili kısa bilgi verilerek öneminden bahsedilmiştir. Daha sonra da bu bölgede bulunan adalar hakkında kısa bir tarihçe ile birlikte bilgiler verilerek, adalar etrafında dönen ihtilaflara değinilmiş ve kimin ne iddia ettiğinden bahsedilmiştir.

1.1.1. Güney Çin Denizi

GÇD, Pasifik Okyanusu’na bağlı ve Asya kıtasının hemen güneydoğusunda bulunmaktadır. GÇD, dünya denizleri arasında en büyük deniz olarak, beş okyanustan sonra gelen en büyük su kütlesi olmaktadır.³ GÇD’nin yaklaşık olarak 3.700.000 km² alan kapladığı düşünülmektedir.⁴ Aslında deniz, buz çağı zamanlarında küresel deniz seviyesinin yüzlerce metre üstünde olan fakat günümüzde su seviyesinin altında yatan bir kıta sahanlığının üzerinde yatmaktadır.⁵ Yaklaşık 1 milyon ile 60 milyon yıl önce, deniz dibi yayılması kuramı sonucunda kıta sahanlığının yer değiştirmesi ve çökmesi sonucunda GÇD’nin oluştuğu düşünülmektedir.⁶ Çin Deniz Havzası’nın yaklaşık olarak 4 km kadar çöktüğü, bu çöküş sırasında da kıta sahanlığı üzerindeki platoların yerlerini, bazıları su seviyesinin altında olan, bazı mercan resiflerine, adacıklara ve atollere bıraktığına inanılmaktadır.⁷

Çin’in arka bahçesi olarak da adlandırılan GÇD, Çin’in güneydoğusunda, Tayvan’ın güneybatısında, Vietnam’ın güneydoğusunda, Filipinler’in batısında, Brunei’nin kuzeybatısında ve Malezya ile Endonezya’nın kuzeyinde kalmaktadır. Bu ülkeler, Hong Kong ve Singapur ile birlikte, GÇD’ye sınırları sebebiyle GÇD ülkeleri/bölgeleri olarak da geçmektedir. Bazı kaynaklar konumu gereğiyle Kamboçya ve Tayland’ı da GÇD ülkeleri olarak ele almaktadır. GÇD’nin kuzeydoğusunda, Tayvan ile Çin arasından geçen Tayvan Boğazı ile Doğu Çin Denizi’ne, yine kuzeydoğusunda Tayvan ile Filipinler arasından geçen Luzon Boğazıyla Filipinler Denizi’ne, güneybatısında da Endonezya ile Malezya arasında kalan Malakka Boğazı ile de Hint Okyanusu’nu Pasifik Okyanusu’na

³ South China Sea, https://www.cs.mcgill.ca/~rwest/wikispeedia/wpcd/wp/s/South_China_Sea.htm, E.T. 27.07.2019.

⁴ One Planet Nations Online, *Political Map of the South China Sea*, <https://www.nationsonline.org/oneworld/map/South-China-Sea-political-map.htm>, E.T. 27.07.2019.

⁵ a.yer.

⁶ Eugene C. LaFond, “South China Sea”, *Encyclopedia Britannica*, <https://www.britannica.com/place/South-China-Sea>, E.T. 27.07.2019.

⁷ a.yer.

bağlamaktadır. Ayrıca Tayland Körfezi'nin güneyinde, Sulu Denizi'nin batısında ve Java Denizi'nin kuzeyinde yer almaktadır. Tonkin Körfezi de GÇD'nin hemen kuzeybatısında yer almaktadır ancak bazı kaynaklar körfezi, direkt GÇD sınırları içerisinde göstermektedir.

Harita 1. GÇD'nin Sınırları⁸

1.1.2. Ekonomik Unsurlar

GÇD, miktarı tam belli olmasa da içerisinde bulundurduğu petrol ve doğal gaz kaynakları, ayrıca nakliye yolları bakımından bölge için önemli bir ekonomik potansiyel

⁸ Harita üzerinde bazı düzenlemeler yapılarak çalışmaya aktarılmıştır. Harita için bkz.: South China Sea.org, *Hydrographic Boundaries of the South China Sea*, <http://www.southchinasea.org/files/2013/02/South-China-Sea-hydrographic-boundaries.png>, E.T. 27.07.2019.

taşımaktadır. Mesela 2016 yılında GÇD'den geçen toplam ticaret miktarı 3,37 trilyon dolar iken 2016'da küresel deniz petrol ticaretinin de yüzde 30'u GÇD'den geçmektedir.⁹ 2017 yılında ise küresel sıvılaştırılmış doğal gaz ticaretinin yüzde 40'ı da yine buradan geçmektedir.¹⁰ Bu verilerden GÇD'nin ticaret bakımından ne kadar önemli bir konumda olduğu görülmektedir. GÇD, sadece ticaret yolu ve enerji kaynakları bakımından bölge için önemli ekonomik fayda sağlamamaktadır, aynı zamanda bölge devletleri için sağladığı balıkçılık faaliyetleri bakımından da önemli olmaktadır. Bütün bu olanaklar, GÇD'yi ekonomik unsurlar bakımından önemli kılmaktadır.

1.1.2.1. Enerji Kaynakları

Enerji kaynakları, GÇD'deki ekonomik unsurlar açısından önemli bir etkidir. GÇD, Dünya'daki diğer petrol ve doğal gaz bakımından zengin bölgeler kadar yüksek miktarlarda enerji kaynaklarına sahip olmasa dahi yine de bölge ülkelerinin ekonomileri ve politikaları adına büyük önem arz etmektedir. Durum böyle olunca, bölge devletleri arasında bu konularda çatışan çıkarlar ve anlaşmazlıklar da olabilmektedir. Gelişmekte olan Asya ülkelerinin enerji tüketiminin 2030 yılına kadar iki katına çıkması beklendiğinden, ki büyümenin yarısının Çin tarafından oluşturulması bekleniyor, bu anlaşmazlıkların daha önemli bir hal alacağı düşünülmektedir.¹¹ Bunun için uluslararası hukuk, 1970'lerde ortak gelişme kavramını çıkarmıştır. Ortak gelişme kavramı iki devlet arasında devletlerarası işbirliği ve ulusal önlemler ile deniz dibinin belirlenmiş bir bölgesinde ve kıta sahanlığının alt zemininde, denizdeki petrol ve doğal gazın kararlaştırılan oranlarda ortaklaşa paylaşılması için, katılan devletlerden ikisinin veya ikisinden birisinin uluslararası hukuka taraf olması durumunda sağlanan anlaşmadır.¹²

GÇD, Çin'in enerji güvenliği için, bir enerji kaynağı üssünden ziyade daha önemli bir nakliye şeridi olmaktadır. Şu anda, dünya petrol tanker trafiğinin yaklaşık %50'sinin GÇD'den geçtiği tahmin edilmektedir; 2035 yılına kadar Orta Doğu fosil yakıt ihracatının

⁹ Council on Foreign Relations, "Territorial Disputes in the South China Sea", *Global Conflict Tracker*, <https://www.cfr.org/interactive/global-conflict-tracker/conflict/territorial-disputes-south-china-sea>, E.T. 30.05.2019.

¹⁰ A CFR InfoGuide Presentation, *China's Maritime Disputes*, https://www.cfr.org/interactives/chinas-maritime-disputes?cid=otr-marketing_use-china_sea_InfoGuide#!/chinas-maritime-disputes?cid=otr-marketing_use-china_sea_InfoGuide, E.T. 30.05.2019.

¹¹ Robert D. Kaplan, "Why the South China Sea is so crucial", *Business Insider Australia*, 20.02.2015, <https://www.businessinsider.com.au/why-the-south-china-sea-is-so-crucial-2015-2>, E.T. 30.05.2019.

¹² Bateman, a.g.e., s. 81.

%90'ının, GÇD'den Çin, Japonya ve Güney Kore'ye gitmek üzere Doğu Asya'ya sevk edilmesi beklenmektedir.¹³ Bu bağlamda GÇD, petrol ve doğal gaz ile ilgili çok şey ifade etmektedir.

1.1.2.1.1. Petrol

GÇD'de yaklaşık 11 milyar varil petrol olduğu tahmin edilmektedir.¹⁴ Bununla birlikte bu miktar, devletten devlete değişmektedir; örneğin bir ABD tahmininde, GÇD'de yaklaşık 1,6 milyar varilin geri kazanılabilir olduğu yaklaşık 15,6 milyar varil petrol bulunduğu belirtilirken Çinli araştırmacılar, bu kaynakların 105 ila 213 milyar varil arasında olduğunu ve bunun 10,5 ila 21,3 milyar varilinin geri kazanılabileceğini tahmin etmektedirler.¹⁵ Çin'in bu hesaplamalarının doğru olması durumunda (bu tahminlerle ilgili bazı şüpheler mevcuttur), GÇD, Suudi Arabistan dışında, dünyanın herhangi bir başka bölgesinden daha fazla petrol içermektedir; bu sebeple bazı Çinli araştırmacılar, GÇD'yi "İkinci Pers Körfezi" olarak adlandırmaktadır.¹⁶

Yukarıda görüldüğü gibi, ABD ve Çin'in GÇD'deki enerji kaynaklarının miktarları ile ilgili tahminleri birbirinden oldukça farklıdır. Bu farklılığın olası bir nedeni, Çinli araştırmacıların GÇD'deki sondaj için yatırım ilgisini arttırmayı ummaları olabilir. Değişen iddiaların başka bir nedeni de medyanın "kaynak tahminlerini" (toplam petrol miktarını tahmin eden) ve "rezerv tahminlerini" (genel olarak geri kazanılabilir tutarı ki bu da genel olarak tipik %10 olarak tahmin edilmektedir) yanlış anlamalarından kaynaklanabilmektedir.¹⁷ Son olarak da araştırmacılar ile potansiyel petrol sondaj şirketleri, GÇD'yi çevreleyen ülkeler arasında artan bir gerilim ile karşı karşıya kalmaktadır, bu da yatırım için caydırıcı bir sebep olabilmektedir, durum böyle olunca da GÇD'de hangi kaynaktan ne kadar bulunduğu sorusu cevapsız kalabilmektedir.¹⁸

¹³ Kaplan, a.g.e.

¹⁴ China's Maritime Disputes, a.g.e. (link)

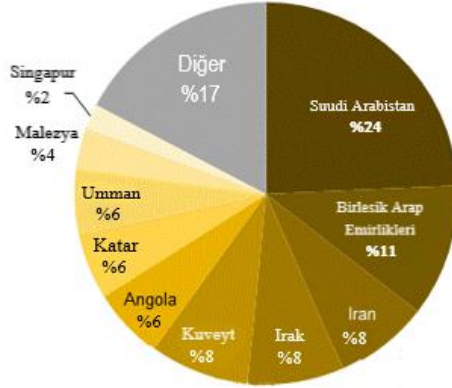
¹⁵ Matthew R. Costlow, *Gunboat Diplomacy in the South China Sea*, (MSU Graduate Thesis), Springfield: Defense and Strategic Studies, 2012, s. 5.

¹⁶ Kaplan, a.g.e.

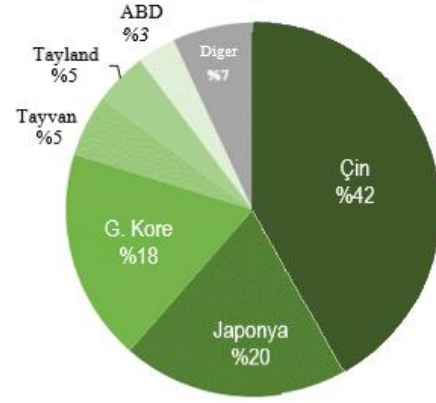
¹⁷ Costlow, a.g.e., s.5.

¹⁸ Costlow, a.g.e., ss. 5-6.

Güney Çin Denizi ham petrol ticareti (2016)
toplam ticaret: günde 15 milyon varil
ihracatçılar

ithalatçılar

Şekil 1. GÇD'deki ham petrol ticareti¹⁹

GÇD'de gerçekten Çin'in tahmin ettiği kadar petrol varsa, Çin, büyük çoğunlukla Malakka Boğazından geçerek Ortadoğu'dan gelen enerji ihtiyacına olan bağımlılığında azalma gerçekleşecektir. Bu sebeple Çin Ulusal Açık Deniz Petrol Şirketi, bu tür petrolün gerçekten GÇD'de var olduğu inancıyla 20 milyar ABD doları yatırım yapmıştır.²⁰ Çin yeni enerji kaynaklarına muhtaç durumdadır çünkü Çin'in sahip olduğu petrol rezervleri, dünya petrol rezervler toplamının sadece yüzde 1,1'ini oluştururken, dünya petrol üretiminin yüzde 10'unu, tüketilen enerjinin ise yüzde 20'sini tüketmektedir.²¹

1.1.2.1.2. Doğal Gaz

GÇD'de 190 trilyon kübik feet doğal gaz olduğu düşünülmektedir.²² 1993/1994 Birleşik Devletler Jeoloji Araştırmaları (USGS) raporuna göre bölgede doğalgazın petrolden daha fazla miktarda bulunduğu tahmin edilmektedir. GÇD'de Brunei, Endonezya, Malezya, Tayland, Vietnam ve Filipinler'de keşfedilen hidrokarbon alanlarının çoğunun petrol değil, doğalgaz içerdiği ortaya çıkmıştır.²³ USGS'ye göre, bölgenin hidrokarbon kaynaklarının yaklaşık yüzde 60-70'i gaz, GÇD'nin açık deniz havzalarında bulunan keşfedilmiş rezervlerin ve keşfedilmemiş kaynakların toplamının

¹⁹ Şekil üzerinde bazı düzenlemeler yapılarak çalışmaya eklenmiştir. Şekil için bkz.: U.S. Energy Information Administration, *More than 30% of global maritime crude oil trade moves through the South China Sea*, 27.08.2018, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=36952>, E.T. 21.05.2019.

²⁰ Kaplan, a.g.e.

²¹ Kaplan, a.g.e.

²² China's Maritime Disputes, a.yer.

²³ Global Security, *South China Sea Oil and Natural Gas*, <https://www.globalsecurity.org/military/world/war/spratly-oil.htm>, E.T. 30.05.2019.

da 266 trilyon kübik feet olduğu tahmin edilmektedir.²⁴ Çin'in açık deniz petrol ve doğal gaz üretiminin çoğundan sorumlu ve devlete ait olan petrol şirketi Çin Ulusal Açık Deniz Petrol Şirketi (CNOOC), bölgedeki keşfedilmemiş alanlarda yaklaşık 125 milyar varil petrol ve 500 trilyon fit küp gaz bulunduğunu iddia etmektedir; ancak bu sayılar bağımsız kurumlar tarafından henüz onaylanmamıştır.²⁵ Bölgedeki doğal gaz kullanımının önümüzdeki yirmi yıl boyunca diğer yakıtlardan daha hızlı olarak yılda % 5 oranında artacağı ve yılda 20 trilyon kübik feet seviyesine ulaşacağı tahmin edilmektedir; ek altyapının inşa edilmesi durumunda da gaz tüketiminin daha da artacağı düşünülmektedir.²⁶ Bu doğrultuda Asya Pasifik Kıyı bölgesinin gaz üreten ve tüketen bölgeleri arasında boru hattı çekilmesi önerisinde bulunulmuştur, bu bölgenin coğrafi olarak merkezi de GÇD olmaktadır.²⁷

GÇD'deki doğal gaz rezervleri ile petrolün miktarını daha iyi anlayabilmek için aşağıdaki tablo (Tablo 1.) incelenebilir. Bu tabloya bakarak GÇD bölgesinin petrol ve doğal gaz kaynağı bakımından Meksika Körfezi'nden çok daha zengin olduğunu görmekteyiz. Bununla birlikte Meksika Körfezindeki doğal gaz üretiminin, GÇD'nin iki katından fazla olduğu görülüyor. Ayrıca GÇD'nin Kuzey Denizi Bölgesindeki doğal gaz miktarına yakın olmasına rağmen üretim olarak yaklaşık dörtte biri kadar ancak üretilebilmektedir. Bu GÇD'deki altyapı yetersizliğini ortaya koymaktadır. GÇD'deki gazın çoğu, sığ su veya kara alanlarından ziyade teknolojik olarak zorlu ve geliştirilmesi pahalı olan açık denizin derin sularında (400-1.200 metre arası) bulunmaktadır.²⁸ Derin sularda herhangi bir olası keşiften para kazanabilmek için, karadaki işleme tesislerine deniz altı boru hatlarının inşa edilmesi gerekmektedir. Bu, Çin tarafından iddia edilen ancak Vietnam veya Filipinler yakınında bulunan çekişmeli bölgelerde geliştirilen gazın yerel pazarda satılmak veya ihracat için sıvılaştırılmış doğal gaza (LNG) dönüştürülmek üzere boru hattıyla Vietnam veya Filipinler'e teslim edilebileceği anlamına gelmektedir.²⁹ Bu tür düzenlemelerin gerçekleşmesi bölge devletleri ortaklaşa gelişmeyi kabul etmediği

²⁴ Tim Daiss, "South China Sea Energy Politics Heat Up", *Oil Price*, 02.03.2019, <https://oilprice.com/Geopolitics/Asia/South-China-Sea-Energy-Politics-Heat-Up.html>, E.T. 30.05.2019.

²⁵ Daiss, a.yer.

²⁶ Global Security, a.yer.

²⁷ Global Security, a.yer.

²⁸ Jeremy Maxie, "The South China Sea Dispute Isn't About Oil, At Least Not How You Think", *Forbes*, 25.04.2016, <https://www.forbes.com/sites/jeremymaxie/2016/04/25/the-south-china-sea-dispute-isnt-about-oil-at-least-not-how-you-think/#222255f85c69>, E.T. 30.05.2019.

²⁹ a.yer.

sürece siyasi olarak düşünülemez. Alternatif olarak Çin'in yüzen LNG gemilerini kullanması bir seçenek olabilir ancak CNOOC bu gibi pahalı ve işe yarayacağı kanıtlanmamış planları 2015'te terk ettiğini bildirmiştir.³⁰ Sonuç olarak GÇD gazının pazarlanması ve nasıl teslim edileceği (boru hattı veya LNG) siyasi karardan ziyade ticari karar olarak esas alınacaktır.³¹ Bu ticari, teknolojik ve lojistik konulardaki argümanlar da GÇD'deki bölgesel anlaşmazlığın enerji kaynakları temelinde gelişmediğini, bundan ziyade enerji kaynaklarının, özellikle de Çin için, jeopolitik ve stratejik amaçlar doğrultusunda bölgedeki egemenliğin ortaya koyma aracı olarak görüldüğünü göstermektedir.³²

Tablo 1. GÇD'deki Petrol ve Gazın Diğer Bölgelerle Karşılaştırılması³³

	Kanıtlanmış Petrol Rezervleri (Milyar Varil)	Kanıtlanmış Doğal gaz Rezervleri (Trilyon Kübik Feet)	Petrol Üretimi (Varil / Gün)	Doğal gaz Üretimi (Milyar Kübik Feet)
Hazar Denizi Bölgesi	15,4-29,0	236- 337	1.000.000	2.846
Meksika Körfezi (ABD)	2,7	29,4	1.014.000	5.100
Kuzey Denizi Bölgesi	16,8	156,6	6.200.000	7.981
İran Körfezi	674,5	1.718	19.226.000	5.887
GÇD	7,5	145,5	1.367.000	2.323
Batı Afrika / Gine Körfezi	21,5	126,3	3.137.000	200

³⁰ a.yer.

³¹ a.yer.

³² a.yer.

³³ Tablo orijinal kaynağından çevrilerek çalışmaya eklenmiştir. Tablodaki bilgiler için bkz.: Global Security, *South China Sea Oil and Natural Gas*, <https://www.globalsecurity.org/military/world/war/spratly-oil.htm>, E.T. 30.05.2019.

1.1.2.2. Balıkçılık

GÇD'yi önemli kılan bir başka faktör de bölgedeki balıkçılık sektörüdür. Dünyadaki balıkçı gemilerinin yaklaşık %50'sinin GÇD'de faaliyet gösterdiği tahmin edilmektedir.³⁴ Bölgedeki balıkçılık faaliyetlerinde resmi olarak yaklaşık 3,7 milyon kişinin istihdam edildiği gösterilse de gayriresmi olarak bu rakamdan çok daha fazlası olmaktadır.³⁵ Ancak GÇD'de tehlikeli bir şekilde fazla avlanılmaktadır. Toplam stoklar 1950'lerden bu yana yüzde 70-95 oranında azalmıştır, avlanma oranları ise son 20 yılda yüzde 66-75 oranında azalmıştır.³⁶

Bir ticari balıkçılık işletmesinden ziyade, devlet adına paramiliter çalışmalar yapan farklı bir tür balıkçılık filosu, GÇD'de, özellikle de Spratly Adalarında en büyük güç olarak ortaya çıkmaktadır.³⁷ Bu bölgedeki balıkçılar, en az bölgenin silahlı kuvvetleri kadar şiddetli bir çatışmayı tetikleme olasılığına sahiptirler ve bu, bölgedeki önemli sayıdaki balıkçı teknelerinin, resmi deniz militanları aracılığıyla devletin doğrudan bir kolu olarak görev yapması için tam gün olta balıkçılığı yapması nedeniyle daha da muhtemel hale gelmektedir.³⁸ Çin adına bölgede faaliyet gösteren milis gemileri, genel olarak bilinenden çok daha fazla sayıda ve düzenli olmaktadır; bu sebeple GÇD'ye odaklanan uzmanlar ve politika yapıcılar, bu konuya ve konunun bölgedeki rollere nasıl yansıdığına dikkat etmelidir.³⁹ GÇD'deki mevcut sınır anlaşmazlıklarıyla birlikte kararlaştırılmış sınırların olmayışı ve işleyen bir bölgesel balıkçılık yönetimi rejiminin olmaması, azalan balık stokları ve artan rekabetle birleştiğinde, sorunu daha da karmaşıklaştırmaktadır.⁴⁰

Aşırı avlanmayı ele alan ilk bağlayıcı küresel anlaşma 1995 yılında gerçekleşen BM Balık Stokları Anlaşmasıdır (1995 UN Fish Stocks Agreement). Bu anlaşma ile EEZ sınırlarını aşan son derece değerli ama aynı zamanda son derece mobil olan balık stoklarının aşırı kullanımıyla başa çıkmak için bir dizi bölgesel balıkçılık yönetimi

³⁴ Gregory B. Poling, "Illuminating the South China Sea's Dark Fishing Fleets", *Stephenson Ocean Security Project*, 09.01.2019, <https://ocean.csis.org/spotlights/illuminating-the-south-china-seas-dark-fishing-fleets/>, E.T. 31.05.2019.

³⁵ a.yer.

³⁶ a.yer.

³⁷ a.yer.

³⁸ a.yer.

³⁹ a.yer.

⁴⁰ Clive Schofield, "Fish, not oil, at the heart of the South China Sea conflict", *Fridtjof Nansens Institutt*, 24.10.2017, <https://www.fni.no/news/fish-not-oil-at-the-heart-of-the-south-china-sea-conflict-article1556-330.html>, E.T. 29.05.2019.

organizasyonlarına (RFMOs) kapı aralanmıştır.⁴¹ Oluşturulan ilk RFMO, Batı ve Orta Pasifik Okyanusu'ndaki Yüksek Geçişli Balık Stoklarının Korunması ve Yönetimi Sözleşmesi idi. Müzakereler, GÇD'den ve komşu Pasifik Adalarından 28 ülkeyi kapsamaktaydı.⁴²

Balıkçılık faaliyetleri, balıkçılar ve GÇD'deki sınır anlaşmazlıklarının birbirleriyle olan bağlantısını ve önemini daha iyi anlayabilmek adına birkaç örnek verilebilir. Bunlardan ilki, 2013 yılında Filipinli bir sahil güvenliğinin Tayvanlı bir balıkçıya saldırması ve saldırı sonucunda balıkçının hayatını kaybetmesidir. Bu olay üzerine Tayvan hükümeti, Filipinlerden bir özür beklediğini söylemiştir ancak Filipinli yetkililer, yaşanan bu durum karşısında üzgün olduklarını ancak özür dilemeyeceklerini, Tayvanlı balıkçı ile teknesinin Filipinlerin karasuları içerisinde yasadışı balıkçılık faaliyetleri yürüttüğü için Filipinli sahil güvenliğinin sadece işi gereği müdahale ettiğini belirtmiştir.⁴³ Çin, Tayvan'ı uluslararası anlaşmalardan yasakladığı için, Tayvan Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesini (UNCLOS) onaylayamamaktadır; ancak sözleşmenin ilkelerini takip etmektedir. Gerçekleşen saldırı ise Tayvan'ın güneydoğusunun 164 deniz mili (yaklaşık 300km) ilerisinde gerçekleşmiştir, bu da UNCLOS'un 200 deniz mili kapsamındaki “münhasır ekonomik bölgenin” içerisine girmektedir; fakat aynı zamanda Filipinler'in de münhasır ekonomik bölgesinin içerisine girmektedir.⁴⁴

Mayıs 2014'te, Çin ile Vietnam arasında Haiyang Shiyou Krizi olarak da bilinen bir olay geçmiştir. Çin'in Haiyang Shiyou-981 petrol kulesi ve askeri gemileri de dâhil olmak üzere çok sayıda gemisi, Vietnam'ın münhasır ekonomik bölgesi (EEZ) ve kıta sahanlığını ciddi şekilde ihlal etmiştir. Kulenin konumu, Vietnam sahil şeridinde yaklaşık 130 deniz mili uzaklıkta bulunmaktaydı.⁴⁵ Çin gemileri, Vietnam'ın EEZ ve kıta sahanlığı içerisinde Vietnam'ın sahil güvenlik görevlileriyle balıkçılık gözetleme gemilerini

⁴¹ Bateman, a.g.e., s. 70

⁴² a.yer.

⁴³ Inquirer, “Philippines admits to shooting at Taiwan boat”, *Agence France-Presse*, May 10.05. 2013, <https://globalnation.inquirer.net/74107/philippine-coast-guard-admits-shooting-at-taiwan-boat>, E.T. 31.05.2019.

⁴⁴ The Economist, *Seas of troubles*, 18.05.2013, <https://www.economist.com/asia/2013/05/18/seas-of-troubles>, E.T. 31.05.2019.

⁴⁵ The Economic Times, *China withdraws oil rig from Vietnam's Exclusive Economic Zone*, 22.07.2014, <https://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/china-withdraws-oil-rig-from-vietnams-exclusive-economic-zone/articleshow/38845435.cms?from=mdr>, E.T.31.05.2019.

çevreleyerek yüksek basınçlı su kanosu ile ateş etmiştir.⁴⁶ Çin tarafının bu eylemleri, birçok balıkçılık idare memurunu yaralamıştır, Vietnam'ın denizde kayıplarına neden olmuştur ve bir Vietnam balıkçı teknesini batırmıştır.⁴⁷

Son olarak da Endonezya'dan bahsetmekte fayda var. Endonezya, GÇD'deki sınır anlaşmazlıklarının bir parçası olmasa da Başkan Joko Widodo, Ekim 2015'te yasadışı balık avına yönelik bir görev kuvveti oluşturmuştur; bu kuvvet ile birlikte kendisi devletin donanmasına, ulusal polisine ve deniz güvenliği ajansına yasadışı balık avcılığını caydırmak adına geniş yetki alanı vermiştir.⁴⁸ Bu politika ile birlikte Widodo, denizden gelen kaynakları, özellikle de balıkçılık sektörünü, yönetiminin ekonomik politikasının kilit bir bileşeni haline getirmiştir. Politikanın başlamasından bu yana, ilki 21 Mayıs 2015'te olmak üzere Çin, Vietnam ve Tayland'a ait 41 civarında balıkçı gemisi ve daha sonrasında birçok GÇD bölge devletlerinin balıkçı tekneleri Endonezya makamları tarafından imha edilmiştir.⁴⁹

1.1.2.3. Nakliye Yolları

GÇD, dünyanın en büyük ekonomilerinden bazıları için ana geçiş noktası olmaktadır ve bölgedeki devletlerin ekonomisinin gelecekte daha da büyümesiyle daha da önemli hale gelecektir. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD), küresel ticaretin yaklaşık % 80'inin, küresel ticaret değerinin de % 70'inin deniz yoluyla taşındığını tahmin etmektedir; bu hacmin de %60'ı deniz ticareti yoluyla Asya'dan geçmektedir ve GÇD, bu hacim ile küresel nakliyenin yaklaşık üçte birini taşımaktadır.⁵⁰ Dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olan ve gerçekleştirdiği ticaretin % 60'ından fazlasını deniz yoluyla gerçekleştiren Çin'in ekonomik güvenliği, GÇD'yle yakından bağlı olmaktadır.⁵¹ Ayrıca Güney Kore'nin enerji arzının yaklaşık üçte ikisi, Japonya ve Tayvan'ın enerji arzının yaklaşık yüzde 60'ı ve Çin'in ham petrol ithalatının

⁴⁶ a.yer.

⁴⁷ a.yer.

⁴⁸ Krithika Varagur, "Indonesia is Blowing Illegal Fishing Boats Out of the Water", *VOA News*, 26.06.2017, <https://www.voanews.com/a/indonesia-fisheries-protection/3901739.html>, E.T. 31.05.2019.

⁴⁹ South China Morning Post, *Beijing voices concern over Indonesia's blowing up of Chinese fishing boat*, 21.05.2015, <https://www.scmp.com/news/asia/southeast-asia/article/1805173/beijing-voices-concern-over-indonesias-blowing-chinese>, E.T. 31.05.2019.

⁵⁰ China Power, *How much trade transits the South China Sea?*, <https://chinapower.csis.org/much-trade-transits-south-china-sea/>, E.T. 31.05.2019.

⁵¹ a.yer.

yaklaşık yüzde 80'i GÇD'den geçmektedir.⁵² Vietnam ve Endonezya'ya yapılan ticaretin ve onların gerçekleştirdiği ticaretin de %80'inden fazlasının GÇD'den geçtiği bilinmektedir.⁵³

GÇD'nin deniz ticareti için en önemli boğazı da Malakka Boğazı'dır. GÇD'ye giriş sağlayan birçok ana geçiş yolu veya deniz iletişim hattı olsa da, Sunda Boğazı ve Lombok Boğazı gibi, Malakka Boğazı bölgede en yaygın kullanılan nakliye yoludur. Bunun sebebi Pasifik ve Hint Okyanusları arasındaki en kısa, dolayısıyla en uyguna ekonomik geçiş sağlamasıdır. Nakliye trafiğini bozabilecek ve Malakka Boğazı'ndan geçen ticari gemileri tehlikeye sokabilecek çeşitli senaryolar vardır. Bölgede kısa vadeli de olsa bölgedeki barışın bozulması ve sonucunda Malakka Boğazı'nın kapanması, gemileri ya erişim sağlanana kadar beklemeye ya da alternatif bir rota kullanmaya zorlayacaktır.⁵⁴ Uzun vadeli bir bozulma ise her yıl GÇD'den geçen trilyonlarca dolarlık mal için geniş kapsamlı sonuçlar doğurabilmektedir.⁵⁵ Asya'nın ekonomilerinin istikrarlı bir şekilde yükselişi devam ettikçe, GÇD'deki geçiş alanlarının stratejik öneminin, ekonomik unsurlar nedeniyle daha da artacağı görülmektedir.

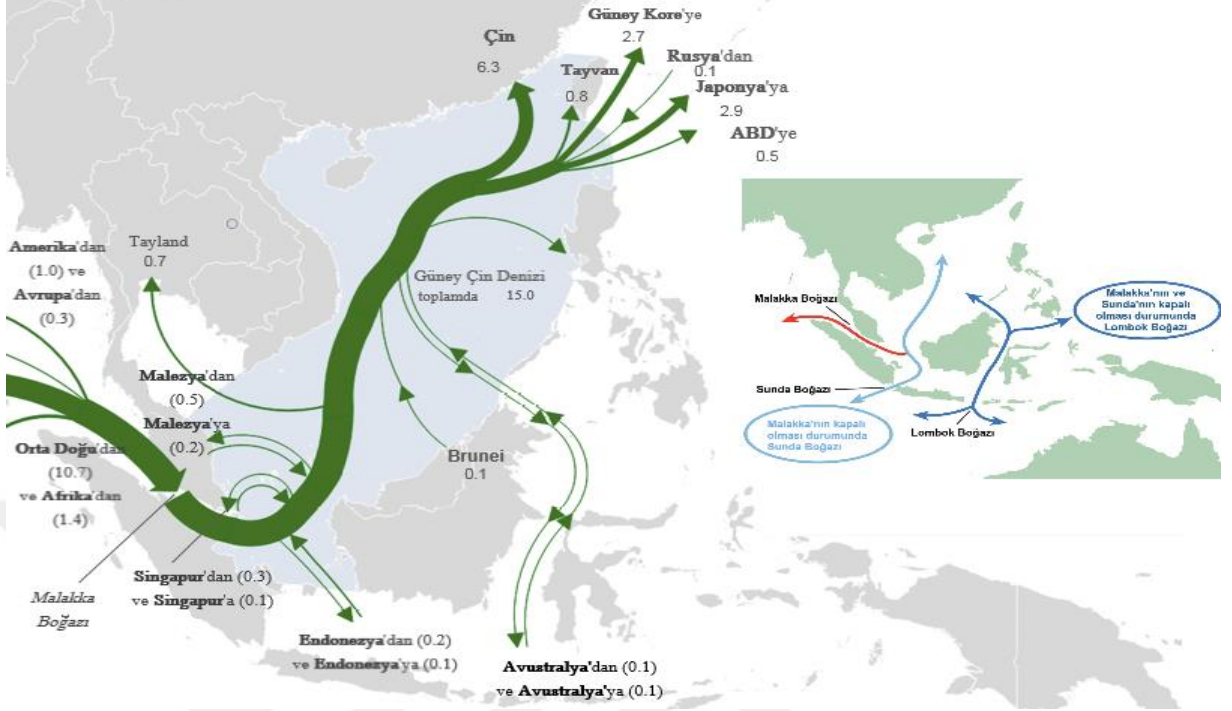
⁵² Kaplan, a.g.e.

⁵³ Ivan Watson, Brad Lendon, Ben Westcott, "Battle for the South China Sea", *CNN*, 08.2018, <https://edition.cnn.com/interactive/2018/08/asia/south-china-sea/>, E.T. 30.05.2019.

⁵⁴ China Power, a.yer.

⁵⁵ a.yer.

Güney Çin Denizi'ndeki başlıca ham petrol ticareti (2016)
günde milyon varil

Harita 2. Malakka Boğazı'ndan geçen ham petrol ticareti⁵⁶

Bir analist, Malakka Boğazı için her yıl 50.000 geminin üç egemen devleti ayıran boğazı kullandığını ve boğazın, dünyada nakledilen bütün petrolün üçte ikisini ve sıvı doğal gaz tankerlerinin de yarısının geçişini sağladığını belirtmiştir.⁵⁷ Enerji tedarik gemilerinin geçişinden ayrı olarak Malakka Boğazının, Hint ve Pasifik Okyanusları arasında dünyanın yıllık yüklenen tonajının yaklaşık üçte birinin geçişini sağladığını da eklemektedir.⁵⁸ Malakka Boğazının önemini daha iyi anlayabilmek için şu örnek verilebilir: Hint Okyanusu'ndan Doğu Asya'ya GÇD'den taşınan petrol miktarı, Süveyş Kanalı'ndan geçen miktarın üç katı, Panama Kanalı'ndan geçen miktarın da on beş katı kadar olmaktadır.⁵⁹

Bazıları, Çin'in GÇD üzerinde kurmak istediği hâkimiyeti, Japonya'nın II. Dünya Savaşı sırasında GÇD üzerindeki hâkimiyetine benzetmektedir. Japonya, II. Dünya Savaşı sırasında, Asya üzerinden geçen nakliyatı kontrol etmek istemiş ve bu sebeple

⁵⁶ Harita üzerinde bazı düzenlemeler gerçekleştirilerek çalışmaya eklenmiştir. Harita için bkz.: U.S. Energy Information Administration, *More than 30% of global maritime crude oil trade moves through the South China Sea*, 27.08.2018, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=36952> E.T. 30.05.2019.

⁵⁷ Costlow, a.g.e., s.7.

⁵⁸ a.yer.

⁵⁹ Kaplan, a.g.e.

Çin'in de şu anda kontrolü sağlamaya çalıştığı sularda, yani GÇD'de kontrolü eline almıştır.⁶⁰ Japonların Pearl Harbor saldırısı öncesinde, Japonya ile Güneydoğu Asya'nın tam egemenliği arasında duran tek şey İngiltere'ydi. Pearl Harbor'dan sonra Japonya, Singapur'u da ele geçirerek bölgedeki İngiliz egemenliğine darbe vurmuş; bu olaydan sonra İngiltere'nin Güneydoğu Asya'daki varlığı genel olarak azalmıştır.⁶¹ Japonya nihayetinde ABD tarafından yenilmiştir ve ABD, Güneydoğu Asya'dan geçen hayati ticaret yollarını kontrol altına alarak İngiliz İmparatorluğu'nun mandasını üstlenmiştir. Japonya'nın o zamanlar GÇD'de kurmak istediği hâkimiyeti Çin'in, Spratly Adalarındaki mercan resiflerinin üzerine yapay adalar inşa ederek ve Paracel Adalarına karadan havaya füzeler kurarak, *yeni bir stratejik deniz yolu* inşa ettiğine inanılmaktadır.⁶² Petrol tankerleri ile diğer gemilerin, Malakka Boğazı'ndan geçtikten sonra, Spratly ile Paracel Adaları arasından geçerek GÇD'ye doğru yol alacağı bilinmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda bu bölgeyi kontrol eden devletin bölgesindeki denizde egemen güç, dünya deniz ticaretinin üçte birinin buradan geçmesi sebebiyle de genel olarak denizlerde küresel bir güç olacağı sonucunu çıkarmak mümkündür.

1.2. GÇD'deki Adalar ve Yaşanan Sınır Anlaşmazlıkları

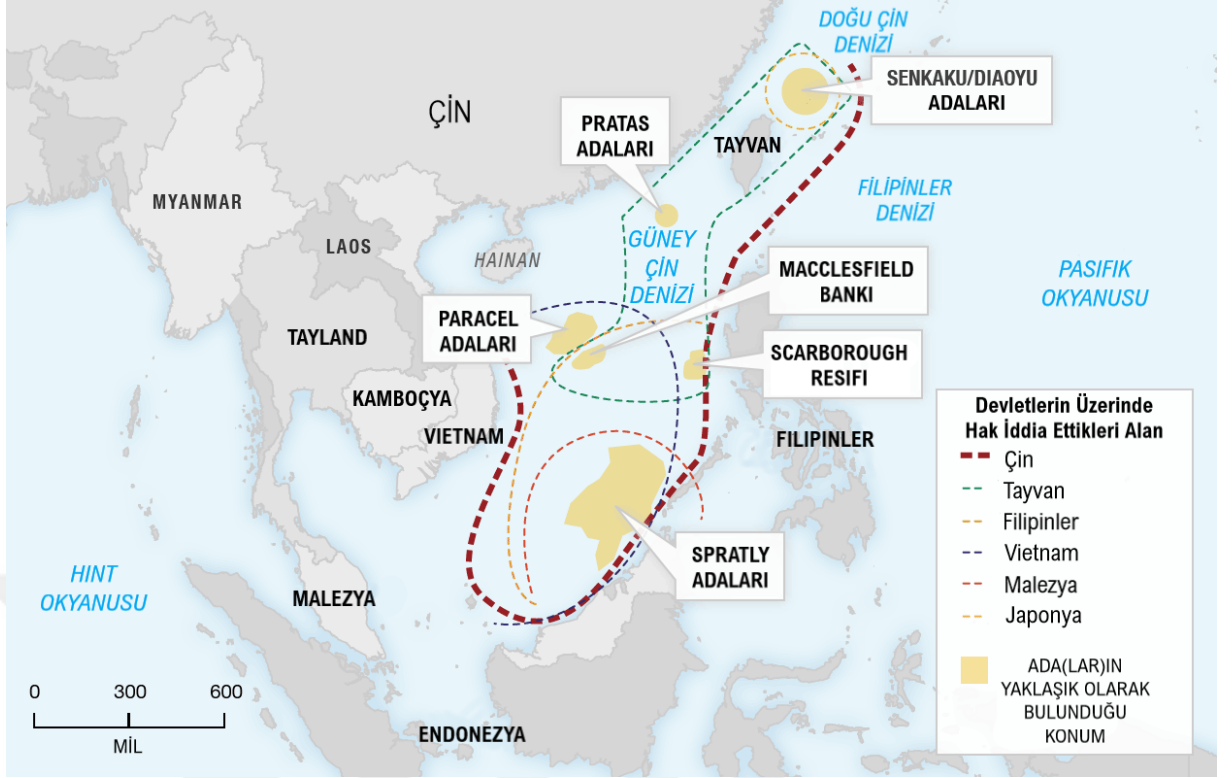
GÇD'yi jeostratejik açıdan bu kadar kritik kılan özellikler sadece yer ve enerji rezervleri ile sınırlı değildir; bu suları çevreleyen, sadece üç düzinesi kadarı suyun üstünde kalan, küçük ada, kaya ve mercan resifine ev sahipliği yapması da aynı zamanda bölgeyi önemli kılmaktadır ve toprak anlaşmazlıkları yaşanmasına sebep olmaktadır.⁶³ Bununla birlikte, adaları, kayaları ve resifleri de bu kadar değerli yapan yine altında petrol ve/veya doğal gaz yataklarının olması ihtimalidir. Çin için adaları önemli kılan bir başka özellik ise bölgede kontrolü sağlayabilmesi ve ABD'yi bölgeden uzak tutmasıdır. Nitekim buna ilerleyen bölümlerde daha ayrıntılı bir şekilde değinilecektir.

⁶⁰ Gerald Flurry, "China Is Steering the World Toward War", *The Philadelphia Trumpet*, July 2016, Vol. 27, No. 6, <https://www.thetrumpet.com/13880-china-is-steering-the-world-toward-war>, E.T. 01.06.2019.

⁶¹ a.yer.

⁶² Richard Palmer, "Five Years of Island-Building", *The Trumpet*, 25.12.2018, <https://www.thetrumpet.com/18347-five-years-of-island-building>, E.T. 01.05.2019.

⁶³ Kaplan, a.g.e.

Harita 3. GÇD'deki Adalar⁶⁴

GÇD adaları kuzeyde Pratas Adası, kuzeybatıda Paracel Adaları, Paracel Adalarının hemen doğusunda Macclesfield Bankı, güneyinde Spratly Adaları ve güneydoğuda Scarborough Resifi yer almaktadır. Natuna ve Anambas Adaları da GÇD'de bulunmaktadır ancak bunlar ihtilafli adalar olmayıp ikisi de Endonezya'ya aittir. GÇD'deki adalar sorununa taraf olan devletler arasında Çin, Tayvan, Vietnam, Malezya, Filipinler ve Brunei olmaktadır. Çin, Tayvan ve Vietnam, GÇD'de bulunan neredeyse tüm coğrafi özellikleri keşif, tarih ve işgal gerekçesine dayandırarak hak iddia etmekteyken Filipinler ve Malezya, GÇD'deki karasuların bir kısmı üzerinde, kendilerine yakınlık ve kıta sahanları dâhilinde olduğu sebebiyle bu bölgelerde hak iddia etmektedirler.⁶⁵ Brunei ise direkt GÇD'deki adalar üzerinde hak iddia etmemektedir, yalnızca kıta sahanlığının içerisine giren karasularında hak iddia etmektedir, buraya da kara parçası olarak sadece Louisa Resifi girmektedir. Endonezya ise GÇD'deki ihtilafli adalar sorununa taraf olmamaktadır. GÇD'deki resiflere gelince, resifler için bölge

⁶⁴ Harita üzerinde bazı düzenlemeler yapılarak çalışmaya eklenmiştir. Harita için bkz.: Craig HILL, "America warns China about South China Sea claims", *China Daily Mail*, 03.06.2017, <https://chinadailymail.com/2017/06/03/america-warns-china-about-south-china-sea-claims/>, E.T. 03.03.2018.

⁶⁵ Bateman, a.g.e., s. 11.

devletleri arasında gerçekleşen kapışma çoğunlukla bitmiş durumdadır ve resifler silahlı bir kamp haline getirilmiştir. Bölgede Çin on iki, Tayvan bir, Vietnam yirmi bir, Malezya beş ve Filipinler dokuz coğrafi özelliğe el koymuştur.⁶⁶ Vietnam işgal ettiği yirmi bir ada üzerine pist, iskeleler, kışla, depolama tankları ve silah yerleştirmiştir; Malezya ve Filipinler de belirtildiği gibi, deniz müfrezeleri tarafından işgal edilen sırasıyla beş ve dokuz bölgeye sahiptir.

ABD ilk kez 1995 yılında GÇD anlaşmazlığını resmen ele alarak anlaşmazlıkların barışçıl çözümü, barış ve istikrarı sağlamaları, seyrüsefer serbestisinin sağlanması, egemenlik konusundaki tarafsızlık ve denizcilik normlarına saygı konularına odaklanarak ilgili beyanlarda bulunmuştur; bu beyanda hiçbir devletin ismi direkt olarak verilmemiştir.⁶⁷ ABD'nin 1995 yılında belirlediği bu politika, Obama'nın yönetimiyle değiştirilerek ABD'nin anlaşmazlıklarda taraf olmasa da, bölgede atılan iddialı adımları pasif olarak kabul etmediğine dair bir açıklama yapılmıştır.⁶⁸ Yani ABD'nin genel olarak GÇD'deki ihtilafı adalar sorunundaki duruşu, Güneydoğu Asya ülkelerinin bölgedeki hak iddiaları ile ilgili direkt bir pozisyon almamak olmuştur. Bununla birlikte ABD, Çin'in küçük resiflerde ve adalardaki faaliyetlerinden, üzerlerine hava şeritleri ve rıhtımlar dâhil olmak üzere, askeri tesisler kurulmasından rahatsızlık duymaktadır. Bu doğrultuda da ABD, bölgedeki politik, güvenlik ve ekonomik çıkarlarını korumak adına, ayrıca uluslararası sular ve uluslararası hava sahası olduğunu düşündüğü alanlarda özgürce seyahat etme hakkını göstermek için tartışmalı sulara yakın alanlara savaş gemileri ve uçaklar göndererek, ABD Deniz Kuvvetleri aracılığıyla FONOP olarak bilinen "seyrüsefer serbestisi" operasyonlarını düzenli olarak gerçekleştirmektedir. ABD Deniz Kuvvetleri gemileri FONOP'ları yürütürken, uluslararası sular içerisinde hareket ettiğini göstermek amacıyla 12 mil sınırı içerisinde hareket etmektedir. Çin ise ABD'nin FONOP operasyonlarını rutin olarak egemenliğini ihlal ettiği gerekçesiyle kınamaktadır ve ABD'nin Spratly ile Paracel Adaları civarında gerçekleştirdikleri FONOP'ları

⁶⁶ Kaplan, a.g.e.

⁶⁷ M. Taylor Fravel, "Policy Report: U.S. Policy Towards the Disputes in the South China Sea Since 1995", Singapore: S. Rajaratnam School of International Studies, 2014, s. 4.

⁶⁸ Peter Jennings, "Barack Obama's Big South China Sea Mistake", *The National Interest*, 28.07.2015, <https://nationalinterest.org/blog/the-buzz/barack-obamas-big-south-china-sea-mistake-13439>, E.T. 02.06.2019.

genellikle yakından takip ederek, gölgesi gibi hareket etmektedir.⁶⁹ Bu operasyonlar sırasında Amerikan gemileri Çinli yetkililerden, Çin'in topraklarını ihlal ettiği konusunda sürekli telsiz mesajları almaktadır ve buna karşılık olarak ABD donanma gemileri, önceden hazırladıkları bir yazılı metinden okuyarak uluslararası sulardan geçtikleri cevabını vermektedir.⁷⁰ ABD, Obama döneminde bu operasyonlardan sekiz yıl içerisinde toplamda dört tane gerçekleştirmiş olsa da, sadece 2017'den sonra Trump başkanlığında 11 tane operasyon gerçekleştirmiştir.⁷¹ ABD ayrıca Güneydoğu Asya'daki müttefiklerine destek vererek Çin'in üzerinde hak iddia ettiği toprak taleplerine ve toprak ıslah çabalarına tepki göstermektedir.⁷² Çin ile Doğu Çin Denizi'ndeki çıkarları çatışan Japonya da, Çin'in tartışmalı bölgedeki iddiaları doğrultusunda deniz güvenliği kapasitelerini artırmak ve Çin'in saldırganlığını caydırmak amacıyla Filipinler ve Vietnam'a askeri gemiler ile teçhizat satmaktadır.⁷³ Küreselleşmeyle birlikte sınırların kalktığı ve toprak kavgalarının anlamını yitirdiği söylene de görüldüğü gibi bu durum GÇD için geçerli olmamaktadır.

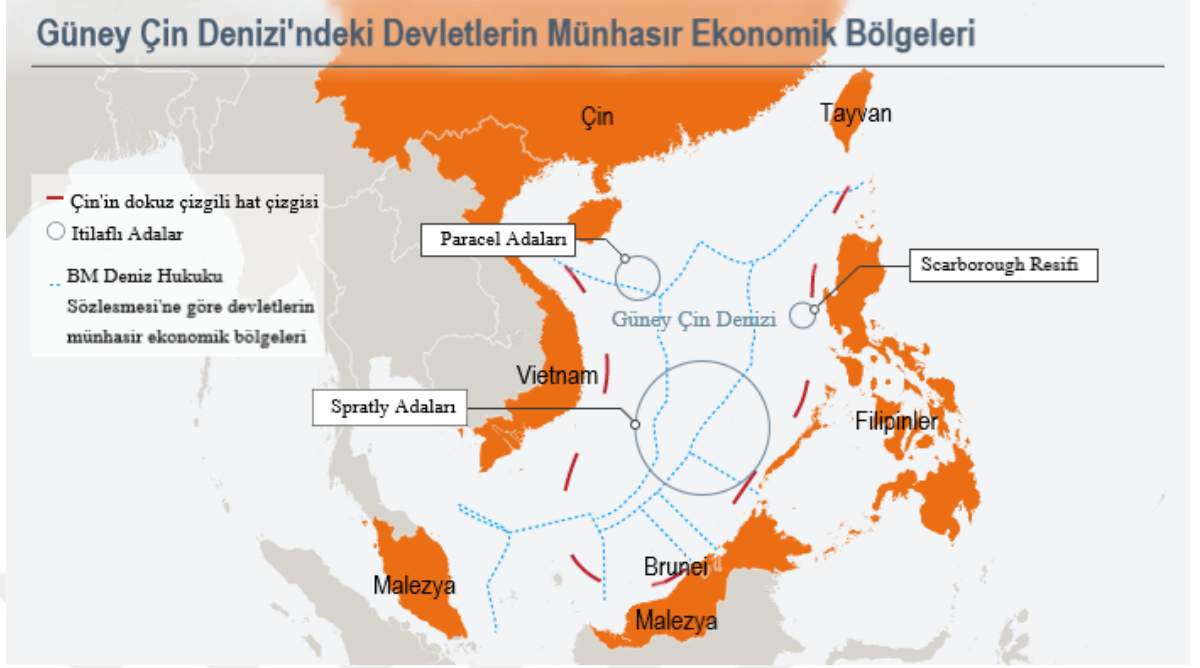
⁶⁹ Luis Martinez, "Why the US Navy sails past disputed artificial islands claimed by China", *ABC News*, 06.05.2019, <https://abcnews.go.com/Politics/us-navy-sails-past-disputed-artificial-islands-claimed/story?id=60993256>, 01.06.2019.

⁷⁰ a.yer.

⁷¹ Davit Tweed, "Why the South China Sea Fuels U.S.-China Tensions", *Bloomberg*, 08.10.2018, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-10-07/why-the-south-china-sea-fuels-u-s-china-tensions-quicktake>, E.T. 30.05.2019.

⁷² Council on Foreign Relations, a.yer.

⁷³ a.yer.

Harita 4. GÇD'deki Devletlerin Münhasır Ekonomik Bölgeleri⁷⁴

GÇD'de bulunan adalar sorununa gelecek olursak adalar, Spratly Takımadaları, Paracel Takımadaları, Pratas Adaları, Macclesfield Bankı ve Scarborough Resifi'nden oluşmaktadır. Çin, tüm adalar üzerinde hak iddia etmektedir. Tayvan da aynı şekilde tüm adalarda hak iddia etmektedir; Tayvan'ın bu tutumu "Tek Çin" politikası doğrultusunda olmaktadır. Bu politikaya, çalışmanın üçüncü bölümünde, Tayvan Sorunu başlığı altında değinilmiştir. Bununla beraber diğer bölge devletlerinin ÇHC'yi resmi olarak tanıması sebebiyle Tayvan'ı, GÇD adalar sorununda taraf olarak görmemektedir. Filipinler, Vietnam ve Malezya ise adaların sadece bir kısmı üzerinde hak iddia etmektedir. Brunei Hanedanlığı doğrudan takımadalar veya adalar üzerinde hak iddia etmemiştir, ancak kendi kıta sahanlığına giren ve sadece Spratly adalarının bir parçası olan bir resif üzerinde hak iddia etmektedir. Her ne kadar Endonezya, GÇD'deki tartışmalı alanların bir tarafı olmadığını ilan etmiş olsa da, Natuna Adaları'ndan itibaren 200 deniz mili içerisine giren münhasır ekonomik bölgesinin, Çin'in tartışmalı dokuz çizgili hat politikasını nasıl belirlediğine bağlı olarak Çin'in deniz yetki alanı ile çakışabilmektedir. Biz GÇD'de

⁷⁴ Harita üzerinde bazı düzenlemeler gerçekleştirilerek çalışmaya eklenmiştir. Harita için bkz.: DW, *China keeps building infrastructure on disputed islands in South China Sea*, 15.12.2017, <https://www.dw.com/en/china-keeps-building-infrastructure-on-disputed-islands-in-south-china-sea/a-41805980>, E.T. 17.05.2018.

bulunan adalar sorununu, her adayı ayrı ayrı kısa bir tarihçesi ile beraber günümüzdeki mevcut durumunu ele alarak inceledik.

1.2.1. Spratly Takımadaları

Spratly Takımadaları 100'den fazla küçük ada veya resiften oluşmaktadır. Bu ada veya resiflerden yaklaşık 45 tanesi Çin, Malezya, Filipinler, Tayvan ve Vietnam'ın az sayıda da olsa askeri güçleri tarafından işgal edilmektedir.⁷⁵ Spratly Takımadaları ekonomik ve stratejik nedenlerden dolayı bölge için önemlidir. Spratly Adaları bölgesi potansiyel olarak, ancak büyük ölçüde keşfedilmemiş, petrol ve doğal gaz rezervlerini elinde bulundurmakta; dünya balıkçılığı için üretken bir alan ve ticari nakliye trafiğinin en yoğun olduğu bölgelerden biri olmaktadır. Ayrıca Spratly Adaları ihtilaflarına taraf olan devletler, Spratly Adaları üzerindeki iddialarını elde edebilirlerse, mevcut olan kıta sahanlıklarını genişletebilme fırsatı elde etmiş olacaklardır. Spratly Adaları 12 Ada grubundan oluşmaktadır. Bunların en büyüğü Itu Aba Adalarıdır. Diğer ada gruplarının isimleri ise Amboyna Kayı, Commodore Resifleri, Marveles Resifleri, Birlik (Union) Bankı, Spratley Adası, Irving Kayı, Nanshan Adası, Loaita Adası, Thitu Adası, Kuzey Tehlike (North Danger) Adası ve Batı York Adasıdır.⁷⁶ Takımadaların tamamı üzerinde Çin, Tayvan ve Vietnam hak iddia etmekteyken, bazı kısımlarında da Malezya ve Filipinler tarafından hak iddia edilmektedir. Brunei Hanedanlığı ise direkt Spratly takımadaları üzerinde hak iddia etmemektedir, sadece Spratly takımadalarının güneyinde kalan bir resifin üzerinde hak iddia etmiştir ancak bununla ilgili bir resmi açıklamada bulunmamıştır.⁷⁷ Bununla birlikte, Spratly Adaları ve etrafındaki karasular üzerinde hak talep eden tüm devletler arasında yalnızca Çin, GÇD'de bir gün stratejik hedeflerini zorla elde etmesine izin verebilecek kapsamlı bir destek altyapısı kurmaya çalışmıştır.⁷⁸

Çin, Spratly veya Çincesi Nansha Takımadaları üzerindeki tüm adalarda ve etrafındaki karasular üzerinde hak iddia etmektedir ve bu talebini tarihsel gerekçelere dayandırmaktadır. Çin, MS 110 yıllarında Han Hanedanı tarafından, MS 1403-1433 yılları arasında ise Ming Hanedanı'nın Spratly Adaları'na yapılan deniz seferleri de dahil

⁷⁵ CIA, The World Factbook, Spratly Islands, <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/pg.html>, E.T. 03.03.2018.

⁷⁶ Jacek Budziaszek, "China's Territorial Disputes in the South China Sea", ed. E. Trojnar & Ł Gacek, **China at the Beginning of the 21st Century**, Jagiellonian University Press, 2012, s. 112.

⁷⁷ CIA, a.yer.

⁷⁸ Bateman, a.g.e., s. 46.

olmak üzere iddialarını bir dizi tarihi olaya dayanmaktadır.⁷⁹ Çin aynı zamanda Çinli balıkçıların ve tüccarların zaman içerisinde bölgede çalışmaları sebebiyle elde ettiği arkeolojik kanıtları da egemenlik iddialarını desteklemek için kullanmaktadır.⁸⁰ 1947 yılında dokuz çizgili hat haritası Spratly Adalarına olan iddiasını dile getirmiştir; 1992 yılında da bu iddiasını yinelemiştir. Ayrıca 1988 yılında Çin, Spratly ve Paracel Takımadalarını Hainan eyaleti adını verdiği yeni bir Çin eyaletine dahil etmiştir.⁸¹ Çin'in Spratly Adalarında ele geçirdiği adalara gelecek olursak Çin, toplamda 7 ada üzerinde üs kurmuştur. Bunlar Mischief Resifi, Subi Resifi, Fiery Cross Resifi, Hughes Resifi, Gaven Resifleri, Cuarteron Resifi ile Johnson South Resifi'dir. Bu resiflerde toplamda 260 tane askeri birlik konuşlandırıldığı düşünülmektedir.⁸² Bu resifler ile ilgili ayrıntılı bilgi çalışmanın üçüncü bölümünde, Çin'in insan yapımı adaları başlığı altında ele alınmıştır.

Tayvan'ın Spratly Adaları üzerindeki iddiaları "Tek Çin" politikası kapsamında Çin'inkiyle benzer olmaktadır ve aynı ilkelere dayanmaktadır. Bu sebeple aynı Çin'de olduğu gibi, Tayvan da iddialarını açıkça tanımlamamıştır. Tayvan genel olarak Spratly Adalarındaki tüm adalar üzerinde hak iddia etmektedir, Spratly Adalarındaki en büyük tek ada olan Itu Aba [Taiping Dao] Adasını da kontrol etmektedir.⁸³ Itu Aba Adası, Spratly Adaları'nda bulunan bir kaya olmaktadır ve Tayvan tarafından 1956 yılında ele geçirilmiştir.⁸⁴ Tayvan'ın ada üzerinde yaklaşık 100 askeri birlik konuşlandığı düşünülmektedir.⁸⁵ Itu Aba Adasının resmi olarak bir ada değil de kaya olarak geçmesi, uluslararası hukuka göre ona sahip olan devlete sadece 12 deniz mili kadar bölge üzerinde hak vermektedir.⁸⁶ Eğer resmiyette ada olarak geçmiş olsaydı o zaman ona sahip olan devlete, etrafındaki 200 deniz mili münhasır ekonomik bölge sağlayacağı anlamına

⁷⁹ Global Security, *China, Territorial claims in the Spratly and Paracel Islands*, <https://www.globalsecurity.org/military/world/war/spratly-claims.htm>, E.T. 03.06.2019.

⁸⁰ a.yer.

⁸¹ Bateman, a.g.e., s. 45.

⁸² Spratlys.org, "The Occupation Status of Spratly Islands of China by all Claimants", *Estimated Occupational Forces in Taking Control of the Spratly Islands*, http://www.spratlys.org/collection/occ_status.htm, E.T. 04.06.2019.

⁸³ GlobalSecurity.org, "Military: Territorial claims in the Spratly and Paracel Islands", *Taiwan*, <https://www.globalsecurity.org/military/world/war/spratly-claims.htm>, E.T. 04.06.2019.

⁸⁴ AMTI, *Itu Aba Island*, <https://amti.csis.org/itu-aba-island/>, E.T. 04.06.2019.

⁸⁵ Spratlys.org, a.yer. (link)

⁸⁶ Steve Mollman, "This tiny islet in the South China Sea is now officially a "rock"—and the implications are global", *Quartz*, 25.07.2016, <https://qz.com/737219/this-tiny-islet-in-the-south-china-sea-is-now-officially-a-rock-and-the-implications-are-global/>, E.T. 04.06.2019.

gelirdi ki bu da Tayvan'a ve endüstrilerine balık, petrol, doğal gaz ve diğer kaynaklara yönelik haklar vereceği anlamına gelmektedir.

Filipinler'in Spratly Takımadalarına ilişkin iddialarının koordinatları, hem yakınlık ilkesine hem de 1956'da Filipinli bir kâşifin keşiflerine dayanarak açıkça tanımlanmıştır.⁸⁷ Filipinlerin Spratly'ler üzerindeki iddiaları 1971 yılından sonra gerçekleşmiştir. 1971'de Filipinler, Kalayaan olarak adlandırdığı ve toplam alanı 790.000 metrekare olan adalar grubu üzerinde resmi olarak hak iddia etmiştir.⁸⁸ Spratly Adalarının parçası olan toplam altmış ada üzerinde hak iddia etmektedir ancak bunların sadece sekiz tanesini ele geçirmiştir.⁸⁹ Bu adalar Thitu Adası, Flat Adası, Nansha Adası, West York Adası, Lankiam Çayı, Loita Adası ve Commodore Resifi'dir.⁹⁰ Adalar üzerinde toplamda 480 tane askeri birlik konuşlandırıldığı düşünülmektedir.⁹¹ Adalar üzerindeki iddialarını ise keşif sırasında bulduğuna, Spratly Adaları'nın bir parçası olmadığına ve bu adaların kimseye ait olmadığı için talep edilmeye açık olduğuna dayandırmıştır.⁹² 1972 yılında da adalar topluluğunu Palawan Eyaletinin bir parçası olarak Kalayaan Belediyesi olarak tanımlamıştır.⁹³ Filipinler, Spratly Adaları üzerindeki bu egemenlik iddialarını *res nullius*'e dayandırmaktadır.⁹⁴ Res nullius sahibi olmayan bir şey veya sahibi tarafından terk edilmiş olan bir şey, yani hiç kimseye ait olmayan anlamı taşımaktadır. Spratly Adaları normalde II. Dünya Savaşı ve öncesinde Japonya tarafından işgal edilmişti fakat II. Dünya Savaşı sonrasında Japonya Spratly Adalarından çekilmişti, böylelikle adalar üzerinde egemen bir güç olmamaktaydı.⁹⁵

Vietnam'ın Spratly Takımadaları üzerindeki iddiaları tarihe ve kıta sahanlığı ilkesine dayanmaktadır. Tarihsel olarak 1930'larda Fransa'nın o zamanlar sömürgesi olan Vietnam adına Spratly ve Paracel Adaları üzerinde hak iddia etmesine dayandırmıştır.⁹⁶ Uluslararası Hukuk, bu durumda UNCLOS'un belirlediği ilkelere göre de kıta

⁸⁷ GlobalSecurity.org, "Philippines", a.yer.

⁸⁸ a.yer.

⁸⁹ L. K. Chin and J. Joanes, "Disputes and Overlapping Claims over Spratly Islands", *News of Maritime Zones Issue*, 2015, s. 4.

⁹⁰ Spratlys.org, *The Philippines' Illegal Claims in the Spratlys*, <http://www.spratlys.org/collection/claims/philippines/>, E.T. 03.06.2019.

⁹¹ Spratlys.org, "The Occupation Status of Spratly Islands of China by all Claimants", a.yer.

⁹² GlobalSecurity.org, a.yer.

⁹³ a.yer.

⁹⁴ Spratlys.org, a.yer.

⁹⁵ Chin, a.g.e., s. 2.

⁹⁶ GlobalSecurity.org, "Vietnam", a.yer.

sahanlığına dayandırmaktadır. Vietnam, tüm Spratly Adaları'nı Khanh Hoa eyaletinin bir açık deniz bölgesi olarak görmektedir ve açıkça tanımlanmamış olmalarına rağmen, GÇD'nin de geniş bir alanını kapsamaktadır; ayrıca Vietnam, Çin'in egemenlik iddialarını desteklemek için kullandığı arkeolojik kanıt örneğini kullanarak benzer şekilde kanıtlar sunmaktadır.⁹⁷ Aslında Vietnam, 1950'li yıllarda tarihsel gerekçelere dayandırarak Spratly ve Paracel Adalarının Çin'e ait olduğunu kabul etmiş ve bu iddiasını 1974 yılına kadar devam ettirmiştir.⁹⁸ 1974 yılında Çin, bir kısmı Güney Vietnamlı güçler tarafından ele geçirilen Paracel Adalarını ele geçirmiştir.⁹⁹ 1976 yılında ise Güney Vietnam Spratly Adalarının bir kısmını ele geçirmiştir (1976 yılının devamında Güney Vietnam ile Kuzey Vietnam birleşmiştir).¹⁰⁰ Vietnam'ın Spratly Adaları üzerinde kontrolü sağladığı 21 tane resif, ada ve kay (alçak bir bank, mercan, kaya veya kum resifi) olmaktadır. Bunlar Alison Resifi, Amboyan Resifi, Barque Canada Resifi, Merkez Londra (Central London) Resifi, Cornwallis South Resifi, Da Gri-san, Da Hi Gen, Doğu Londra (East London) Resifi, Büyük Keşif (Great Discovery) Resifi, Ladd Resifi, Landsdowne Resifi, Namyit Island, Pearson Resifi, Petley Resifi, Kum (Sand) Kay, Sin Cowe Adası, Güney (South) Resifi, Güneybatı (South West) Adası, Spratly Adası, Tennent Resifi and Batı Londra (West London) Resifi'dir.¹⁰¹ Bu adalar üzerinde toplam 600 tane askeri birlik konuşlandığı düşünülmektedir.¹⁰²

Malezya, Spratly Adaları üzerinde hak iddia eden devletler arasında en son (Brunei dışında) hak talep eden devlet olmuştur.¹⁰³ 21 Aralık 1979 yılında Malezya, karasuları ve kıta sahanlığının sınırlarını belirten yeni bir harita yayınlamıştır.¹⁰⁴ Bu harita ile birlikte Malezya aralarında Commodore Resifi, Amboyna Kayı, Güneybatı Kıyı, Ardasier Resifi, Gloucester Breaker, Mariveles Resifi, Barque Canada Resifi, Lizzie Weber Resifi, Kuzeydoğu Resifi, Glasgow Resifi ile Kuzey Viper Resifi'nin de

⁹⁷ a.yer.

⁹⁸ Spratlys.org, *Vietnamese Claims on the Spratly Islands*, <http://www.spratlys.org/collection/claims/vietnam/vietnam1.htm>, E.T. 03.06.2019.

⁹⁹ VOA News, *Vietnam, China Work to Ease South China Sea Tensions*, 18.01.2017, <https://learningenglish.voanews.com/a/vietnam-china-ease-south-china-sea-tensions/3681821.html>, E.T. 03.06.2019.

¹⁰⁰ CNN, *China and Vietnam: A Timeline of Conflict*, 29.06.2011, <http://edition.cnn.com/2011/WORLD/asiapcf/06/27/china.vietnam.timeline/index.html>, E.T. 03.06.2019.

¹⁰¹ GlobalSecurity.org, a.yer.

¹⁰² Spratlys.org, "The Occupation Status of Spratly Islands of China by all Claimants", a.yer.

¹⁰³ Spratlys.org, *Malaysian Claims in the Spratlys*, <http://www.spratlys.org/collection/claims/malaysia/malaysia.htm>, E.T. 03.06.2019.

¹⁰⁴ a.yer.

bulunduğu yaklaşık bir düzine ada ile resifi sınırları içerisinde göstermiştir.¹⁰⁵ Malezya'nın yeni yayınlanan bu haritası Çin, Vietnam, Filipinler tarafından protesto edilmiş; Singapur ve Endonezya ile de bazı adalar ve resiflerle ilgili ihtilafları ilk kez ortaya çıkarmıştır.¹⁰⁶ Malezya, bu ada ve resiflerin uluslararası hukuka göre ilan edilen 200 deniz mili kapsamında münhasır ekonomik bölgesine girdiği, kıta sahanlığında yer aldığı ve anakaraya yakınlığı sebebiyle kendi güvenliği için önemli olduğuna inanmaktadır ve bu sebeple bu adaların ve resiflerin kendi yetki alanına girmesi gerektiği konusunda ısrar etmektedir.¹⁰⁷ Bununla birlikte uluslararası hukuka göre, aynı Filipinler'in Spratly iddialarında olduğu gibi, adalar üzerindeki talepler için adaların Malezya'ya yakınlığı ile Malezya'nın güvenliği sebepleri Malezya'nın talepleri için yasal bir dayanak olmamaktadır.¹⁰⁸ Haziran 1983'te aralarında Malezya'nın da bulunduğu Beş Kuvvet Savunma Düzenlemesi'nin GÇD'de deniz tatbikatı sırasında Malezya, Spratly Adalarının bir adası olan Swallow Resifi'ni işgal etmiş ve orada kalıcı bir askeri varlık kurmuştur.¹⁰⁹ Swallow Resifi sonrasında Malezya yine Spratly'lerin bir parçası olan Dallas Resifini, Mariveles Resifini, Ardasier Resifini, Investigator Resifini ve Erica Resifini işgal etmiştir.¹¹⁰ Bu adalar üzerinde de toplamda 70 tane askeri birlik konuşlandırıldığı düşünülmektedir.¹¹¹

Brunei'nin Spratly Adalarındaki iddialarına gelecek olursak Brunei 1985 yılından bu yana, takımadaların güneyinde kalan Louisa Resifi'nin kendi kıta sahanlığı alanına ve münhasır ekonomik bölgesine girmesinden dolayı Brunei Hanedanlığı tarafından üzerinde hak iddia edilmektedir ancak resifle ilgili herhangi bir resmi iddiada bulunmamıştır ve bölgede askeri gücü bulunmamaktadır.¹¹² Brunei'nin Louisa Resifi üzerinde hak iddia etmesinin temeli, resifin Brunei'nin kıta sahanlığına girmesidir, bu da Malezya'nın Spratly adalarına ilişkin iddiaları için kullandığı gerekçe ile aynıdır.¹¹³ Bu

¹⁰⁵ a.yer.

¹⁰⁶ a.yer.

¹⁰⁷ Adrian David, "Malaysia's right to stake claim to Spratlys", *The Strait Times*, 02.03.2019, <https://www.nst.com.my/news/exclusive/2019/03/465397/malaysias-right-stake-claim-spratlys>, E.T. 03.06.2019.

¹⁰⁸ Spratlys.org, a.yer.

¹⁰⁹ a.yer.

¹¹⁰ J. Ashley Roach, "Malaysia and Brunei: An Analysis of their Claims in the South China Sea", *A CNA Occasional Paper*, August 2014, ss. 10-11.

¹¹¹ Spratlys.org, "The Occupation Status of Spratly Islands of China by all Claimants", a.yer.

¹¹² CIA, a.yer.

¹¹³ Roach, a.g.e., s. ii.

sebeple geçmişte Malezya da Louisa Resifi üzerinde hak iddia etmiş olsa da komşusunun resif için gerekçesinin kendisiyle aynı olduğu iddiasıyla resif üzerindeki hak iddiasını geriye çekmiştir.¹¹⁴ Bununla beraber Çin, Tayvan ve Vietnam'ın Louisa Resifi üzerindeki iddiaları devam etmektedir.

1.2.2. Paracel Takımadaları

Paracel Adaları veya Çince'de Xisha adaları olarak geçen adalar, Güneydoğu Asya'da, GÇD'de, Vietnam'ın orta kısmından Filipinler'in kuzeyine kadar olan yolun yaklaşık üçte biri kadar uzaklıkta olan bölgede yer alan küçük adalar ve resifler grubudur; yaklaşık olarak 130 adacıktan oluşmaktadır.¹¹⁵ 1932'de Fransa Hindiçini adaları topraklarına katmış ve Pattle Adası'nda bir hava istasyonu kurmuştur; daha sonra bakımı, halefi Vietnam tarafından sürdürülmüştür.¹¹⁶ Daha sonra 1974 yılında Çin, Amerikan kuvvetlerinin Güney Vietnam'dan ayrılmasından yararlanarak Paracel Adalarını ele geçirmiştir.¹¹⁷ Günümüzde Paracel Adaları üzerinde hak iddia eden devletler ise ÇHC, Tayvan ile Vietnam olmaktadır.

Çin hükümetinin Paracel adalarındaki egemenliği ile ilgili ilk resmi açıklaması (Spratly adaları ile birlikte) 1951 San Francisco Barış Konferansında, ABD-İngiltere ile Japonya arasındaki Antlaşma Taslağı sonrasında olmuştur. Dönemin Çin Dışişleri Bakanı Zhou Enlai, Japonya'nın Antlaşma Taslağına (Draft Treaty) göre Spratly Adaları ile Paracel Adaları üzerindeki tüm haklarından vazgeçme şartı konulduğunu ancak adalar üzerindeki hakların kime geçeceği konusunda herhangi bir şey belirtilmediğini açıklayarak Çin'in Spratly Adaları, Macclesfeild Bankı ve Pratas Adalarında olduğu gibi, Paracel adalarının da her daim Çin'e ait olduğunu belirtmiştir.¹¹⁸ Çin'in 1950'lerde ve 1960'larda Paracel ve Spratly Adaları'ndaki ihtilaflara ilişkin algısı Amerikan faktörü etrafında dönmüştür; adalara ilişkin ihtilafları Amerikan emperyalizmi bağlamında Çin'i çevreleme politikası ile Çin'in güvenliğine bir tehdit oluşturma amacıyla ABD'nin

¹¹⁴ a.yer.

¹¹⁵ CIA, *Paracel Islands*, https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/print_pf.html, E.T. 01.06.2019.

¹¹⁶ a.yer.

¹¹⁷ Brahma Chellaney, "Beijing's South China Sea grab", *Japan Times*, 18.12.2018, <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2018/12/18/commentary/world-commentary/beijings-south-china-sea-grab/#.XPa3wYgzY2w>, E.T. 31.05.2019.

¹¹⁸ Chi-kin Lo, *CHINA'S POLICY TOWARDS TERRITORIAL DISPUTES: The Case of the South China Sea Islands*, New York: Routledge, 1989, s. 27.

yürüttüğü genel bir strateji olarak görmüştür.¹¹⁹ 1970'lerde Çin'in GÇD'deki iddialarıyla ilgili en önemli gelişme ise Çin'in denizcilik alanı iddiasını ortaya çıkarması olmuştur. 1974'ten bu yana Çin'in Paracel ve Spratly Adaları ile ilgili ihtilaflara ilişkin açıklamalarında sadece adalardan bahsetmekle kalmamış, aynı zamanda adaların “çevre deniz alanlarından” (veya “bitişik deniz alanları” veya “yakındaki sular”) ve adaların sahip olduğu kaynaklardan da bahsedilerek üzerinde hak iddia edilmiştir.¹²⁰ Bununla birlikte Çin, 1970'lerde ve 1980'lerin başında, Doğu Çin Denizi'ndeki kıta sahanlığı konusundaki anlaşmazlıklar üzerine odaklanarak bu anlaşmazlıkların Çin'in GÇD'deki manevra alanını kısıtlayacağı ihtimalini göz ardı etmiştir.¹²¹

Çin'in Paracel Adalarında 20 tane ileri karakolu vardır. Bunlar Antilop (Antelope) Resifi, Bombay Resifi, Drummond Adası, Duncan Adaları, Lincoln Adası, Orta (Middle) Adası, Money Adası, Kuzey (North) Adası, Kuzey (North) Resifi, Gözlem (Observation) Bankı, Pattle Adası, Quanfu Adası, Robert Adası, Güney (South) Adası, Güney (South) Kumu, Ağaç (Tree) Adası, Triton Adası, Batı (West) Kumu, Woody Adası ve Yagong Adasıdır. Bu adalardan en büyüğü Woody Adası olmaktadır. Çin, Woody Adasını ilk olarak 1955 yılında ele geçirmiştir. Bu adada Çin'in iki limanı, sayısız radomları ve 2014-2015 yıllarında önemli ölçüde genişletilen bir havaalanı ile bitişik birçok yeni bina vardır.¹²² Çin ilerleyen zamanlarda Woody Adasına savaş uçakları, seyir füzeleri ve bir radar sistemi yerleştirerek adayı militarize etmiştir.¹²³ Bununla beraber Çin'in Spratly Adalarındaki Mischief Resifi, Subi Resifi ile Fiery Cross Resifi üzerine inşa ettiklerinin yanında Woody Adası'nın oldukça küçük ve basit kaldığını belirtmekte fayda vardır.¹²⁴

Kuzey Adası, Orta Adası, Güney Adası, Güney Kumu ile Woody Adası aynı resifin üzerinde bulunmaktadır. Çin 2016 yılının Ocak ayında, Kuzey Adası ile Orta Ada arasında bir köprü inşa etme çalışmalarına başlamış ve başarmıştır da, fakat ekim ayında

¹¹⁹ a.g.e., ss. 31-32.

¹²⁰ a.g.e., s. 48.

¹²¹ a.g.e., s. 49.

¹²² Victor Robert Lee, “China is Building a Helicopter Base in the Paracel Islands, and Manufacturing Land at Two More Sites in the South China Sea”, *Medium Corporation*, 15.02.2016, <https://medium.com/satellite-image-analysis/china-is-building-a-helicopter-base-in-the-paracel-islands-and-manufacturing-land-at-two-more-6550b6f8f2d6>, E.T. 02.06.2019.

¹²³ Council on Foreign Relations, a.yer.

¹²⁴ Victor Robert Lee, a.yer.

bölgede oluşan Sarika Tufanı sonucu köprü yıkıma uğramıştır.¹²⁵ Çin'in tekrardan iki adayı birleştirecek bir köprü inşa edip etmeyeceği ve birleştirilmiş iki adaya, Woody Adasında olmasına rağmen, bir hava üssü kurup kurmayacağı belirsizdir. Woody Adası'ndaki tesislerinin devam eden genişlemesine ek olarak Çin, denizin dibinden kum çekerek, Paracel Takımadalarının bir parçası olan Crescent Ada grubunda bulunan Duncan Adasına korunaklı bir liman ile sekizi tamamlanmış, dördü yakında tamamlanacak olan 12 adet helikopter iniş alanı inşa ettiği adanın yüzey alanını %50 kadar genişletmiştir.¹²⁶ Duncan Adaları aslında Duncan Adası ile Palm Adasının birleşmesiyle oluşmuştur. Çin, iki ada arasında bir köprü kurarak, Duncan Adalarını, Woody Adasından sonra Paracel Adalarının ikinci en gelişmiş adası haline getirmiştir.¹²⁷ Takımadaların başka bir parçası olan Kuzey Adasının 2012 yılına ait görseli ile günümüz görselini karşılaştıracak olursak, önceden sular altında kalan bir bölgeyi Çin'in adayı genişletmek amacıyla doldurduğunu açıkça görebiliyoruz.¹²⁸ Benzer durumun Ağaç Adası için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz.¹²⁹ Bunların dışında Çin'in Drummond Adası¹³⁰ ve Lincoln Adasındaki¹³¹ liman çalışmaları ile Triton, Money ve Pattle adalarındaki küçük bir liman ile tamamlanmış helikopter pisti çalışmaları gibi gerçekleştirdikleri ufak tefek gelişmeleri vardır.¹³² Çin'in bu adalardaki varlıkları, şu anda önemli bir altyapıya sahip olmasa da ve birçoğu birden fazla bina içermese de, bu gelişmelerin varlığı, Çin'in bu özellikleri genişletmeye ve geliştirmeye hazırlanıyor olabileceğini göstermektedir.¹³³ Bu durum özellikle Antilop Resifi, Gözlem Bankı, Quanfu Adası ve Yagong Adası için geçerlidir.¹³⁴

Bir ABD think tank kuruluşu, tartışmalı GÇD'nin yeni bir bölümünde Çin'in, sular altında kalmış, gelişmemiş bir resif üzerinde inşa faaliyetlerine başladığını iddia etmiştir;

¹²⁵ AMTI, *Update: China's Continuing Reclamation in the Paracels*, 09.08.2017, <https://amti.csis.org/paracels-beijings-other-buildup/>, E.T. 02.06.2019.

¹²⁶ Victor Robert Lee, a.yer.

¹²⁷ AMTI, a.yer.

¹²⁸ Görseller için bkz.: AMTI, *North Island*, <https://amti.csis.org/north-island/>, E.T. 02.06.2019.

¹²⁹ Görseller için bkz.: AMTI, *Tree Island*, <https://amti.csis.org/tree-island/>, E.T. 02.06.2019.

¹³⁰ Kristin Huang, "China 'beefing up military' on disputed islands in the South China Sea, says US think tank", *South China Morning Post*, 09.02.2017, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2069476/china-beefing-military-disputed-islands-south-china-sea>, E.T. 02.06.2019.

¹³¹ AMTI, a.yer.

¹³² Mike Yeo, "China upgrades military infrastructure on South China Sea islands, report claims", *Defense News*, 09.02.2017, <https://www.defensenews.com/naval/2017/02/09/china-upgrades-military-infrastructure-on-south-china-sea-islands-report-claims/>, E.T. 02.06.2019.

¹³³ Kristin Huang, a.yer.

¹³⁴ AMTI, a.yer.

uydu görüntüleri, Paracel Adaları'ndaki Bombay Resifi'nde yeni bir yapının oluştuğunu göstermiştir.¹³⁵ Bu durum Çin'in önemli nakliye şeritlerine yakın olan tartışmalı sularda artan varlığına katkıda bulunmaktadır. Çin, daha önce bölgede adaları militarize etme amacının olmadığını iddia etmesine rağmen, Spratly Adaları'ndaki birçok resifi de silahlandırmıştır. Çin'in Bombay Resifi üzerindeki bu gelişmeleri, Tayvan ve Vietnam başta olmak üzere, bölgedeki devletlerle potansiyel bir askeri çatışmaya sebep olabilmektedir.

1.2.3. Scarborough Resifi

Scarborough Resifi, GÇD'de, Filipinlere ait olan Luzon adasının yaklaşık 120 deniz mili batısında yer alan bir kayadır. Scarborough Resifi üzerine inşa edilmiş hiçbir yapı yoktur, ancak özellikle 2012'den bu yana sürekli olarak resifin etrafında bir sahil güvenlik varlığını sürdüren Çin, resifi etkin bir şekilde kontrol etmektedir.¹³⁶ Çin, Tayvan ve Filipinler resif üzerinde hak iddia etmektedir. Scarborough konusundaki anlaşmazlık, keşif ve işgal gerekçesiyle hem Çin'in hem de Filipinler'in çelişkili bölge ve denizcilik iddialarından kaynaklanmaktadır. Çin Yuan Hanedanlığı (MS 1271-1368) sırasında tüm GÇD'nin keşfedilip haritalandırıldığını ve yine MS 1279 yılında Çin'i çevreleyen adalar anketinde Çinli gökbilimci Guo Shoujing tarafından haritalandırıldığını iddia etmektedir.¹³⁷ Filipinler'de benzer şekilde bölgeyle tarihsel bağları olduğunu iddia etmektedir; bunların en eskisi, 1734'te yayınlanan Carta Hidrografik ve Chorographics De Las Yslas Filipinas'tır (Filipin Adalarının Hidrografik ve Chorographic Haritası). Bu haritada Scarborough Resifi, Zambales'in (Filipinlere ait Luzon adasının bir bölgesi) bir parçası olarak tanımlanmıştır; Alejandro Malaspina'nın 1808 yılındaki seferi gibi daha sonraki seferler de bölgeyi Filipinler'in bir parçası olarak tanımlamıştır.¹³⁸ 2012 yılında Çin ile Filipinler arasında yaşanan çatışma sonrasında Çin Scarborough Resifini,

¹³⁵ Didi Tang, "China building 'military base' on disputed Bombay Reef in the Paracel Islands", *The Times*, 23.11.2018, <https://www.thetimes.co.uk/article/china-building-military-base-on-disputed-bombay-reef-in-the-paracel-islands-0gt76mpg9>, E.T. 01.06.2019.

¹³⁶ AMTI, *Scarborough Shoal*, <https://amti.csis.org/scarborough-shoal/>, E.T. 02.06.2019.

¹³⁷ Daniel Wagner, Edsel Tupaz, and Ira Paulo Pozon, "China, the Philippines, and the Scarborough Shoal", *Huff Post*, 20.07.2012, https://www.huffpost.com/entry/china-the-philippines-and_b_1531623, E.T. 02.06.2019.

¹³⁸ Wagner, a.yer.

Filipinler'den alarak ele geçirmiştir.¹³⁹ Bu yüksek gelgitli resifin şu an ki durumu ne ekonomik bir değer elde edebileceği bir yapıdır, ne de insan yaşamını sürdürebileceği bir yapıdır, yani Filipinler için ekonomik bir değere sahip değildir.¹⁴⁰ Ancak Filipinler geleneksel balıkçılık faaliyetlerini yürütmek için resifin çevresindeki suları kullanmaktadır, Çin ise bu sular üzerinde egemenlik iddia etmektedir. Çin'in Spratly Adalarındaki gelişmelerinden sonra 2016 yılının Mart ayında ABD Başkanı Obama, Xi Jinping'i Scarborough Resifi üzerinde faaliyetlerde bulunmaması gerektiği konusunda uyarmıştır; bunun üzerine Çin, bölgedeki gemilerini geri çekmiştir.¹⁴¹ Buradaki en büyük korku Çin'in resif üzerinde inşa faaliyetlerine başlayıp, adayı militarize etmesidir. Uzmanlar, Çin'in resifi militarize etmesi durumunda Paracel Takımadalarına ait Woody Adası, Spratly adalarındaki insan yapımı adaları ve Scarborough Resifi ile beraber stratejik bir üçgen oluşturabilir.¹⁴² Bu durumda Çin, GÇD'nin çoğunu kapsayacak bir hava savunma kimliği altında bölgede polislik etme kabiliyeti edinerek, stratejik su yolunu etkili bir şekilde "Çin gölü" haline getirebilmektedir ki bu da bölge devletleri ve ABD için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.¹⁴³

Günümüzdeki son gelişmelere bakacak olursak Scarborough Resifi sebebiyle Çin ve Filipinler arasında yükselen tansiyonun savaşa yol açma ihtimali üzerinde durmakta fayda vardır. Filipinler Başkanı Duterte, Çin'in GÇD'de artan gerginlikler karşısında kendilerini vurması durumunda dünya savaşının tetiklenebileceğini söylemiştir.¹⁴⁴ Bunu söylemesinin nedeni Çin'in Filipinlere saldırması sonucunda Filipinler ve ABD arasında 1951'de imzalanan savunma antlaşmasına göre Filipinlerin saldırıya uğraması

¹³⁹ William Choong, "Why Donald Trump Should Place a South China Sea Redline on Scarborough Shoal", *National Interest*, 28.04.2017, <https://nationalinterest.org/blog/the-buzz/why-donald-trump-should-place-south-china-sea-redline-20388>, E.T. 02.06.2019.

¹⁴⁰ Yewande Olu-Ibukun, "South-China Sea Dispute: Sovereignty over the Scarborough Shoal", *Swansea University*, https://www.academia.edu/35280246/South_China_Sea_Dispute_Sovereignty_over_the_Scorborough_Sh_oal, E.T. 30.05.2019.

¹⁴¹ Demetri Sevastopulo, Geoff Dyer, Tom Mitchell, "Obama forced Xi to back down over South China Sea dispute", *Financial Times*, 12.07.2016, <https://www.ft.com/content/c63264a4-47f1-11e6-8d68-72e9211e86ab>, E.T. 02.06.2019.

¹⁴² Wagner, a.yer.

¹⁴³ Jesse Johnson, "China planning 'monitoring station' on hotly contested South China Sea shoal", *The Japan Times*, 17.03.2017, <https://www.japantimes.co.jp/news/2017/03/17/asia-pacific/china-planning-monitoring-station-hotly-contested-south-china-sea-shoal/#.XPfrf4gzY2w>, E.T. 02.06.2019.

¹⁴⁴ Arjay L. Balinbin, "US 'scared' of China — Duterte", *Business World*, 22.04.2019, <https://www.bworldonline.com/us-scared-of-china-duterte/>, E.T. 01.06.2019.

durumunda ABD'nin Filipinlere savunmada yardımcı olacağı belirtilmekteydi.¹⁴⁵ Duterte, ABD'nin dâhil olmasıyla da iki devlet arasındaki savaşın Dünya Savaşına dönebileceğinden bahsetmektedir. ABD ise her iki tarafa da geri çekilmeleri gerektiğini belirtmiştir ancak Filipinler geri çekilse de Çin, geri çekilmemiştir.¹⁴⁶ Duterte, ABD'yi Çin'in GÇD'deki faaliyetleri ve saldırıları karşısında savunma antlaşmasına sadık kalmamakla ve sözlerinin arkasında durmamakla suçlamıştır ama aynı zamanda ABD'nin Orta Doğu'da İran ve Irak ile savaşının başarısızlığına değinerek ABD'nin Filipinler ile Çin arasındaki soruna da katılmayacağını düşündüğünü belirtmiştir.¹⁴⁷

1.2.4. Macclesfield Bankı

Macclesfield Bankı veya Çince adıyla Zhongsha, Paracel Adalarının doğusunda kalan bir resif topluluğudur ve tamamen denizin altındadır. 6.500 kilometrekarelik bir alanı kaplayan bank, dünyanın en büyük atollerinden biridir ve balıkçılık için mükemmel olan sularla çevrilidir.¹⁴⁸ Çin'in bankı kendi deniz yetki alanına sokmaya çalışması Çin ile Filipinler arasında uzun süredir devam eden bir tartışma haline gelmiştir.¹⁴⁹ Tayvan da bank üzerinde hak iddia etmektedir. 2012 yılında Çin, bankı tartışmalı olan Sansha şehir yönetiminin altına yerleştirmiştir.¹⁵⁰ Sansha, Paracel Adalarına bağlı olan Woody Adasında bir şehir olup Çin'e göre Spratly Adaları, Paracel Adaları ve Macclesfield Bankı hep Sansha şehrine dâhil olmaktadır.¹⁵¹

¹⁴⁵ Dharel Placido, "War over Scarborough 'not worth it' for the US, says Duterte", *ABS CBN News*, 22.04.2019, <https://news.abs-cbn.com/news/04/22/19/war-over-scarborough-not-worth-it-for-the-us-says-duterte>, E.T. 02.06.2019.

¹⁴⁶ Claire Anderson, "South China Sea: 'World WAR' could arise from Scarborough Shoal tension warns Duterte", *Express*, 23.04.2019, <https://www.express.co.uk/news/world/1117479/south-china-sea-latest-news-duterte-world-war-3-Philippines-beijing-us-scarborough-shoal>, E.T. 02.06.2019.

¹⁴⁷ Placido, a.yer.

¹⁴⁸ Jerry E. Esplanada and Norman Bordadora, "Philippines protests China's moving in on Macclesfield Bank", *Inquirer*, 06.07.2012, <https://globalnation.inquirer.net/43171/philippines-protests-china%E2%80%99s-moving-in-on-macclesfield-bank>, E.T. 02.06.2019.

¹⁴⁹ a.yer.

¹⁵⁰ The News Minute, *Four maps pointing out China's conflicts in South China Sea*, 01.06.2015, <https://www.thenewsminute.com/article/four-maps-pointing-out-chinas-conflicts-south-china-sea-31342>, E.T. 02.06.2019.

¹⁵¹ Esplanada, a.yer.

1.2.5. Pratas Adaları

Pratas Adaları, Çin'in güneydoğusunda, Tayvan'ın güneybatısında, Filipinlerin ise kuzeybatısında yer alır ve GÇD adalarının en kuzeyde bulunanıdır. Pratas Adaları Pratas Adası ve iki mercan adası olan Kuzey Vereker Mercan Adası ve Güney Vereker Mercan Adasından oluşmaktadır. Bunların arasından sadece Pratas Adası su üstünde, Kuzey Vereker ile Güney Vereker adaları ise su seviyesinin altında kalmaktadır. Pratas Adası, Dongsha veya Tungsha ismiyle de geçmektedir; 2,4 km²'lik bir kara alanına sahiptir ve at nalı biçiminde, doğudan batıya 0,9 km, kuzeyden güneye de 2,7 km uzunluktadır.¹⁵² Adaların genel alanı ise 3.5 km²'dir.¹⁵³ 30 Haziran 1989'da, Tayvan hükümeti takımadalar üzerindeki egemenliğini savunmak için Pratas adasında ulusal bir anıt kurmuştur.¹⁵⁴

Günümüzde Pratas Adaları hala Tayvan tarafından işgal altındadır fakat Çin tarafından da üzerinde hak iddia edilmektedir. 2007 yılında Tayvan adayı resmen milli park ilan etmiştir ve atolün kendine özgü deniz ekolojik kaynaklarını korumak adına 2007-2012 yılları arasında Tayvan halkının adaya ziyareti yasaklanmıştır.¹⁵⁵ 2011 yılında Tayvan'ın Milli Eğitim Bakanlığının aldığı kararla, eğitim amaçlı turlara 2011 yılından itibaren her yıl izin verileceğini belirtmiştir.¹⁵⁶ Pratas adaları çevresindeki bölgeler mükemmel balıkçılık alanları sunmaktadır, bu sebeple Tayvan balıkçıları mart ve nisan aylarında bölgeyi ziyaret etmektedir; ada üzerinde GÇD'de faaliyet gösteren balıkçılara acil barınma imkânı sağlayan bir servis merkezi bulunmaktadır.¹⁵⁷ Ayrıca üç iskelesi ve balıkçı teknelerine yön veren sahil servis merkezi vardır. Pratas Adaları tuz, balık ve mineral kaynağı olmasının yanı sıra, adalar GÇD'deki Tayvan donanması için de bir karakol olmaktadır.¹⁵⁸ Donanmanın adadaki asıl misyonu Pratas Adasını kollamak ve korumaktır. Çin'den 260 km uzaklıkta olmasına rağmen, Çin'in gemileri sık sık adanın yakınından geçmektedir, bu da Tayvan ile Çin arasında sorunlara sebep olmaktadır.

¹⁵² Federation of American Scientists, *Pratas Island Airfield*, <https://fas.org/irp/world/taiwan/facility/pratas.htm>, E.T. 03.06.2019.

¹⁵³ Marine Conservation Institute, *Dongsha National Park*, <http://www.mpatlas.org/mpa/sites/7469/>, E.T. 03.06.2019.

¹⁵⁴ Federation of American Scientists, a.yer.

¹⁵⁵ Marine Conservation Institute, a.yer.

¹⁵⁶ Maggie Huang, "Dongsha Island in the South China Sea opens for eco tours", *Taiwan News*, 01.03.2017, <https://www.taiwannews.com.tw/en/news/3105928>, E.T. 03.06.2019.

¹⁵⁷ Federation of American Scientists, a.yer.

¹⁵⁸ Federation of American Scientists, a.yer.

Pratas Adasındaki sahil güvenlik komutanıyla gerçekleştirilen bir röportajda Çin'in adanın etrafındaki sulara gemi göndermesi sebebiyle Çin ile savaş başlatılır mı sorusuna komutan, gerekirse daha büyük gemilerle adanın savunmasını gerçekleştirebileceklerini ama provoke etmeyeceklerini ve mecbur kalmadıkça güç kullanmayacaklarını belirtmiştir.¹⁵⁹

¹⁵⁹ Humphrey Hawksley, "Tiny island at heart of S China sea dispute", *BBC News*, 04.12.2013, <https://www.bbc.com/news/av/world-asia-25208292/tiny-island-at-heart-of-s-china-sea-dispute>, E.T. 03.06.2019.

İKİNCİ BÖLÜM

ABD ve ÇİN'İN GÜNEY ÇİN DENİZİ'NE YÖNELİK DIŞ POLİTİKALARI

2.1. ABD'nin GÇD Dış Politikası

ABD ve Çin'in GÇD'de yaşadığı rekabeti ve çatışan çıkarlarını daha iyi anlayabilmek için her iki devletin GÇD'ye yönelik dış politikalarını anlamak gerekir. ABD'nin de, Çin Halk Cumhuriyeti'nin de bölgeye yönelik politikaları birbirinden oldukça farklıdır. Bunun ana sebebi iki devletin de farklı sebeplerden dolayı bölgeyi farklı tanımlamalarının olmasıdır. ABD için GÇD nakliye yolları, seyrüsefer serbestisi, Çin'in bölgede yükselişi ile bölgedeki müttefikler bakımından önem taşıyan dış politika meselesi olmaktadır. Çin içinse ulusal çıkar meselesi olarak görülmektedir, bu sebeple tarihsel olarak, ekonomik olarak ve stratejik olarak büyük önem taşımanın yanında dış politika meselesi olmaktan ziyade iç politika meselesi olarak görülmektedir. Bu gibi bölgeye yaklaşım farklılıkları, her iki devletin GÇD politikalarını oluşturmada oldukça etkili olmanın yanında bölgeye yönelik algılarının da farklı olmasının temelini oluşturmaktadır.

ABD ve Çin'in GÇD'ye yönelik politikalarını üçe ayırarak inceledik. İlk bölümde ABD'nin bölgeye yönelik dış politikasını ele aldık. Bu bölümde kısa bir tarihsel arka plan verdikten sonra ABD'nin yeniden Asya-Pasifik'e yönelimini ABD Başkanları bazında inceledik. Daha sonra ABD'nin bölgeye yönelik politikasının bir parçası olan müttefiklik ilişkilerini ülke bazında inceledik. İkinci kısımda Çin'in GÇD'ye yönelik politikasını ele aldık. Bu kısma ilk olarak Çin'in bölgeye yönelik politikasının kısa bir tarihçesini vererek başladık; daha sonra Çin'in son dönemlerde GÇD'ye yönelik artan ilgisiyle birlikte genel olarak değişen dış politikası ile GÇD'ye yönelik değişen deniz politikasını ele aldık. Son kısımda ise GÇD'de etkisini gösteren, başta ASEAN olmak üzere, bölgesel güçlerden bahsettik.

2.1.1. ABD'nin GÇD Politikası

ABD, GÇD üzerindeki adalar ve sular üzerinde hiçbir hak iddia etmemektedir, bu sebeple GÇD'deki ihtilaflara taraf değildir, sadece ihtilafların savaş çıkmadan barışçıl bir şekilde çözümlenmesini istemektedir. Bununla birlikte ABD, bölgede hak iddia etmese de, uluslararası hukuk kapsamında bölgenin uluslararası sular olarak kabul edilen

bölgelerinde seyrüsefer serbestisi ile münhasır ekonomik bölge kavramlarına verdiği önem sebebiyle GÇD sorunuyla ilgilenmektedir. ABD'nin GÇD politikasının temeli bölgede erişim özgürlüğü ile istikrarın sağlanmasına yöneliktir. ABD ayrıca Batı Pasifik'teki deniz ve hava üstünlüğünü de korumak istemektedir; bunun sebebi ABD'nin Soğuk Savaş Döneminden bir süper güç olarak çıkması ama değişen konjonktür ile artık dünyanın farklı bir şekil aldığını ve ABD'nin tek süper güç olan konumunun sona erdiğini fark etmesidir.¹⁶⁰ Bir önceki bölümde GÇD'nin ekonomik, stratejik ve askeri öneminden bahsetmiştik. Bu ekonomik, stratejik ve askeri gerekçeler sebebiyle ABD, bölgede Çin'in tek başına bir egemen güç olmasını istememektedir; bu durum ABD'nin çıkarlarına ve bölgedeki müttefiklerinin güvenliğine ve çıkarlarına ters düşmektedir.

GÇD ticaret bakımından hem küresel olarak, hem de bölgesel olarak büyük önem arz etmektedir ve Çin'in bölgede başat güç olması durumunda mutlak gücünü ticaret yolları üzerinde diğer devletlerin aleyhine kullanması veya kullanmakla tehdit etmesi ABD ve müttefikleri için ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Askeri açıdan ise Çin'in GÇD adaları üstündeki üsleri ABD ve bölgedeki diğer devletler için tehdit oluşturmaktadır. Barış zamanlarında bu üsler Çin'e sahil güvenlik güçleri ile askeri ve deniz militan kuvvetleri için GÇD üzerinde kontrolü sağlamada yardımcı olacak olanaklar sağlayacaktır; savaş zamanlarında ise, ABD saldırılarına karşı açık hale gelse de, Çin kuvvetlerinin ABD'nin bölgedeki müttefiklerine destek olma amacıyla gerçekleştireceği operasyonları zorlaştırmasına olanak sağlayacaktır.¹⁶¹ Stratejik açıdan bakacak olursak da, ABD'nin uzun zamandır rakip herhangi bir gücün Doğu Asya'ya veya bunun önemli bir kısmına hâkim olmasını önlemeye çalıştığını görmekteyiz. Bu nedenle, Çin'in bu kadar kritik bir bölgenin bir kısmı veya tamamı üzerinde kontrolüne izin vermek, ABD için büyük bir stratejik gerilemeye neden olacaktır; aynı zamanda Çin'in Tayvan'da, Doğu Çin Denizi'nde veya Hint Okyanusundaki mevcut statükoyu revize etme girişimine de neden olabilmektedir.¹⁶²

ABD'nin, GÇD'deki anlaşmazlıklara yönelik politikasının dört temel özelliği vardır. İlk olarak ABD, GÇD'de gerçekleşen anlaşmazlıklarda değişen gerilim

¹⁶⁰ Phuong Nguyen, "Deciphering the Shift in America's South China Sea Policy", *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 38, No. 3, 2016, ss. 390-391.

¹⁶¹ Hal Brands and Zack Cooper, "Getting Serious About Strategy in the South China Sea", *Naval War College Review*, Vol. 71, No. 1, Winter 2018, ss. 13-16.

¹⁶² a.g.e., s. 16.

seviyesindeki değişikliklere cevap olarak politikasını değiştirmektedir.¹⁶³ Yani ABD, GÇD anlaşmazlıklarındaki gerginlik seviyesindeki değişikliklere cevaben bildirim politikasının içeriğini değiştirmiş ve talep sahipleri arasındaki gerilimlerin artmasının ardından katılım oranını arttırmıştır. Bunun sonucunda anlaşmazlıklarda yaşanan istikrar dönemlerinde ABD politikasını değiştirmemiş, katılımını da arttırmamıştır.

ABD'nin GÇD politikasının ikinci özelliği ABD, GÇD'deki egemenliğe dair çatışan iddialarla ilgili olarak tarafsızlığı sürdürme ilkesine dayanmaktadır. Bu ABD'nin taraf tutmaması ve bir devletin diğer talep sahibi devletlere karşı egemenlik iddiasını desteklemediği anlamına gelmektedir. Taraf tutmak ABD için pahalıya mal olacaktır çünkü Çin'in egemenlik iddialarına doğrudan katılmak istememektedir, aynı zamanda GÇD'yi ABD-Çin ilişkilerinde merkezi bir sorun haline getirmek istememektedir.¹⁶⁴ Bununla birlikte, tarafsızlığı sürdürme ilkesi ile anlaşmazlıktaki gerilimi yönetme çabaları sebebiyle anlaşmazlığa daha fazla müdahil olma arasında, özellikle de bir devlet artan gerilimlerin ana kaynağı olarak tanımlandığı zaman, bir gerginlik söz konusu olmaktadır.

Üçüncü olarak ABD'nin GÇD'deki gerilimleri yönetme konusundaki katılımı arttıka, hangi iddiaların nihai sonuçtan ziyade yerine getirilmesi gerektiği ve altta yatan anlaşmazlıkların çözümü, özellikle bağlayıcı davranış kuralları (code of conduct) sonucunda ASEAN ve Çin arasında çatışma yönetimi konusunda, sürecini ve prensiplerini vurgulamaktadır.¹⁶⁵ Süreç ve ilkelere odaklanma, istikrarsızlığı azaltmak için katılımı artırırken, egemenliğe karşı tarafsızlığı korumayı amaçlamaktadır. Burada ABD'nin genel yaklaşımın amacı tüm talep sahiplerinin takip etmesi gereken ilkeleri belirtmek ve bu ilkeleri ABD politikasının temeli olarak kullanmaktır.

ABD'nin GÇD'deki ihtilaflara yönelik politikasının son özelliği de Çin'e zorlamaların ve geleneksel uluslararası hukukla tutarlı olmayan iddiaların peşinde koşmanın maliyetleri gösterilerek ve anlatmaya çalışılarak Çin'in GÇD'deki davranışı şekillendirilmeye çalışılmıştır.¹⁶⁶ Çin için bahsedilen bu maliyetler, uluslararası hukuku

¹⁶³ M. Taylor Fravel, "U.S. Policy Towards the Disputes in the South China Sea Since 1995", *Policy Report*, S. Rajaratnam School of International Studies, March 2014, s.1.

¹⁶⁴ a.yer.

¹⁶⁵ a.yer.

¹⁶⁶ a.g.e., s. 2.

(özellikle UNCLOS) ihlal eden bir devlet olarak imajının kirlenmesi, bölgedeki diğer talep sahibi devletlerle ilişkilerinin zayıflaması ve GÇD sorununa taraf olan diğer talep sahibi devletlerin ABD'yi ortak olarak görme pozisyonunu iyileştirmesidir. Bununla birlikte, tarafsızlık ilkesine bağlı kalarak, ABD bölgedeki diğer talep sahibi devletlerin iddialarını savunmadan katılımını arttırmaya çalışmaktadır.

İleriye yönelik bakacak olursak, devletlerin toprak ve denizde yetki alanı anlaşmazlıkları çözümlenmeden ve devletlerin iddialarını dile getirmeye ve savunmaya ve bu doğrultuda askeri adımlar atmaya devam ettikçe ABD'nin, GÇD'de gerilimleri yönetme çabalarına katılımı devam edecek gibi görünmektedir. Aynı zamanda temel ihtilafların çözümü gerçekleşmeden gerilimlerin azalması ABD'nin GÇD ihtilaflarındaki katılımının azalması anlamına da gelmektedir; fakat GÇD'deki gerilimlerin Çin'den kaynaklandığı sürece GÇD, ABD ve Çin ilişkilerinde sorun olmaya devam edecektir. Bununla birlikte ABD, uyuşmazlık yönetimi konusundaki katılımı ile egemenlik meselelerini tarafsızlıkla dengeleyerek, GÇD'nin ABD-Çin ilişkisindeki rolünü sınırlamaya çalışmaktadır.

ABD'nin GÇD politikasına tarihsel olarak bakacak olursak ABD, GÇD sorununa ilk kez 1995 yılında resmi olarak değinmiştir. 1994 yılının sonlarına doğru Çin, Mischief Resifi'ni işgal etmiştir. Bunun üzerine ABD, bölgedeki istikrar konusundaki artan endişelere cevap olarak, Mayıs 1995'te ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü aracılığıyla bir politika açıklaması yapmıştır. ABD'nin bu konuda yaptığı politika açıklaması beş öge üzerine odaklanmaktaydı; bunlar anlaşmazlıkların barışçıl çözümü, bölgede barış ve istikrar, seyrüsefer serbestisi, egemenlik sorunlarında tarafsızlık ve denizcilik normlarına, özellikle UNCLOS'a saygı üzerineydi.¹⁶⁷ ABD bu politika ile anlaşmazlıkların barışçıl çözümünde bölge devletlerinin iddia taleplerini çözmek için güç kullanması veya kullanma yönünde tehdit etmesine şiddetle karşı çıkmaktadır ve tüm talep sahibi devletlerin bu yöndeki eylemlerinden kısıtlama yapmalarını ve dengeyi bozacak eylemlerden kaçınmalarını teşvik etmektedir.¹⁶⁸ Bölgede barışın ve istikrarın sağlanması ve sonrasında korunması, ayrıca denizlerde ve havada tüm gemilerin ve uçakların serbestçe dolaşabilmesinin de ABD dâhil olmak üzere tüm Asya Pasifik bölgesinin huzuru ve refahı için şart olduğundan bahsetmektedir.¹⁶⁹ Egemenlik sorunlarında

¹⁶⁷ a.g.e., s. 4.

¹⁶⁸ a.yer.

¹⁶⁹ a.yer.

tarafsızlık politikası ise ABD'nin GÇD'deki çeşitli ada, resifler, atol ve kayalar üzerindeki hâkimiyet iddialarının hukuki dayanağı üzerinde hiçbir pozisyonda bulunmayacağı ile ilgilidir. ABD'nin bu politikasının son ayağı olan uluslararası normlara saygı ise ABD'nin, 1982 Birleşmiş Milletler Hukuku Sözleşmesi de dahil olmak üzere, GÇD'de uluslararası yasalarla tutarlı olmayan denizcilik faaliyetleri ile ilgili herhangi bir deniz talebini veya denizdeki kısıtlama yönündeki eylemini ciddi bir endişe ile karşılayacağını belirtmektedir.¹⁷⁰

ABD'nin 1995 yılında GÇD'ye yönelik politikası, 2010 yılına kadar bu şekilde devam etmiştir. 2007 yılından sonra GÇD devletleri, özellikle de Çin, GÇD üzerindeki iddialarını daha sık dile getirmeye başlamış ve zaman zaman bu iddialarını korumak veya savunmak amacıyla harekete geçerek gerginliğin daha da artmasına sebep olmuştur.¹⁷¹ 2009 yılından sonra ABD, GÇD'ye dikkatlerini çevirmeye başlamıştır. Bunun nedeni Çin'in 2008'de Vietnam kıyılarında faaliyet gösteren ABD petrol şirketlerine yönelik tehditlerinin Çin'in ABD'nin ticari çıkarlarına ve özellikle de Güney Çin'deki ABD şirketlerine doğrudan meydan okumasıyla Çin'in GÇD'deki USNS Impeccable ve diğer ABD deniz araştırma gemilerine yönelik tacizlerinin Çin'in seyrüsefer serbestisi yaklaşımını sorgulatması olmuştur.¹⁷² Ayrıca 2009 yılında Vietnam ve Malezya, kıta sahanlıklarını kıyı şeridindeki standart 200 deniz milinin ötesine uzatmak için BM Kıta Sahaneliği Sınırları Komisyonuna ortak bir başvuruda bulunmuştur.¹⁷³ Bunun üzerine Çin, GÇD'deki adalar üzerindeki egemenliğini ciddi şekilde ihlal ettiğini gerekçesiyle buna itiraz ederek BM'ye dokuz çizgili hat politikasını, beraberinde bir harita ile sunmuştur. Çin'in neredeyse tüm GÇD'yi dokuz çizgili hattın içerisinde sunduğu bu harita, GÇD bölgesi devletlerinin tepkisine sebep olmuştur. Tüm bu gelişmelerden ötürü 2010 yılında Obama yönetimi altındaki ABD, GÇD politikasını yeniden gözden geçirmesi gerektiğine karar vermiştir.

¹⁷⁰ a.yer.

¹⁷¹ Tran Truong Thuy, "Recent Development In The South China Sea: From Declaration To Code Of Conduct", *East Sea (South China Sea) Studies*, 15.07.2011, <http://nghiencuubiendong.vn/en/conferences-and-seminars/-second-international-workshop/586-recent-development-in-the-south-china-sea-from-declaration-to-code-of-conduct-by-tran-truong-thuy>, E.T.06.06.2019.

¹⁷² Fravel, a.g.e., ss. 4-5.

¹⁷³ Goh Sui Noi, "Why is the South China Sea unquiet?", *The Strait Times*, 17.04.2017, <https://www.straitstimes.com/opinion/why-is-the-south-china-sea-unquiet>, E.T. 07.06.2019.

2.1.1.1. Obama Dönemi GÇD Dış Politikası

ABD, Obama yönetimi ile birlikte yeniden Asya-Pasifik bölgesine yönelmeye başlamıştır. 2009 yılında başa gelen Obama yönetimi, Asya-Pasifik bölgesine yaptığı çok sayıda üst düzey diplomatik ziyaret ile ABD'nin pivot politikası hakkında önceden ipucu vermiştir. O zamanlar Dışişleri Bakanı olan Hillary Clinton, Şubat 2009'da ilk yurtdışı resmi ziyaretini Asya'ya yapmıştır ve Japonya'dan başlayarak sırasıyla Endonezya, Güney Kore, ÇHC'yi ziyaret etmiştir.¹⁷⁴ Bu gezisi sırasında Endonezya'da ASEAN organizasyonunun merkezinde, ASEAN Genel Sekreteri Surin'i ziyaret etmiş ve ABD'nin bölgeye olan bağlılığının ve Endonezya'nın ASEAN'daki liderlik rolünün takdir edilmesinin altını çizmiştir.¹⁷⁵

Daha sonra 22 Temmuz'da 2009 yılında Hillary Clinton, Çin'in etkisi altında kalan bir bölge olarak Asya-Pasifiğe odaklandığını vurgulayarak, Tayland'da ABD adına Dostluk ve İşbirliği Anlaşması'nı (TAC) imzalamıştır.¹⁷⁶ TAC normalde 1976 yılında Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) tarafından Güneydoğu Asya'daki devletler arasındaki ilişkileri yönetmek için bir davranış kodu oluşturmak ve Güneydoğu Asya dışındaki ASEAN üyesi olmayan ülkeleri de TAC'a katarak bu davranış kurallarını onaylamaları için aktif olarak teşvik etmek için oluşturulan temel bir antlaşmadır.¹⁷⁷ Antlaşmanın maddeleri arasında antlaşmaya taraf olan tüm devletlerin bağımsızlığına, egemenliğine, eşitliğine, toprak bütünlüğüne ve ulusal kimliğine karşılıklı saygı, her devletin ulusal varlığını dış müdahale, yıkılma veya zorlama olmadan devam ettirme hakkının olması, birbirinin iç işlerine karışmama, farklılıkların veya anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi, tehdit veya güç kullanımına karşı itiraz etme ile anlaşmaya taraf olan devletler arasında etkili bir işbirliğinin teşviki olmaktadır.¹⁷⁸ İlk başta

¹⁷⁴ Hillary Rodham Clinton, Secretaries, "Presidential and Secretaries Travels Abroad", *Office of the Historian*, <https://history.state.gov/departments/history/travels/secretary/clinton-hillary-rodham>, E.T. 07.06.2019.

¹⁷⁵ John Hopkins Center for Communication Programs, "Secretary of State Hillary Clinton Visits Indonesia", 21.02.2009, <https://ccp.jhu.edu/2009/02/21/secretary-of-state-hillary-clinton-visits-indonesia/>, E.T. 07.06.2019.

¹⁷⁶ Dean Yates and Arshad Mohammed, "U.S. signs ASEAN treaty, boosts engagement", *REUTERS*, 22.07.2009, <https://www.reuters.com/article/us-asean-usa/u-s-signs-asean-treaty-boosts-engagement-idUSTRE56L11920090722>, E.T. 07.06.2019.

¹⁷⁷ Daniel Seah, "The Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia: The Issue of Non-Intervention and its Accession by Australia and the USA", *Chinese Journal of International Law*, Vol. 11, Issue 4, December 2012, s. 785.

¹⁷⁸ ASEAN.org, *Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia Indonesia*, 24.02.1976, <https://asean.org/treaty-amity-cooperation-southeast-asia-indonesia-24-february-1976/>, E.T. 07.06.2019.

Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland tarafından, daha sonra Çin de dahil olmak üzere (2003) birçok devlet tarafından imzalanan bir antlaşma olmaktadır. ABD'nin TAC'a taraf olmasıyla ilgili olarak ASEAN Genel Sekreteri Surin Pitsuwan bunun somut anlamda yeni ABD yönetiminin ASEAN'a yönelik bir strateji kaymasını temsil ettiğini söylemiştir.¹⁷⁹ Böylelikle ABD, güneydoğu Asya'ya geri döndüğünün sinyallerini vermiştir.

ABD TAC'ı imzalamasının ertesi günü (23 Temmuz 2009), ASEAN Bölgesel Forumunda yeni GÇD politikasını duyurmuştur. Vietnam'a ASEAN Bölgesel Forum'u (ARF) için geçen Hillary Clinton, GÇD'deki bölgede rekabet halinde olan devletlerin egemenlik iddialarının barışçıl şekilde çözümlenmesinin ABD'nin de ulusal çıkarına olduğunu, bölgesel anlaşmazlıkların çözümü için tüm talep sahibi devletlerin işbirliğine dayalı bir diplomatik süreci desteklediğini ve herhangi bir talep sahibi devletin güç kullanımına veya tehdidine karşı olduklarını belirtmiştir.¹⁸⁰ Görüldüğü gibi Hillary Clinton, ABD'nin GÇD politikasından bahsederken yine 1995 yılındaki politikasında olduğu gibi tarafsızlık politikasını, bölgede hak iddia eden talep sahibi devletlerin güç kullanmasına veya güç kullanma tehdidine karşı oldukları ve seyrüsefer serbestisi üzerinde durmuştur. 1995 yılındaki politikasından farklı olarak ise baskı olmadan ihtilafların çözümü, tüm talep sahiplerinin de dâhil olduğu ortak bir diplomatik süreç, tam bir davranış kurallarının (code of conduct) hazırlanması ve devletlerin GÇD'deki meşru alanlarının yalnızca meşru arazi özelliklerine göre olması gerektiğinden bahsetmiştir.¹⁸¹ Clinton, yeni GÇD politikasından bahsederken direkt Çin'i ismen bahsetmekten kaçınarak genel olarak GÇD politikasından bahsetmiştir. Bununla birlikte bahsettiği unsurların çoğu, bölgedeki diğer devletlerden ziyade Çin'i kapsayan unsurlar olmaktadır. Bölge devletlerinin GÇD üzerindeki hak iddialarının meşru arazi özelliklerine dayalı olması gerektiği (bu durumda UNCLOS) diğer bölge devletlerinden çok Çin'in dokuz çizgili hat politikasına aykırı olmaktadır. Clinton'ın ayrıca ihtilafların ortak diplomatik

¹⁷⁹ ASEAN, "US signs Treaty of Amity and Cooperation (TAC)", *Press Release*, <https://www.asean.org/uploads/archive/PR-42AMM-US-Signed-TAC.pdf>, E.T. 07.06.2019.

¹⁸⁰ Rong Chen, "A Critical Analysis of the U.S. "Pivot" toward the Asia-Pacific: How Realistic is Neorealism?", *Connections*, Vol. 12, No. 3, Summer 2013, s.41.

¹⁸¹ Hillary Rodham Clinton, Secretary of State, "National Convention Center, Hanoi, Vietnam", *U.S. Department of State*, 23.07.2010, <https://2009-2017.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2010/07/145095.htm>, E.T. 06.06.2019.

süreç kapsamında olması gerektiğini belirtmesi yine Çin'in bölge devletleriyle ikili görüşmeler sonucu ihtilafları çözmek istemesi durumuyla ters düşmektedir.

Kasım 2009'da ise ABD Başkanı Obama, on yedinci geleneksel Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) liderlerinin Singapur'daki toplantısına katılmış ve sonrasında Filipinler, Endonezya, Çin, Japonya ve Güney Kore'yi ziyaret etmiştir.¹⁸² Temmuz 2010'da yine ASEAN Bölgesel Formunda (ARF) Hillary Clinton, ABD'nin GÇD'deki seyrüsefer serbestisinin ABD'nin ulusal bir çıkarı olduğunu beyan etmiştir.¹⁸³ Bu zamana kadar ABD, Çin'in bölgede büyük bir güç olarak yapıcı bir rol üstlenmesini beklediği için Çin'le bu mesele sebebiyle yüzleşmek konusunda isteksiz davranmaktaydı ancak Çin, ABD'nin bu ümidini ve sabrını Amerikan zayıflığının ve düşüşünün kanıtı olarak yorumlamıştır.¹⁸⁴ Bu sebeple Clinton'ın açıklaması Çin'in bu algısını değiştirmiş; ABD'nin bu beyanı Çin tarafından kendisine bir saldırı, bölgeye de yapılan bir dış müdahale olarak algılanmıştır.¹⁸⁵

2.1.1.1.1. Yeniden Dengeleme Politikası

ABD'nin Güneydoğu Asya'ya olan yaklaşımı 2011 yılında da devam etmiştir. 2011 yılında da ABD, Asya-Pasifik bölgesinde "yeniden dengeleme" politikasını açıklamış ve GÇD bölgesi devletleriyle ittifak ve ortaklıklar kurarak bu politikasını dengelemeye çalışmıştır. Clinton Temmuz 2011'de Bali'de gerçekleşen ARF toplantısında da GÇD'den tekrar bahsederek, ASEAN ve Çin'in GÇD'deki ihtilaflarla ilgili davranış kuralları çıkarmasını teşvik etmiştir.¹⁸⁶ Daha sonra 10 Kasım'da da 21. yüzyılın "Amerika'nın Pasifik yüzyılı" olacağını ve bölgedeki sorunlarının, GÇD'de seyrüsefer serbestisi, Kuzey Kore'nin nükleer silahlar sorunu ve bölgede dengeli ve kapsayıcı ekonomik büyüme, ABD'nin liderliğini gerektirdiğini söylemiştir.¹⁸⁷ Clinton'ın bu açıklamasından yaklaşık bir hafta sonra Obama, Avustralya ve

¹⁸² Chen, a.g.e., s. 41.

¹⁸³ Ralf Emmers, "US Rebalancing Strategy and the South China Sea Disputes", *RSIS Publications*, No. 165, September 2012, s.2.

¹⁸⁴ Gordon G. Chang, "Hillary Clinton Changes America's China Policy", *Forbes*, 28.07.2019, <https://www.forbes.com/2010/07/28/china-beijing-asia-hillary-clinton-opinions-columnists-gordon-g-chang.html#1ec6eb3250c7>, E.T. 07.06.2019.

¹⁸⁵ a.yer.

¹⁸⁶ Emmers, a.yer.

¹⁸⁷ Paul Eckert, "Clinton declares "America's Pacific century"", *REUTERS*, 11.11.2011, <https://www.reuters.com/article/us-apec-usa-clinton-f/clinton-declares-americas-pacific-century-idUSTR7AA2S120111111>, E.T. 08.06.2019.

Endonezya'yı ziyaret etmiştir.¹⁸⁸ Avustralya ziyareti sırasında Avustralya Parlamentosu'na verdiği konuşmasında Obama, ABD'ye kan kaybı ve hazine olarak çok pahalıya mal olan iki savaşın ardından, ABD'nin dikkatini Asya Pasifik bölgesinin büyük potansiyeline çevirdiğini belirtmiş ve bu dönüşün amacının temelinde ABD'nin bölgeyi ve geleceğini şekillendirmede daha büyük ve uzun vadeli bir rol oynamanın olduğunu vurgulamıştır.¹⁸⁹ Aslında ABD'nin yeniden dengeleme stratejisi yeni bir politika değil, bu "dengelemenin" çoğu, önceki yönetimin politikalarıyla Obama'nın ilk dönemindeki politikalarının devamı ve genişletilmiş şekli olmaktadır.

Bu yeni politikası kapsamında ABD Savunma Bakanlığı, Ocak 2012 yılında yayınladığı Savunma Stratejik Rehberliği'nde (DSG) ABD için Orta Doğu'nun hala önemini korumasına rağmen bundan sonra ABD'nin önceliğini Asya-Pasifik bölgesine kaydıracağını belirtmiştir.¹⁹⁰ Aynı raporun devamında Çin de "güç projeksiyon kapasitemize karşı koymak için asimetrik araçlar izlemeye devam eden" bir tehdit olarak belirtilmiştir.¹⁹¹ 2012 yılının Haziran ayında ise ABD Savunma Bakanı Panetta, Shangri-La Diyalogu'nda 2020 yılına kadar ABD Deniz Kuvvetleri'nin günümüzde yüzde 50'si Pasifik Okyanusu'nda, yüzde 50'si de Atlantik Okyanusu'nda olan güçlerinin, yüzde 60'ı Pasifik'te, yüzde 40'ı da Atlantik Okyanusu'nda olacak şekilde bir bölünmeye giderek, güçlerini dağıtacağını belirtmiştir.¹⁹² Bu dağıtımı yapmakla birlikte donanma güçlerine altı uçak gemisi, sahip oldukları kruvazörlerin çoğu, torpido ve denizaltı muhribi (destroyer), savaş gemileri ve denizaltıların da dâhil olduğunu eklemiştir.¹⁹³

Bu sırada Çin ile Filipinler arasında, Scarborough Resifi'ndeki balıkçılar sebebiyle ilişkilerde gerilmeler yaşanmıştır. Bu konu ile ilgili ASEAN, kurulduğu tarihten bu yana ilk defa, ortak bir bildiri yayınlamamıştır.¹⁹⁴ ABD araya girerek iki devletin de

¹⁸⁸ Office of the Historian, *Barack Obama, Presidential and Secretaries Travels Abroad*, <https://history.state.gov/departments/history/travels/president/obama-barack>, E.T. 07.06.2019.

¹⁸⁹ Chen, a.yer.

¹⁹⁰ Catherine Dale and Pat Towell, "In Brief: Assessing the January 2012 Defense Strategic Guidance (DSG)", *Congressional Research Service*, 13.08.2013, s. 2.

¹⁹¹ Department of Defence, *Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for the 21st Century Defense*, January 2012, s. 4, https://archive.defense.gov/news/Defense_Strategic_Guidance.pdf, E.T. 08.06.2019.

¹⁹² Jim Garamone, "Panetta Describes U.S. Shift in Asia-Pacific", *U.S. Department of Defense*, 01.06.2012, <https://archive.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=116591>, E.T. 08.06.2019.

¹⁹³ a.yer.

¹⁹⁴ Manuel Mogato, Michael Martina, Ben Blanchard, "ASEAN deadlocked on South China Sea, Cambodia blocks statement", *REUTERS*, 25.007.2016, <https://www.reuters.com/article/us-southchinasea-ruling-asean/asean-deadlocked-on-south-china-sea-cambodia-blocks-statement-idUSKCN1050F6>, E.T. 08.06.2019.

bölgeden gemilerini geri çekmeleri için bir anlaşmaya önderlik etmiştir ancak Çin'in gemilerini geri çektikten sonra tekrar bölgeye girmesi, devamında da diğer GÇD bölge devletleriyle gerilimler yaşaması, üstüne de GÇD'deki adalar üzerinde inşa faaliyetlerine başlamasıyla ABD, ilk defa bölgeye yönelik bir bildirisinden bahsederken direkt Çin'den ismen bahsetmiştir.¹⁹⁵ Bunun sonucunda ABD, GÇD'deki anlaşmazlıklara daha fazla aktif katılım sağlayacağını göstermiş ve potansiyel olarak, her ne kadar GÇD politikasının temelinde tarafsızlık olsa da, taraf tutmaya yönelmeler göstermiştir. Bildirinin devamında ise ortak bir davranış kuralının teşvik edilmesi, devletlerin GÇD'deki iddialarının açıkça açıklanması ve anlaşmazlıkların barışçıl çözümü gibi ABD'nin GÇD politikasının klasik öğelerini tekrarlamıştır.¹⁹⁶

Aslında ABD'nin yeniden dengeleme stratejisi yeni bir politika değildir; bu "dengelemenin" çoğu, önceki yönetimin politikalarıyla Obama'nın ilk baştaki politikalarının devamı ve genişletilmiş şeklidir. ABD'nin bu yeniden dengeleme politikasının üçayağının, politik, askeri ve ekonomik olduğunu görmekteyiz. ABD Asya-Pasifik'i odak noktası olarak belirleyerek askeri dağıtımını ayarlayarak bölgeye daha fazla askeri konuşlandırma çabalarında bulunmuştur, bölgedeki geleneksel ittifaklarıyla işbirliğini güçlendirmiştir ve bölgede yeni askeri ortaklıklar kurmaya devam etmiştir.¹⁹⁷ Politikasının politik/diplomatik ayağı olarak da ABD, bölgedeki mevcut çok taraflı mekanizmalara ve bölgesel işbirliği çerçevelerine dâhil olmuştur. Ayrıca ABD'nin GÇD'deki ihtilaflarla ilgili olarak "tarafsızlık" veya "müdahalede bulunmama" politikasını kademeli olarak değiştirerek, bu ihtilaflarda Çin'in karşısında olan devletlere (Filipinler ve Vietnam gibi) yıllık deniz tatbikatları ve savunma düzenlemeleri gibi askeri anlamda destek çıkmakla kalmayarak, bu devletleri aynı zamanda uluslararası hukuk kapsamında desteklemiştir.¹⁹⁸ Dahası, ABD, Çin'in GÇD'deki dokuz çizgili hat politikasına meydan okuyarak, Çin'in bu politikası kapsamında Çin ile ihtilaf yaşayan ve işbirliği içerisinde olduğu devletlere diplomatik güç sağlayarak bu devletlerin GÇD'de Çin'le yüzleşme faaliyetlerini artırmıştır.¹⁹⁹ ABD'nin TAC'a taraf olması da politikanın

¹⁹⁵ Fravel, a.g.e., ss. 6-7.

¹⁹⁶ a.g.e., s. 7.

¹⁹⁷ Xiaoyu Zhao, "Why Obama's Rebalance towards Asia-Pacific Was Unsuccessful?", *International Studies*, Vol. 55, Issue 2, 2018, s. 91.

¹⁹⁸ a.g.e., s. 93.

¹⁹⁹ a.yer.

ekonomik ayağını oluşturmaktadır.²⁰⁰ ABD, ayrıca Trans-Pasifik Ortaklık (TPP) anlaşmasını da bu politikanın ekonomik ayağı olarak geliştirmiştir. ABD, TPP ile ABD merkezli yeni bir ekonomik işbirliği modeli oluşturmaya çalışmış ve bunu Asya-Pasifik yeniden dengeleme stratejisinin ekonomik ayağı olarak tanıtarak bölgedeki ekonomik çıkarlarının politik ve askeri ayakları için yol açmaya çalışmıştır.²⁰¹ Böylece bölgede daha fazla ekonomik etkileşime sahip olan ABD'nin GÇD'deki serbest dolaşımı ve GÇD içindeki bölgesel anlaşmazlıklara müdahale etmesi için daha makul nedenleri olmaktadır.²⁰²

2013 yılına geldiğimizde ise Obama, ikinci dönem için ABD Başkanlığına seçilmiş durumdaydı ve ikinci döneme başlar başlamaz Asyalı müttefiklerine ABD'nin Asya'daki istikrarı için rolünü ciddiye aldığını ve yeniden dengeleme politikasının hala geçerliliğini koruduğunu belirtmiştir. Brunei'de Ekim 2013'te gerçekleşen ASEAN zirvesinde ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, ABD'nin bölgeye yönelik yeniden dengeleme politikasının geçerliliğinin korunduğunu ve Obama'nın tekrardan seçilmesi durumunda aynı şekilde de devam edeceğini belirtmiştir.²⁰³ Yine bir ay sonra ABD'nin ulusal güvenlik danışmanı Susan Rice, ABD'nin Asya'daki varlığı ile ilgili olarak, Asya'nın yeniden dengeleme politikasının Obama idaresinin dış politikasının temel yapıtaşı olmaya devam ettiğine değinerek, ABD için bölgede güvenliğin, mevcut ittifakların, ekonomik ilişkilerin, kalkınmanın, kurumların ve evrensel değerlerin önemine vurgu yapmıştır.²⁰⁴

Şu ana kadar bahsettiğimiz ABD'nin GÇD politikası, 2014 ve öncesi dönemini kapsamaktadır. 2014 tarihinden sonra Çin, GÇD'de öne geçmek için elinden geleni yapmaktadır ve bunu yaparken de ABD'nin savunmaya çalıştığı normlara ve çıkarlara ters düşmektedir; bunun karşısında ABD ise günümüze kadar gelen süreçte Çin'in bu

²⁰⁰ Kamer Kasım, "GÇD'de ÇHC-ABD Rekabeti", *TASAM*, 30.05.2018, http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/G%C3%9CNEY_%C3%87%C4%B0N_DEN%C4%B0Z%C4%B0_pdf_1cca0473-3965-4f9a-be68-7fd6306e7864.pdf, E.T. 07.06.2019.

²⁰¹ Zhao, a.yer.

²⁰² a.yer.

²⁰³ U.S. Department of State, *Opening Remarks at U.S.-ASEAN Summit*, 09.10.2013, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2013/10/215226.htm>, E.T. 08.06.2019.

²⁰⁴ The White House, *Remarks As Prepared for Delivery by National Security Advisor Susan E. Rice*, 20.11.2013, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/11/21/remarks-prepared-delivery-national-security-advisor-susan-e-rice>, E.T. 08.06.2019.

eylemlerine etkili bir yanıt vermekte zorlanmaktadır.²⁰⁵ 2014'ten bu yana Çin'in, GÇD'de bir hava savunma tanıma bölgesi (air defence identification zone) ilan etme niyetine dair söylemler, Çin'in ele geçirdiği veya kontrolünü sağladığı adalarda geniş toprak ıslah çalışmaları, hava pistlerinin inşası ve füze rampalarının yerleştirilmesi gibi adaları askerileştirme faaliyetlerini ilan eden raporlar yayınlanmıştır.²⁰⁶ Bu durum sadece ABD'nin dikkatini çekmekle kalmamış, aynı zamanda GÇD'deki diğer talep sahibi devletlerle GÇD üzerinde hiçbir talepte bulunmayan ASEAN ülkeleri olan Endonezya ve Singapur'un, bölgesel güçlerden de Avustralya ile Japonya'nın dikkatini çekmiştir.²⁰⁷

Çin 2014'ten sonra, özellikle de 2015 yılından sonra bir ivme kazanarak, GÇD'ye yönelik faaliyetlerini arttırmıştır. Bunun üzerine ABD cevap olarak bölgedeki askeri varlığını arttırmış ve GÇD'de seyrüsefer serbestisi operasyonlarına (FONOP) ağırlık vermiştir. 2017 yılından sonra ise bölgede düzenli olarak, her iki ayda bir FONOP operasyonları düzenlemiştir.²⁰⁸ ABD'nin GÇD'deki seyrüsefer serbestisi kapsamındaki FONOP operasyonları, bölgedeki müttefikleri tarafından da desteklenmektedir. ABD'nin bu operasyonları, özellikle Çin'in GÇD'de inşa ettiği insan yapımı adaların yakınından geçmektedir. ABD, bu FONOP operasyonlarını denizlerde seyrüsefer serbestisi ilkesi bağlamında gerçekleştirdiğini söylese de, asıl amacı deniz üzerinde askeri hâkimiyet kurmaktır.²⁰⁹ Çin'in GÇD'deki faaliyetleri, Çin'in GÇD'yi bir bütün olarak kontrol etmeyi hedeflediğini göstermektedir. ABD'de bu operasyonlar ile Çin'e, bölgede üzerindeki uluslararası hukuka uymayan egemenlik iddialarını kabul etmediğini göstermek istemiştir. Çin de ABD'nin bu operasyonlarına karşılık olarak Halkın Kurtuluş Ordusu Donanması (PLAN), doğrulama ve tanımlama işlemini gerçekleştirmek ve ABD savaş birimlerini uzaklaşmaları gerektiği konusunda uyarmak üzere, bölgeye hava ve yüzey birimleri göndermektedir.²¹⁰ İki devlet arasında bu durumun rutinleşmesine rağmen, bu operasyonlar iki ülke arasında yasal bir cepheye sahip, siyasi bir savaş alanına

²⁰⁵ Brands, a.g.e., s. 13.

²⁰⁶ Navin Rajagobal, "The 2009 claims that changed the dynamics in the South China Sea", *The Strait Times*, 16.07.2016, <https://www.straitstimes.com/opinion/the-2009-claims-that-changed-dynamics-in-the-s-china-sea>, E.T. 09.06.2019.

²⁰⁷ a.yer.

²⁰⁸ Liu Xiaobo, "How China Can Resolve the FONOP Deadlock in the South China Sea", *AMTI*, 01.03.2019, <https://amti.csis.org/how-china-can-resolve-fonop-deadlock/>, E.T. 10.06.2019.

²⁰⁹ James Goldrick, "U.S. FONOPS Aren't Just About the South China Sea", *The Maritime Executive*, 09.10.2018, <https://www.maritime-executive.com/editorials/u-s-fonops-aren-t-just-about-the-south-china-sea>, E.T. 10.06.2019.

²¹⁰ Xiaobo, a.yer.

dönüşmüştür.²¹¹ ABD'nin uluslararası sularda olduğu gerekçesiyle FONOP operasyonlarını bırakması nasıl düşünülemezse, Çin'in de kendi egemenlik sahasına girdiğini düşündüğü sularda bu iddiaları bırakması düşünülemez. Bu sebeple iki devlet arasında FONOP operasyonlarından doğan sorunu barışçıl bir şekilde çözenin yolu, şu an için sadece karşılıklı uzlaşmadan geçiyor gibi gözükmemektedir; bu da Çin ile ABD arasında seyrüsefer serbestisi ile ilgili deniz yasalarını, karşılıklı olarak birbirine danışarak ve uzlaşarak olabilirmiş gibi görünmektedir.

Çin ise ABD'nin yeniden dengeleme stratejisini ABD'nin Asya'daki barışçıl yükselişini sürdürme girişimi olarak algılamaktadır.²¹² Çin'e göre ABD, ikili ittifaklarını güçlendirerek ve bölgeye daha fazla asker ve araç tahsis ederek Çin'i çevrelemeye çalışmaktadır. Çin'i çevreleme politikasının biri jeopolitik, diğeri jeostratejik olan iki önemli amacı bulunmaktadır; Jeopolitik amacı Çin'i çevreleyerek onu bölgesel bir güç olarak kalmasını sağlamaktır, jeostratejik amacı da Çin'i çevreleyerek Amerikan hegemonyasının devam eden hakimiyetini sağlamaktadır.²¹³ Ayrıca ABD'nin FONOP operasyonlarını Çin, Çin'in bölgedeki otoritesine ve güvenlik çıkarlarına zarar veren bir eylem olarak görmektedir, bu sebeple de ABD'nin gerçekleştirdiği bu operasyonları bir tehdit unsuru olarak algılamaktadır.²¹⁴ Ayrıca ABD'nin GÇD'deki katılımını artırması Çin'in GÇD'de talep sahibi Güneydoğu Asya devletleriyle aralarında, ikili şekilde halledilecek meseleler olduğunu düşündüğü soruna müdahale ederek sorunu daha da büyütmemektedir.²¹⁵

ABD'nin yeniden dengeleme politikasını genel olarak değerlendirecek olursak, başarılı olduğu alanlar da olmuştur, başarısız olduğu alanlar da. Yeniden dengeleme politikası ABD'nin Asya-Pasifik, özellikle de GÇD üzerindeki stratejik durumunu güçlendirmiş ve bölgedeki imajını olumlu bir şekilde arttırmıştır. Ayrıca ABD, bu politikası ile Çin üzerinde GÇD bölgesinde stratejik baskı kurarak Çin'in bölgedeki faaliyetlerinde istediği kadar rahat hareket etmemesini ve ABD'nin bölgede talep sahibi

²¹¹ a.yer.

²¹² Emmers, a.yer.

²¹³ VAG Teixeira, "United States' Policy Strategy in South China Sea", *Scholar Journal of Applied Sciences and Research*, Vol. 1, Issue 6, 2018, s. 26.

²¹⁴ J.D. Simkins, "'We'll see how frightened America is' — Chinese admiral says sinking US carriers key to dominating South China Sea", *The Navy Times*, 04.01.2019, <https://www.navytimes.com/news/your-navy/2019/01/04/well-see-how-frightened-america-is-chinese-admiral-says-sinking-us-carriers-key-to-dominating-south-china-sea/>, E.T. 10.06.2019.

²¹⁵ Emmers, a.yer.

devletlerle geliştirdiği işbirliği ile verdiği destekle birlikte, bu devletlerin Çin'i bölgede tehdit oluşturan bir unsur olarak görmelerini sağlamıştır. ABD'li yetkililerin yeniden dengeleme stratejisinin Çin'in de dhl olduğu Asya-Pasifik'te işbirliğine katılım için kapsamlı bir yaklaşım olduğunu defalarca vurgulamış olsalar da politikanın gelişimine bakacak olursak, Çin'in bu politika sonucunda daha sorunlu bir evre ile karşılaştığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum da yine ABD'nin bölgedeki hâkimiyeti için önemli bir gelişme olmaktadır. Bununla birlikte yeniden dengeleme politikasının başarısız olduğu alanlar da vardır; bunlar finansal baskı, bölgesel ittifakların ABD ve Çin'i karşı karşıya getirme ihtimalleri, ABD ve Çin arasında gelişen güvensizlik, ABD'nin TPP'den çekilmesi ve küresel ölçekte stratejik geri çekilmenin başarısızlığıdır.²¹⁶

ABD'nin bu politikası, ilk olarak bölgede güvenlik ve ekonomi gibi çeşitli alanlarda hizmet edebilmek amacıyla askeri harcamaların artmasına neden olmuş ve bu da ABD'de önemli bütçe baskılarına sebep olmuştur. Normalde bir devletin dış politikasında politikaya bağlılık ile politikanın sağladığı gücün arasında bir denge olması gerekmektedir; eğer politikaya olan bağlılık, politikanın sağladığı gücü aşarsa, derin siyasi çöküşe sebep olarak politikanın başarısızlığına sebep olacaktır.²¹⁷ ABD'nin yeniden dengeleme politikası da benzer sonuçlar doğurmuştur. Çin'in ekonomik ve askeri gücünün hızlı bir şekilde gelişmesi sonucunda ABD'nin bölgedeki ittifakları uzun vadede Çin'i "dengeleme" veya "evreleme" maliyetlerini hem karşılayamamaktadır, hem de karşılamak istememektedir.²¹⁸

İkinci olarak ABD, bu politikası ile GD'deki diğer devletlerle birlikte askeri ittifak kurarak, bu devletlere Çin karşısında güvenlik garantisi adı altında destek sağlamak istemiştir. Bunun olumsuz yönü ise bölge devletlerinin Çin ile olan sorunlarına artık ABD'nin de dolaylı olarak katılmış olmasıdır. Böyle olunca ABD, direkt kendisini ilgilendirmeyen ama müttefiklerinin bölgedeki ihtilafları olan sorunlarına ister istemez taraf hale getirilerek, normalde iki bölge devleti arasında olan sorunu, bölge devleti, ABD ve Çin arasında bir sorun haline getirmiştir. Durum böyle olunca ABD'nin bölgede Çin

²¹⁶ Zhao, a.g.e., s. 96.

²¹⁷ Samuel P. Huntington, "Coping with the Lippmann Gap", *Foreign Affairs, America and the World*, Vol. 66, No. 3, 1987/88, s. 453.

²¹⁸ Zhao, a.yer.

ile karşı karşıya gelme ihtimalleri artmıştır, bu da normalde ABD'nin kaçınmak istediği bir durumdur. Bunun sonucunda da ABD ve Çin arasında güvensizlik ortamı oluşmuştur. Ayrıca ABD'nin, Çin'i dâhil etmediği TPP anlaşması, Çin'de bu anlaşmanın tamamen Çin'e karşı bir önlem, çevreleme politikasının bir ayağı olarak algılanmasına sebep olmuş ve iki devlet arasındaki güvensizliği daha da arttırmıştır. ABD bu şekilde direkt bir söylemde bulunmamış olsa da, bu anlaşma ile Çin'i çevreleme politikası da başarısız olmuştur diyebiliriz. İlerde ayrıntılı bir şekilde ele alacağımız Çin'in kuşak ve yol projesi, Çin'in yükselişinin sadece GÇD üzerinden olmadığını, çok daha kapsamlı ve küresel bir proje olduğunu görmekteyiz. Dördüncü olarak ABD'nin, Obama döneminde Asya-Pasifik öncelikli projesinin baş ögelerinden biri olan TPP'ye harcadığı zaman ve maliyetin boşa gittiğini söyleyebiliriz çünkü devamında başa gelen Trump yönetimi, TPP'den çekilmiştir. Obama döneminde Dışişleri Bakanı olan Hillary Clinton TPP'nin baş mimarlarından olmasına rağmen, kendisi de seçilmesi durumunda TPP'ye karşı olduğunu ve seçilmesi durumunda anlaşmadan çekileceğini belirtmiştir, bu da ABD'nin mimarı olduğu TPP anlaşmasının başarısızlığını açıkça göstermektedir.²¹⁹ Nitekim daha sonra başa gelen Trump, ABD'yi TPP anlaşmasından çekmiştir. Son olarak ise, yeniden dengeleme politikası kapsamında ABD, önceliğini Asya-Pasifik bölgesine vermeyi amaçlamış olsa da bunu tam olarak başardığını söyleyemeyiz. Bu dönemde gerçekleşen Suriye'nin iç savaşı, İran'ın nükleer sorunu, Mısır'da siyasi gelişmeler, IŞİD'in gelişimi, Ukrayna'da yaşanan gelişmeler, Rusya'nın Kırım ilhakı gibi gelişmeler, ABD'nin istediği gibi Asya-Pasifik'e yönelmesine izin vermemiştir.²²⁰

Obama'nın Asya-Pasifik öncelikli politikası, ofise ilk geldiğinde çok güçlü olsa da zamanla ABD'nin kendi iç meseleleri ile başka dış meseleleri sebebiyle istenilen düzeye ulaşamamıştır. Başa geldikten sonra küresel bir finansal kriz, iki savaş ve iklim değişikliği ile sağlık reformu ile ilgili politika öncelikleriyle karşı karşıya kalan Obama yönetimi, istediği şekilde odağını Asya-Pasifik, bu durumda da GÇD'ye çevirememiştir. Asya-Pasifik politikasının öncelikleri, herhangi resmi bir "pivot" belgesinde ortaya konamamıştır çünkü genel olarak yüzeysel kalmaktaydı, derinliklerine inilememiştir.²²¹

²¹⁹ Doug Palmer, "Clinton raved about Trans-Pacific Partnership before she rejected it", *Politico*, 08.10.2016, <https://www.politico.com/story/2016/10/hillary-clinton-trade-deal-229381>, E.T. 09.06.2019.

²²⁰ Niall Ferguson, "America's Global Retreat", *Harvard Kennedy School Belfer Center*, 21.02.2014, <https://www.belfercenter.org/publication/niall-ferguson-americas-global-retreat>, E.T. 09.06.2019.

²²¹ Victor Cha, "The Unfinished Legacy of Obama's Pivot to Asia", *Foreign Policy*, 06.09.2016, <https://foreignpolicy.com/2016/09/06/the-unfinished-legacy-of-obamas-pivot-to-asia/>, E.T. 08.06.2019.

Bu öncelikler genel olarak Çin ile derinlemesine bir bağlantının kurulması, bu bağlantının Japonya ile güçlü bir ittifak kurularak dengelenmesi, Kuzey Kore sorununun ele alınması ve serbest ticaret anlaşmalarının yeniden değerlendirilmesiydi.²²²

2.1.1.2. Trump Dönemi GÇD Dış Politikası

Son ABD başkanlık seçimlerinde Trump, Çin için çok korkulan bir seçenek değildi. Diğer güçlü aday olan Hillary Clinton ise Çin'in çekindiği bir isimdi. 2010 yılında ABD Dışişleri Bakanı olan Hillary Clinton'ın GÇD bölgesini, bölgesel ve ABD güvenlik politikasının en üstüne taşımasıyla Çin'in tepkisine neden olmuştu. Clinton, ABD'nin bölgeye yönelik yeniden dengeleme politikası ve insan hakları konusundaki tutumu nedeniyle Çin tarafından yakından tanınmaktaydı fakat pek sevilmemekteydi; oysa Trump, her ne kadar Çin'i rahatsız eden söylemleri olsa da, pek bilinmeyen bir adaydı, bu sebeple Çinli yetkililer tarafından pek de ciddiye alınmayan biriydi.²²³ Ayrıca Clinton'ın seçilmesi durumunda GÇD sorununa yönelik tutumunun aynı şekilde sert olacağını söylemesi Çin için sorun oluşturmaktaydı. Diğer yandan askeriye ile bağlantısı olan Çinli bir yetkilinin Trump ile ilgili düşünceleri sorulduğunda, kendisi hakkında pek bilgi sahibi olmadıklarını ancak Müslümanlara olan nefretinin Çin'deki birçok kesim tarafından olumlu karşılanacağını (Çin'in, Müslüman nüfusa sahip olan Sincan bölgesinde Çin'in terörizm ile savaş olarak gördüğü durumu kastederek) söylemiştir.²²⁴ Trump'ın ayrıca iş adamı kimliği sebebiyle Çin ile ABD arasındaki ilişkilerin daha olumlu bir hal alacağı genel bir kanı olmaktaydı. Ancak Trump'ın seçilmesiyle beraber durumun böyle olmadığı kısa bir sürede anlaşılmıştır.

Trump'ın başa gelmesiyle ABD'nin GÇD politikasında bazı değişiklikler olmuştur. Öncelikle Trump yönetimi altında ABD, birçok uluslararası antlaşmadan çekilmiştir. O anlaşmalardan biri de ABD'nin öncülük ettiği ve GÇD politikası için önemli olan, Çin'in de taraf olduğu Trans-Pasifik Ortaklık (TPP) anlaşmasıydı.²²⁵ Ayrıca Trump yönetimi altındaki Amerikan GÇD politikası, Obama döneminde olduğu gibi

²²² a.yer.

²²³ CNBC, *China fears Hillary Clinton far more than it does Donald Trump*, 11.07.2016, <https://www.cnbc.com/2016/07/11/china-fears-hillary-clinton-focus-on-south-china-sea-human-rights-far-more-than-it-does-donald-trump.html>, E.T. 11.06.2019.

²²⁴ a.yer.

²²⁵ Hasan Dudar and Deirdre Shesgreen, "Trump's long list of global trade deals, agreements exited or renegotiated", *USA Today*, 21.11.2018, <https://www.usatoday.com/story/news/2018/11/21/donald-trump-foreign-policy-iran-nafta-russia-mexico-canada-trade/1732952002/>, E.T. 07.06.2019.

angajmandan ziyade yüzleşme şeklinde gelişmiştir. Trump'ın “Amerika Öncelikli” politikaları uyarınca ABD'nin Çin'e yaklaşımı birçok jeopolitik ve ekonomik cephede olumsuz yönde gelişme göstermiştir; bu durum bazıları tarafından Soğuk Savaş döneminde ABD ile SSCB arasında yaşanan güç mücadelesine benzetilmektedir.²²⁶ Ancak Çin, SSCB'den farklı olarak dünyanın en büyük ikinci ekonomisidir ve ekonomik olarak büyümeye de devam ederek ABD'yi geçme potansiyeline sahiptir. Ayrıca Çin, on yıl içinde ABD'nin Pasifik'teki hâkimiyetine meydan okuyabilecek kapasitede modern bir donanma inşa etmiştir.²²⁷ Bazı uzmanlar ABD'nin, Graham Allison'ın “Thucydides tuzağı” olarak adlandırdığı şeye girip girmediğini tartışmaktadır. Thucydides tuzağı, eski Yunanistan'daki Atina ve Sparta'ya atıfta bulunarak, yükselen bir gücün yerleşik bir güçte korkuya neden olmasıyla genellikle savaşla sonuçlanan bir durumdur.²²⁸ Bu süreçte Trump yönetimi GÇD'de Çin'in üzerinde hak iddia ettiği adalara yakın deniz devriyelerini hızlandırmıştır, ABD yasalarını ihlal ettiği iddiasıyla yurtdışındaki Çin vatandaşlarını takip etmiştir ve Amerikan üniversite kampüslerinde dolaşan Çin casusları konusunda uyarmıştır.²²⁹ ABD, Çin'in ABD'nin yerine geçip, dünyanın süper gücü olmak istediğini düşünmektedir, bunun karşılığında Çinli yetkililer Çin'in ABD'nin yerine geçip dünyanın süper gücü olma isteğini reddetmiştir; Bazı ABD'li uzmanlar da buna destek çıkıp Çin'in böyle bir niyetinin olduğuna inanmadıklarını, sadece Asya-Pasifik bölgesine hâkim olmak istediğini söylemektedir.²³⁰

Bununla beraber Trump'ın şu an için Obama'nın Asya-Pasifik öncelikli veya yeniden dengeleme politikası gibi GÇD'ye yönelik net bir politikası yoktur. Trump'ın ABD öncelikli politikası vardır ve faaliyetleri bu doğrultuda olmaktadır ancak bu özellikle GÇD'ye yönelik bir politika değildir. Bu sebeple Trump döneminde ABD'nin GÇD politikasını daha çok bölge ile ilgili söylemlerden ve bölgeye yönelik faaliyetleri ele alarak inceleyebildik. Günümüzde GÇD'deki son durumu toparlayacak olursak, son

²²⁶ Don Lee and David S. Cloud, “U.S. policy toward China shifts from engagement to confrontation”, *Los Angeles Times*, 31.12.2018, <https://www.latimes.com/business/la-na-pol-us-china-20181231-story.html>, E.T. 09.06.2019.

²²⁷ David Lague and Benjamin Kang Lim, “China's vast fleet seen tipping the balance of power in the Pacific”, *The Japan Times*, 01.05.2019, <https://www.japantimes.co.jp/news/2019/05/01/asia-pacific/chinas-vast-growing-fleet-seen-tipping-balance-power-pacific/#.XQfkvIgzY2w>, E.T. 13.06.2019.

²²⁸ Harvard Kennedy School Belfer Center, *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?*, <https://www.belfercenter.org/thucydides-trap/overview-thucydides-trap>, 13.06.2019.

²²⁹ Don Lee, a.yer.

²³⁰ a.yer.

yıllarda Çin'in GÇD'ye yönelik gücünün ve stratejik hırslının yerleşik bir ABD askeri varlığı ile karşı karşıya kaldığı bir bölgeye dönüştüğü ve Çin'in GÇD'ye yönelik statü algısının diğer büyük deniz devletlerinin, uzun süredir kendi aralarında vardıkları fikir birliği ile ters düştüğünü görmekteyiz.²³¹ Bu durumda iki devlet arasında veya başka devletlerin de dâhil olduğu bir savaşın gelişmesi veya iki devlet arasında ilişkilerde iyileşme sürecine gidilmesi durumu zamanla belli olacaktır.

2.1.2. ABD'nin Bölgedeki Müttefikleri

ABD, Asya-Pasifik öncelikli politikasını gerçekleştirmek adına bölgede müttefiklere ve ittifaklara ihtiyaç duymaktadır, bu sebep hem GÇD bölgesinden, hem de genel olarak Asya-Pasifik bölgesinden müttefiklikler kurdu muştur. ABD'nin bu hamlesi, Soğuk Savaş Döneminde Doğu Asya'da Nixon öncesi dinamikleri hatırlatmaktadır.²³² Nixon'ın başkanlığı öncesinde de ABD, SSCB'yi çevreleme politikası kapsamında benzer şekilde Avrupa'da ve Asya'da müttefiklikler kurmuş ve bu müttefiklik ilişkisi sonucunda devletlere askeri ve ekonomik yardımlar da sağlamıştır. ABD benzer şekilde günümüzde de aynısını Asya-Pasifik'te bulunan müttefikleriyle yapmaktadır.

Çin, GÇD ile Doğu Çin Denizi'nde bulunan gemilerin ve mürettebatın Halk Kurtuluş Ordusu Donanması tarafından kontrol edilmediğini söylemiş olsa da GÇD ve Doğu Çin Denizi bölgeleri üzerinde hak iddia eden devletler, uzun zamandır Çin'in sahil koruma gemileriyle askeri gemilerini bölgede varlığını sürdürmek için kullandığından şikâyetçi olmaktadır.²³³ Ayrıca diğer Asya-Pasifik bölge devletleri de bölgede yaşanan Çin yükselişinden rahatsızlık duymaktadır; bu sebeple bölge devletleri Çin'in artan gücüne cevaben, bölgedeki askeri faaliyetlerini arttırarak, bölgede silahlı çatışmanın çıkma ihtimalini arttırmış ve bölgedeki ihtilafları çözmeyi zorlaştıran bir sürece girilmiştir. Bu durumun bölge devletleri ile Çin arasında bir güvenlik ikilemi oluşturduğunu söyleyebiliriz. Çin'in bölgedeki askeri faaliyetleri arttıkça, bölge devletleri de bölgedeki askeri faaliyetlerini artırma yoluna gitmekte ve bu durum

²³¹ Beina Xu, "South China Sea Tensions", *Council on Foreign Relations*, 14.05.2014, <https://www.cfr.org/backgrounder/south-china-sea-tensions>, E.T. 06.06.2019.

²³² Rajagobal, a.yer.

²³³ Laura Zhou, "South China Sea: Trump military adviser calls for firmer rules to stop near misses", *South China Morning Post*, 07.02.2019, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/2185308/south-china-sea-trump-military-adviser-calls-firmer-rules-stop>, E.T. 10.06.2019.

karşılıklı olarak sürekli artmaktadır. Bunun sonucunda da bölgede bir güvenlik ikilemi yaşanmaktadır.

Bu arada 2014 yılında 21 devlet tarafından imzalanan Denizde Planlanmamış Karşılaşmalar Kurallarına (CUES) Tayvan hariç, ki o da resmi olarak olmasa da anlaşmaya bağlılığını bildirmiştir, GÇD sorununa taraf tüm devletler, ABD ve bölgedeki müttefiklerinden Singapur, Endonezya, Avustralya, Japonya, Yeni Zelanda ile Güney Kore taraf olmaktadır. Bu anlaşma, anlaşmaya taraf olan devletler arasında denizde olumsuz herhangi bir olayın meydana gelme olasılığını azaltmak ve meydana gelmesi durumunda da, olayın daha da büyümesini önlemek amacıyla yapılmıştır; yani bir nevi gemilerin ve askeri uçakların denizde karşılaşması durumunda uyulması gereken davranış kuralları olmaktadır.²³⁴

2.1.2.1. ABD'nin GÇD'deki Müttefikleri

ABD Asya-Pasifik öncelikli politikası kapsamındaki GÇD politikasını veya yeniden dengeleme politikasını gerçekleştirmek için bölgede müttefiklere ve ittifaklara ihtiyaç duymaktadır, bu sebeple de bölgede askeri varlığını güçlendirmiştir. Bunu başarmak için kendi de bölgeye birliklerini göndermiştir, bölgedeki müttefiklerden karşılıklı destek ile yardım da sağlamıştır. ABD'nin GÇD bölgesindeki müttefikleri ise Filipinler, Tayvan, Malezya ile Vietnam olmaktadır. Endonezya da ABD'nin GÇD'de yer alan müttefiklerinden biridir ancak kendisi direkt GÇD ihtilaflarına dâhil olmadığından ABD'nin Endonezya ile müttefiklik ilişkisini ABD'nin bölgedeki müttefikleri başlığı altında incelemeyi tercih ettik.

2.1.2.1.1. Filipinler

Filipinler, ABD'nin Asya'daki en eski müttefikidir.²³⁵ Aynı zamanda bölgede ABD tarafından en çok askeri yardım alan devlettir.²³⁶ İki devlet arasındaki işbirliği, 1951'de her iki devlet tarafından imzalanan Filipinler-ABD Ortak Savunma

²³⁴ Takuya Shimodaira, "Measures to Enhance Maritime Safety —Expansion of Code for Unplanned Encounters at Sea (CUES) Exercise—", *Maintaining Maritime Order in the Asia-Pacific*, Japan: The National Institute for Defense Studies, 2018, s. 114.

²³⁵ The White House, a.yer.

²³⁶ Pia Lee-Brago, "Philippines largest recipient of US military aid", *Philstar Global*, 10.09.2018, <https://www.philstar.com/headlines/2018/09/10/1850124/philippines-largest-recipient-us-military-aid>, E.T. 11.06.2019.

Anlaşmasından bu yana devam etmektedir.²³⁷ 1991 yılından itibaren, iki devlet her yıl düzenli olarak “Balikatan” adı altında ortak tatbikat yapmaktadır.²³⁸ Özellikle 11 Eylül saldırıları sonucunda bölgede terör eylemlerine karşı işbirliğini artırmış, devamında GÇD’de yükselen tansiyon sebebiyle denizcilik alanındaki işbirliğinin yanı sıra genel diplomatik işbirliğini daha da derinleştirmişlerdir.²³⁹ Bununla birlikte, ABD ve Filipinler arasındaki işbirliğinin 2011 yılında bir dönüşüm noktası niteliğini taşıdığını görmekteyiz. ABD ile Filipinler arasında deniz ile ilgili farkındalığı ve güvenliği ele alan ilk iki taraflı Stratejik Diyalog, Ocak 2011’de yapılmıştır.²⁴⁰ Daha sonra Kasım 2011’de ABD ve Filipinler, ittifakın altmışıncı yıldönümünü kutlamak için, ikili ilişkilerin temeli olan ortak savunma anlaşmasını, “Manila Deklarasyonu” adı altında yeniden yayınlamışlardır. Bu deklarasyonda uluslararası hukuk çerçevesinde barışçıl, işbirlikçi, çok taraflı ve diplomatik süreçler aracılığıyla seyrüsefer özgürlüğü, engelsiz yasal ticaret ve insanların denizler arasında geçişi ve deniz alanlarındaki rekabet taleplerinin çözümünde kurallara dayalı bir yaklaşıma bağlılıklarını yeniden dile getirmişlerdir.²⁴¹ Filipinler, 2011 yılında savunma bütçesini iki katına çıkarmış ve ABD ile beş yıllık ortak askeri tatbikat sözü vermiştir.²⁴² Aralık 2013’te ABD, Filipinler’in denizlerdeki varlığını arttırmasına yardımcı olmak adına üç yıllık, 40 milyon ABD Doları tutarında bir program açıklamıştır.²⁴³ 28 Nisan 2014’te ise Obama, Asya turunun bir parçası olarak Filipinler’i ziyaret ettiğinde, ABD’nin askeri varlığının artmasıyla ilgili olarak iki taraf arasında Gelişmiş Savunma İşbirliği Anlaşması (EDCA) imzalanmıştır.²⁴⁴ Bu 10 yıllık yenilenebilir düzenleme, ABD’nin Filipinler’deki askeri angajmanı ve bölgedeki yeniden dengeleme politikası için bir kilometre taşı niteliği taşımaktadır.²⁴⁵

²³⁷ GOV.PH, *Mutual Defense Treaty between the Republic of the Philippines and the United States of America*, 30.08.1951, <https://www.officialgazette.gov.ph/1951/08/30/mutual-defense-treaty-between-the-republic-of-the-philippines-and-the-united-states-of-america-august-30-1951/>, E.T. 08.06.2019.

²³⁸ Fravel, a.g.e., s. 8.

²³⁹ a.yer.

²⁴⁰ Zhao, a.g.e., s. 92.

²⁴¹ U.S. Department of State, *Signing of the Manila Declaration On Board the USS Fitzgerald in Manila Bay, Manila, Philippines*, 16.11.2011, <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2011/11/177226.htm>, E.T. 11.06.2019.

²⁴² Xu, a.yer.

²⁴³ Murray Hiebert, Phuong Nguyen, Gregory B. Poling, *Perspectives on the South China Sea: Diplomatic, Legal, and Security Dimensions of the Dispute*, Maryland: Rowman & Littlefield, 2014, s. 58.

²⁴⁴ Thomas Lum and Ben Dolven, “The Republic of the Philippines and U.S. Interests—2014”, *Congressional Research Service*, 15.05.2014, s. 1.

²⁴⁵ a.yer.

ABD ve Filipinler arasındaki bu müttefiklik ilişkisi ile birlikte Filipinler, 2016 yılından sonra seçimle başa gelen Duterte'den sonra değişime uğramıştır. Duterte, Çin ile ilişkileri geliştirmeye odaklanmış ve Filipinlerin ABD ile olan müttefikliğini sorgulamaya başlamıştır. Duterte, Çin ile ilişkileri düzeltmek ve geliştirmek adına Filipinler ve Çin arasında GÇD'de geçen adalar sorunu ile ilgili ihtilafı UNCLOS'a taşıdığı ve Filipinler lehine sonuçlanan tahkim kararını bir kenara bırakmıştır.²⁴⁶ Ayrıca Çin ile ticari bir ittifak kurabilmek adına ülkesini Çinli yatırımcılara açmıştır; Duterte'nin aynı yıl içinde gerçekleşen Çin ziyaretinde de her iki ülke, GÇD'nin enerji kaynaklarının ortak araştırması için işbirliğini ilerletme konusunda anlaşmaya varmışlardır.²⁴⁷

Bu dönemde Filipinlerin ABD ile ilişkisine gelince Duterte yönetimi altındaki Filipinler, ABD-Filipinler ittifakının yeterliliğini sorgulamaya başlamış ve ABD'den "ayrılma" isteğini dile getirerek Amerikan birliklerinin ülkesinden ayrılmasını istemiştir.²⁴⁸ Duterte'nin bu yöndeki istekleri, Manila'nın dış politikasında değişimi işaret etmekteydi. Filipinlerin bu yaklaşımına rağmen Çin, GÇD'de Filipinler ile çatışan iddialarından geri durmamıştır ve bölgedeki faaliyetlerine devam etmiştir. Durum böyle olunca Filipinlerde halk, Çin'e karşı tepki almış ve Duterte yönetiminin Çin'e karşı yumuşak duruşunu eleştirip, Filipinlerin GÇD'deki çıkarlarına yeterince ilgi göstermemekle suçlamıştır; bunun sonucunda Filipinler ile ABD tekrardan bağlarını güçlendirmeye çalışmaktadır.²⁴⁹ Bununla birlikte Duterte, Çin'in GÇD'de artan faaliyetleri, Filipinler açısından özellikle de Scarborough Resifi, sonucunda ABD'yi Çin ile olası bir savaş ihtimali karşısında korkak davranmakla suçlamaktadır.²⁵⁰ Duterte, Çin'in olası bir saldırısı sonucunda ABD'nin müttefiklik anlaşması sonucu Filipinler'le birlikte savaşması ihtimalinin düşük olduğunu açıklamıştır; sebebi olarak da ABD'nin bu kadar küçük bir mesele yüzünden savaşmayı değer görmeyeceğinden, savaşa katılması durumunda da bu savaşın bir dünya savaşına dönebileceğinden bahsetmiştir.²⁵¹

²⁴⁶ Borja Fernandez, "The Philippines' shifting stance towards the South China Sea dispute", *Global Risk Insights*, 15.04.2019, <https://globalriskinsights.com/2019/04/the-philippines-shifting-stance-towards-the-south-china-sea-dispute/>, E.T. 11.06.2019.

²⁴⁷ a.yer.

²⁴⁸ a.yer.

²⁴⁹ a.yer.

²⁵⁰ Claire Anderson, "South China Sea: Trump 'SCARED' of triggering war with China says President Duterte", *Express*, 23.04.2019, <https://www.express.co.uk/news/world/1117984/south-china-sea-latest-news-duterte-trump-world-war-3-philippines-beijing-thitu>, E.T. 12.06.2019.

²⁵¹ a.yer.

2.1.2.1.2. Tayvan

Tayvan, GÇD ile Doğu Çin Denizi arasındaki bariyerdir, bu sebeple de bölge için önemli olmaktadır. ABD, Tayvan'ı Soğuk Savaş döneminin başlarında Çin'in resmi temsilcisi olarak tanımıştır ancak daha sonraları bu yöndeki tutumunu değiştirerek ÇHC'yi Çin'in temsilcisi olarak tanımıştır. Bununla beraber iki devlet arasındaki ilişkiler resmi olmasa da, iki devlet arasında 1979 yılında imzalanan Tayvan İlişkiler Yasası (TRA) kapsamında iki devlet arasındaki işbirliği çeşitli alanlarda (özellikle silah satışında) devam etmiştir ve hala ABD'nin GÇD'deki önemli müttefiklerinden ve ticaret ortaklarından. ABD, TRA ile bir yandan anakara Çin ile yapıcı ilişkileri sürdürürken, diğer yandan Tayvan'ın güvenliğini sağlamada, ABD'nin Asya-Pasifik bölgesindeki politikasının sürekliliğini göstermede, Tayvan'daki demokrasinin gelişmesine ve ABD'nin Asya-Pasifik bölgesindeki barış ve güvenlik konusundaki taahhüdünü sağlamada önemli bir rol oynamıştır.²⁵² 1979 yılından sonra ABD ile Çin arasında kurulan ilişki sebebiyle 1979 ile 1995 yılları arasında ABD ile Tayvan arasındaki ilişkiler daha çok silah satışları ile ilgiliydi fakat 1995-96 yılları arasında gerçekleşen Tayvan Boğazlar Krizi, ABD ve Tayvan ilişkilerinde kritik bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Bunun nedeni bu kriz ile birlikte ilk kez ABD, Tayvan silahlı kuvvetleri ile ilgili olarak pek bir şey bilmediğini fark etmiştir; ayrıca bu süreçte Çin'in askeri modernizasyon sürecine girmesiyle ilgili artan endişeler, ABD ve Tayvan askerleri arasındaki koordinasyon eksikliğini fark etmelerine katkıda bulunmuştur.²⁵³ Bunun sonucunda 90'lar sonu itibariyle ABD'nin Tayvan'la savunma ve güvenlik alanında ilişkilerinde gelişme yaşanmıştır ve 2000'ler başı itibariyle ABD-Tayvan savunma ilişkileri hem sembolik olarak, hem de esas itibariyle daha da gelişmiştir.²⁵⁴ ABD'nin Tayvan ile müttefiklik ilişkisi çalışmanın bir sonraki bölümünde daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Son dönemde Çin'in 2020 yılından sonra ve 2050 yılına kadar, Tayvan'ı işgal etme niyetinin olduğu söylemleri gün yüzüne çıkmıştır; bununla birlikte Çin'in neden özellikle o tarihe kadar Tayvan'ı işgal edip, iki Çin'i birleştirmek istediği net bir şekilde

²⁵² Kent Wang, "The Taiwan Relations Act at 40", *Asia Times*, 18.03.2019, <https://www.asiatimes.com/2019/03/opinion/the-taiwan-relations-act-at-40/>, E.T. 11.06.2019.

²⁵³ Nancy Bernkopf Tucker, *Dangerous Strait: The U.S. – Taiwan – China Crisis*, New York: Columbia University Press, 2005, Ss. 164-166.

²⁵⁴ a.g.e., ss. 167-168.

bilinmemektedir.²⁵⁵ Bu tarih çizelgesinin arkasında Trump'ın Çin'i, ABD'nin ulusal güvenlik stratejisinde stratejik bir rakip olarak adlandırması, ABD'nin Tayvan ile olan ilişkileri, Çin'in Tayvan'daki bağımsızlık yanlısı harekete dair endişeleri ve artık Tayvan sorununu bir kez ve son kez herkes için çözüme yeteneğine sahip olduğu inancı gibi faktörler olduğuna inanılmaktadır.²⁵⁶ Çin'in bu yöndeki niyeti ile Tayvan'a ve bölgesel istikrara yönelik yarattığı artan tehdit göz önüne alındığında, Tayvan'ın Çin'e karşı savunma yeteneklerini güçlendirmek ABD'nin de çıkarına olmaktadır.²⁵⁷ Bu doğrultuda en son ABD, TRA kapsamında Tayvan kendini dış güçlere karşı korusun diye, ki buna Çin'de dâhil, Tayvan'a 2 milyar dolarlık silah satışında bulunmuştur; ABD'nin bu hamlesi ABD-Çin ilişkilerinde bir hayli gerilime neden olmuştur.²⁵⁸

2.1.2.1.3. Vietnam

1995 yılında ABD'nin Asya-Pasifik'e yönelmesiyle birlikte iki devlet arasındaki ilişkilerde de bu yönde ufak gelişmeler olmuştur ancak 2008 yılından sonra iki devlet arasındaki ilişkiler siyasi, güvenlik ve savunma alanında olmak üzere gelişme göstermiştir ve bu doğrultuda 2010 yılında iki devlet arasında, stratejik bir ortaklığın oluşumu konuşulmaya başlanmıştır.²⁵⁹ Obama'nın yönetimi sırasında ABD ile Vietnam arasındaki ilişkiler, ABD'nin çevreleme politikası bağlamında kilit bir rol oynayan Vietnam ile yakınlaşma sağlayarak gelişmiştir. Vietnam, ABD'nin bu politikasında üç boyutu olan bir rol oynamıştır: ekonomik, diplomatik ve askeri boyut.²⁶⁰ Ekonomik boyutu Vietnam'ın, Çin'i kasten dışlayan, bir nevi serbest ticaret anlaşması niteliği taşıyan TPP'ye üye olmasıdır; diplomatik boyutu ise Vietnam'ın GÇD ile ilgili ihtilaflarında Çin'e karşı Filipinleri desteklemesi ve meşru bir bölgesel forum olan ASEAN'da üye olan devletler arasında işbirliğini vurgulamasıdır.²⁶¹ Son olarak da ABD, Vietnam'a uyguladığı silah ambargosunu kaldırarak ve Hanoi'nin denizcilik alanında gelişmesi için

²⁵⁵ Deng Yuwen, "Is China planning to take Taiwan by force in 2020?", *South China Morning Post*, 03.01.2018, <https://www.scmp.com/comment/insight-opinion/article/2126541/china-planning-take-taiwan-force-2020>, E.T. 11.06.2019.

²⁵⁶ a.yer.

²⁵⁷ Kent Wang, a.yer.

²⁵⁸ Kumail Jaffer, "South China Sea: Xi RAGES as Trump pursues new ARMS deal with Taiwan", *Express*, 06.06.2019, <https://www.express.co.uk/news/world/1137208/south-china-sea-donald-trump-x-jinping-usa-china-trade-war-taiwan-spt>, E.T. 07.06.2019.

²⁵⁹ Fravel, a.g.e., s. 8.

²⁶⁰ Teixeira, a.g.e., s. 28.

²⁶¹ a.yer.

maddi destekte bulunarak Vietnam'ın, ABD'nin çevrilme stratejisi için önemini göstermesi iki devlet arasındaki ilişkilerin askeri boyutunu oluşturmaktadır.²⁶² Bununla beraber Vietnam'ın Çin ile de güçlü bir ilişkisi vardır, bu sebeple tamamen ABD'nin istekleri doğrultusunda davranmamaktadır, hatta bağımsız davrandığını söylemek mümkündür. Bu Vietnam'ın herhangi bir gücün etkisinde olmak istememesi ile ilgilidir. Vietnam bu sebeple ABD ve Çin dâhil, eşzamanlı birçok süper güçle, birçok alanda ilişki kurarak bağımsız davranmaya çalışmaktadır.²⁶³ Bu doğrultuda Vietnam'ın dengeleme politikası yürütmeye çalıştığını söyleyebiliriz.

ABD, Vietnam ile Temmuz 2013'de ortaklık kurmuştur. Obama yönetimi altındaki ABD, siyasi, güvenlik ve savunma diyalogu (PSDD) gerçekleştirmiştir ve Vietnam'la ortak askeri tatbikatlar yapmıştır; 2011 yılında dördüncü PSDD'de ise iki devlet arasındaki ilk resmi askeri anlaşmaya imza atmışlardır.²⁶⁴

2.1.2.1.4. Malezya

ABD ile Malezya (o zamanlar Malaya Federasyonu) arasındaki ilişkiler, 19. Yüzyılda ABD'li tüccarların Malezya'nın bazı limanlarında ticaret yapmasına kadar uzanmaktadır.²⁶⁵ Bununla birlikte 1957'de Malezya'nın İngiltere'den ayrılarak bağımsızlığını ilan etmesinden sonra ilişkileri küçük ticaret ilişkilerinin ötesine geçerek ABD'nin Malezya'yı tanımasıyla diplomatik ilişkiye dönüşmüştür.²⁶⁶ ABD ile Malezya arasındaki ilişkinin müttefiklik ilişkisine dönüşmesi ise Obama'nın Asya-Pasifik öncelikli politikası kapsamında gerçekleşmiştir. 27 Nisan 2014'te ABD ile Malezya, ikili ilişkilerini kapsamlı bir ortaklığa dönüştürmüştür. Bu ortaklıkla her iki ülkenin lideri, iki ülkenin ortak çıkarları ile ABD ve Malezya halkının ortak değerlerini geliştirmek amacıyla Malezya ve ABD'nin ikili, bölgesel ve uluslararası öneme sahip olan konularla ilgili ilişkilerini daha fazla güçlendirmek adına karşılıklı taahhütlerini yinelemişlerdir.²⁶⁷ Kapsamlı ortaklıkla birlikte her iki ülke de siyasi ve diplomatik işbirliği, ticaret ve

²⁶² a.yer.

²⁶³ a.yer.

²⁶⁴ Zhao, a.g.e., s. 92

²⁶⁵ U.S. Embassy in Malaysia, *History of the U.S. and Malaysia*, <https://my.usembassy.gov/our-relationship/policy-history/fo/>, E.T. 13.06.2019.

²⁶⁶ U.S. Department of State, *U.S. Relations With Malaysia*, 17.07.2018, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-malaysia/>, E.T. 13.06.2019.

²⁶⁷ The White House, *Joint Statement By President Obama And Prime Minister Najib Of Malaysia*, 27.04.2019, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/04/27/joint-statement-president-obama-and-prime-minister-najib-malaysia-0>, E.T. 13.06.2019.

yatırım, eğitim ve birebir insan ilişkileri, güvenlik ve savunma işbirliği ile çevre, teknoloji ve enerji, bilim ve işbirliği konularındaki önemli alanlarda diyalog mekanizmalarını daha da güçlendirmeyi taahhüt etmektedir.²⁶⁸

Trump döneminde ABD Malezya ilişkilerine bakacak olursak, iki devlet arasında kurulan diplomatik ilişkinin 60. yılı için bir araya gelen iki ülkenin liderleri kapsamlı ortaklığa taahhütlerini yenilemişlerdir, ikili ilişkilerinde güvenlik ve GÇD dâhil birçok konuya değinmiştir.²⁶⁹ İki ülkenin lideri GÇD ile ilgili olarak GÇD’de barış ve istikrarın sağlanmasının, deniz güvenliğinin, seyrüsefer serbestisi ve uçuş serbestisi ile denizlerin diğer yasal kullanımlarının sağlanmasının ve korunmasının önemini vurgulamıştır. İki lider ayrıca kurallara dayalı denizcilik düzenine uymanın ve buna bağlı kalmanın, GÇD’deki ihtilaflarının UNCLOS’a göre çözülmesi gerektiğinin, bölgede gerginliği artıran ve güveni aşındıran eylemlerden kaçınmanın, tehdit ile zorlamadan kaçınmanın önemini vurgulamışlardır; ABD ile ASEAN arasındaki stratejik ortaklık ilkelerine bağlılıklarını yinelemiştir.²⁷⁰

Malezya aynı zamanda 1971 yılında imzalanan, bölgesel bir güvenlik kurumu olan Beş Güç Savunma Düzenlemesinin (Five Power Defense Arrangement-FPDA), Avustralya, Yeni Zelanda, Singapur ve Birleşik Krallık ile beraber, bir tarafı olmaktadır. FPDA kendine taraf olanlara, beş üyeden herhangi birinin yakın tarihte gerçekleşecek bir tehdidi ile ilgili olarak birbirlerine danışma zorunluluğu getirmektedir ve dünyanın en eski ikinci askeri ortaklığı olmaktadır; üyelerine getirdiği temel yararlarından biri de sağladığı psikolojik caydırıcılık olmaktadır.²⁷¹

2.1.2.2. ABD’nin Asya-Pasifik Bölgesindeki Müttefikleri

2.1.2.2.1. Güney Kore

ABD ile Güney Kore arasındaki müttefiklik ilişkisi 1953 yılında Kore Savaşı sonrasında iki devlet arasında imzalanan Karşılıklı Savunma Anlaşmasına dayanmaktadır. O zamanlar iki devlet arasındaki müttefiklik ilişkisi daha çok Güney

²⁶⁸ a.yer.

²⁶⁹ The White House, *Joint Statement for Enhancing the Comprehensive Partnership between the United States of America and Malaysia*, 13.09.2017, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/joint-statement-enhancing-comprehensive-partnership-united-states-america-malaysia/>, E.T. 13.06.2019.

²⁷⁰ a.yer.

²⁷¹ Joshua Lee, “S’pore is a member of the world’s second oldest military alliance”, *MotherShip*, 29.07.2018, <https://mothership.sg/2018/07/singapore-five-power-defence-arrangement/>, E.T. 14.06.2019.

Kore'nin kendini Kuzey Kore karşısında savunmasına yardımcı olmaya yönelikti. O zamandan beri G. Kore, ABD'nin Asya-Pasifik'teki en önemli müttefiklerinden biridir. Güney Kore, ABD'nin "nükleer şemsiyesi" altında bulunmaktadır ve günümüz itibariyle G. Kore'de yaklaşık 28.500 Amerikan askeri bulunmaktadır.²⁷² İkili arasındaki ekonomik ilişkiye gelecek olursak ABD, Güney Kore'yi 2007 yılında imzalanan, 2012 yılında onaylanan Güney Kore-ABD Serbest Ticaret Anlaşması (KORUS FTA) ile desteklemektedir; Güney Kore, ABD'nin en büyük altıncı ticaret ortağı durumundadır.²⁷³ ABD ise Güney Kore'nin en büyük ikinci ticaret ortağı olmaktadır.²⁷⁴ Bununla birlikte ABD ile G. Kore arasındaki müttefikliğin bu kadar güçlü olmasının arkasında K. Kore'nin etkisi göz ardı edilemez; ikili arasındaki ilişkilerin GÇD veya Asya-Pasifik temeline dayanmaktan ziyade, genel olarak artan K. Kore tehdidi sebebiyle gelişmektedir.

ABD, özellikle 2010 yılında gerçekleşen Cheonan Olayı ve Yeonpyeong Olayının ardından, Güney Kore ile güvenlik konusundaki işbirliğini pekiştirmiştir. Cheonan Olayı, 46 kişinin hayatına mal olan 26 Mart 2010 tarihinde G. Kore'nin bir savaş gemisinin bir patlamayla ikiye bölünmesi olayıdır.²⁷⁵ Bu olayın sorumlusu olarak K. Kore'den şüphelenilmekteydi ancak K. Kore bunu kabul etmemiştir, G. Kore bu yönde bulgular bulmuş olsa da kesin olarak bunu kanıtlayamamıştır.²⁷⁶ Yeonpyeong Olayı ise 23 Kasım 2010 yılında Yeonpyeong Adası'nda K. Kore ile G. Kore arasında yaşanan çatışmaya verilen addır. Adada G. Kore'nin yaptığı tatbikat sonrasında K. Kore adaya ateş açmış ve hem asker, hem de sivil vatandaşların ölümüne sebep olmuştur; K. Kore savunmasında ilk olarak G. Kore'nin saldırdığını, K. Kore'nin karasularına giren alana ateş açtığını söylemiştir.²⁷⁷ Bu olayları takiben ABD ve Güney Kore, yarımada ve çevresindeki denizlerde birçok büyük ölçekli askeri tatbikat düzenlemiştir; özellikle Kuzey Kore'nin 2013 yılında gerçekleştirdiği üçüncü nükleer testinden sonra, ABD ve Güney Kore,

²⁷² Congressional Research Service, *South Korea: Background and U.S. Relations*, 20.05.2019, <https://fas.org/sgp/crs/row/IF10165.pdf>, E.T. 14.06.2019.

²⁷³ Office of the United States Trade Representative, *U.S. - Korea Free Trade Agreement*, <https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/korus-fta>, E.T. 14.06.2019.

²⁷⁴ Congressional Research Service, a.yer.

²⁷⁵ John Sudworth, "How South Korean ship was sunk", *BBC News, Seoul*, 20.05.2010, <https://www.bbc.com/news/10130909>, E.T. 14.06.2019.

²⁷⁶ BBC News, *North Korea: 'No apology' for S Korea Cheonan sinking*, 24.03.2015, <https://www.bbc.com/news/world-asia-32013750>, E.T. 14.06.2019.

²⁷⁷ BBC News, *North Korean artillery hits South Korean island*, 23.11.2010, <https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-11818005>, E.T. 14.06.2019.

Kuzey Kore'yi caydırmak amacıyla askeri işbirliğini daha da güçlendirmiştir.²⁷⁸ Bununla birlikte G. Kore son zamanlarda ABD ile olan müttefiklik ilişkisinin dinamiğini değiştirerek, K. Kore endeksli olmasından ziyade farklı alanlarda da işbirliğini geliştirmek, ayrıca özellikle de Asya-Pasifik bölgesinde diğer devletle ilişkilerini geliştirmek istemektedir.²⁷⁹ G. Kore'nin bu doğrultudaki yeni yaklaşımı kimilerince G. Kore'nin kendine ayrı bir yol çizmek ve denge politikası yürütmek istemesi şeklinde algılanmaktadır.²⁸⁰

ABD ve G. Kore ilişkilerinin GÇD'ye yansımalarını ele alacak olursak, bölgedeki ABD-Çin rekabetinde, ABD'nin G. Kore ile işbirliği Çin'in aleyhine olmamaktadır, aksine iki devlet arasındaki müttefikliğin bozulması Çin aleyhine olmaktadır. Bu durumu daha iyi anlamak için ABD'nin G. Kore ile askeri ilişkisinin bozulması ihtimalini ele alabiliriz. Trump, 2018 Haziran'ında Kim Jong-un ile görüştüğü zirveden sonra tüm Amerikan birliklerini Güney Kore'den çekerek iki devlet arasındaki askeri tatbikatları sonlandırmak istediğini açıklamıştır.²⁸¹ Nükleer silahlara sahip olan Kuzey Kore, G. Kore'de Amerikan askeri koruması olmadan Güney Kore'ye kolayca üstünlük kurabilir ve neticede Güney Kore ile Kuzey Kore'nin yeniden birleşmesine sebep olabilir.²⁸² Bu durum ise Çin'in aleyhine olmaktadır çünkü zaten Kuzey Kore'nin nükleer silahlar konusundaki eylemlerinden rahatsız olmaktadır. ABD'nin G. Kore'ye olan askeri desteğinin çekilmesiyle birlikte K. Kore'nin G. Kore ile birleşmesi durumunda, zaten Çin için öngörülen bir komşu olmayan K. Kore, Çin'in hemen yanı başında daha da büyük bir nükleer tehdit oluşturacaktır. Bu nedenle ABD ile G. Kore arasındaki müttefikliğin Çin'in de işine geldiğini, bozulması durumunda da Çin için de olumsuz sonuçlar doğurabileceğini söyleyebiliriz.

²⁷⁸ Zhao, a.yer.

²⁷⁹ Kristine Lee, "It's Time for the U.S.-South Korea Alliance to Evolve", *The National Interest*, 12.01.2019, <https://nationalinterest.org/feature/its-time-us-south-korea-alliance-evolve-41272>, E.T. 14.06.2019.

²⁸⁰ a.yer.

²⁸¹ Bhavan Jaipragas and Lee Jeong-ho, "Donald Trump, Kim Jong-un pledge peace and security at Singapore summit but doubt surrounds denuclearisation pact", *South China Morning Post*, 12.06.2018, <https://www.scmp.com/news/asia/east-asia/article/2150382/handshakes-and-history-donald-trump-and-kim-jong-un-sign>, E.T. 14.06.2019.

²⁸² Michael Heng, "If the US military withdraws from Korea, China will be a big loser", *South China Morning Post*, 20.06.2018, <https://www.scmp.com/comment/insight-opinion/united-states/article/2151584/if-us-military-withdraws-korea-china-will-be>, E.T. 14.06.2019.

2.1.2.2.2. Japonya

ABD ile Japonya arasındaki ilk diplomatik ilişkiler 1858 yılında kurulmuştur.²⁸³ Daha sonra II. Dünya Savaşı sırasında, Japonya'nın 1941 yılında Pearl Harbor Saldırısı neticesinde iki devlet arasındaki diplomatik ilişkiler kopmuştur. Pasifik bölgesinde yıllarca süren savaşın ardından II. Dünya Savaşı'nın Japonya'nın aleyhine sonlanmasıyla Japonya, 1945'te bir teslimiyet belgesi imzalamış ve 1952 yılında iki devlet arasında yeniden diplomatik ilişki kurulmuştur; bunu takiben 1960 yılında da Japonya ile ABD arasında Karşılıklı İşbirliği ve Güvenlik Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre ABD, adalar üzerinde askeri üs hakkına sahip olacaktır, karşılığında ise Japonya'nın saldırıya uğraması durumunda Japonya'yı savunma taahhüdü vermektedir.²⁸⁴

Günümüzde ABD ile Japonya arasındaki müttefiklik ilişkisi daha çok ekonomik, diplomatik ve bilim ile teknoloji alanlarında olmaktadır; ABD Japonya'ya kalkınma yardımında bulunmamaktadır.²⁸⁵ İki devlet arasında önemli ticaret ve yatırım akışları bulunmaktadır ve gerek K. Kore konusunda G. Kore'yle, gerekse Hindistan, Avustralya gibi Asya-Pasifik ülkelerle, uluslararası diplomatik girişimlerde yakın işbirliği içinde olmaktadır.²⁸⁶ Japonya ayrıca ABD'nin yanında Çin'in GÇD'deki iddiaları sebebiyle Vietnam ve Filipinler gibi GÇD ihtilaflarına taraf olan bölge devletleriyle güvenlik alanında işbirliğini geliştirmektedir; mesela bu doğrultuda Japonya, Vietnam ve Filipinler'e sahil güvenlik gemileri satmaktadır.²⁸⁷ Japonya'nın bölge devletleriyle güvenlik bağlamında ilişkilerini geliştirmesinin sebebi ise ticaret ve petrol tedarikinin çoğunun GÇD üzerinden geçmesi nedeniyle açık kalmasını istemesidir; bu nedenle ABD ile benzer olarak Çin'in GÇD'deki militarizasyonundan ve genel olarak GÇD deniz alanını kontrol etme potansiyelinden çekinmektedir.²⁸⁸ Ayrıca Çin'in Japonya'yı geçerek dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olması, Doğu Çin Denizi'nde hava savunma teşhis bölgesi kurmak istemesi ve Japonya ile Doğu Çin Denizi'nde Diaoyu/Senkaku Adaları konusunda anlaşmazlık yaşaması Japonya ile Çin arasındaki ilişkilerde sorun

²⁸³ U.S. Department of State, *U.S. Relations with Japan*, 17.07.2018, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-japan/>, E.T. 15.06.2019.

²⁸⁴ Beina Xu, "The U.S.-Japan Security Alliance", *Council on Foreign Relations*, 01.07.2014, <https://www.cfr.org/backgrounder/us-japan-security-alliance>, E.T. 15.06.2019.

²⁸⁵ U.S. Department of State, *U.S. Relations with Japan*, a.yer.

²⁸⁶ a.yer.

²⁸⁷ Noi, a.yer.

²⁸⁸ a.yer.

oluşturmaktadır. Bununla bağlantılı olarak Japonya, Çin'in GÇD ve DÇD üzerinde artmakta olan gücünden çekinmekte olduğu için ABD ile müttefiklik ilişkisini güçlü tutmaktadır. Amerikan halkı arasında yapılan bir ankette de halkın Çin'in son dönemdeki gücünden çekindiği görülmektedir, bu sebeple ABD'nin Japonya ile müttefiklik ilişkisini daha da güçlendirmesini isteyenlerin oranı artmıştır; ayrıca halkın çoğunluğu Çin'i rakip olarak görürken, Japonya'yı rakipten ziyade müttefik olarak görmektedir.²⁸⁹

2.1.2.2.3. Avustralya

ABD ile Avustralya arasındaki dostluk I. Dünya Savaşı'nda 4 Temmuz 1918'de Hamel Savaşı sırasında oluşsa da resmi olarak diplomatik ilişkileri ilk kez 8 Ocak 1940 yılında gerçekleşmiştir.²⁹⁰ Daha sonra 1951 yılında Avustralya, Yeni Zelanda ve ABD arasında ANZUS Güvenlik Anlaşması gerçekleşmiştir. Bu güvenlik anlaşması Avustralya'nın önde gelen güvenlik anlaşması ittifakıdır ve geniş çift taraflı desteğe sahiptir; bu anlaşma kapsamında ilk kez 11 Eylül saldırıları sonrasında yardım istenmiştir.²⁹¹ Avustralya'nın ABD ile uzun zamandır devam eden bu ittifak ilişkisi, Avustralya'nın güvenliğinin temelini oluşturmaktadır.²⁹²

Avustralya'nın GÇD içerisindeki adalar ile ilgili duruşu 1950'li yıllardan beri aynıdır. Avustralya'nın o zamandan GÇD ve Çin ile ilgili duyduğu endişelerin hepsi teker teker günümüzde aşama aşama gerçekleşmiştir. Avustralya'nın 1950 yılında gizli tuttuğu notları arasında Avustralya'nın GÇD üzerindeki adalar üzerindeki egemenlik iddiaları ile ilgili olarak ve bu adaların Çin'in egemenliği altına girebilme ihtimali sebebiyle endişe yaşadığı belirtilmiştir.²⁹³ Hatta Avustralya'nın 1959 yılında Ortak İstihbarat Komitesi tarafından hazırlanan bir belgede Çin'in bu adalar üzerinde egemenlik kurması

²⁸⁹ Karl Friedhoff and Craig Kafura, "American Views toward US-Japan Relations and Asia-Pacific Security", *The Chicago Council on Global Affairs*, 17.04.2018, <https://www.thechicagocouncil.org/publication/american-views-toward-us-japan-relations-and-asia-pacific-security>, E.T. 15.06.2019.

²⁹⁰ Australia in the USA, *Australia and the United States Relations*, <https://usa.embassy.gov.au/australia-and-us-relations>, E.T. 15.06.2019.

²⁹¹ U.S. Department of State, *U.S. Relations With Australia*, 23.08.2018, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-australia/>, E.T. 15.06.2019.

²⁹² Cameron Hill, "Australia and the South China Sea: debates and dilemmas", *Parliament of Australia*, https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/BriefingBook45p/SouthChinaSea, E.T. 15.06.2019.

²⁹³ Elliot Brennan, "Australia's 60-Year-Old South China Sea Prophecy Comes True", *The Diplomat*, 12.06.2017, <https://thediplomat.com/2017/06/australias-60-year-old-south-china-sea-prophecy-comes-true/>, E.T. 15.06.2019.

durumunda Çin'in karasuları ve hava alanlarını ihlal ettiği bahanesiyle uluslararası nakliye ve hava yollarında sıkıntı çıkarabileceğini ve hava sahasına girdiğini düşündüğü uçakları düşürebileceğinden bahsetmektedir.²⁹⁴

2011 yılında Obama yönetimi Avustralya'da, Asya-Pasifik'te yeniden dengelemenin bir sembolü olarak ve "ikinci ada zincirini"²⁹⁵ güçlendirmek üzere Darwin Limanı'na yaklaşık 2500 kadar denizci konuşlandırmıştır.²⁹⁶ Avustralya ayrıca Beş Güç Savunma Düzenlemesi'nin (FPDA'nin) bir tarafı olarak belirli aralıklarla GÇD'de askeri tatbikatlar yapmaktadır. Avustralya Savunma Bakanlığı tarafından yapılan açıklamalara göre bu tatbikatlar arasında alan eğitimi, komuta yeri eğitimi ve fiili tatbikatlar yer almaktadır.²⁹⁷ Avustralya'nın bu tatbikatlarına örnek olarak 2018 yılında Ekim ayı boyunca Bersama Lima 18 tatbikatı adı altında, üç silahlı kuvvetinden 750 kişiyi görevlendirerek FPDA üyelerinin bölgesel güvenlik tehditlerine karşı tepkisini senaryo tatbikatı kapsamında gerçekleştirmiştir.²⁹⁸ Avustralya ayrıca Çin'in GÇD'deki faaliyetleri sebebiyle bölgedeki güvenliği sağlayabilmek için deniz kabiliyetlerini güçlendirmek adına denizaltı, firkateyn ve diğer gemiler filosuna 90 milyar Avustralya doları (yaklaşık 64.8 milyar ABD doları) kadar fazla yatırım yapmayı planlamaktadır.²⁹⁹

Bununla birlikte Avustralya, müttefiki ABD'nin GÇD'de güvenlik amacıyla düzenlediği FONOP'lar gibi operasyonları, özellikle de Çin'in insan yapımı adaları etrafında, düzenleme konusunda kararsız kalmaktadır. Bunun nedeni Avustralya'nın Çin'in tepkisini çekmek istememesidir, Çin ile de olumlu ilişkiler geliştirme istemidir; bu sebeple şu aralar sadece Çin'in uluslararası hukuka aykırı olarak hareket ettiğini belirtmek yerine GÇD'deki ihtilafların uluslararası hukuka saygı çerçevesinde çözülmesi gerektiğini söylemektedir.³⁰⁰ Ayrıca Avustralya, her ne kadar ABD'nin yakın bir müttefiki olsa da, ABD ile Çin arasında veya güvenlik ile refah (2007 yılından beri Çin

²⁹⁴ a.yer.

²⁹⁵ Zhao, a.yer.

²⁹⁶ D.S.O.R, "Why US Marines are deployed to Australia's far North", *The Economist*, 06.02.2018, <https://www.economist.com/democracy-in-america/2018/02/06/why-us-marines-are-deployed-to-australias-far-north>, E.T. 09.06.2019.

²⁹⁷ Agencia Efe, *Australia to participate in military exercises in South China Sea*, 01.10.2018, <https://www.efe.com/efe/english/world/australia-to-participate-in-military-exercises-south-china-sea/50000262-3766676>, E.T. 11.06.2019.

²⁹⁸ a.yer.

²⁹⁹ a.yer.

³⁰⁰ a.yer.

Avustralya'nın en büyük ticaret ortağı olmaktadır³⁰¹) arasında seçim yapmaları gerekmediğine ve Avustralya'nın iki devletle de rahat bir şekilde iletişim kurabileceğine inanmaktadır.³⁰² 2019 yılında yapılan bir ankete göre Avustralya halkı da, Çin'e olan güveninin düşmesine rağmen, yine de Çin'i ve Xi Jinping'i, müttefiklik ilişkisi olduğu ABD ve Donald Trump'tan daha güvenilir ve eylemleri kestirilebilir görmektedir.³⁰³

2.1.2.2.4. Hindistan

ABD, Hindistan'ın ekonomi ve askeri alanlarında belirgin bir gelişme işareti göstermesiyle birlikte Hindistan'ın Asya'daki dengeyi korumada bir aracı ve Çin'in yükselişine karşı bir denklik olarak görmeye başlamıştır. ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi, Hindistan'ı ABD'nin Hint-Pasifik stratejisinin merkezi ve Hint-Pasifik güvenlik mimarisinin temel bir bileşeni olarak tanımlamaktadır.³⁰⁴ Clinton döneminin son yıllarında gelişmeye başlayan Hint-ABD ilişkileri, George W. Bush'un başkanlığında, özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında daha da canlanmıştır. O zamanlar Bush'un ulusal güvenlik danışmanı olan Condoleezza Rice, Dışişleri'nde yayınlanan bir makalede, 21. yüzyılın başında ABD'nin Hindistan'ın Güney Asya bölgesinin, bölgesel dengesindeki rolüne daha fazla dikkat etmesi gerektiğini belirtmiştir.³⁰⁵ ABD ve Hindistan arasındaki stratejik ortaklığı ise 2005 yılında sivil amaçlar için Amerikan nükleer enerji teknolojisi, uranyum ve reaktörlerin Hindistan'a tedarikini kolaylaştırmayı amaçlayan Hint-ABD Sivil Nükleer Anlaşması'nın imzalanmasıyla gerçekleştirmiştir.³⁰⁶ Ayrıca 2005 yılında iki devlet arasında Yeni Savunma İşbirliği Çerçeve anlaşmasının imzalanmasından bu yana, ABD ve Hindistan savunma ilişkilerinde dikkate değer adımlar atılmıştır.³⁰⁷ Günümüzde

³⁰¹ a.yer.

³⁰² Annabelle Liang, "Australia swipes at Beijing over South China Sea tensions, detention of pro-democracy writer", *Navy Times*, 29.01.2019, <https://www.navytimes.com/news/your-navy/2019/01/29/australia-swipes-at-beijing-over-south-china-sea-tensions-detention-of-pro-democracy-writer/>, E.T. 15.06.2019.

³⁰³ Ella Hurworth, "More Australians trust Xi Jinping than Trump", *CNN*, 26.06.2019, <https://edition.cnn.com/2019/06/25/australia/australia-china-us-trump-intl-hnk/index.html>, 26.06.2019.

³⁰⁴ Hemant Krishan Singh and Richard M. Rossow, "Re-shaping India-US Defense Cooperation in the Indo-Pacific", *The Diplomat*, 24.08.2018, <https://thediplomat.com/2018/08/re-shaping-india-us-defense-cooperation-in-the-indo-pacific/>, E.T. 15.06.2019.

³⁰⁵ Manoj Kumar Mishra, "Indo-US strategic relations set to strengthen", *Asia Times*, 04.03.2019, <https://www.asiatimes.com/2019/03/opinion/indo-us-strategic-relations-set-to-strengthen/>, E.T. 15.06.2019.

³⁰⁶ a.yer.

³⁰⁷ CSIS, *U.S.-India Security and Defense Cooperation*, <https://www.csis.org/programs/wadhvani-chair-us-india-policy-studies/past-india-chair-projects/us-india-security-and>, E.T. 09.06.2019.

Hindistan, diğer devletlere kıyasla ABD ile en çok yıllık askeri tatbikat yapan devlet olmaktadır ve Obama yönetiminin sonuna doğru iki devlet arasındaki ilişkiler daha da güçlendirilerek askeri lojistik anlaşması imzalanmıştır.³⁰⁸

ABD, yeniden dengeleme politikası kapsamında Hindistan ile de ilişkilerini yükselen bir Çin karşısında stratejik olarak, ekonomik olarak ve demokratik değerler sebebiyle güçlendirmiştir. Hindistan'ın ilk önce Obama yönetiminin “Asya öncelikli” stratejisinin, daha sonrasında da Trump yönetiminin Hint-Pasifik politikasında merkezde olması, ABD'nin Hindistan'ı yakın bir stratejik ortak olarak gördüğünü açıkça ortaya koymaktadır. Hindistan ve ABD, Ocak 2015'te Asya-Pasifik ve Hint Okyanusu bölgesi için Ortak Stratejik Vizyonu yayınlamıştır, Aralık 2016'da ise ABD, Hindistan'ı önemli bir savunma ortağı ilan etmiştir.³⁰⁹ İki devlet arasındaki ekonomik ticaret de aynı şekilde gittikçe yükseliş göstermektedir. ABD ile Hindistan arasındaki son gelişme ise 6 Eylül 2018'de Hindistan, Yeni Delhi'de 2 + 2 bakanlık diyaloguna ev sahipliği yapmıştır. Bu diyalog ile iki ülke arasında terör tehdidi de dâhil olmak üzere küresel sorunların üstesinden gelmek için artan diplomatik, güvenlik ve askeri işbirliğini desteklemek adına savunma ve güvenlik ortaklığının güçlendirilmesi, Hint-Pasifik ve Hint-Pasifiğin ötesinde ortaklık ve refah ile toplumsal ilişkilerin desteklenmesi üzerine konuşulmuştur.³¹⁰ Bir sonraki görüşmenin 2019 yılında ABD'de gerçekleşmesine karar verilmiştir.

Çin'in ABD-Hindistan ilişkisine etkisine gelecek olursak Çin, 1949'daki kuruluşundan bu yana ABD-Hindistan ilişkisini şekillendirmede etkili olmuştur, özellikle Soğuk Savaş zamanında ABD, Hindistan ile Çin arasında yaşanan rekabette Hindistan'a destek olmuştur.³¹¹ Günümüzde ise her iki devlet birbirini Çin politikalarında önemli bir faktör olarak görmektedir ve ikisi de, birbiriyle olan ilişkileri sebebiyle Çin'i kışkırtmadan Çin'e bir sinyal göndermeyi amaçlamaktadır; aynı zamanda her iki devlet de Çin ile diğer devlet arasında seçim yapma zorundalığından da kaçınmaktadır.³¹²

³⁰⁸ a.yer.

³⁰⁹ Mishra, a.yer.

³¹⁰ U.S. Embassy & Consulates in India, *Joint Statement on the Inaugural U.S.-India 2+2 Ministerial Dialogue*, <https://in.usembassy.gov/joint-statement-on-the-inaugural-u-s-india-22-ministerial-dialogue/>, E.T. 15.06.2019.

³¹¹ Tanvi Madan, “The U.S.-India Relationship and China”, *Brookings*, 23.09.2014, <https://www.brookings.edu/research/the-u-s-india-relationship-and-china/>, E.T. 15.06.2019.

³¹² a.yer.

Bununla birlikte Hindistan da ABD de, bir diğ erinin Çin ile ilişkisinin ne çok iyi, ne de çok kötü olması taraftarıdır. Bunun sebebi Çin ile yakın bir ABD'nin olması, ABD'nin Hindistan'a olan ihtiyacını azaltacaktır ve ilişkilerinin zayıflamasına neden olacaktır, kötü olması durumunda ise Hindistan'ın taraf seçme ihtimalinin olmasıdır; aynı şekilde Çin ile yaklaşan Hindistan ABD'nin Asya politikasını karmaşık hale getirecektir, kötü olması durumunda da bölgede istikrarın bozulmasına sebep olabilmektedir.³¹³ Hindistan'ın ABD ile müttefikliğinin bir başka önemli özelliği ise ABD'nin Hindistan'ı ciddiye alması sebebiyle Çin'in de Hindistan'ı ciddiye almasıdır.³¹⁴

2.1.2.2.5. Yeni Zelanda

1838 yılında ABD, Yeni Zelanda'da ilk ABD Konsolosunu görevlendirmiştir fakat ilk resmi diplomatik ilişkileri 1942 yılında Birleşik Krallık'ın Yeni Zelanda'nın özerkliğ i ni tanımasına dayanmaktadır.³¹⁵ II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Yeni Zelanda ile ABD arasındaki ilişki, 1951 Avustralya-Yeni Zelanda-ABD (ANZUS) güvenlik anlaşmasıyla yakından ilişkiliydi fakat bu durum 1980'li yıllara kadar devam etmiştir. 1984 yılında Yeni Zelanda'nın nükleer silahlı ve nükleer güç taşıyan savaş gemilerini limanlarından yasaklayan bir politikanın uygulanması sebebiyle ABD'nin bir gemisinin limanına yanaşmasına izin vermemesi üzerine ABD, Yeni Zelanda'ya ANZUS kapsamında olan güvenlik yükümlülüklerini askıya almıştır.³¹⁶ Bu olay ile Yeni Zelanda ABD için müttefik olmaktan çıkmıştır ancak "arkadaş" olmaya devam etmiştir.³¹⁷

5 Kasım 2010 tarihinde ABD Dış işleri Bakanı Hillary Clinton ile Yeni Zelanda Dış işleri ve Ticaret Bakanı Murray McCully Wellington Deklarasyonu'nu imzalamıştır. Bu deklarasyon ABD-Yeni Zelanda ilişkilerinde yakınlaşmaya sebep olarak iki devletin gelecekteki işbirliğini ve siyasi diyalogu şekillendirmek adına stratejik bir ortaklık için bir çerçeve oluşturmuştur; işbirliği için belirtilen konular arasında iklim değişikliği, yenilenebilir enerji girişimleri, felaket kurtarma, nükleer silahların yayılması, aşırılık,

³¹³ a.yer.

³¹⁴ a.yer.

³¹⁵ U.S. Embassy & Consulate in New Zealand, *History of U.S. diplomatic presence in New Zealand*, <https://nz.usembassy.gov/our-relationship/policy-history/>, E.T. 15.06.2019.

³¹⁶ a.yer.

³¹⁷ Bernard Gwertzman, "Shultz Ends U.S. Vow to Defend New Zealand", *The New York Times*, 28.06.1986, <https://www.nytimes.com/1986/06/28/world/shultz-ends-us-vow-to-defend-new-zealand.html>, E.T. 15.06.2019.

ticaret, güvenlik ve bölge genelinde sürdürülebilir ekonomik kalkınma yer almaktadır.³¹⁸ Deklarasyon resmi bir savunma yükümlülüğü oluşturmazken, iki ülke Pasifik'teki projeler üzerinde birlikte çalışmayı ve düzenli olarak üst düzey siyasi diyalogu düzenlemeyi taahhüt etmiştir. Bu, 2012 yılında güvenlik işbirliği ve savunma diyalogları için bir çerçeve ve stratejik rehberlik sunarak savunma ilişkisini güçlendiren Washington Deklarasyonu'nun imzalanmasıyla daha da geliştirilmiştir.³¹⁹ Her ne kadar Yeni Zelanda'nın ANZUS anlaşması ABD tarafından resmi olarak yeniden geçerliliği belirtilmemiş olsa da Yeni Zelanda, Kore Savaşı, Vietnam Savaşı, Körfez Savaşı ve Afganistan'da olduğu gibi, II. Dünya Savaşı'ndan sonra birçok çatışmada ABD'nin yanında savaşmıştır.

Yeni Zelanda'nın GÇD'ye yönelik politikasına gelecek olursak Yeni Zelanda, GÇD'de Vietnam ve Çin'in silahlı bir çatışmaya girebileceği ve Doğu Çin Denizi'ndeki Japonya-Çin gerilimlerinin artması üzerine endişeleri büyüdüğü için 2014 yılında GÇD ile ilgili sessizliğini bozmuştur. 5 Haziran 2014'te Yeni Zelanda Dışişleri Bakanı McCully'nin parlamento dış işleri ve savunma seçme komitesi karşısında yaptığı konuşmada GÇD'deki olayların, bölgesel ve deniz güvenliğini baltalama potansiyeline sahip olması nedeniyle Yeni Zelanda için büyük önem taşıdığını söylemiştir ve daha sonra Yeni Zelanda'nın GÇD'ye yönelik tutumunu belirtmiştir.³²⁰ Bunlar, 1. GÇD üzerinde Yeni Zelanda'nın herhangi bir talebinin olmadığı, 2. Soruna taraf tüm devletlerin faaliyetlerini kısıtlamasına ve durumu daha da alevlendirecek eylemlerden kaçınmasına dair teşvik ettiklerini, 3. İhtilafların, UNCLOS da dâhil olmak üzere, uluslararası hukuka uygun olarak taraflar arasında barış içinde çözülmesini teşvik ettiklerini ve 4. Yeni Zelanda'nın GÇD ile ilgili olarak ASEAN-Çin arasında davranış kurallarının geliştirilmesini ve erken sonuçlandırılmasını teşvik etmesidir.³²¹ Haziran ayının devamında Yeni Zelanda Başbakanı John Key, ABD'yi ziyaret etmiştir ve Obama ile görüşmüştür; bu görüşme neticesinde ABD, Yeni Zelanda'nın GÇD ihtilaflarına

³¹⁸ United States New Zealand Council, *The Wellington Declaration*, <http://usnzcouncil.org/us-nz-issues/wellington-declaration/>, E.T. 15.06.2019.

³¹⁹ U.S. Department of State, *U.S. Relations With New Zealand*, 23.08.2018, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-new-zealand/>, E.T. 15.06.2019.

³²⁰ Robert Ayson, "The South China Sea and New Zealand's Foreign Policy Balancing Act", ed. Enrico Fels and Truong-Minh Vu, **Power Politics in Asia's Contested Waters**, Switzerland: Springer International Publishing, 2016, s. 499.

³²¹ a.g.e., s. 500.

yaklaşımının ABD, Avustralya ve Japon düşüncesiyle benzer olduğunu öne süren bir Bilgi Notu yayınlamıştır.³²²

Bunların dışında Yeni Zelanda, GÇD ile ilgili olarak genelde sessiz kalmaktadır. Bunun nedeni tam bilinmese de genel kanı Yeni Zelanda'nın stratejik olarak hareket etmesi olduğu düşünülmektedir ve Yeni Zelanda'nın bölgedeki mevcut ilişkilerin varlığından memnun olmasıdır. Yeni Zelanda, Asya'da güçlü bir ABD'nin yanında daha güçlü bir Çin gerçeğiyle sıkıntı yaşamamaktadır; Başbakanlığının başlarında, bölgedeki iki süper güç fikriyle ilgili bir sorunu olmadığını belirten John Key, daha önce, Yeni Zelanda'nın ABD ve Çin ile farklı ilişkilerde bulunduğunu ve bu büyük güçlerin her ikisinin de bu durumu anladığını belirtmiştir.³²³ Günümüze doğru gelindikçe Yeni Zelanda ile Çin arasındaki ilişkilerin, başta ticaret alanında, daha da geliştiğini görmekteyiz.³²⁴ Bununla birlikte Çin Yeni Zelanda'ya, özellikle GÇD ihtilaflarında taraf tutmaması gerektiğini, tutması durumunda iki devlet arasındaki ticari ilişkilerin zarar görebileceğini belirtmiştir; Yeni Zelanda ise GÇD'ye yönelik tutumlarının değişmediğini, tutumunda tutarlı olduklarını ve Çin'in liderliği kapsamında sabit kalmaya devam edeceğini belirtmiştir.³²⁵

2.1.2.2.6. Singapur

ABD 1836 yılında Singapur'da konsolosluk açmıştır ancak o zamanlar Singapur İngiliz İmparatorluğu'nun hâkimiyeti altındaydı; Singapur ile ABD arasında resmi olarak kurulan diplomatik ilişki ise 1965 yılında Singapur'un bağımsızlığından sonra olmuştur.³²⁶ Singapur'un ekonomik büyümeyi ve politik istikrarı sürdürme çabaları ve bölgesel işbirliğine olan desteği, ABD'nin bölgedeki politikasına uyum sağlamak ve iki ülke arasındaki dostane ilişkiler için sağlam bir temel oluşturmaktadır. ABD ile Singapur arasındaki ilişki, 2005 yılından beri "stratejik ortaklık" ilişkisi haline gelmiştir.³²⁷ O

³²² a.g.e., s. 501.

³²³ a.g.e., s. 504.

³²⁴ NewstalkZB, *Sir John Key: Why NZ's relationship with China is so important*, 03.04.2019, <https://www.newstalkzb.co.nz/on-air/mike-hosking-breakfast/audio/sir-john-key-nzs-relationship-with-china-is-of-critical-importance/>, E.T. 16.06.2019.

³²⁵ Stacey Kirk, "John Key's China trip begins with warning; don't mention South China Sea", *Stuff*, 18.04.2016, <https://www.stuff.co.nz/national/politics/79028076/john-keys-china-trip-begins-with-warning-dont-mention-south-china-sea>, E.T. 16.06.2019.

³²⁶ U.S. Embassy in Singapore, *History of the U.S. and Singapore*, <https://sg.usembassy.gov/our-relationship/policy-history/io/>, E.T. 16.06.2019.

³²⁷ Michael McDevitt, "The South China Sea: Assessing U.S. Policy and Options for the Future", *CNA Occasional Paper*, November 2014, ss. v-vi.

zamandan beri her yıl iki devlet arasında düzenli olarak stratejik ortaklık diyalogu gercekleşmektedir.³²⁸ Singapur'un GÇD ihtilaflarında herhangi bir hak iddiası olmamaktadır ve GÇD anlaşmazlığında taraf tutmamaktadır; bununla birlikte ticaret endeksli bir ülke olarak bölgede seyrüsefer serbestisi ve uçuş serbestliği değerlerine önem vermektedir ve anlaşmazlıkların çözümünde tüm devletlerin haklarını ve imtiyazlarını koruyan yasal ve diplomatik süreçte kurallara dayalı bölgesel ve uluslararası düzeni desteklemektedir.³²⁹ ABD ve Singapur, Asya-Pasifik bölgesindeki işbirliğini daha da güçlendiren bir mekanizma kurabilmek adına 2012 yılında Üçüncü Ülke Eğitim Programını (TCTP) kurmuştur; ASEAN üye ülkelere teknik yardım ve eğitim sağlamayı amaçlayan TCTP, bağlantı kurma ile sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etme ve bölgesel esnekliğin güçlendirilmesine odaklanmaktadır.³³⁰ Bu kapsamda program kurulduğundan beri, Singapur ve ABD ortaklaşa atölye çalışmaları düzenlemiştir ve ticaret, çevre, sağlık, şehir planlama ve afet yönetimi gibi alanlarda 1000'in üzerinde ASEAN üyesi devlet görevlisini eğitmiştir.³³¹

ABD, Singapur için askeri eğitim için savunma teknolojisi ve tesislerinin kilit tedarikçisi konumundayken Singapur, ABD için terörle mücadele ve deniz güvenliği gibi konularda değerli bir bölgesel ortak olup, aynı zamanda bölgesel operasyonları koordine eden ABD Donanması lojistik komuta ünitesine de ev sahipliği yapmaktadır.³³² İki taraf arasındaki savunma ilişkisi Trump döneminde de ilerlemeye devam etmiştir. İki ülkenin ticaret, alıştırma ve eğitim olanakları aracılığıyla düzenli olarak etkileşiminin devam etmesine ek olarak ikili güvenlik ilişkilerinde de yeni gelişmeler yaşanmıştır; bunlar Pacific Griffin adında yeni bir deniz tatbikatı ve Singapur'un F-35 savaş uçağı satın alma planları gibi gelişmeler olmaktadır.³³³

Bu yıl gerçekleşen son stratejik savunma diyalogunda iki taraf, konvansiyonel askeri alanda ikili işbirliğini artırma ve konvansiyonel olmayan güvenlik, savunma teknolojisi

³²⁸ S. Embassy in Singapore, a.yer.

³²⁹ Noi, a.yer.

³³⁰ Marina Bay Sand Convention Centre, Singapore, "Energy Efficient Buildings Workshop", *Post-Programme Report*, 2- 4 September 2014, s. 3.

³³¹ U.S. Embassy in Singapore, *U.S.- Singapore Relations*, <https://sg.usembassy.gov/our-relationship/policy-history/us-country-relations/>, E.T. 16.06.2019.

³³² Prashanth Parameswaran, "Strategic Security Dialogue Highlights US-Singapore Defense Relations", *The Diplomat*, 29.04.2019, <https://thediplomat.com/2019/04/strategic-security-dialogue-highlights-us-singapore-defense-relations/>, E.T. 16.06.2019.

³³³ a.yer.

ve stratejik alanların yanı sıra ortak ilgi alanına giren daha geniş bölgesel güvenlik gelişmelerine yönelik ihtimallerini ele almıştır. Ayrıca ABD, GÇD’de Çin’in artan askeri faaliyetleri sebebiyle bölgeye olan bağlılığını göstermek adına, 2019’un ilerleyen zamanlarında Singapur’a, ilk başta iki, sonra dörde tamamlayarak, savaş gemisi gönderme planını açıklamıştır.³³⁴ ABD’nin başta 2018 yılında göndereceğini belirttiği dört savaş gemisi planının neden ertelendiği ise henüz bilinmemektedir.

2.1.2.2.7. Endonezya

ABD ile Endonezya arasındaki ilişkiler, ABD’nin 28 Aralık 1949’da Endonezya’yı tanımasıyla başlamıştır; aslında ABD’nin 1801 yılında Jakarta’da konsolosluğu vardı ancak o zamanlar Endonezya Hollanda’nın bir sömürgesiydi ve Jakarta şehri, Batavia olarak bilinmekteydi.³³⁵ ABD’nin Endonezya ile Asya-Pasifik’te kapsamlı ortaklık kurması ise Kasım 2010’da Obama yönetimi altında olmuştur. Bu ortaklıkta demokrasi ve sivil toplum, eğitim, güvenlik, iklim, denizcilik, enerji ve ticaret konularında tutarlı ve üst düzeyde katılım sağlanmıştır.³³⁶ 2010 yılında gerçekleşen bu ortaklığın başarısı sebebiyle bu ortaklık 2015 yılında daha da genişletilerek terörle mücadele ve şiddet içeren aşırılığa karşı mücadele, sürdürülebilir ekonomik büyüme, küresel sağlık dâhil olmak üzere, birçok alanda yeni bir stratejik ortaklık kurma taahhüdünde bulunarak bölgesel ve küresel öneme sahip konular da dâhil edilmiştir.³³⁷ ABD, Endonezya hükümetinin deniz alanlarını ve doğal kaynaklarını koruma ve bölgesel güvenliğe ve istikrara katkıda bulunma kabiliyetini arttırmak için Endonezya’nın devriye kapasitesini, ISR entegrasyonunu ve bakım kapasitesini artırarak, Endonezya Sahil Güvenlik’inin örgütsel gelişimini destekleyerek, insan kaynakları kapasitesi, teknik becerileri ve eğitim ortaklıkları ekseninde Endonezya’ya denizlerde yardımcı olmaya

³³⁴ Lim Min Zhang, “US to deploy two littoral combat ships to Singapore later this year: Indo-Pacific Command chief”, *The Strait Times*, 07.03.2019, <https://www.straitstimes.com/singapore/us-to-deploy-two-littoral-combat-ships-to-singapore-later-this-year-indo-pacific-command>, E.T. 16.06.2019.

³³⁵ U.S. Embassy & Consulates in Indonesia, *History of the U.S. and Indonesia Relations*, <https://id.usembassy.gov/our-relationship/policy-history/fo/>, E.T. 16.06.2019.

³³⁶ U.S. Department of State, *U.S. Relations With Indonesia*, 14.08.2018, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-indonesia/>, E.T. 10.06.2019.

³³⁷ The White House, *Joint Statement by the United States of America and the Republic of Indonesia*, 26.10.2015, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/10/26/joint-statement-united-states-america-and-republic-indonesia>, E.T. 16.06.2019.

çalışmaktadır.³³⁸ Ayrıca ABD, Endonezya'nın kendini denizcilik alanında geliştirebilmesi için mali olarak da destek sağlamaktadır.³³⁹

Endonezya'nın GÇD'ye yönelik tutumuna gelecek olursak Endonezya, Güneydoğu Asya'nın en büyük ekonomisi olmaktadır.³⁴⁰ Endonezya, GÇD'de barışın sağlanmasının ekonomik kalkınma ve iç istikrar için bir zorunluluk olduğuna inanmaktadır.³⁴¹ Aslında Endonezya, GÇD bölgesi içerisinde olsa da GÇD üzerinde hak iddia etmemesi sebebiyle henüz GÇD sorunlarına taraf değildir. Henüz taraf değildir çünkü GÇD üzerinde herhangi bir talebi olmasa da, Çin'in dokuz çizgili hat politikasının sınırları henüz netleştirilmemiştir. Çin'in bu çizgili hattının güney kısmı, Endonezya'ya ait Natuna Adalarının çok yakınından geçmektedir. Henüz sınırlarının bilinmemesi, Çin'in bu hattının sadece Natuna Adalarının yakınındaki karasularında bitmeyip Natuna Adasının gaz yataklarını da içerisine dâhil etme ihtimali Endonezya'yı endişelendirmektedir.³⁴² Endonezya'nın, Çin'in GÇD üzerindeki faaliyetlerine ilişkin tepkisi tam olarak tutarlı olmamaktadır. Endonezya, zaman zaman Çin'i hem güvenlik açısından, hem de ekonomik açıdan tehdit olarak görse de Çin, Endonezya'nın en büyük ticaret ortağıdır.³⁴³ Bu sebeple Endonezya bir taraftan Çin ile stratejik ortaklığını geliştirmekte, diğer taraftan da ASEAN'da ve bölgede liderlik etmeye çalışmaktadır; bununla birlikte Çin'in bölgede artan faaliyetleri, ayrıca Çin'in bölgede ABD ve GÇD bölgesi devletleriyle artan gerilimlerine kayıtsız kalamamaktadır.³⁴⁴ Bu sebeple GÇD'ye yönelik tutumu, bölgede büyük güçler arasında "dinamik dengeyi" kurmak şeklindedir; özellikle de Çin ve ABD arasında.³⁴⁵ Çin'in bölge politikasıyla ilgili Endonezya'nın açıkça kaygıları vardır, ancak aynı zamanda ABD'nin Asya'ya yeniden dengeleme

³³⁸ U.S. Embassy & Consulates in Indonesia, *Fact Sheet: U.S. Building Maritime Capacity in Southeast Asia*, <https://id.usembassy.gov/our-relationship/policy-history/embassy-fact-sheets/fact-sheet-u-s-building-maritime-capacity-in-southeast-asia/>, E.T. 10.06.2019.

³³⁹ Ibid. U.S. Relations With Indonesia, U.S. Department of State, 14.08.2018...

³⁴⁰ U.S. Department of State, *U.S. Relations With Indonesia*, 14.08.2018, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-indonesia/>, E.T. 10.06.2019.

³⁴¹ Evan A. Laksmana, "Drifting towards Dynamic Equilibrium: Indonesia's South China Sea Policy under Yudhoyono", ed. Ulla Fionna & Dharma Negara & Deasy Simandjuntak, **Aspirations with Limitations: Indonesia's Foreign Affairs under Susilo Bambang Yudhoyono**, Singapore: ISEAS–Yusof Ishak Institute, 2018, s. 156.

³⁴² a.g.e., ss. 156-157.

³⁴³ a.g.e., s. 159.

³⁴⁴ a.g.e., s. 154.

³⁴⁵ Dr. Natasha Hamilton-Hart and Dr. Dave McRae, "Indonesia: INDONESIA: BALANCING THE UNITED STATES AND CHINA, AIMING FOR INDEPENDENCE", *The United States Studies Center at the University of Sydney*, November 2015, s. 18.

politikası kapsamında askeri unsurları hakkında da benzer kaygılar taşımaktadır.³⁴⁶ Bu sebeple Endonezya, dengeleme politikası uygulamaktadır. Endonezya, bölgede dinamik denge politikası sebebiyle ABD, Avustralya, Hindistan, Rusya ve Japonya da dâhil olmak üzere diğer bölgesel güçlerle stratejik ortaklıklar ve güvenlik ilişkileri kurmuştur.³⁴⁷ Endonezya ayrıca GÇD ile ilgili olarak ASEAN devletleriyle Çin arasında bir davranış kurallarının (COC) oluşturulması gerektiğine inanmakta ve bu yönde teşvik etmektedir.³⁴⁸

Bunların dışında İngiltere de ABD'nin GÇD üzerinde gerçekleştirdiği FONOP'lara katılmıştır. İngiltere de Beş Güç Savunma Düzenlemesinin (FPDA) bir parçasıdır ve buna bağlı olarak İngiltere'nin Kraliyet Donanması, FPDA tatbikatları kapsamında katılım sağlamaktadır.³⁴⁹ Günümüzde ABD ile Çin arasında yaşanan gerilimler Japonya, Güney Kore ve Filipinler de dâhil olmak üzere ABD'nin müttefiklerini uzun zamandır ABD ve Çin arasında bir seçim yapmaya zorlamaktadır ve bu ABD'nin müttefiklerini zor duruma sokmaktadır.³⁵⁰ Bu konu ile ilgili ABD Barış Enstitüsünün kıdemli danışmanı Yun pek çok devletin, bölgedeki yaşanan gerginlik ve ABD ile Çin arasındaki rekabet sebebiyle taraf seçmek zorunda kalmak istemediğinden, ayrıca bölgede değişen denge sebebiyle ABD'nin bölgeye olan ilgisini kaybetmesinden endişe ettiklerini belirtmiştir.³⁵¹

2.2. Çin'in GÇD'ye Yönelik Dış Politikası

Çin'in GÇD'ye yönelik iddialarının tarihi unsurlara dayandığından bahsetmiştik; bu sebeple Çin, GÇD'ye yönelik politikasını belirlerken ekonomik ve stratejik unsurların yanında tarihi unsurlara da yer vermektedir. Bununla birlikte Çin'in GÇD'ye yönelik politikasını belirlerken bölgeye olan bakışı ve bölgeyi nasıl tanımladığı da önemli olmaktadır. Çin, GÇD'yi dış politika meselesinden çok, iç politika meselesi olarak gördüğü iddiasındadır; bunun yanında da GÇD'yi temel ulusal çıkarı olarak gördüğünü iddia etmektedir. İddialara göre Mayıs 2010'da üst düzey Çinli yetkililer ile ABD'li

³⁴⁶ a.g.e., s. 17.

³⁴⁷ Laksmana, a.g.e., s. 165.

³⁴⁸ Hamilton-Hart, a.g.e., s. 16.

³⁴⁹ Chris Graham and Dominic Nicholls, "Royal Navy warship 'confronted by Chinese military' in South China Sea", *The Telegraph News*, 06.09.2018, <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/09/06/royal-navy-warship-confronted-chinese-military-beijing-attacks/>, E.T. 10.06.2019.

³⁵⁰ Don Lee, a.yer.

³⁵¹ Don Lee, a.yer.

yetkililer arasında gerçekleşen gizli bir toplantı sırasında Çin, GÇD'den bahsederken denizi “temel ulusal çıkarı” olarak belirtmiştir.³⁵² Daha sonraları dönemin Dışişleri Bakanı olan Hillary Clinton, *The Australian*'a verdiği bir röportajda, ABD ve Çin arasında Mayıs 2010'da gerçekleşen İkinci ABD-Çin Stratejik ve Ekonomik Diyaloğu'nda Çinli delegelerin, Çin'in GÇD'ye olan bu tutumunu doğrulamıştır.³⁵³ Fakat bu tarihten sonra Çinli yetkililer GÇD ile ilgili söylemlerinde resmi olarak bu ifadeyi kullanmaktan kaçınmıştır.

Çin'in GÇD'ye olan bu bakışı, ister istemez bölgeye yönelik politikasında da etkili olmaktadır ve bölgeye yönelik politikasını oluştururken iç politikasında da değişikliklere gitmesini sağlayarak, iki alandaki politikasının uyum içerisinde olmasını hedeflemektedir. Ayrıca Çin'in ABD gibi, bölge devletleriyle doğrudan bölgeye yönelik müttefiklik anlaşması imzalamadığı devletler yoktur; ancak yine de bölgede ilişkilerinin iyi olduğu devletler vardır ki bunların arasında ABD'nin bizzat müttefiki olan devletler de bulunmaktadır. Bu sebeple Çin'in bölgeye yönelik dış politikasının merkezinde bu devletler olmaktadır. Bu devletler Endonezya, Malezya, Tayland ve Vietnam'dan oluşmaktadır; bu devletlerin Çin'in GÇD'deki toprak ve deniz iddialarına karşı sert bir tavır almamaları, Çin ile dostça ilişkiler kurmaları ve ASEAN'ın en büyük ve en gelişmiş ekonomilerinden biri olmaları Çin için önem taşıyan unsurlardır.³⁵⁴ Ayrıca Vietnam da, Çin'in GÇD'deki yayılcılığına karşı ve güçlü duruşuna rağmen, aralarındaki ortak komünist politik ideoloji sebebiyle hala Çin'le güçlü bağları olduğundan bahsetmiştir.³⁵⁵ Çin bu sebeplerden ötürü, bölgeye yönelik politikasını belirlerken bu faktörleri de göz önünde tutmaktadır.

³⁵² Toshi Yoshihara, James R. Holmes, “Can China Defend a “Core Interest” in the South China Sea?”, *The Washington Quarterly*, No. 34, Issue 2, Spring 2011, s. 45.

³⁵³ a.yer.

³⁵⁴ Laura Zhou, “South China Sea is Beijing’s top foreign policy priority with developing nations, US think tank says”, *South China Morning Post*, 17.10.2018, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/2169002/south-china-sea-beijings-top-foreign-policy-priority-us-think>, E.T. 15.06.2019.

³⁵⁵ a.yer.

2.2.1. Çin'in GÇD Politikasının Tarihçesi

Aslında Çin, GÇD'deki özellikleri Han Hanedanlığı sırasında keşfetmiştir, bu da milattan önce 206 ila milattan sonra 220 yıllarını kapsamaktadır.³⁵⁶ Çin'in GÇD üzerindeki iddialarının çağdaş zamandaki talebi ise ilk olarak II. Dünya Savaşı sonrasında, 1951 yılında ortaya çıkmıştır. 1951 yılının Ağustos ayında Çin ile Japonya arasında Müttefik barış anlaşması sırasında gerçekleşen müzakerelerde o zamanların Çin Başbakanı olan Zhou Enlai, bildirdiği bir açıklamaya yer vermiştir; bu açıklamada Zhou, Çin'in Paracel ve Spratly Adaları üzerindeki egemenliğini ilan etmiştir.³⁵⁷ Aslında Japonya hem 1951 yılındaki San Francisco Barış Konferansı'nda, hem de 1952 yılındaki Çin-Japon Barış Antlaşması sırasında Japonya, Spratly ve Paracel Adaları üzerindeki iddia ettiği haklarını yeniden dile getirmiştir ancak hem Çin, hem de Çin'in bir eyaleti olarak gördüğü Tayvan, Japonya'nın ve bu adalar üzerinde hak iddia eden diğer devletlerin bu yöndeki talebini kabul etmeyi reddetmiştir.³⁵⁸ 1958 yılının Eylül ayında ise Çin, II. Tayvan Boğazlar Krizi sırasında karasuları üzerinde hak iddia ederken bu adalara yönelik iddialarını tekrardan dile getirmiştir; bununla birlikte Çin, ilk kez denizlerde, böylelikle karasularında hak iddia ederek bölge üzerinde iddia ettiği haklarını ilişkilendirmiştir.³⁵⁹ 1970'lerin ortasından günümüze kadarki süreçte Çin'in resmi hükümet açıklamaları ve Çin'in bölge üzerindeki egemenlik iddiaları, genelde bu şekilde, bu sebeplere dayanarak yapılmıştır. Yani genelde Çin, Çin'in Spratly Adaları (veya duruma göre GÇD adaları da denilmektedir) ve bitişik karasuları üzerinde tartışılmaz bir egemenliğe sahip olduğunu savunmaktadır.³⁶⁰

Çin'in politikalarında Çin milliyetçiliği çok büyük önem taşımaktadır. Çin'in milliyetçiliği genellikle Batı ile veya Asya devletlerinden Japonya ile karşılaştırılarak incelenmektedir fakat kendine özgü bir milliyetçilik anlayışı vardır. Çin'in GÇD bölgesinde yer alan komşu devletleriyle olan toprak anlaşmazlıklarını Çin, tarihsel olarak

³⁵⁶ Wu Shicun, "Solving Disputes for Regional Cooperation and Development in the South China Sea: A Chinese perspective", Cambridge: Woodhead Publishing, 2013, s. 48.

³⁵⁷ M. Taylor Fravel, "China's Strategy in the South China Sea", *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 33, No. 3, 2011, s. 293.

³⁵⁸ Teh-Kuang Chang, "China's Claim of Sovereignty over Spratly and Paracel Islands: A Historical and Legal Perspective", *Case Western Reserve Journal of International Law*, Volume 23, Issue 3, Summer 1991, s. 401.

³⁵⁹ Fravel, "China's Strategy in the South China Sea", s. 293.

³⁶⁰ a.g.e., ss. 293-294.

milliyetçilik kapsamında görmektedir.³⁶¹ Burada Çin milliyetçiliğini harekete geçiren unsurlar yalnızca Batı karşıtlığı ve anti-emperyalist duygularla kalmamaktadır, aynı zamanda uluslararası normlar, özellikle egemenlik, bölgesellik ve uluslararası meşruiyet gibi Batı normları da Çin milliyetçiliği için önem taşıyan unsurlar olmaktadır; yani Çin gerek gördüğünde Batının savunduğu kavramları kullanmaktan çekinmemektedir.³⁶² Ayrıca Çin, GÇD'yi ve GÇD üzerinde iddia ettiği haklarını dış politika meselesinden ziyade, ulusal çıkarı olarak görmektedir fakat bunu resmi olarak ne kabul etmiştir ne de inkâr.³⁶³

2.2.1.1. Çin'in Çoklu İlişkilere Geçiş Süreci

Çin, 1990'ların başından beri bölgesel, ekonomik ve güvenlik işbirliğinin önemli bir hareketçisi haline geldi. ÇHC, 1950'lerin ve 1960'ların büyük bir bölümünü bölgesel ve küresel toplulukların yabancısı olarak geçirmiştir ve ittifaklar ile diğer çok taraflı güvenlik mekanizmalarına da derin bir şüpheyle yaklaşmıştır.³⁶⁴ ABD'nin Asya'da ittifak yapısının istikrarlı bir şekilde kurulmasıyla birlikte 1950'lerin ortalarına kadar Çin, ABD'nin Avustralya, Yeni Zelanda, Filipinler, Güney Kore, Japonya, Tayvan, Tayland, SEATO ve CENTO gibi ikili ve çok taraflı güvenlik ilişkileriyle kuşatılmıştır; tüm bunların üzerine 1960'larda SSCB ile de ilişkileri bozulmaya başlamıştır.³⁶⁵ 1971 yılında Çin'in BM tarafından resmi olarak tanınması ve BM'ye üye bir devlet olmasıyla birlikte Çin, uluslararası platformda resmi olarak tanınsa da ancak 1970 ile 1980'lerde bazı küresel çok taraflı güvenlik mekanizmalarında yer almaya başlamıştır. Bu mekanizmalardaki katılımı da uluslararası organlara aşına olmaması ve bunları genellikle sistemlere bağlamak için “tuzak” olarak algılayan Çin, bu dönemde güvenlikte çok taraflılık konusunda pasif bir katılımcı olmaktadır.³⁶⁶ Bununla birlikte Çin'in o dönemki lideri olan Deng Xiaoping'in stratejik analizi, dış ve güvenlik politikalarında daha çok

³⁶¹ Jabin T. Jacob, “China in Southeast Asia: The Search for a Chinese Model of International Relations”, *China Report*, No. 48, Issue 3, 2012, s. 318.

³⁶² a.g.e., ss. 318-319.

³⁶³ Ted L. McDorman and Nien-Tsu Alfred Hu, “Post-2009: An Overview of Recent Developments Concerning the South China Sea”, ed. Nien-Tsu Alfred Hu and Ted L. McDorman, **Maritime Issues in the South China Sea: Troubled Waters or a Sea of Opportunity**, New York: Routledge, 2013, s. 160

³⁶⁴ Bates Gill, “China's new security multilateralism and its implications for the Asia-Pacific region”, *SIPRI Yearbook 2004: Armaments, Disarmament and International Security*, Oxford University Press, 2004, s. 207.

³⁶⁵ a.yer.

³⁶⁶ a.yer.

tarafli bir yaklaşıml izlemede kritik bir rol oynamıştır. Deng, dünyanın barış ve kalkınmaya meyilli olduğunu, bir dünya savaşı ihtimalinin uzak bir ihtimal olduğunu ve Çin'in ihtiyaç duyduğu iç kalkınmayı yürütebilmesi için istikrarlı bir uluslararası ortamda çalışması gerektiğini savunmuştur.³⁶⁷

15-18 Mayıs 1989 tarihinde düzenlenen Çin-Sovyet Zirvesi Toplantısı, Haziran 1989'daki Tian'anmen Meydanı krizi ve ardından gelen Çin'in diplomatik kopma stratejisi ve iki kutuplu sistemin çöküşüyle beraber Çin'in çoklu ilişkilere olan gönülsüzlüğünün ve şüphelerinin sona ermesine neden olmuştur.³⁶⁸ Özellikle 2000'lerde ivme kazanan fakat 1990'ların başından başlayan ve günümüze kadar uzanan süreçte Çin, gittikçe artan sayıda çok taraflı güvenlik mekanizmasına dâhil olmuştur. Bölgesel düzeyde Çin, 1994 yılında faaliyete geçen ASEAN Bölgesel Forumu'na katılmıştır, Orta Asya komşularıyla Şangay Beşlisi sürecini başlatmıştır ve gayri resmi güvenlik diyalogu mekanizmalarında daha aktif katılım sağlamıştır; küresel düzeyde ise Çin, BM Güvenlik Konseyi'nde daha aktif bir rol almıştır ve BM barışı koruma operasyonlarına katkıda bulunmuştur.³⁶⁹ Ayrıca uluslararası silah kontrolü ve nükleer silahların yayılmasının önlenmesine yönelik anlaşmalarda daha aktif bir rol almıştır.

Çin'in bölgedeki yükselişinin barış çerçevesince geliştiğini göstermek adına Çin, bölgede faaliyet gösteren bir dizi çevresel kuruma dâhil olarak bölgede barışçıl yükseliş fikrini desteklemek istemektedir. Bunlar arasında güvenlik alanında ASEAN Bölgesel Forumu (ARF), Doğu Asya Zirvesi (EAS), Altı Parti Görüşmeleri ve Şangay İşbirliği Teşkilatı (SCO) vardır; iktisat alanında da Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC), ASEAN + 3 (APT) ve ASEAN + 1 olmaktadır; ancak Çin'in bu kurumlardaki katılımı genellikle örnek göstermekle kalmıştır.³⁷⁰ Bu forumlar, Çin'in liderlik rolü sergilediği veya sergilemeye başladığı, bölgede önem arz eden örgütleri temsil etmektedir; bu örgütler de Çin'in çok taraflı dönüşüyle birlikte gelişti, yani bir nevi Çin'in çok taraflılığa yönelik yeni eğilimini sembolize etmektedir.³⁷¹ Ayrıca bu organizasyonların hepsi Asya bölgesinde yer alsa da Çin'i, işbirliğini daha talepkâr bir şekilde tartışan ABD gibi birçok

³⁶⁷ a.g.e., s. 208.

³⁶⁸ a.yer.

³⁶⁹ a.yer.

³⁷⁰ Michal Kolmas, "China's Approach to Regional Cooperation", *CHINA REPORT*, Vol. 52, Issue 3, 2016, s. 200.

³⁷¹ a.g.e., s. 198.

aktörle karşı karşıya getirmektedir, bu sebeple Çin'in bu örgütler içerisindeki konumu bölge içindeki ve bölge dışındaki rakiplerinde daha büyük bir ilgi ortaya çıkarabilmektedir.³⁷² Ayrıca Çin, ASEAN'ın 2002 yılında çıkardığı GÇD'de Davranışlara İlişkin Deklarasyonunu (DOC) imzalayan ilk büyük devlet olarak Çin'in tehdit veya güç kullanımına başvurmadan, toprak ve karasular konusundaki ihtilafları barışçıl yollarla çözüme konusundaki istekliliğini göstermek için daha küçük olan ASEAN üyelerine bir sinyal göndermiştir.³⁷³

2.2.1.2. Çin'in Bölgede ABD'nin Tepkisini Çekmeden İlerlemesi

Çin'in GÇD'de gerçekleştirdiği faaliyetlerde ABD'yi kışkırtacak ve ABD askeri harekâtına sebep olacak bir şey yapmak istemediği açıktı. Çin, ABD'ye, özellikle askeri olarak, bölgesel anlaşmazlıklara müdahale etmek için bir bahane vermek istememekteydi, Çin bu sebeple güvenli bir şekilde bölgede ilerleyebilmek için GÇD'deki iddialarını gerçekleştirebilmek adına düzenli bir şekilde artan ve düşük riskli bir yaklaşım benimsemiştir.³⁷⁴ Çin'in bu iddialarını gerçekleştirmek adına güç kullanması gerekmektedir ancak güç kullanımının kışkırtıcı olabilmesi sebebiyle Çin, en azından başlangıçta, askeri misyonlarını mümkün oldukça dikkat çekmeden ve doğru zamanı kollayarak gerçekleştirerek, bölgede ABD'yi ve diğer GÇD devletlerini Çin'e karşı askeri eylemde bulunacak kadar kışkırtmamaya özen göstermiştir.³⁷⁵ Çin'in bu tutumuna 1974 yılında Güney Vietnam'la savaşarak Paracel adalarını ele geçirmesi gösterilebilir. O zamanlar ABD'nin Güney Vietnam'dan yeni çekilmiş olması sebebiyle Çin'in Paracel adalarını ele geçirmesine pek ses çıkartması düşünülemezdi, bu sebeple Çin'in harekete geçmesi için doğru zamandı. Ayrıca 1988 yılında Spratly adaları için de güç kullanan Çin karşısında yine ABD pek bir tepki vermemiştir. Hatta o dönemde Çin, ABD'nin araya girmesinden çok SSCB'nin araya girmesinden çekinmekteydi ancak Gorbaçov'un politikaları sebebiyle SSCB de Çin ile ilişkilerini düzeltmek istemiştir ve daha çok iç işlerine yönelmiştir.³⁷⁶ Bu dönemde hem ABD'nin, hem de SSCB'nin ajandasında başka konularla dolu olması sebebiyle Çin, GÇD bölgesinde, dış bir güçle karşılaşmadan ve

³⁷² a.yer.

³⁷³ a.g.e., s. 200

³⁷⁴ Lee Lai To, "China, the USA and the South China Sea Conflicts", Special Section: The Politics of the South China Sea, *Security Dialogue*, Vol. 34, No. 1, March 2003, s. 28.

³⁷⁵ a.yer.

³⁷⁶ a.yer.

ciddi tepki çekmeden ilerleyebilmiştir; fakat bu durum 1995 yılına kadar devam edebilmiştir.

1995 ve 1998 yıllarında Çin, Mischief Resifi olaylarında ABD müttefiki olan Filipinler'le karşı karşıya gelmiş ve ASEAN'ın gündemine de girmiştir.³⁷⁷ Aslında Çin'in Mischief Resifi'ndeki inşa faaliyetleri, ABD askeri tepkisini uyandıracak kadar ciddi değildi ancak, Mischief Resifi'ndeki gelişmeler ABD'yi, ilk kez GÇD politikası oluşturacak kadar endişelendirmiştir. Bununla birlikte ABD ve diğer bölge güçleri, Çin'in bu eyleminin bile müdahalede bulunabilecek kadar önemli ve ciddi olduğunu düşünmemiştir; bu sebeple Çin, Çin'in bu yöndeki eyleminin ABD ve diğer bölge güçleri tarafından çok ciddiye alınmayıp, harekete geçme gereği görmemesi durumunu doğru değerlendirmiştir. Çin ayrıca bu dönemde bölgedeki ABD'nin etkisini veya ABD'nin GÇD sorunuyla ilgili müdahalesi riskini en aza indirmek için GÇD ihtilaflarının, diğer hak talebi sahipleriyle ikili olarak çözülmesi gerektiğini savunmaktadır.³⁷⁸ Çin'in bunu istemesinin altındaki temel sebep GÇD ihtilaflar sorununu uluslararası bir mesele haline getirmemek ve bölge içerisinde, ikili anlaşmalarla çözümlenmektedir. Çin'in bu yöndeki düşüncesi günümüze kadar devam etmektedir; Çin hala GÇD ihtilafları sorununun ikili anlaşmalarla çözümlenip, bölge içerisinde herhangi bir dış gücün müdahalesi olmadan çözülmesi taraftarıdır.

2.2.1.2.1. Çin'in Salam Taktikleri

Çin, II. Dünya Savaşı sonrası bölgedeki sınırlarını, komşularının pahasına, genişleten tek devlettir ve bu genişlemeyi hem karada, hem de denizlerde gerçekleştirmiştir.³⁷⁹ Çin, yakın çevresinde bu taktiği izleyebilmek için belirli bir yol izlemektedir, bu yol Çin'in ilk önce bir bölge üzerinde hak iddia etmesiyle ve bu iddiasını tüm platformlarda ve olası tüm durumlarda tekrar etmesiyle başlamaktadır.³⁸⁰ Devamında diğer tarafın iddiasına karşılık olarak bir propaganda başlatarak söz konusu bölgeyi Çin ile diğer ülke arasında bir anlaşmazlık olarak kabul edilir hale getirmektedir; sonrasında

³⁷⁷ a.yer.

³⁷⁸ a.g.e., s. 29.

³⁷⁹ Prabhask K Dutta, "What is China's salami slicing tactic that Army chief Bipin Rawat talked about?", *India Today*, 07.09.2017, <https://www.indiatoday.in/india/story/doklam-china-salami-slicing-army-chief-general-bipin-rawat-1039864-2017-09-07>, E.T. 25.06.2019.

³⁸⁰ a.yer.

anlaşmazlığın çözümü için askeri ve diplomatik gücünü kullanmaktadır.³⁸¹ İşte Çin'in bu bölgesel genişleme stratejisine Çin'in salam taktikleri adı verilmektedir. Salam taktikleri aslında ilk olarak 1950'li yıllarda Macar komünist siyasetçisi Matyas Rakosi'nin, komünist olmayan partilere yönelik stratejisini "salam dilimleri gibi keserek" tanımlaması üzerine ortaya çıkmıştır.³⁸² Salam taktikleri askeri alanda "lahana stratejisi" olarak da bilinmektedir. Çin bu taktikleri GÇD dâhil, birçok alanda (DÇD ve Hindistan sınırı gibi) kullanmaktadır. Çin bu taktik ile GÇD'de 1974 yılında Paracel Adalarını, 1988 yılında Johnson Resifi'ni Vietnam'dan, Mischief Resifi'ni 1995 yılında, Scarborough Resifi'ni de 2012 yılında Filipinler'den almıştır. Ayrıca GÇD üzerindeki insan yapımı adalarına da aynı şekilde yaklaşmıştır. Bu konular çalışmanın ilerleyen bölümlerinde daha ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Çin'in Güney ve Doğu Çin denizlerinde iddialarını öne sürmek için kullandığı salam taktikleri araçları, hidrokarbon keşif kiralama sözleşmelerinden geniş çaplı balıkçılık haklarını savunmaya kadar uzanmaktadır.³⁸³ Çin'in GÇD'deki amacı, resmi olarak üzerinde hak iddia ettiği denizin yaklaşık yüzde 80'ini, yavaş ama kesin bir şekilde meşrulaştırmaktır.³⁸⁴ Çin burada sürekli olarak yinelenen ve büyüyen eylemler sayesinde, talep edilen bölgelerde kalıcı bir varlık sergilemektedir. Bununla birlikte Çin, genellikle savaşın neden olabileceği herhangi bir dramatik eylemden kaçınmaktadır ve salam taktiklerini inceden inceden yürütmeye özen göstermektedir.

Çin salam taktiklerini sadece GÇD'de değil, Tayvan'a karşı da kullanmaktadır. Tayvan, "ilk ada zincirinin" merkezinde bulunmaktadır. İlk ada zinciri bölgesinde olan Filipinler, Japonya ve Vietnam, askeri gücüyle Güney ve Doğu Çin Denizlerindeki Çin kuvvetlerine baskı yapabilmektedir. Tayvan ise Çin sahil şeridinin 110 mil ötesinde bulunan, hem Doğu hem de GÇD'deki Çin askeri kuvvetlerini engelleyebilecek konumda olan ve işlevsel olarak devasa bir uçak gemisi ve seferi askeri üssü olarak hareket etmektedir; bu sebeple Çin, Tayvan bağımsız olduğu sürece ilk ada zincirini tam kontrol

³⁸¹ a.yer.

³⁸² Elidor Mëhilli, "Salami Tactics Revisited: Hungarian Communists on the Road to Power", *Europe-Asia Studies*, Vol. 67, Issue 7, 2015, s. 1161.

³⁸³ Brahma Chellaney, "China's salami-slice strategy", *The Japan Times*, 25.07.2013, <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2013/07/25/commentary/world-commentary/chinas-salami-slice-strategy/#.XRYZ7ugzY2w>, E.T. 25.06.2019.

³⁸⁴ a.yer.

edememektedir.³⁸⁵ Tayvan Boğazı üzerinden Tayvan ile doğrudan silahlı bir çatışma Çin için riskli bir durum olmaktadır. Tayvan'ın ordusu, PLA'yı yenebilecek güçte olmasa bile sahip olduğu yüksek kaliteli silahları, Tayvan'ı etkisiz hale getirmeyi yüksek maliyetli bir operasyon haline getirecektir; dahası ABD ve Japonya, olası bir çatışma durumunda Tayvan'ın yardımına gelecektir, bu da yerel bir çatışmayı, iki nükleer silahlı güç içeren ve etkisi bilinmeyen genel bir Pasifik savaşına dönüştürebilir.³⁸⁶ Bu durum Tayvan'ın ilk ada zinciri için mücadeledeki kritik rolünü göstermektedir. Çin, Tayvan'a bu yönde sürekli küçük girişimler yapmaktadır fakat henüz çok ciddi bir sonuç almamıştır; bununla birlikte bölgedeki diğer güçler, özellikle de ABD Çin'in Tayvan'a yönelik salam taktiklerini, Tayvan'ın bölgede oynadığı kritik rol sebebiyle, daha da ciddiye almalıdır.³⁸⁷

Harita 5. Güney Doğu Asya ada zincirleri³⁸⁸

³⁸⁵ Seth Cropsey, "China's Salami-Slicing Policy toward Taiwan", *Hudson Institute*, 14.05.2018, <https://www.hudson.org/research/14327-china-s-salami-slicing-policy-toward-taiwan>, E.T. 25.06.2019.

³⁸⁶ a.yer.

³⁸⁷ a.yer.

³⁸⁸ Harita üzerinde bazı düzenlenmeler gerçekleştirilerek çalışmaya eklenmiştir. Harita için bkz.: Right Side News, *The United States Should Lead with Power and Purpose on China*, 29.12.2013, <https://www.rightsidenews.com/us/homeland-security/the-united-states-should-lead-with-power-and-purpose-on-china/>, E.T. E.T. 25.06.2019.

2.2.2. Çin'in Değişen Dış Politikası

Genellikle Çin'in dış politikası, “Huzurlu Bir Arada Varlığın Beş Prensibi”, “Huzurlu Yükseliş/Gelişme” ve “Uyumlu Dünya” gibi farklı ilkeler ve sloganlar olarak ifade edilmektedir; bunlar da dış politika uygulamalarının temelini oluşturmaktadır.³⁸⁹ Çin'in GÇD'ye yönelik dış politikası da benzer şekilde gelişmiştir. Çin'de 14 Mart 2013 tarihinden beri başkanlığı, Çin Komünist Partisi Genel Sekreteri (ÇKP) ve Merkez Askeri Başkanı Xi Jinping yapmaktadır. Normalde Çin, 1990-1991 döneminde Deng Xiaoping tarafından *tao guang yang hui*, yani düşük bir profil koruma stratejisi uyguluyordu fakat son yıllarda Çin'in GÇD'ye yönelik faaliyetleri ve bölge içi ve bölge dışı devletlerle oluşan gerilimler sebebiyle dış politika stratejisine bağlı kalmanın gerekliliği konusunda iç tartışmalar yaşamaya başlamıştır ve Jinping'in başa gelmesiyle artık Çin, *fen fa you wei*, yani başarı için çaba stratejisine geçmiştir. 24 Ekim 2013 tarihinde Jinping, ÇKP dışişleri konferansında bir konuşma yaparak fen fa you wei'den bahsederek Çin'in yeni dış politika stratejisinin düşük bir profil korumadan, daha girişken bir strateji olan başarı için çaba gösterme stratejisine geçişin sinyallerini vermiştir.³⁹⁰

Bu strateji ile Xi Jinping yönetimi daha aktif bir dış politika izlemektedir; temel amacın modernleşmeyi sağlamak, yardımsever ve barışçıl bir dış ortam oluşturmak ve iç ekonomiyi geliştirecek adımlar atmak olduğunu görmekteyiz.³⁹¹ Çin bu hedeflere ulaşmak için, hem küresel ölçekte, hem bölgesel çapta diğer devletlerle barışçıl bir şekilde ilişkilerini sürdürmelidir; bunun için de bölgede ve denizde komşularıyla ve diğer güçlerle çatışan sorunlarını yönetme ihtiyacı duymaktadır. Ayrıca ABD'nin bu dönemde Asya'ya yönelme politikası da Çin'in yeni dış politikasını belirlemede etkili olmuştur. ABD'nin bu politikası sebebiyle Çin, iç kalkınma için bir ivme oluşturmak için önemli gördüğü, petrol ve gaz dâhil olmak üzere, doğal kaynakları güvence altına alma ihtiyacı hissetmiştir.³⁹² Bununla birlikte başkanlığa geldikten sonra Haziran 2013'te Jinping, Çin ve ABD'nin çatışmadan kaçınmak, işbirliğini artırmak ve karşılıklı olarak iki tarafın da

³⁸⁹ Mikael Weissmann, “Chinese Foreign Policy in a Global Perspective: A Responsible Reformer “Striving For Achievement”, *JCIR*, Vol. 3, No. 1, 2015, s. 154.

³⁹⁰ Yan Xuetong, “From Keeping a Low Profile to Striving for Achievement”, *The Chinese Journal of International Politics*, Vol. 7, No. 2, 2014, ss. 153-154.

³⁹¹ a.g.e., s. 162.

³⁹² a.yer.

avantaj elde edeceği bir ilişki geliştirmek için çaba göstereceğini belirterek, ABD ile Çin arasında “yeni bir güç ilişkisi” oluşturma çağrısında bulunmuştur.³⁹³

Bu dönemde Xi Jinping, “Çin rüyası” söylemine de vurgu yapmaktadır. Çin rüyası, Çin’in önümüzdeki yıllarda göstereceği gelişimin vizyonu olarak sunulmuştur ve temel olarak ulusal gençleştirme/iyileştirme anlamında kullanılmaktadır; Xi Jinping de Çin rüyasını, Çinlilerin büyük bir ulusal canlanma elde etmeleri için birleştirici bir tema olarak vurgulamıştır.³⁹⁴ Çin rüyası kavramı Jinping’den önce, sadece bir iki yerde geçmekteydi, oralarda da aynı anlamı taşımamaktaydı;³⁹⁵ bu sebeple bu kavramın Xi Jinping ile birlikte ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Batı’nın ve ABD’nin Çin’in bu yeni söylemine bakış açısı ise oldukça olumsuzdur. Bunun sebebi Çin’in bu söylemini farklı yorumlamalarıdır. Batı’ya göre bu durum uluslararası istikrarı ve güvenliği tehlikeye sokmaktadır; Çin rüyasının milliyetçi bir doktrin olduğu, hedefinin de Çin’in hakkı olan büyük güç statüsünü, saygınlığını, gerekirse askeri güç ile yeniden kazanmaya odaklandığının düşünülmesidir.³⁹⁶ Yani Çin’in daha girişken bir dış politika yürütmesinin sadece Çin-ABD ilişkilerini değil, uluslararası sistemin de istikrarının bozulacağından endişe etmektedirler.³⁹⁷ Bazıları bunu Doğu ve GÇD’deki Çin askeri hâkimiyetinin artması ve Çin’in bölgedeki Amerikan askeri hâkimiyetine meydan okuması olarak görmektedir. Bu düşünceler, Batı’daki akademik ve politik tartışma ile literatürde giderek artan algıya uymaktadır, hatta bu algıları daha da pekiştirmektedir. Buna göre 2008-2009 yıllarından bu yana Çin’in daha iddialı bir dış politika yürüttüğünü ve Çin’in kademeli olarak askeri ve ekonomik gücünün artmasıyla, dış politikadaki girişkenliğinin de artacağını, bunun sadece başlangıç olduğunu savunmaktadır.³⁹⁸ Buna karşılık Çinli yetkililer, Çin’in daha girişken ve daha iddialı bu yeni tutumunun sert veya daha da cepheleşmeye sürükleyici bir tavır olduğu fikrini reddetmiştir.³⁹⁹ Ayrıca Çin, uluslararası toplumda “sapkın” görüşlerin agresif bir savunucusu olduğu yönündeki Batı eleştirisinin

³⁹³ Wenjuan Nie, “Xi Jinping’s Foreign Policy Dilemma: One Belt, One Road or the South China Sea?”, *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 38, No. 3, 2016, s. 423.

³⁹⁴ Camilla T. N. Sørensen, “The Significance of Xi Jinping’s “Chinese Dream” for Chinese Foreign Policy: From “Tao Guang Yang Hui” to “Fen Fa You Wei””, *JCIR*, Vol. 3, No. 1, 2015, s. 55.

³⁹⁵ a.g.e., s. 57.

³⁹⁶ a.yer.

³⁹⁷ Michael D. Swaine, “Perceptions of an Assertive China”, *China Leadership Monitor*, No. 32, 2010, s.4.

³⁹⁸ Sørensen, a.yer.

³⁹⁹ China Daily, *Sticking to principles*, 08.03.2010, https://www.chinadailyasia.com/opinion/2010-03/08/content_40629.html, E.T. 23.06.2019.

temelinde Çin'e yönelik köklü bir düşmanlık olduğunu veya Çin'in komünist bir millet olmasından kaynaklandığını düşünmektedir.⁴⁰⁰ Batı'nın, özellikle ABD'nin bu eleştirileri, Tayvan'a silah satışları dâhil birçok konu, ABD ve diğer Batılı ülkelerin bu yöndeki yanlış iddialarını ve eylemlerini dengelemenin elzem bir sonucu olarak Çin'i yeni girişkenliğini savunmaya itmiştir. Yükselen etkisini kontrol etmek için Çin'in girişkenliğine ABD'nin provokasyonlarla müdahalesinin, bir itiraz şekli olarak Çin'i daha sert bir tepki almaya iteceğinin kaçınılmaz olduğu iddia edilmektedir.⁴⁰¹ Bunun yanında birçok Çinli gözlemci, Batı'nın Çin'in daha girişken ve iddialı dış politika duruşunu eleştirmesini, ABD'nin siyasi, askeri ve ekonomik gücünün ve küresel nüfuzunun kademeli olarak kaybedilmesi konusundaki yoğun endişeyi yansıtmakta olduğuna bağlamaktadır.⁴⁰² Batı'nın başarısızlıkları için Çin'i, günah keçisi haline getirme çabası olduğunu düşünmektedirler.⁴⁰³

2.2.2.1. Bir Kuşak-Bir Yol Politikası

Xi Jinping altındaki yönetimi ile Çin, GÇD'de de daha iddialı bir politika izlemeye devam etmiştir. Xi Jinping, Güneydoğu Asya ülkelerine yönelik iyi niyet ve işbirliğinin açık sinyallerini de iletmek amacıyla birtakım projeler geliştirmiştir. Bunlardan en önemlileri Xi Jinping'in Ekim 2013'te duyurduğu, Pasifik Okyanusu'ndan Baltık Denizi'ne ulaşım koridoru oluşturmayı amaçlayan “İpek Yolu Ekonomik Kuşağı” ve Çin'den Hindistan'a, Afrika'ya ve Akdeniz'e bir Yirmi Birinci Yüzyıl “Deniz İpek Yolu” projeleridir. Bunlar genelde birleştirilerek “Bir Kuşak, Bir Yol” (OBOR) girişimi olarak da anılmaktadır. Bu girişimlerin amaçlarından biri de, Çin ve Asya genelinde birçok devlet arasında ortak kalkınma, ortak refah ve işbirliğini teşvik etmektir.⁴⁰⁴ OBOR, Xi Jinping'in yerel “Çin rüyasını” ve uluslararası “ulusal gençleşmeyi” gerçekleştirebilmekte çok önemli olan küresel ekonomik düzeni etkilemek için kullanışlı bir araç olmanın yanında Çin'in uluslararası kurallar ve normları şekillendirmesinde de etkili olmaktadır.⁴⁰⁵ Çin'in gelişmekte olan dünyaya ve gelişmekte olan güçlere odaklanması da kısmen bu stratejinin bir parçasıdır. Çin, Orta Asya, Güney Asya, Latin

⁴⁰⁰ Swaine, a.g.e., s. 6.

⁴⁰¹ a.yer.

⁴⁰² a.yer.

⁴⁰³ China Daily, a.yer.

⁴⁰⁴ Nie, a.yer.

⁴⁰⁵ Nie, a.yer.

Amerika ve Afrika'daki varlığını ve etkisini arttırmaya çalışarak, gelişmekte olan dünyadaki etkisini genişletmeye çalışmaktadır; ayrıca Hindistan, Meksika, Güney Afrika ve Rusya gibi gelişmekte olan diğer büyük devletlerle de işbirliğini geliştirmeye çalışmaktadır.⁴⁰⁶ Bu kapsamda Çin, OBOR dışında da bir dizi yeni girişimde bulunmuştur; örneğin Asya için bir “Dünya bankası” olarak görülen “Asya Altyapı Bankası'nın” (AIIB) oluşturulması ve BRICS Bankası olarak bilinen, Uluslararası Para Fonu'na (IMF) rakip olarak görülebilecek bir “Yeni Kalkınma Bankası” (NDB) gibi projeleri de vardır; yani kısacası Çin, ABD ile mücadelesinde tüm yollara başvurmuştur.⁴⁰⁷ Elbette bunların hepsinin gerçekleşmeme durumu da olabilir, bazıları “İpek Yolu Ekonomik Kuşağı” gibi gerçek planlardan ziyade fikirler/ vizyonlar olarak görülebilir.⁴⁰⁸

2.2.2.1.1. Bir Kuşak-Bir Yol Girişimi'nin GÇD Politikası ile Çakışması

Bununla beraber Çin'in OBOR politikası ile GÇD'deki girişken tutumu birbiriyle çakışmaktadır. Çin'in GÇD'deki eylemleri, bölge içerisinde, hem bölge devletleriyle, hem de bölge dışındaki güçlerle gerilime neden olmaktadır. Çin'in OBOR politikası ise GÇD devletlerinin de aralarında bulunduğu, genel bir kalkınma, refah ve işbirliğini teşvik eden bir politikadır. Bu açıdan bakılacak olursa Çin'in GÇD üzerinde vazgeçemediği faaliyetleri Çin'in OBOR politikasını sıkıntıya sokmaktadır; hatta bölgede daha da artan gerilimler veya savaş çıkma ihtimali direkt OBOR politikasının sonunu getirebilir. Bu durumda Çin, Çin'in ulusal çıkarı için hangisinin daha önemli olduğuna karar vermeli; GÇD politikası mı yoksa OBOR politikası mı? Çin içerisinde de bu konuda bir fikir birliği yoktur. Çin içerisindeki bazı akademisyenler, GÇD üzerindeki iddialarının OBOR'dan daha önemli olduğunu savunurken, bir kısım akademisyenler ise OBOR'un daha önemli olduğunu ve Çin'in GÇD üzerindeki iddiaları nedeniyle daha sert bir tutum sergilemesi durumunda OBOR'un zarar görebileceğinden endişe etmektedirler.⁴⁰⁹

Çin'in OBOR politikası ile GÇD'deki girişken tutumu ve bölgede gerçekleştirdiği eylemleri karşılaştırmak amacıyla bu politikaların uygulanabilirliğini, Çin'in temel ulusal

⁴⁰⁶ Yan Xuetong, “From Keeping a Low Profile to Striving for Achievement”, *The Chinese Journal of International Politics*, Vol. 7, No. 2, 2014, s. 163.

⁴⁰⁷ a.yer.

⁴⁰⁸ a.yer.

⁴⁰⁹ Nie, a.g.e., s. 424.

çıkarı açısından önemini ve uluslararası kurallara uygunluk açısından ahlaki yakınsamasını inceleyebiliriz. İlk önce OBOR'un uygulanabilirliğinden başlayabiliriz. Xi Jinping'in OBOR politikası, görev süresi boyunca, en azından öngörülebilir gelecek için çözülmesi pek olası görünmeyen GÇD sorunundan çok daha fazlasını başarma potansiyeli taşımaktadır. OBOR hem pratik hem de uygulanabilir bir projedir ve projenin ortaya atılmasından bu yana Çin, bu büyük girişimin etkilerini görmek için somut adımlar atmaktadır.⁴¹⁰ Çin'in OBOR girişimi sadece yurtiçinde destek görmeye kalmadı, yurtdışında da oldukça destek gören bir girişim oldu. Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi, yetmişten fazla ülke ve kuruluşun girişime katılma konusundaki destek ve isteklerini ifade ettiğini ve otuz dört ülke ve uluslararası kuruluşun OBOR projesini yürütmek için Çin ile hükümetler arası işbirliği anlaşmaları imzaladığını belirtmiştir.⁴¹¹ Çin'in GÇD politikasına gelince durum bu kadar olumlu değildir. Xi yönetiminin GÇD politikası her ne kadar girişken olsa da, GÇD'de mevcut durum oldukça karışık ve gerilim yüksek seviyededir. Ayrıca burada Çin, öne açık bir şekilde politikasını yürütememektedir çünkü bölge içinden de (GÇD ihtilaflarına taraf olan devletler), bölge dışından da (başta ABD olmak üzere bölgede faaliyet gösteren diğer devletler) çok etkili faktörler vardır ve bu faktörler sebebiyle Çin, bölgede engellerle karşılaşmaktadır. Çin ayrıca uluslararası hukuk kapsamında da GÇD politikasını istediği şekilde yürütebilmek için ihtiyaç duyduğu hukuksal dayanağı bulamamıştır, aksine uluslararası hukuk durumu Çin açısından daha da karmaşık hale getirmektedir. Buna çalışmanın ilerleyen bölümlerinde daha ayrıntılı olarak değinilecektir. Tüm bu faktörler ışığında bakılacak olursa, OBOR girişiminin GÇD politikasından daha uygulanabilir olduğu sonucuna varılabilir.

Çin'in temel ulusal çıkarları arasında önemlilik açısından Çin'in OBOR girişimi ile GÇD politikasını karşılaştıracak olursak OBOR, ekonomik bir girişim olmasına rağmen politik ve stratejik önemi göz ardı edilmemelidir; 2013 yılında başlatıldığından beri de Çin'in politik söyleminde öne çıkan bir konu haline gelmiştir. Çin, OBOR'un küresel ekonomik ve politik meseleler üzerindeki etkisini güçlendireceğini düşünmektedir. Çin'in bir önceki politikası düşük bir profili korumaktı ancak OBOR, Çin'in Asya-Pasifik bölgesinin ekonomik mimarisini ve küresel yönetim yapılarını

⁴¹⁰ a.yer., s. 430.

⁴¹¹ Europe and Central Asia Report No. 245, "Central Asia's Silk Road Rivalries", *International Crisis Group*, 27 July 2017, s. 3.

yeniden şekillendirmede daha proaktif bir rol oynamaktadır; ayrıca Çin'in komşuları ve bölgedeki diğer devletleri de kazanma stratejisinin bir parçası olmaktadır.⁴¹² Bununla birlikte bu dönemde Çin'in GÇD politikası da daha girişken bir hal almıştır. Aslında bu girişkenlik egemenlik kaygılarından ziyade kişilik odaklı bir liderlik tarafından yönlendirilmektedir; Xi Jinping'in kişiliği, şüphesiz Çin'in denizcilikteki girişimciliği ile GÇD alanındaki iddialarının artmasında kilit bir rol oynamıştır.⁴¹³ GÇD politikasında Çin, bölgedeki diğer iddia sahipleriyle ortak bir anlaşmaya henüz varamayacağını ve Tahkim Mahkemesi'nin Temmuz 2016'da sonuçlandığı kararın Çin açısından olumsuz olması sebebiyle bir çıkmaza girmiştir. Bu zorluklar karşısında Xi Jinping yönetimindeki Çin, GÇD üzerindeki ıslah faaliyetlerini ve yapay adaların militarizasyonu ile daha iddialı bir yaklaşım göstermeyi tercih etmiştir; Çin'in GÇD'deki bu iddialı yaklaşımı Xi Jinping ile olmuştur, bunun ne zamana kadar devam edeceği de yine Xi Jinping'e bağlıdır.⁴¹⁴ Bununla birlikte GÇD'nin Çin için "temel ulusal çıkar" olarak nitelendirilmesi 2010 yılında, henüz Xi Jinping başa gelmeden önce yapılmıştır. Mart 2010'da Pekin'de düzenlenen ve iki üst düzey ABD görevlisi ile Çinli yetkililer arasında gerçekleşen özel bir toplantıda Çin, GÇD'deki topraklar üzerindeki iddialarının Çin için "temel çıkar" olduğunu bildirmiştir.⁴¹⁵ Bu açıdan bakınca, her ikisi de (OBOR ve GÇD) Çin'in ulusal çıkarları açısından önem arz etmektedir, bu sebeple hangisinin öncelikli olması gerektiği Çin yönetiminin, özellikle de liderinin, önemde öncelik algısına bağlıdır.

Son olarak uluslararası hukuk kurallarına uygunluk ve ahlaki değerler açısından bakacak olursak, hem OBOR girişiminin nihai başarısı, hem de GÇD ihtilaflarının çözümü, büyük ölçüde GÇD bölgesel devletlerinden gelen işbirliğine bağlı olacaktır. Diğer devletlerle işbirliğini gerçekleştirebilmek için Çin'in de imajını artırabilecek ahlaki değerleri öne çıkarması ve uygulaması gerekmektedir.⁴¹⁶ OBOR girişimine katılması istenen diğer Asya devletlerini çekmenin yolu kalkınma ve işbirliğinden geçmektedir çünkü Asya'daki gelir eşitsizliği her geçen gün artmaktadır; bu sebeple OBOR girişiminin vurguladığı ekonomik gelişme teması, Asya'nın ihtiyaçlarına uygun

⁴¹² a.g.e., s. 10-11.

⁴¹³ Nie, a.g.e., s. 435.

⁴¹⁴ a.yer.

⁴¹⁵ Edward Wong, "Chinese Military Seeks to Extend its Naval Power", *New York Times*, 23.04.2010, <https://www.nytimes.com/2010/04/24/world/asia/24navy.html?mtrref=www.google.com&gwh=8BB2C2A08E011CE8CEB5403327E363EC&gwt=pay>, E.T. 24.06.2019.

⁴¹⁶ Nie, a.g.e., s. 438.

olmaktadır.⁴¹⁷ OBOR, bölgedeki tüm devletlerin kalkınma çıkarlarını karşılamak için karşılıklı işbirliği ve koordinasyonu teşvik etmeyi amaçlamaktadır, yani OBOR yalnızca Çin'in ihtiyaçlarını değil, aynı zamanda katılan diğer devletlerin de ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu nedenle, Xi'nin OBOR girişimi için politik hedeflerinin bölgenin siyasi çıkarları ve ekonomik çekiciliği ile uyumlu olması, girişimin başarılı olma ihtimalini artırmaktadır, bu sebeple Çin'in bu kalkınma ve işbirliğini sağlayabilmesi için uluslararası normlara dikkat etmesi önem taşımaktadır. GÇD ihtilaflarına gelince, Çin buradaki iddialarını desteklemek için önceden de bahsetmiş olduğumuz tarihi unsurları kullanmıştır ancak tarihsel haklar kavramı, uluslararası hukukta tam olarak gelişmemiştir ve UNCLOS'ta sadece “tarihi koylar” ve “tarihi başlıklar” şeklinde bahsedilmiştir.⁴¹⁸ Bu nedenle, Çin'in diğer devletleri tarihi unsurlara dayanarak ikna etmesi zor olacaktır. Ayrıca bölgedeki bazı devletler Çin'in tarihi iddialarına açıkça itiraz etmiş ve bu durumu BM Tahkim Mahkemesine taşımıştır.⁴¹⁹ Mahkeme sonucu da Çin'in aleyhine olacak şekilde BM Tahkim Mahkemesince onaylanmıştır. Tahkim Mahkemesi'nin Temmuz 2016'da verdiği karar ile UNCLOS Sözleşmesi'nin öngördüğü şekilde, Çin'in tarihi unsurları dikkate alınmaksızın, GÇD'deki deniz sınırlarının, kendi EEZ ve kıta sahanlığı haklarının ötesinde gerçekleşen faaliyetlerinin uluslararası hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir.⁴²⁰ Ayrıca Çin'in UNCLOS'u onaylaması, Çin'in deniz bölgelerinin sınırlarının ötesinde sözleşmenin öngördüğü şekilde, dokuz çizgili hat içerisinde olan tüm özellikler üzerinde iddia ettiği tarihsel hakların yerine geçme özelliğine sahip olmaktadır.⁴²¹

2.2.2.2. Çin'in Monroe Doktrini

John Mearsheimer, Çin'in son dönemlerdeki GÇD politikasını ABD'nin ünlü Monroe Doktrini'ne benzetmektedir. Mearsheimer, Çin'in ABD'nin GÇD bölgesindeki

⁴¹⁷ a.yer.

⁴¹⁸ Ted L. McDorman, “The South China Sea Arbitration”, *American Society of International Law*, Vol. 20, Issue 17, 18.11.2016, <https://www.asil.org/insights/volume/20/issue/17/south-china-sea-arbitration>, E.T. 24.06.2019.

⁴¹⁹ Michaela del Callar, “China’s historical claim over South China Sea invalid under UNCLOS — DFA Secretary”, *Philippines Today*, 08.07.2015, <http://www.philippinestoday.net/archives/22050>, E.T. 24.06.2019.

⁴²⁰ McDorman, a.yer.

⁴²¹ China’s Claim to Historic Rights in the South China Sea, PCA Case N° 2013-19, IN THE MATTER OF THE SOUTH CHINA SEA ARBITRATION, 12.07.2016, <https://www.pcacases.com/pcadocs/PH-CN%20-%2020160712%20-%20Award.pdf>, E.T. 24.06.2019.

ihtilaflara karışmasına engel olmaya çalışmasıyla Çin'in Monroe Doktrini'nin ilk ipuçlarını görmeye başladığımızı belirtmiştir.⁴²² Çin'in GÇD'deki girişken faaliyetlerinin veya kimilerine göre saldırgan eylemlerinin temeli dokuz çizgili hat çizgisine dayanmaktadır. Bu durum bir doktrin ile ifade edilecek olsaydı, Çin'in dokuz çizgili hat çizgisiyle sınırlanan alanda haklı bir yetkisi olduğunu belirtirdi.⁴²³ Bu duruma Monroe Doktrini'nin ışığında bakıldığında dokuz çizgili hat çizgisinin, 'barışçıl yükseliş' gibi diğer Çin söylemleriyle birlikte kullanıldığında, giderek daha iddialı ve girişken bir Çin görüntüsüne karşı, daha tehlikesiz, tarihsel bir temeli olan ve Çin'in menfaatlerinin dış müdahaleye karşı kendini savunması için gerekli gördüğü bir algıya hizmet ettiği anlaşılabilir.⁴²⁴ ABD'nin Monroe Doktrini de komşu ülkelere kabul edilebilir davranışların sınırlarını dikte etmek ve kurallara uymamaları durumunda önemli bir bedel ödeyeceklerini açıkça belirtmek için kullanılmıştır. Çin de benzer şekilde bu durumu GÇD bölgesine uygulamaya çalışmış ve bu kapsamda da Sansha Şehri'ni kurmuştur; böylelikle Çin, dokuz çizgili hat çizgisini yerel ve ulusal yasa ve yönetmeliklerle desteklemeye çalışmaktadır.⁴²⁵ Mearsheimer doktrini, Avrupa güçlerini bölgeden uzak tutmaya yönelik bölgesel hegemonyaya ulaşmada kilit bir adım olarak yorumlamış ve iki ayrı etki alanı olduğunu belirtmiştir: İlki Batı yarımkürenin bağımsız devletleri ABD'nin yetki alanında olacaktı, ikincisi de ABD'nin Avrupa'nın siyasi işlerine veya Amerika'daki mevcut kolonilerine müdahale etmeyeceğidir.⁴²⁶ Çin de benzer bir şekilde ABD'yi yakın bölgesinden, bu durumda GÇD'den, uzak tutmak ve ABD donanmasını "ilk adalar zincirinin", hatta mümkünse "ikinci adalar zincirinin de" ötesine itmek istemektedir.⁴²⁷ Monroe Doktrini'ni Çin'in dokuz çizgili hat politikasına uygulamanın uluslararası hukuk bakımından geçerli bir temeli olmasa da, Çin'in kendi politikası açısından baktığımızda doktrin oldukça açıktır.

⁴²² Shirley V. Scott, "China's nine-dash line, international law, and the Monroe Doctrine analogy", *China Information*, Vol. 30, Issue 3, 2016, s. 300.

⁴²³ Scott, a.g.e., s. 301.

⁴²⁴ a.g.e., s. 303.

⁴²⁵ a.yer.

⁴²⁶ United States Department of State, Office of the Historian, *Monroe Doctrine, 1823, MILESTONES: 1801–1829*, <https://history.state.gov/milestones/1801-1829/monroe>, E.T. 25.06.2019.

⁴²⁷ Steven F. Jackson, "Does China Have a Monroe Doctrine? Evidence for Regional Exclusion", *Strategic Studies Quarterly*, Vol. 10, No. 4, WINTER 2016, ss. 78-79.

2.2.2.3. Çin'in Askeri Alanda Modernizasyon Süreci

Çin'in askeri alanda modernizasyon süreci aslında ÇHC'nin 1949 yılındaki kuruluşuna kadar dayanmaktadır. Bu süreçte 1950'lerde ve 1960'larda SSCB, ÇHC'ye silah ve teçhizat yardımıyla bulunmuştur; 1970'lerin ortalarından itibaren bu süreç Çin ordusunun, yani PLA'nın, sivil hükümetteki katılımının ayrılması sonucunda modernleşme şeklini almıştır.⁴²⁸ Bu dönemde Çin'in Vietnam ile olan savaşı sonucunda da Çin, bundan ders çıkararak Çin'in askeri komuta, lojistik ve iletişim alanlarındaki zayıflıklarını fark etmiş ve onlara odaklanmıştır.⁴²⁹ 1980'lerde ise Çin, sınırlarını aşan tehditler için hazırlanmış bir mobil güç hazırlamak amacıyla PLA'yı düzene koyma ve yeniden düzenleme çabalarına girişmiştir. 1998 Elden Çıkarma Yasası'ndan (Divestment Act) bu yana ise Çin'in askeri harcamaları düzenli olarak artış göstermektedir.⁴³⁰ Soğuk Savaş'ın ilerleyen sürecinde SSCB tarafından işgal edilme tehdidi Çin'i, ordusunu güçlendirmeye zorlamış ve o zamandan beri Çin, deniz yeteneklerini geliştirmeye dikkat etmiştir. Soğuk Savaş sonrasında Çin'in egemenliği için en büyük tehdit ABD'nin desteği ile Tayvan'ın tam bağımsızlığının gerçekleşmesi olmuştur.⁴³¹ Ayrıca GÇD bölge devletleri ile DÇD'de Japonya ile yaşadığı ihtilafli adalar sorunu da Çin'in askeri modernizasyon sürecine önem vermesinde etkili olmuştur. Çin, Tayvan ve Japonya ile çatışma yaşaması durumunda ABD'nin de çatışmaya taraf olabileceği ihtimali nedeniyle modernizasyon sürecini hızlandırma gereği duymuştur. ABD'nin özellikle Körfez Savaşı sırasında sahip olduğu askeri silahlarla ordusunun modern yapısını görmesi, Çin için askeri alanda modernizasyon sürecinin önemini vurgulamıştır.

Çin'in askeri alanda modernleşme sürecinin hızlanması ise ilerleyen süreçte, Çin ile Tayvan arasında yaşanan Tayvan Boğazlar Krizi ve ABD'nin doğrudan dâhil olmasa da, dâhil olma girişimiyle (ilerleyen bölümde ayrıntılarına inilecektir) olmuştur. Çin'in bu dönemde iki tane hedefi vardı. Bunlardan ilki Çin, Asya-Pasifik'te olası bir kriz veya çatışma sırasında potansiyel rakiplerinin erişimini engellemek adına PLA Deniz

⁴²⁸ Carin Zissis, "Modernizing the People's Liberation Army of China", *Council on Foreign Relations*, 05.12.2006, <https://www.cfr.org/backgrounder/modernizing-peoples-liberation-army-china>, E.T. 26.06.2019.

⁴²⁹ Xiaoming Zhang, "China's 1979 War with Vietnam: A Reassessment", *The China Quarterly*, No. 184, 2005, s. 864.

⁴³⁰ Zissis, a.yer.

⁴³¹ a.yer.

Kuvvetleri'nin (PLAN) askeri gücünü geliştirmeye yönelik çalışmalar başlatmıştır.⁴³² Kısa vadede, bu gelişmeler Tayvan Boğazı'nın, Doğu ve Güney Çin Denizlerinin (kısacası ilk ada zincirinin), kontrolünün sağlanmasına yöneliktir; daha sonraki süreçte de amaç PLA kuvvetlerinin "ikinci ada zinciri" olarak geçen bölgede serbestçe hareket edebilmesi olmuştur.⁴³³ (bkz. Harita 5) Eğer Çin bunu başarabilirse, gelecek 20 yıl içerisinde Hint Okyanusu'ndan Doğu Pasifik'e kadar kritik deniz yollarının hepsini güvence altına alabilmek için modern ordu oluşturmayı hedeflemektedir.⁴³⁴ İkinci hedefi ise Çin'in askeri modernleşme çabasının ikinci temel amacı, gerekli PLA yeteneklerini sağlama kabiliyetinde kendi kendine yeterli olan ve Çin ihracatının savunma ihracatı yoluyla genişlemesini destekleyebilen yerli bir savunma sanayii geliştirmektir. Ayrıca bir Doğu Asya uzmanı olan Jonathan D. Pollack'a göre Çin'in askeri stratejisi kapsamında gittiği modernizasyon süreci savunmacı bir yaklaşım sonucunda gerçekleşmiş ve bu şekilde ilerlemeye devam etmektedir. Pollack'a göre bu stratejinin bir kısmı da, bölgede diğer devletler için caydırıcı olabilecek kadar güçlü bir askeri güce sahip olmayı içermektedir.⁴³⁵

2006 yılında Çin başkanı Hu Jintao, "İki Uyumsuzluk" (liǎnggè bùxiāng shìyìng) değerlendirmesi yapmıştır; bu değerlendirmede PLA'nın modernizasyon seviyesinin yerel savaşları kazanmak için gerekli olan şartları yerine getirmediği ve askeri kabiliyetinin tarihten gelen görevleri yerine getirmek için gerekli şartları sağlayamadığı belirtilmektedir.⁴³⁶ Burada yerel savaşlar olarak bahsedilen savaşlar, afet yardımı ve terörle mücadele operasyonları gibi savaşlar olmaktadır; yani bu değerlendirme ile PLA'nın bu alanlarda savaşma ve kazanma yeteneklerini sorgulamaktadır. Bu değerlendirmeyi takiben 2012 yılında göreve gelen Xi Jinping'in göreve gelişinden bu yana PLA'nın evrimi, Hu döneminin devamı şeklinde sürmüştür ancak Jinping'in eşzamanlı olarak hem partinin, hem ordunun hem de devletin kontrolünü aynı anda alması, PLA'yı görev süresinin başlarından itibaren şekillendirmesinde etkili olmuştur.

⁴³² James Hardy, Tom Skomba, "The global implications of China's military modernization", *IHS Markit*, 19.05.2014, <https://ihsmarkit.com/research-analysis/q12-the-global-implications-of-chinas-military-modernization.html>, E.T. 26.06.2019.

⁴³³ a.yer.

⁴³⁴ a.yer.

⁴³⁵ Zissis, a.yer.

⁴³⁶ Dennis J. Blasko, "The Chinese Military Speaks to Itself, Revealing Doubts", *War on the Rocks*, 18.02.2019, <https://warontherocks.com/2019/02/the-chinese-military-speaks-to-itself-revealing-doubts/>, E.T. 28.06.2019.

Jinping'in başa gelmesiyle birlikte Çin ordusu, ÇHC'nin 1949 yılındaki kuruluşundan beri ilk kez, bu kadar geniş ve kapsamlı bir reform sürecine girmiştir. ABD Deniz Harp Okulu Koleji, Çin Denizcilik Araştırmaları Enstitüsü'nde strateji profesörü Andrew Erickson'a göre Çin tarihinde Xi Jinping'den önce hiç kimse, Çin ordusunun gelişiminde bu kadar etkili olmamıştır.⁴³⁷ Bu sebeple Jinping, PLA'yı güçlendirmeye odaklanarak ordu üzerindeki parti egemenliğini vurgulayarak ordunun askeri yeteneklerini geliştirme ve ordunun profesyonelliğini arttırmayı amaçlamıştır.⁴³⁸ Jinping ayrıca, PLA modernizasyonunun kapsamını ve hedefini PLA'nın yurtdışı rolünü açıkça onaylayan ve PLA'nın geleneksel güvenlik tehditlerinin ötesinde, ciddi bir askeri büyüme sağlayacak kurumsal çerçeveyi sağlayacak şekilde genişletmiştir.⁴³⁹

Xi Jinping ile birlikte reform programının ana hatları, Kasım 2013'te oluşturulmuştur. Reform programının ana hatlarında PLA'nın liderlik sistemini en iyi şekilde uygulayabilmek amacıyla PLA'nın kurumlarına, süreçlerine ve sistemlerine dair çeşitli reformlar gerçekleştirmeye karar verilmiştir. Bu reformlar yalnızca askeri alanda reformu esas almakla kalmadı, aynı zamanda PLA'daki temel örgütsel değişikliklerinin, Çin'in genel ulusal reformlarının önemli bir parçası olduğu ve ÇKP liderliği tarafından geniş çapta desteklendiği konusunda güçlü bir mesaj göndermiştir.⁴⁴⁰ Xi Jinping bu reformlar sonucunda PLA'nın konvansiyonel bir karasal güçten bir deniz gücüne geçişini hızlandırmak istemiştir.⁴⁴¹ Ocak 2014'te Xi Jinping, Çin'in en üst düzey askeri karar alma organı olan Merkezi Askeri Komisyonu'nda (CMC), askeri reformları gerçekleştirmek adına yeni bir komuta zincirinin başkanlığını üstlenmiştir.⁴⁴² Bu reformlar kapsamında Jinping, deniz, füze, hava, kara ve siber kuvvetlerin operasyonel liderliğini yönetim ve eğitimden ayırmıştır ki bu da uzmanlara göre Çin'in ABD askeri örgütlenmesinden esinlendiğini düşündüğü bir yapı olmaktadır.⁴⁴³ Bu reformlar kapsamında Eylül 2015'te Pekin'deki askeri geçit töreninde, Xi Jinping'in PLA'nın asker sayısının 2017 sonuna

⁴³⁷ Ben Westcott, "China's military is going from strength to strength under Xi Jinping", *CNN*, 05.03.2019, <https://edition.cnn.com/2019/03/04/asia/china-military-xi-jinping-intl/index.html>, E.T. 28.06.2019.

⁴³⁸ China Military Power: Modernizing a Force to Fight and Win, *Defense Intelligence Agency*, 2019, s. 4.

⁴³⁹ a.yer.

⁴⁴⁰ Joel Wuthnow, Phillip C. Saunders, "Chinese Military Reforms in the Age of Xi Jinping: Drivers, Challenges, and Implications", *CHINA STRATEGIC PERSPECTIVES 10*, Center for the Study of Chinese Military Affairs Institute for National Strategic Studies, Washington, D.C.:NDU Press, March 2017, s. 9.

⁴⁴¹ David Lague, Benjamin Kang Lim, "How China is replacing America as Asia's military titan", *REUTERS*, 23.04.2019, <https://www.reuters.com/investigates/special-report/china-army-xi/>, 03.07.2019.

⁴⁴² a.yer.

⁴⁴³ a.yer.

kadar 300.000 asker kadar azalacağını ve toplam personelin 2,3 milyondan, 2 milyona indirileceğini söylemesiyle olmuştur.⁴⁴⁴ Kasım 2015'te CMC, ayrıntılı olarak oluşturulan reform planını kabul etmiştir.⁴⁴⁵ Bu reform planında, genel askeri reform programının kapsamlı ve yetkili bir planı sunulmuştur. Bu yapısal reformların 5 yıllık bir reform sürecinin yalnızca ilk aşaması olacağı, daha sonraki reformların güç yapısı ve kuvvet kompozisyonu, profesyonel askeri eğitim (PME) sistemi, askeri hukuk sistemi ve diğer alanlarda eksikliklerinin giderileceği belirtilmiştir. Bu mevcut reformlar için resmi tamamlanma tarihi olarak 2020 yılı belirlenmiştir; bu da PLA'nın 2020 yılının sonuna kadar "birinci sınıf" bir askeri güç olarak ortaya çıkmasına neden olan on üçüncü 5 yıllık silahlı kuvvetler kalkınma planıyla örtüşmektedir.⁴⁴⁶

2.2.3. Çin'in GÇD'ye Yönelik Deniz Politikası

Denizler, Çin'in ulusal politikası için giderek daha önemli bir hale gelmiştir fakat durum hep bu şekilde değildi. Çin'in kuruluşundan bu yana geçen süre boyunca Çin'in denizlere yönelik politikası başından beri kapsamlı bir biçimde gelişmemiştir. Zamanla, bir dizi aşamadan sonra günümüzdeki halini aldı diyebiliriz. Bu aşamaları keskin çizgilerle bölmek doğru olmayacaktır ancak kabaca dört farklı döneme ayırabiliriz.⁴⁴⁷ İlk dönem Çin'in kuruluşundan sonraki ilk yılları kapsamaktadır. Bu dönemde Çin, bir deniz stratejisi başlatıp hep onun etrafında dönmüştür. İkinci dönemde ise piyasa mekanizmalarının tanıtılmasını sağlayan, ardından reform ve açılmaya geçiş ile yasal çerçeveyi iyileştirme hamleleri ile birlikte Kültür Devrimi sonrası yer almaktadır. Bunu takip eden dönemde ise denizlere olan ve artan deniz hakları ile menfaatlerinin arttığı bağımlılık dönemi gelmektedir. Son olarak ise günümüze kadar gelen mevcut okyanus gelişme stratejisi dönemi ve deniz gücü statüsü arayışı dönemi gelmektedir. Bu son dönem, Çin'in denizlere yönelik politikasının değişmeye başladığı ve Çin'in denizlere

⁴⁴⁴ Ben Blanchard, "China holds massive military parade, to cut troop levels by 300,000", *REUTERS*, 03.09.2015, <https://www.reuters.com/article/us-ww2-anniversary-china-xi/china-holds-massive-military-parade-to-cut-troop-levels-by-300000-idUSKCN0R305P20150903>, E.T. 03.07.2019.

⁴⁴⁵ Andrei A. Kokoshin, *2015 Military Reform in the People's Republic of China: Defense, Foreign and Domestic Policy Issues*, Cambridge: Belfer Center for Science and International Affairs, October 2016, s. 1.

⁴⁴⁶ Wuthnow, a.g.e., ss. 9-10.

⁴⁴⁷ Takeda Jun'ichi, "China's Rise as a Maritime Power: Ocean Policy from Mao Zedong to Xi Jinping", *Review of Island Studies*, 23.04.2014, ss. 3-4.

verdiği önemin resmileştiği dönemi kapsamaktadır, bu sebeple bu dönemi Çin'in Değişen Deniz Politikası başlığı altında inceleyeceğiz.

İlk dönem, Çin'in kuruluşundan (1949) Kültür Devrimi'nin sonuna kadar (1976) olan dönemi kapsamaktadır. Çin'in ulusal politikası genel olarak her şey için, “her sektör gelişmeyi beklemekte” ve “her şeye sıfırdan başlayacağız” cümleleri etrafında dönmektedir.⁴⁴⁸ Bu dönemde Çin'in denizlere yönelme politikası, devlet eliyle kolektivasyona yönelik ilk adımlara odaklanmaya ve planlı bir ekonominin başlatılmasına odaklanmaktaydı. Bu doğrultuda 1958 yılının Eylül ayında, II. Tayvan Boğazı Krizi sırasında Çin, “Bölgesel Denizlerle İlgili Hükümet Deklarasyonu'nu” (Government Declaration Concerning the Territorial Sea) yayınlamıştır. Bu beyanda Çin, Çin'in karasularının 12 deniz miline kadar ulaştığını ve bu sınırların içerisine anakara Çin, Tayvan ve çevresindeki kıyı adaları olan Penghu Adaları, Pratas Adaları, Paracels Adaları, Macclesfield Bankı, Spratly Adaları ile Çin'e ait olan diğer tüm adaların dâhil olduğunu belirtmiştir.⁴⁴⁹ Ayrıca bu dönemde Çin, 4 Ocak 1964 tarihinde Devlet Okyanus İdaresi'ni (SOA) kurmuştur. SOA; çeşitli kıyı okyanus kullanımlarının denetlenmesi, deniz ortamının korunması, denizlerde bilimsel araştırmaların yapılması ve düzenlenmesi, okyanusla ilgili teknolojinin geliştirilmesi, UNCLOS sözleşmesinin uygulanması ve yasaların hazırlanması ve düzenlenmesini içeren çok çeşitli faaliyetlerden sorumlu olmaktadır.⁴⁵⁰ 1966'da başlayan Kültür Devrimi'yle Çin, 10 yıllık bir kargaşa dönemine girmiştir; bununla birlikte, Çin'in denizlerdeki araştırması bu dönemde bile devam etmiştir, bu SOA ile Çin'in askeri stratejisinin geliştirilmesi arasındaki yakın bağlantının bir göstergesi olmaktadır.⁴⁵¹

Bu dönemi takip eden dönem olarak piyasa mekanizmalarının tanıtılmasını sağlayan, ardından reform ve açılmaya geçiş ile yasal çerçeveyi iyileştirme hamleleri ile birlikte Kültür Devrimi sonrası gelmektedir. Bu dönem 1977 yılından sonra başlamaktadır. Deng Xiaoping, 1978'de ekonomik kalkınmayı harekete geçiren “reform ve açılış” programını başlatmıştır, ayrıca ekonomik kalkınmaya odaklı bir deniz varlığına

⁴⁴⁸ a.g.e., s. 4.

⁴⁴⁹ Declaration of the Government of the People's Republic of China on China's Territorial Sea, *Article 1*, Beijing, 04.09.1958, <https://www.documentcloud.org/documents/1341822-declaration-of-the-government-of-the-prc-on.html>, E.T. 20.06.2019.

⁴⁵⁰ Michael W. Lodge, Myron H. Nordquist, *Peaceful Order in the World's Oceans: Essays in Honor of Satya N. Nandan*, Netherlands: Brill | Nijhoff Publishers, 2014, s. 101.

⁴⁵¹ Jun'ichi, a.g.e., ss. 7-8.

temel atmıştır; bu doğrultuda hükümet iki önemli politikaya adım atmıştır, bunlar Çin'in ihtiyacı olan gemilerin Çin'de inşa edilmesiyle Çin mallarının nakli için Çin gemilerinin kullanılmasıdır.⁴⁵² ABD – Çin rekabeti genellikle küresel ölçüğe layık görülse de Çin, Sovyetler Birliği'nin yaptığı gibi her alanda ABD'ye meydan okumak yerine, bölgedeki hegemonyaya giderek artan bir şekilde, ABD'yle küresel güç mücadelesinden kaçınarak yerel dengelemeyi sürdürmeyi hedeflemiştir.⁴⁵³ Bu yerel dengelemede Çin, yabancı güçleri bölgeden uzak tutmaya çalışmaktadır ve Çin Halk Kurtuluş Ordusu'nun (PLA) egemen olduğu bölge içerisinde çıkarlarını korumak için Tayvan'ın kontrolü, deniz iletişim hatları için güvenliği ve üzerinde hak iddia ettiği adalar üzerinde operasyonlar gerçekleştirmiştir.⁴⁵⁴ Ayrıca bu dönemde 1982 yılında gerçekleşen ve Çin tarafından 1996 yılında onaylanan Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi oluşturulmuştur. Bu sözleşmeyle münhasır ekonomik bölgelere (EEZ'ler) ve kıta sahanlığına dayalı hak kavramı ortaya çıkmıştır; böylelikle Çin'in yetkisi altındaki sular, ülkenin 9,7 milyon km²'lik arazi alanının neredeyse üçte birine eşit olarak 370.000 km²'den 3 milyon km²'ye çıkmıştır.⁴⁵⁵ Çin açısından bu olumlu bir gelişme olmuştur.

Üçüncü dönem olarak geçen denizlere ve artan deniz hakları ile menfaatlerinin arttığı bağımlılık dönemini bir önceki dönemden keskin bir çizgiyle ayırmak mümkün olmamaktadır. Bir önceki dönemde hedeflenen Çin'in ekonomik büyümesi, büyük bir güç olarak ortaya çıkmasına izin verdiği için Çin, adalar üzerindeki egemenlik ve sular üzerindeki yargı yetkisi dâhil olmak üzere, denizcilik hak ve çıkarlarını takip etmede daha istekli ve aktif hale gelmiştir.⁴⁵⁶ Bu dönemde Çin, UNCLOS'un kavramlarını ve hükümlerini kendi avantajına ve kendi çıkarlarına göre yorumlayarak ve kendi çıkarlarına göre değerlendirerek siyasi, güvenlik ve ekonomik çıkarlarını en üst seviyeye çıkarma konusunda net bir tutum benimsemiştir.⁴⁵⁷ Bu sebeple üçüncü dönem, ikinci dönemin sonucu sebebiyle gerçekleşse de iki dönem oldukça iç içe geçmiş durumdadır. Bu dönemde Çin, hem Doğu Çin Denizi'nde, hem de GÇD'de daha aktif bir tutum

⁴⁵² a.g.e., s. 9.

⁴⁵³ Shane C. Tayloe, “Crossover Point: How China's Naval Modernization Could Reverse the United States' Strategic Advantage”, *Journal of Asian Security and International Affairs*, No. 4, Issue 1, 2017, s. 3.

⁴⁵⁴ a.yer.

⁴⁵⁵ Jun'ichi, a.g.e., s. 8.

⁴⁵⁶ a.g.e., s. 21.

⁴⁵⁷ a.yer, s. 21.

benimseyerek, özellikle GÇD üzerindeki hak iddiaları için savaşa kadar gitmiş ve savaş Çin lehine (1974 Paracel, 1988 Spratly Adaları) sonuçlanmıştır. Bunun üzerine 1995 yılında Mischief Resifi üzerine de çıkartma yapmak istemiştir ancak burada istediği sonuca kısmen ulaşmıştır. Bu konulara daha önce değinildiği için ayrıntılı olarak tekrar değinilmeyecektir. 1995 yılından itibaren bölgedeki faaliyetleri sebebiyle tepki çeken Çin, bölgede sebep olduğu gerginliği azaltabilmek adına 2002 yılında ASEAN'ın GÇD'deki Tarafların Davranış Kuralları Deklarasyonu'nu (DOC) imzalamıştır. Ayrıca bu dönemde Çin, ilk olarak 1983 yılında faaliyete başlayan ama asıl olarak 1998 yılında kurulan, Çin'in deniz haklarının ve çıkarlarının korunmasından sorumlu idari kolluk kuvvetleri olarak Çin Deniz Gözetimini (CMS) kurmuştur.⁴⁵⁸ CMS, kuzeyde Çin ile Kore yarımadası arasındaki Sarı Deniz'den, doğuda Doğu Çin Denizi'nden ve güneyde de GÇD'den sorumlu olmaktadır.

2.2.3.1. Çin'in Değişen Deniz Politikası

Bir önceki bölümlerde genel Çin'in denizlere yönelik politikasının bir arka planını verdik. Günümüze kadar uzanan son kısım ise mevcut okyanus gelişme stratejisi dönemi ve deniz gücü statüsü arayışı dönemini kapsamaktadır. Bu da aynı diğer iki bölüm gibi keskin çizgileri olan, başlangıcı net olan bir dönem değildir, diğer dönemlerde olan gelişmeler sonucunda gelişen bir dönem olup günümüze kadar uzanmaktadır. Bununla birlikte 2013 yılında Çin, denizlere yönelik politikasına daha da ağırlık vermiş ve yenilenmelere gitmiştir, 2018 yılında da, denizlerle ilgili olarak yeni bir kurumsal yapılanmaya giderek kurumsal bir reform hareketi başlatmıştır. Bu kurumsal yapılanmanın tamamlanmasıyla beraber Çin, denizlere yönelik politikasında yeni bir döneme girebilir fakat bu süreç henüz tamamlanmadığından bu konu hakkında net bir şey söylemek için erkendir. Çin Ulusal Kongresi'nde denizlerin öneminin resmi olarak gündeme gelmesi 1997 yılında olmuştur; bu tarihte genel sekreterin kongreye verdiği raporda denizlerin, Çin'in ulusal topraklarının ve sürekli olarak geliştirilebilecek kaynaklarının önemli bir unsuru olduğu belirtilmiştir.⁴⁵⁹ Kasım 2002'de gerçekleşen On altıncı Parti Kongre Raporunda Çin'in denizlerde kalkınmaya gitmesi gerektiği çağrısı

⁴⁵⁸ Ryan D. Martinson, "Echelon Defense: The Role of Sea Power in Chinese Maritime Dispute Strategy", *U.S. Naval War College, China Maritime Studies*, No. 15, Rhode Island: Naval War College Press, 2018, s. 12.

⁴⁵⁹ Jun'ichi, a.g.e., s. 30.

yapılmıştır.⁴⁶⁰ Ertesi yıl Çin kabul ettiği “Ulusal Deniz Ekonomik Gelişme Planının Anahatında” Çin’in, kendisini aşamalı olarak deniz gücü haline getireceğini belirtmiştir; bununla birlikte Çin hükümeti, ilk kez resmi bir belgede "deniz gücü" terimini ortaya koymuştur.⁴⁶¹ 2012’de gerçekleşen On sekizinci Çin Komünist Partisi Kongresi açılışında da Çin’i bir deniz gücü haline getirmenin Çin’in stratejik bir amacı olduğunu belirtmiştir; bu durum Çin’in deniz gücünü arttırmaya daha önce benzeri görülmemiş bir şekilde önem verdiğini göstermektedir.⁴⁶²

Çin için denizler ve denizcilik konuları, her şeyden önce, egemenlik meselesidir. Denizlerin Çin’in ulusal stratejisi için giderek daha önemli hale gelmesi sonucunda Temmuz 2013’te Çin Komünist Partisi (ÇKP), Çin’i büyük bir deniz gücü haline getirme konusunda bir çalışma toplantısı düzenlemiştir. Aynı zamanda ÇKP Genel Sekreteri olan Xi Jinping, Çin’in hem bir kara gücü hem de bir deniz gücü olarak okyanuslarda geniş stratejik çıkarlara sahip olduğuna dikkat çekmiştir.⁴⁶³ Bu doğrultuda 2013 yılında Çin, denizlere verdiği önem neticesinde kurumlarda bütünleşme amacıyla birleşmeye gitmiş ve Okyanus İdaresi Başkanlığı’nı (SOA) kurmuştur. Bu konuya Çin’in Denizlerde etkili olan kuruluşları bölümünde değinilmiştir.

Çin’in denizler üzerindeki iddialarının artan önemi, Çin’in beş yıllık planlarında da açıkça görülmektedir. 2001-2005 yıllarını kapsayan Onuncu Beş Yıllık Plan’ında Çin, Çin’in “deniz haklarını ve çıkarlarını” koruma ihtiyacına planda yer vermiş ve bunu yenisi düzenlenen her beş yıllık planda tekrarlamıştır.⁴⁶⁴ 2011-2015 yıllarını kapsayan On ikinci Beş Yıllık Plan’da deniz ve arazi planlamasına dayalı bir deniz kalkınma stratejisini geliştirip uygulamaya koyarak Çin, deniz gelişimini ve kontrol yeteneklerini geliştirmeyi hedeflemiştir; bu bağlamda, Çin’in ham petrol ve doğal gaz gibi deniz kaynaklarının geliştirilmesini ve kullanılmasını teşvik etme hedefi plana dâhil edilmiştir.⁴⁶⁵ Mart 2016’da yayımlanan ve 2016-2020 yıllarını kapsayan On üçüncü Beş Yıllık Plan’da ise

⁴⁶⁰ Martinson, a.g.e., s. 10.

⁴⁶¹ Jun’ichi, a.yer.

⁴⁶² Wu Xiaoyan, *China’s “Sea Power Nation” Strategy*, Sweden: Institute for Security and Development Policy, 2014, ss. 6-7.

⁴⁶³ Masayuki Masuda, “China’s Maritime Strategy and Maritime Law Enforcement Agencies: Quest for a Maritime Power”, ed. William Tow and Tomonori Yoshizaki, **Beyond the Hub and Spokes: Australia-Japan Security Cooperation**, NIDS Joint Research Series, No.10, Tokyo: The National Institute for Defense Studies, 2014, s. 59.

⁴⁶⁴ Martinson, a.g.e., s. 10.

⁴⁶⁵ Masuda, a.g.e., ss. 61-62.

Çin, ki buna Çin'in denizlerdeki anlaşmazlıklar stratejisi de denilebilir, denizcilik haklarının ve çıkarlarının sabit olmadığını, genişlediğini açıkça kabul eden bir bölüm yayınlamıştır.⁴⁶⁶ Bununla doğrultulu olarak Çin, filosunu genişletme çabasına gitmiş ve bu konuda başarılı olarak, günümüz itibariyle dünyanın en büyük filosuna sahip olmuştur. Sarı Deniz, Doğu Çin Denizi ve GÇD'de hâkim güç olmaktadır ve buralarda ABD ve müttefikleri, Çin donanmasını kışkırtmaktan kaçınmaktadır.⁴⁶⁷ Bununla birlikte küresel ölçekte bakacak olursak, ABD Donanması denizlerde hâkim deniz gücü, barışı koruyan ve açık denizlerde dolaşım özgürlüğünü koruyan bir güç olmaya devam etmektedir. Çin filosunun daha fazla gemiye sahip olmasına rağmen, ABD'nin daha güçlü bir filoya sahip olması sebebiyle denizlerde genel üstünlük ABD'nindir. Bu konuda emekli bir Çinli denizci, Çin donanmasının bu gelişmelere rağmen hala ABD'nin otuz yıl gerisinde olduğunu, bu sebeple ABD'nin bu durum hakkında endişelenmesi için erken olduğunu belirtmiştir.⁴⁶⁸

Bununla birlikte Çin'in denizlerde dolaşım özgürlüğüne değinmek gerekir. Çin de ABD'ye benzer olarak denizlerde dolaşım özgürlüğüne önem vermektedir fakat Çin'in dolaşım özgürlüğü anlayışı, ABD'nin dolaşım özgürlüğü anlayışından biraz daha farklıdır. Çin'in navigasyon özgürlüğü kavramını kullanma amacının altında temel olarak ekonomi ve ticaret yatmaktadır.⁴⁶⁹ ABD'nin dolaşım özgürlüğü veya seyrüsefer serbestisi söylemi ise yalnızca ekonomik ve ticari konularla sınırlı kalmamaktadır, aynı zamanda ekonomik ve ticari bir unsur olmanın yanında güvenlik kapsamında da önemli bir unsur olarak görülmektedir.⁴⁷⁰ ABD, seyrüsefer serbestisini denizlere hâkim olmaya devam etmenin ve denizlerde egemen bir güç olarak varlığını devam ettirmenin temel unsurlarından biri olarak görmektedir. Çin'in seyrüsefer serbestisine olan yaklaşımını ise Haziran 2014'te Çin Devlet Okyanus İdaresi Başkanı Liu Cigui'nin denizcilik politikası ile ilgili açıklamasında bulabiliriz. Liu, Çin ekonomisinin şimdiden denizlere bağımlı açık bir ekonomi haline gelmesinden ve ticari taşımacılık hacimlerinin yüzde 90'ının deniz yoluyla taşındığından ve deniz taşımacılığı şeritlerinin güvenliğinin doğrudan Çin'in

⁴⁶⁶ Martinson, a.yer.

⁴⁶⁷ David Lague, "China's vast fleet is tipping the balance in the Pacific", *Reuters*, 30.04.2019, <https://www.reuters.com/investigates/special-report/china-army-navy/>, E.T. 22.06.2019.

⁴⁶⁸ a.yer.

⁴⁶⁹ Tim Summers, "Discourses and institutions in China's maritime disputes", *China Information*, Vol. 30, Issue 3, 2016, s. 283.

⁴⁷⁰ a.yer.

sürdürülebilir ekonomik ve sosyal gelişimini içerdiğinden bahsetmiştir.⁴⁷¹ Bu açıklamaya göre, Çin'in genel olarak denizlerdeki hedefinin büyük bir denizcilik ülkesi olmaktan ziyade güçlü bir denizcilik ülkesi olmak üzere bir atılım yapmak istediğini görmekteyiz. Buradan resmi bir Çin perspektifinden bakıldığında, deniz alanını kontrol etmenin yasal ve askeri yönleri, önemli ekonomik amaçlarla birlikte yürütülmektedir.⁴⁷² Bununla birlikte denizlerde navigasyon özgürlüğü egemenliğine, Çin ve ABD söylemlerinin ötesinde, başka unsurlar tarafından da meydan okunulmaktadır; bunlar arasında denizcilik terörizmi, insan ticareti ve korsancılığı olmaktadır; hatta deniz güvenliği için birincil tehdidin şu anda devletlerden gelmediğine dair geniş bir kabul vardır, en büyük tehdidin korsancılıktan geldiği düşünülmektedir.⁴⁷³ Şüphesiz ABD'nin denizlerdeki varlığı, GÇD'de korsancılık faaliyetleri için caydırıcı bir faktör olsa da Güneydoğu Asya devletleri arasındaki koordinasyon ile işbirliği de oldukça etkili olmaktadır.⁴⁷⁴

2.2.3.1.1. Çin'in Denizlerde Etkili Olmasını Sağlayan Kuruluşlar

Çin'in GÇD üzerindeki faaliyetleri, hem bölge devletleri için, hem de küresel çapta bölge dışı devletlerin tepkisini çekmektedir. Çin'in denizlerde gerçekleştirdiği bu faaliyetler dışarıdan bakılınca oldukça başarılı görünmektedir. Çin'in GÇD'deki politikası kapsamında bu faaliyetleri nasıl yürüttüğünü daha iyi anlayabilmek için, Çin'in denizlerde etkili kurumlarını bilmek ve anlamak gerekir. Çin'in politik sisteminin, denizlerle ilgili birçok kuruluşu ve bu kuruluşların her birinin bağlı olduğu farklı bir komuta zinciri vardır; bu kuruluşların komuta zincirleri arasındaki koordinasyonun zaman zaman eksik kalması veya genel anlamda zayıf olması sebebiyle kuruluşlar arasındaki koordinasyon da zayıf olabilmektedir, bu da Çin için istenmeyen sonuçlar doğurabilmektedir.⁴⁷⁵ Çin'in denizlerdeki faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla denizlerde etkili beş kurumu olmaktadır; bunlar Çin Deniz Kolluk Kuvvetleri, yerel yönetimler, Çin Deniz Milis Kuvvetleri, Çin Ulusal Açık Deniz Petrol Şirketi ve PLA Deniz Kuvvetleri'dir.⁴⁷⁶

⁴⁷¹ a.g.e., s. 285.

⁴⁷² a.yer.

⁴⁷³ a.yer.

⁴⁷⁴ a.g.e., ss. 285-286.

⁴⁷⁵ Shinji Yamaguchi, "Strategies of China's Maritime Actors in the South China Sea: A Coordinated Plan under the Leadership of Xi Jinping?", *China Perspectives*, No. 3, 2016, s. 24.

⁴⁷⁶ a.yer.

Çin Deniz Kolluk Kuvvetleri'nin 2013'ten önce, aşağıdakileri içeren bağımsız komuta zincirleri altında beş sivil kolluk kuvvetleri vardı: Arazi ve Kaynaklar Bakanlığı Devlet Okyanus İdaresi Başkanlığı (SOA) kapsamı altındaki Çin Deniz Gözetimi (CMS), Tarım Bakanlığı altındaki Balıkçılık Yasası Uygulama Komitesi (FLEC), Kamu Güvenliği Bakanlığı'nın Sınır Kontrol Dairesi altındaki Çin Deniz Polisi, Ulaştırma Bakanlığı altındaki Deniz Güvenliği İdaresi (MSA) ve Gümrük Genel İdaresi.⁴⁷⁷ Bunların arasında CMS ve FLEC, Çin'in özellikle kanun uygulama faaliyetlerinde aktif rol üstlenmiş ve denizlerdeki egemenlik iddialarının da öncülüğünü yapmıştır.⁴⁷⁸ 2013 yılının Mart ayında ise Çin Ulusal Halk Kongresi, Danıştay'da okyanus politikasını ele alan devlet organlarının elden geçirilmesi hakkındaki bir teklifi onaylamıştır. Bu düzenleme ile bütünleşmiş bir planlama ve okyanus sorunlarının kapsamlı koordinasyonu için kurulumun güçlendirilmesi amacıyla, üst düzey bir düzenleme organı olarak yeni bir Ulusal Okyanus Komisyonu'nun kurulması uygun görülmüştür. Böylece Çin'in orta ile uzun vadeli okyanus gelişme stratejisinin oluşturulması ve denizlerle ilgili önemli hususların ele alınması konusundaki araştırmaları birleştirilecek ve düzenlenecekti.⁴⁷⁹ Bu komisyonun işlemleri SOA tarafından gerçekleştirilecekti. Ayrıca birleşik deniz hukuku yaptırımını sağlamak için Çin, mevcut dört organını - Çin Deniz Gözetimini (SOA kapsamında), Çin Sahil Güvenliğini (Kamu Güvenliği Bakanlığı), Su Ürünleri Yasası Uygulama Komutanlığını (Tarım Bakanlığı) ve Kaçakçılıkla Mücadele Bürosunu (Gümrük Genel İdaresi) - SOA yönetimi altında birleştirmiştir. Çin'in deniz haklarını ve menfaatlerini korumak ve denizcilik kolluk uygulama faaliyetlerini, "Çin Deniz Polisi Bürosu" adı altında, Kamu Güvenliği Bakanlığının operasyonel yönetimi tarafından yürütecekti.⁴⁸⁰

Çin'in yerel yönetimlerinin Çin'in denizlerdeki faaliyetlerindeki katkısına gelecek olursak, il ve valilikler de dâhil olmak üzere yerel yönetimler, GÇD'deki genel yönetimin başlıca uygulayıcıları olmaktadır. Hainan, Guangdong ve Guangxi'nin de dahil olduğu eyalet yönetimleri, GÇD'deki idari ve ekonomik faaliyetleri yönetme konusunda doğrudan sorumluluğa sahiptirler; özellikle Hainan Eyaleti, Çin'in GÇD'deki tüm kararlar

⁴⁷⁷ a.yer.

⁴⁷⁸ a.yer.

⁴⁷⁹ Jun'ichi, a.g.e., s. 3.

⁴⁸⁰ a.yer.

ve denizler üzerindeki hak taleplerini yönetmektedir.⁴⁸¹ Bu eyaletlerin GÇD'ye yönelik faaliyetleri arasında kolluk kuvvetlerinin faaliyetleri, alt yapı inşa etme, lojistik, deniz militanlarının örgütlenmesi gibi faaliyetler yer almaktadır.⁴⁸² Ayrıca Çin 17 Temmuz 2012 tarihinde Paracel Adalarının bir parçası olan Woody Adası'ndaki Hainan eyaletinde Sansha Şehri'ni kurmuştur. Sansha, Çin'in GÇD üzerindeki hak iddialarını yönetmektedir. Pekin tarafından kente devredilen yerel güç, GÇD'deki ihtilafli adalar ve diğer özellikler üzerindeki siyasi kontrolü sağlamlaştırma amaçlı devredilmiştir.⁴⁸³ Çinli yetkililerin yaptığı açıklamalara göre Sansha belediyesinin yetki alanı, adaları çevreleyen 770.000 mil kare içerisinde.⁴⁸⁴

Çin'deki Deniz Milis Kuvvetleri ise Danıştay ve Merkez Askeri Komisyonunun ikili emri altındadır ve kıyı bölgelerde, yerel yönetimler ve ordu tarafından kurulmuştur; Deniz Milisleri özel kayıtlı balıkçı gemileriyle balıkçı-askerler (fishermensoldiers) mürettebatından oluşan çift hatlı bir kuvvet olmaktadır.⁴⁸⁵ Çin'in Halkın Kurtuluş Ordusu (PLA) Genelkurmay Başkanlığı, ülke çapında milis çalışmaları için düzenlemeleri denetlemektedir. Çin deniz milislerini genellikle iş olarak denizcilik ile uğraşan, balıkçılar gibi, kişilerden seçerek doğrudan Çin silahlı kuvvetlerine dahil etmektedir; bu kişiler günlük işlerini yaparken, Halkın Silahlı Kuvvetleri Deniz Milisleri (PAFMM) ve Çin Donanması tarafından bir düzen içinde eğitilmektedir ve gerek duyulduğunda faaliyete geçmektedir.⁴⁸⁶ Deniz Milislerinin görevleri arasında askeri lojistik destek sağlamak, keşif yapmak ve gerek duyulması durumunda savaşa katılmak vardır.

Çin Ulusal Açık Deniz Petrol Şirketi (CNOOC), Devlet Konseyinin Devlete Ait Mal Varlığı Denetimi ve İdare Komisyonunu altında merkezi olarak kontrol edilen, devlete ait işletmelerden biridir. 15 Şubat 1982 tarihinde kurulan CNOOC, Çin'in denizaşırı petrol ve gaz kaynaklarının araştırılması ve geliştirilmesinden sorumludur.⁴⁸⁷

⁴⁸¹ a.g.e., s. 24.

⁴⁸² a.yer.

⁴⁸³ Shinji Yamaguchi, "Creating Facts on the Sea: China's Plan to Establish Sansha City", *AMTI*, 17.04.2017, <https://amti.csis.org/chinas-plan-establish-sansha-city/>, E.T. 22.06.2019.

⁴⁸⁴ Adam Taylor, "China Angers Vietnam By Announcing A Tiny New City On Disputed South China Sea Island", *Business Insider*, 24.07.2012, <https://www.businessinsider.com/sansha-city-china-yongxing-2012-7>, E.T. 22.06.2019.

⁴⁸⁵ Yamaguchi, "Strategies of China's Maritime Actors in the South China Sea: A Coordinated Plan under the Leadership of Xi Jinping?", s. 24.

⁴⁸⁶ Andrew S. Erickson and Conor M. Kennedy, "China's Maritime Militia", *CNA*, S. 7, https://www.cna.org/cna_files/pdf/Chinas-Maritime-Militia.pdf, E.T. 22.06.2019.

⁴⁸⁷ CNOOC, *Company Overview*, <https://www.cnooc.com.cn/col/col6141/index.html>, E.T. 22.06.2019.

CNOOC'nin üst düzey yöneticileri Çin Komünist Partisi tarafından atanmaktadır, böylece partinin CNOOC üzerinde sıkı bir kontrolü olmaktadır.⁴⁸⁸ Normalde halkın sahip olduğu bir işletmeyi, 1 Kasım 2017'de CNOOC tamamen devlete ait bir işletme haline gelmiştir.⁴⁸⁹ CNOOC, uzun zamandır GÇD'deki petrol arama faaliyetlerini genişletme hedefine sahipti, bu sebeple deniz petrol endüstrisini geliştirmek için "İkinci İleri Sıçrama Programını" (Second Leap Forward Program) savunmaktadır.⁴⁹⁰ 2011 yılında partinin CNOOC'deki yönetimi, şirketi geliştirme adımlarını belirten "İkinci Sıçrama İleri Programı (2011-2030) için Rehber" ilan etmiştir. Bu programa göre ilk adım (2011-2020) CNOOC'nin birinci sınıf bir uluslararası enerji şirketi olmasını, ikinci adım (2021-2030) ise CNOOC'nin yumuşak güce sahip, kapsamlı bir küresel şirket olma hedefini belirlemektedir.⁴⁹¹ CNOOC bu programı Çin'in, GÇD'ye vurgu yaparak açık deniz üretimini arttırmayı amaçlamaktadır, teknolojik gelişmeler de CNOOC'nin denizden gelen kaynakları kullanma kabiliyetini genişletmiştir; bu kapsamda CNOOC, kendi derin su sondaj yeteneklerini geliştirmek için büyük miktarda para yatırımı gerçekleştirmiştir.⁴⁹²

1990'ların sonlarından bu yana Çin, deniz, hava ve stratejik füze kuvvetlerini hızla güçlendirmiştir; açık denizlerdeki askeri yeteneklerini arttırmak için de erişimi önleyici/alan reddetme (A2/AD) stratejisi uygulayarak ABD kuvvetlerini "ilk ada zinciri" içerisinde faaliyet göstermekten caydırmayı amaçlamıştır.⁴⁹³ İlk ada zinciri denilen kavram Doğu Asya kıtasal anakarası kıyılarından çıkan ilk büyük takımada zincirine denmektedir ve GÇD'nin güneyinden başlayıp, kuzeydoğudaki Doğu Çin Denizi'ne kadar uzanmaktadır. Burada Halk Kurtuluş Ordusu Donanması (PLAN) devreye girmektedir. Çin'in 2008 yılındaki Ulusal Savunması'nda PLAN'ın, denizaşırı kampanyalar yürütmekte ve nükleer saldırılara karşı entegre savaş yeteneğini geliştirdiği belirtilmiştir.⁴⁹⁴ 2006 yılının Aralık ayında da ÇKP Genel Sekreteri ve Çin Merkez Askeri Komisyonu (CMC) Başkanı Hu Jintao PLAN'ın, ABD deniz ve sualtı üstünlüğü ile başa çıkabilmesi için kendisini aktif olarak hazırlaması gerektiğini söyleyerek, özellikle

⁴⁸⁸ Yamaguchi, a.yer.

⁴⁸⁹ CNOOC, a.yer.

⁴⁹⁰ Yamaguchi, a.yer.

⁴⁹¹ a.yer.

⁴⁹² a.yer.

⁴⁹³ Masuda, a.g.e., s. 60.

⁴⁹⁴ a.yer.

PLAN'ı, hava operasyon yeteneklerini güçlendirmeye ve mavi su gücü projeksiyon yeteneklerini genişletmeye ve geliştirmeye yönelik çağrıda bulunmuştur.⁴⁹⁵ Doğu Asya çalışmaları uzmanı Christopher Yung, PLAN'ın daha proaktif bir denizcilik politikasını yürütmek için bir “Deniz lobisi” oluşturduğunu ve koalisyon oluşturmada genellikle çok etkili olduğunu belirtmiştir; ayrıca etkili bir bürokratik oyuncu olan PLAN, ulusal politika oluşturma üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmasa da, önemli bir yere sahip olmaktadır.⁴⁹⁶ PLAN geçirdiği modernizasyon sürecinde de oldukça başarılı olmuştur. 20 yıl önce PLAN'ın sahip olduklarıyla bugün PLAN'ın sahip olduklarına bakacak olursak, PLAN'ın birkaç seviye atlayarak modern bir donanmaya sahip olduğunu görebiliriz.⁴⁹⁷ Bu süreçte PLAN aynı zamanda, dikkatleri üzerine toplamadan denizaşırı yerlerde üs kurarak daha dışa dönük bir donanma gücü haline gelmiştir.⁴⁹⁸

2.2.3.1.2. Çin'in Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nı Kurması

2018'in Mart ayında Çin hükümeti, yine çok büyük bir kurumsal yeniden yapılanmaya gitmiştir. Yeni yapılanma ile beraber Arazi ve Kaynaklar Bakanlığı, Devlet Okyanusu İdaresi (SOA) ve Ulusal Ölçme, Haritalama ve Coğrafi Bilgi İdaresi Başkanlığı artık tek başlarına bir kurum olmamaktadır; yerine SOA'nın işlevini sürdürdüğü Tabii Kaynaklar Bakanlığı (Ministry of Natural Resources) kurulmuştur.⁴⁹⁹ 2013 yılından beri faaliyet gösteren SOA'nın işlevi, Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na dâhil edildiğinden SOA, artık bağımsız bir kurum olarak varlık gösterememektedir. Adaların korunması ve deniz alanlarının kullanımı ve deniz kumu madenciliğinin uygulanması ile ilgili yasalar SOA'nın orijinal görevlerini yerine getiren, yeni kurulan Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından uygulanmaktadır.⁵⁰⁰ İdari uygulamalara gelecek olursak bu uygulamalar, dış güvenliği ilgilendirmektedir. Tabii Kaynaklar Bakanlığı, doğal kaynakların sömürülmesini, kullanılmasını ve korunmasını denetleyen, mekânsal planlama sistemi

⁴⁹⁵ a.yer.

⁴⁹⁶ Yamaguchi, s. 25.

⁴⁹⁷ Collin Koh, “How China's growing PLA Navy could close a perception gap in the South China Sea”, *South China Morning Post*, 17.03.2019, <https://www.scmp.com/news/china/military/article/3001764/how-chinas-growing-pla-navy-could-close-perception-gap-south>, E.T. 23.06.2019.

⁴⁹⁸ a.yer.

⁴⁹⁹ Wang Guan, “China's Congress approves government reshuffle plan”, *CGTN America*, 16.03.2018, <https://america.cgtn.com/2018/03/16/chinas-congress-approves-government-reshuffle-plan>, E.T. 21.06.2019.

⁵⁰⁰ Yen-Chiang Chang, Xiuhua Li, “The disappearance of the State Oceanic Administration in China?—Current developments”, *Marine Policy*, Volume 107, 2019, s. 2.

kuran ve uygulanmasını denetleyen ve tüm ulusun doğal kaynak varlıklarına ilişkin görevleri yerine getiren yeni bir kurumdur;⁵⁰¹ deniz güvenliği, kaçakçılık ve diğer dış ilişkiler ile ilgili faaliyetler ise Ekoloji ve Çevre Bakanlığı'nın görevidir.⁵⁰² Ayrıca geçmişte deniz haklarının korunması görevi esas olarak Çin Sahil Güvenlik tarafından gerçekleştirilmiştir fakat bu reformdan sonra Çin Sahil Güvenliği, Silahlı Polis Gücü'ne bağlanmıştır; yani bu Çin Sahil Güvenlik'inin görevlerinin aynı kalacağı fakat yönetim ve komuta sisteminin Silahlı Polis Gücü'nün eline geçeceği anlamına gelmektedir.⁵⁰³ Sonucunda Çin Sahil Güvenlik, kamu güvenlik organları ve ilgili idari makamlar, denizlerde bir kolluk işbirliği mekanizması işleteceklerdir.⁵⁰⁴ Bütün bu gelişmelere rağmen Çin'in yeni genel ulusal denizcilik politikası hala mevcut değildir; bu durum kurumsal reformun daha bütünleşik okyanus yönetimi için ancak yolun yarısında olduğunu göstermektedir.

2.3. GÇD'de Bölgesel Güçlerin Etkisi

Genel olarak ihtilaflar devletler arasında yaşanmakta olsa da, sivil toplum örgütlerinin (NGO'lar) ihtilafların çözümündeki rolü önemlidir. GÇD açısından bakacak olursak, ihtilafların tarafları devletlerden oluşsa da, sivil toplum örgütleri (NGO) de bölge politikalarında oldukça etkilidir. Bölgede aktif olan NGO'ların başında ise ASEAN ve Shangri-La Diyalogu bulunmaktadır. ASEAN güneydoğu Asya devletleri tarafından oluşturulan organizasyonken, Shangri-La Diyalogu Çin merkezli bir organizasyondur.

2.3.1. ASEAN

Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği veya ASEAN, 8 Ağustos 1967'de ASEAN Deklarasyonu'nun (Bangkok Deklarasyonu) ASEAN'ın kurucu üyeleri olan Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland tarafından imzalanmasıyla kurulmuştur. Daha sonraları Brunei'nin, Vietnam'ın, Laos, Myanmar ve Kamboçya'nın katılmasıyla günümüzde 10 üyesi bulunmaktadır. ASEAN'ın kurulma sebepleri arasında komünizm korkusu da yer almaktaydı, özellikle Vietnam'ın,

⁵⁰¹ a.g.e., s. 3.

⁵⁰² a.g.e., s. 2.

⁵⁰³ a.g.e., ss. 1-2.

⁵⁰⁴ a.g.e., s. 2.

Laos'un ve Kamboçya'nın komünizm etkisi altına girmesi kuruluşunda etkili olmuştur ancak sonraları, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle bu devletler de ASEAN'a üye olmuştur.⁵⁰⁵ 1976'da Güneydoğu Asya'daki İttifak ve İşbirliği Antlaşması'yla (TAC) temel ilkelerini belirlemişlerdir. Bu ilkeler tüm ulusların ulusal kimliğine, bağımsızlığına, egemenliğine, eşitliğine ve toprak bütünlüğüne karşılıklı saygı; her devletin ulusal varlığını dış müdahale ve zorlama olmadan devam ettirme hakkı; birbirinin iç işlerine karışmama; farklılıkların veya anlaşmazlıkların barışçıl bir şekilde çözülmesi; tehdit ve güç kullanımından vazgeçme veya güç kullanımı ve üyeler aralarında etkili işbirliğidir.⁵⁰⁶

1990'ların ortalarından itibaren ASEAN, GÇD bölgesinde güvenliği teşvik etmede önemli bir güç olmuştur. GÇD ihtilaflarında ASEAN temkinli davranmış ve anlaşmazlık çözümünden ziyade çatışma yönteminde kolaylaştırıcı rolü oynamıştır.⁵⁰⁷ ASEAN'ın GÇD bölgesinde barışı ve istikrarı sürdürmedeki olumlu rolü, on ASEAN üyesi devlet ile Çin arasında bildirge oluşturulmasına öncülük etmiştir; bunlar 2002'de GÇD'de Tarafların Davranışına İlişkin Deklarasyon (DOC) oluşturma kararı ile 2011 yılında GÇD'de Tarafların Davranışına İlişkin Beyan Uygulama Esaslarını oluşturma kararıdır.⁵⁰⁸ Ayrıca 1997 yılında ASEAN+3 (APT) işbirliği başlamıştır ve 1999 yılında Manila'daki Üçüncü ASEAN + 3 Zirvesi'nde Doğu Asya İşbirliği Ortak Bildirimi yayınlandığında kurumsallaşmıştır. Bu zirve de ASEAN + 3 liderleri, Doğu Asya işbirliğini enerji, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojisi dahil olmak üzere, çeşitli alanlarda işbirliğini daha da güçlendirmek ve derinleştirmek konusunda kararlılıklarını dile getirmişlerdir; ayrıca ASEAN, Çin, G. Kore ve Japonya ile ortaklaşa enerji güvenliği, doğal gaz geliştirme, petrol piyasası çalışmaları, petrol stoklama ve yenilenebilir enerji konularında karşılıklı sorunları ve endişeleri ele almak üzere ortaklığın güçlendirilmesini kabul etmiştir.⁵⁰⁹

⁵⁰⁵ Bernard Eccleston, v.d., *The Asia-Pacific Profile*, New York: Routledge, 1998, s. 311.

⁵⁰⁶ Association of Southeast Asian Nations, *Fundamental Principles*, <https://asean.org/asean/about-asean/>, E.T. 17.06.2019.

⁵⁰⁷ Wu Shicun, *Solving Disputes for Regional Cooperation and Development in the South China Sea: A Chinese perspective*, Oxford: Chandos Publishing, 2013, s.10.

⁵⁰⁸ a.yer.

⁵⁰⁹ Asia Regional Integration Center, *Association of Southeast Asian Nations Plus Three (ASEAN+3) cooperation on energy, transport, and information & communications technology*, <https://aric.adb.org/initiative/association-of-southeast-asian-nations-plus-three-cooperation-on-energy-transport-and-information-communications-technology>, E.T. 17.06.2019.

Yukarıda bahsedilen ve 4 Kasım 2002’de imzalanan DOC, ASEAN üyeleri ile Çin tarafından imzalanmıştır ve ASEAN üye devletleri ve Çin’in, GÇD’de barış, istikrar ve karşılıklı güveni teşvik etme konusundaki toplu taahhüdünü içeren bir kilometre taşı belgesi olarak kabul edilmektedir.⁵¹⁰ Çin daha sonra 2005 yılında Malezya ile beraber, diğer ASEAN üyeleriyle birlikte GÇD’nin huzuru ve istikrarını korumak için her iki ülkenin DOC’u izleyeceğini belirten ortak bir bildiri imzalamıştır.⁵¹¹ Bu tarihten sonraki toplantılarda ASEAN üyeleri ile Çin arasında pek bir sorun olmamaktaydı ancak bu durum 2012 yılına kadar devam etmiştir; 2012 yılında gerçekleşen ASEAN Bölgesel Formu (ARF) ile ASEAN, kuruluşundan bu yana ilk defa ortak bir bildiri yayınlamamıştır.⁵¹² ASEAN’ın Temmuz 2012 tarihinde gerçekleşen bu ARF’de GÇD’de yaşanan çatışmaları hafifletmenin yollarını aramıştır ancak bölgedeki çok taraflı yaklaşımların zorlukları sebebiyle ortak bir tebliğ oluşturamamıştır. Ayrıca Ocak 2007’deki 12. ASEAN Zirvesi’nde ASEAN ülke liderleri, 2015 yılına kadar ASEAN Topluluğu kurulmasını hızlandırma konusundaki kararlılıklarını beyan etmiş ve 2015 yılına kadar ASEAN Topluluğunun Kurulmasını Hızlandırma Konulu Cebu Deklarasyonunu imzalamıştır.⁵¹³ 2015 yılında başlatılan ASEAN Topluluğu’nun üçayağı vardır, bunlar ASEAN Politik-Güvenlik Topluluğu (APSC), ASEAN Ekonomik Topluluğu (AEC) ve ASEAN Sosyo-Kültürel Topluluğu’dur (ASCC). ASEAN’in vizyonu, 2015 yılında başlatılan ASEAN Topluluğunun 2020’ye kadar oluşturulmuş olmasıydı.⁵¹⁴

2012 yılında Filipinler, Scarborough Resifi ve Çin ile ilgili sorunu; Vietnam da Çin’in kendi EEZ bölgesi içerisinde kendisine saldırmasını gündeme taşımak istemiştir ancak bu iki konunun Çin ile kendi aralarında olması ve diğer ASEAN ülkelerini alakadar etmemesi sebebiyle ASEAN gündemine alınmak istenmemiştir.⁵¹⁵

⁵¹⁰ Association of Southeast Asia Nations, *Declaration of the Conduct of Parties in the South China Sea*, https://asean.org/?static_post=declaration-on-the-conduct-of-parties-in-the-south-china-sea-2, E.T. 17.06.2019.

⁵¹¹ Shicun, a.g.e., s. 148.

⁵¹² Shicun, a.g.e., s. 156.

⁵¹³ ASEAN.org, *About ASEAN*, <https://asean.org/asean/about-asean/>, E.T. 18.06.2019.

⁵¹⁴ ASEAN.org, *ASEAN Political-Security Community Blueprint*, 2009, s. 1, <https://asean.org/wp-content/uploads/images/archive/5187-18.pdf>, E.T. 18.06.2018.

⁵¹⁵ Termsak Chalermphanupap, “Review of the ASEAN-China Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea and Prospects of a Code of Conduct in the South China Sea: an ASEAN Perspective”, ed. Tran Troung Thuy and Le Thuy Trang, **Power, Law and Maritime Order in the South China Sea**, Maryland: Lexington Books, 2015, s. 38.

Bunun sonucunda sadece önceden GÇD ile ilgili olarak üzerinde fikir birliği sağlanan üç paragraf, ASEAN'ın altı madde prensibine (ASEAN's six-point principles) eklenmiştir. ASEAN'ın yayınlanan altı maddelik bildirisi, son zamanlarda GÇD'de yaşanan çatışmalara atıfta bulunmamıştır. Bu bildiriye GÇD ile ilgili olan bu prensipler; 2002 yılındaki DOC'un tam uygulanması, 2011 yılında DOC'un uygulanmasına ilişkin rehberine uyulması, GÇD'de Bölgesel Davranış Kuralları'nın erken sonuçlandırılması, UNCLOS da dahil olmak üzere uluslararası kabul görmüş uluslararası hukuk ilkelerine tam saygı, tüm taraflarca kendi kendini kısıtlama ve güç kullanımından kaçınma ve UNCLOS dahil olmak üzere uluslararası kabul görmüş uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak anlaşmazlıkların barışçıl çözümüne yönelik taahhütlerini yinelemekte ve teyit etmekteydi.⁵¹⁶ Bu durum ASEAN'ın GÇD ihtilaflarında arabuluculuk yapmak için uygun bir platform olmasına rağmen, daha güçlü ve bütünleşmiş bir kurum olarak bölgede liderlik etmeye henüz hazır olmadığını göstermektedir.⁵¹⁷

2013 yılından itibaren Çin'in GÇD üzerindeki faaliyetlerinden bazı ASEAN ülkelerinin rahatsız olmaya başlamasıyla birlikte genel olarak GÇD bölgesinde gerilmeler başlamıştır. Bölgede Çin'in faaliyetleri sebebiyle artan gerginlikler ve endişeler sebebiyle Çin, GÇD bölgesi için davranış kuralları ile ilgili resmi olarak görüşmeleri başlatmayı kabul etmiştir.⁵¹⁸ O zamandan beri hala ASEAN üyeleri ortak bir davranış kuralları (COC) belirleyememiştir. ASEAN'ın, beklenilen aksine GÇD ile ilgili davranış kurallarını 2002 yılında belirlemeye karar vermiş olsa da henüz ortaya koyamamış olması, GÇD ihtilaflarını yönlendirmeye yönelik hedefini henüz gerçekleştiremediğini göstermektedir. GÇD'de artan gerilimler de bu durumu daha da zorlaştırmaktadır; hatta GÇD ihtilafları, ASEAN'ı zayıflatmaktadır şayet bu durum devam ederse, organizasyon bölgesel değişimi yönetme ve ABD-Çin stratejik rekabetinde yönlendirme konusunda zorluk çekeceği düşünülmektedir.⁵¹⁹ Henüz

⁵¹⁶ Ankush Sharma, "ASEAN's Six-Point Principles on the South China Sea "ASEAN's Six-Point Principles on the South China Sea", *Academia*, https://www.academia.edu/8531731/ASEANs_Six-Point_Principles_on_the_South_China_Sea, E.T. 17.06.2019.

⁵¹⁷ Xu, a.yer.

⁵¹⁸ Laura Zhou, "What is the South China Sea code of conduct, and why does it matter?", *South China Morning Post*, 03.08.2017, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2105190/what-south-china-sea-code-conduct-and-why-does-it>, E.T. 17.06.2019.

⁵¹⁹ Laksmana, a.g.e., s. 159.

COC belirleyememesinin sebebi de ASEAN ülkeleriyle Çin'in ortak davranış kurallarında bazı çatışmaların olmasıdır; bunun bir nedeni Çin'in davranış kurallarını çatışan iddiaları çözmekte kullanmak yerine bölgede güveni geliştirmek için kullanabileceği, bağlayıcılığı olmayan bir araç olarak görmesidir.⁵²⁰ Uzmanların bir kısmı COC çerçevesinin oluşturulması durumunda da, GÇD'deki mevcut durumu ile Çin'in faaliyetleri göz önüne alındığında, COC'un daha çok sembolik olacağına inanmaktadır.⁵²¹

ASEAN'ın Bölgesel Formu (ARF), devletlerin GÇD ile ilgili düşüncelerini, politikalarını açıklamak için uygun bir platform oluşturmuştur; ABD'de bu platformu GÇD ile ilgili politikalarını aktarmak için kullanmıştır. Buna örnek olarak Hillary Clinton'ın, Hanoi'de gerçekleşen 2010 ARF'de, GÇD'den bahsederken denizden uluslararası sular olarak bahsetmesi ve bölgede seyrüsefer serbestisinin ABD'nin ulusal çıkarı olduğunu belirtmesi verilebilir.⁵²² Obama yönetimi, yalnızca ASEAN ile bağları güçlendirmek için çalışmakla kalmamıştır, aynı zamanda GÇD'deki devletlerle tek tek, daha sıkı ilişkiler kurmaya da çalışmıştır.⁵²³ ASEAN'ın, ABD'nin bölgedeki faaliyetlerine tepkisine gelince, ASEAN'a taraf olan bazı devletler Çin'in bölgedeki girişimleri nedeniyle ABD'nin de bölgede daha büyük ve önemli bir rol oynamasını isterken, ASEAN'a taraf olan diğer devletler ise ABD'yi bölgede daha az görmek istemektedir. ABD'nin bu bölgedeki katılımı ASEAN'a taraf olan devletleri, dengelenmesi zor olan bir ikileme karşı karşıya bırakmaktadır.⁵²⁴

Çin'in büyümekte olan ekonomisi özellikle ASEAN'a üye olan küçük devletler için, Çin ile ikili ilişkilerinde düzensiz diplomatik güç oluşabilme ihtimali sebebiyle endişeye sebep olmaktadır. Bu sebeple ASEAN, GÇD'deki toprak ve egemenlik iddiaları konusunda iddialı olan ve bölgede gittikçe daha da güçlü hale gelen Çin'le daha iyi bir pazarlık stratejisi olarak çok taraflılığı tercih etmiştir.⁵²⁵ CSIS'den Bonnie Glaser'a göre GÇD sorununa taraf olan tüm devletlerin önceliği, Çin'in bölgedeki komşularıyla çatışan

⁵²⁰ Zhou, a.yer.

⁵²¹ a.yer.

⁵²² Shicun, a.g.e., s. 156.

⁵²³ Council On Foreign Relations, "CFR Backgrounders: South China Sea Tensions," *USC US-China Institute*, 14.05.2014, <https://china.usc.edu/council-foreign-relations-cfr-backgrounders-south-china-sea-tensions-may-14-2014>, E.T. 05.06.2019.

⁵²⁴ Xu, a.yer.

⁵²⁵ Kolmas, a.g.e., s. 199.

çıkarları olmaktadır ancak ASEAN-Çin serbest ticaret bölgesi yürürlüğe girdiğinden beri Çin, Güneydoğu Asya devletlerinin en büyük ticaret ortağı ve en büyük doğrudan yatırımcılarından biri haline gelmiştir; bu sebeple ASEAN ülkeleriyle Çin'in askeri ihtilaftan kaçınması gerektiğini düşünmektedir.⁵²⁶ Çin de buna karşılık olarak bölgede iddialı iki taraflılığı teşvik etmek yerine bölgesel istikrar ve işbirliğine katkıda bulunmaya istekli, sorumlu bir üye imajı çizmeye çalışmıştır; bu sebeple Çin'in ASEAN + 3'e (APT) katılımı, stratejik olarak bakıldığında kendini kısıtlama yerine kısıtlamayı kabul etme gibi düşünülebilir.⁵²⁷

ASEAN, ABD'yi bölgede Çin'e karşı koruma amaçlı bir pivot olarak kabul etse de, Çin'in GÇD'deki istikrarı ve huzuru bozan faaliyetleri ile başa çıkması için tamamen ABD'ye güvenememektedir. Hem bölgede, hem de genel olarak birbirlerini rakip olarak gören ABD ve Çin, GÇD bölgesinin çıkarları pahasına, birbirlerine uyum sağlamanın yollarını bulmak için çaba yürütecektir, bu sebeple de GÇD bölgesinin çıkarlarını korumak amacıyla ASEAN, ASEAN birliği ve uyumu, çok taraflılığı ve açık bölgeselciliği (open regionalism) kurmalıdır.⁵²⁸ Bu birlik ve uyum, GÇD ihtilaflarına taraf olan devletler arasında kararlı durmak için gerekli olan grup gücünü verecektir.⁵²⁹ Ayrıca ABD, Japonya, Avustralya, Hindistan ve AB gibi bölgede çıkarları olan devletleri ve grupları içeren Doğu Asya Zirvesi, ASEAN artı üç, ASEAN Bölgesel Forumu gibi çok taraflı kurumlarını güçlendirerek Çin'in bölgedeki etkisini zayıflatabilir. Aynı şekilde, bölge dışındaki devletlere bu bölgede bir duruş sergilemesine izin veren açık bölgeselciliği de, Çin'in GÇD'deki etkisine karşı koymaya yardımcı olabilmektedir.⁵³⁰

2.3.2. Bölgede Faaliyet Gösteren Diğer Bölgesel Güçler

ASEAN dışında bölgede faaliyet gösteren birçok NGO olmaktadır ancak bunların GÇD'ye yönelik faaliyetleri daha kısıtlıdır. Bu organizasyonlardan birçoğu, GÇD ihtilafları ile ilgili olarak ASEAN'ın bu yönde gerçekleştirdiği faaliyetler ile girişimleri desteklemektedir; bunun dışında genellikle bu konuyla ilgili bağımsız, etkili ve aktif olarak faaliyet göstermemektedir. Bununla birlikte bu organizasyonların bölgedeki

⁵²⁶ Xu, a.yer.

⁵²⁷ Kolmas, a.g.e., s. 199.

⁵²⁸ Nui, a.yer.

⁵²⁹ a.yer.

⁵³⁰ a.yer.

faaliyetleri ve çıkarları gereği, platformlarında GÇD ve burada yaşanan ihtilaflara değinmek durumunda kalmaktadırlar. Bunun nedenleri arasında organizasyonlara taraf olan devletlerin GÇD ihtilaflarına taraf olması veya genel olarak bölgede yaşanan gerginlik sebebiyle taraf devletlerin bu konuyu organizasyon platformlarına taşıma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bölgede öne çıkan bu organizasyonlar arasında Shangri-La Diyalogu, Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği, Şanghay İşbirliği Örgütü gibi organizasyonlar bulunmaktadır. Bu organizasyonlardan her biri, farklı şekillerde GÇD'deki ihtilaflara değinmekte veya gelişimine yönelik faaliyette bulunmaktadır. Bunlardan Shangri-La Diyalogu, GÇD'deki ihtilaflara ilişkin olarak, diyaloga katılan devletler için bu konudaki düşüncelerini belirtmek ve devletler arasında ikili görüşmeler sağlamak amacıyla uygun bir platform sunmaktayken, Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği GÇD'de gerçekleşen ihtilafların bölgedeki ekonomiye zarar vereceği endişesi taşımaktadır. GÇD'deki ihtilaflara ilişkin olarak Şanghay İşbirliği Örgütü ise Çin'den yana taraf almaktadır.

2.3.2.1. Shangri-La Diyalogu

Shangri-La Diyalogu, 2002 yılından beri düzenli olarak gerçekleşen, Asya'nın önde gelen savunma zirvesidir. Her yıl düzenli olarak gerçekleşen bu diyalog, bölgedeki güvenliği sağlamak amacıyla 28 Asya-Pasifik devletinin savunma bakanlarının ve genelkurmaylarının bir araya geldiği bir platformdur.⁵³¹ Bu diyaloglar, bölge için güvenlik alanında en acil olarak görülen sorunların tartışıldığı, önemli ikili görüşmelerin gerçekleştiği ve yeni çözümlerin bulunduğu bir ortam oluşturmak için gerçekleşmektedir; bu bağlamda diyalogun gündemi, bölgenin karşı karşıya kaldığı birçok savunma ve güvenlik sorununu yansıtan konular üzerine odaklanmaktadır.⁵³²

Shangri-La Diyalogu'na katılan devletler arasında GÇD ihtilaflarına dâhil olan devletler (Tayvan hariç), ABD ve ABD'nin bölgedeki müttefikleri de bulunmaktadır. Bu sebeple Diyalog'da genel olarak GÇD'deki ihtilaflara ve ihtilaflar sonucunda oluşan

⁵³¹ Liu Zhen, "What is the Shangri-La Dialogue and why is it so important?", *South China Morning Post*, 03.06.2016, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/1963157/what-shangri-la-dialogue-and-why-it-so-important>, E.T. 05.07.2019.

⁵³² IISS, *The IISS Shangri-La Dialogue 2019*, 31.05.2019-02.06.2019, <https://www.iiss.org/events/shangri-la-dialogue/shangri-la-dialogue-2019>, E.T. 05.07.2019.

gerginliklere düzenli olarak değinilmektedir.⁵³³ Shangri-La Diyalogu, bu durumda soruna taraf olan devletler ile taraf olmayan ancak sorunun oluşturduğu güvenlik açığı nedeniyle endişe duyan devletler için sorunu ele almak için uygun bir platform oluşturmaktadır. Diyalog, örgüt olmadığı için şanghay İşbirliği Örgütü ve Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği gibi GÇD ihtilaflarına ilişkin olarak taraf tutmamaktadır veya sorunla ilgili olarak fikir belirtmemektedir; sadece diyaloga katılan devletlerin görüşlerini ve güvenlik endişelerini belirtmek için uygun bir platform oluşturmaktadır.

2.3.2.2. Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği

Bölgede etkili olan bir başka kuruluş da Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği'dir. Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC), Asya-Pasifik ekonomilerinin artan karşılıklı bağımlılığı sebebiyle Kasım 1989'da Canberra, Avustralya'da kurulmuştur fakat ilk kez 1993 yılında toplanmıştır. APEC üyelerinin devletler yerine ekonomiler olarak geçmesi sebebiyle Çin'in yanında Tayvan ve Hong Kong da APEC'e üye olabilmektedir. Günümüz itibariyle 21 üyesi bulunmaktadır. 1994 yılında Endonezya'da belirlenen Bogor Hedefleri, APEC'in 2020'ye kadar Asya Pasifik'te serbest ticaret yapma ve yatırım yapma konusundaki taahhüdünü oluşturmaktadır ve yılda bir, APEC üyelerinin Bogor Hedeflerine ulaşma konusundaki ilerlemelerini rapor eden bireysel eylem planları sunmaları gerekmektedir.⁵³⁴ APEC'in olumlu ve olumsuz yönlerine bakacak olursak APEC, kuruluşundan bu yana tarifeleri önemli ölçüde düşürmüş ve Asya-Pasifik'te ticaretin kolaylığını ve hızını arttırmıştır, bununla birlikte APEC, taahhütlerin gönüllü olarak üstlenildiği uzlaşmaya dayalı bir organizasyondur yani APEC'in yasal olarak bağlayıcılığı yoktur.⁵³⁵ APEC'i eleştirenler ise APEC'in zirve toplantılarındaki gündeminin ticaret ve yatırım önündeki engelleri azaltma konusundaki temel hedeflerini daha da genişleterek, ana amacıyla daha az bağlantılı hale geldiğini savunmaktadır.⁵³⁶

GÇD'deki ihtilaflara gelecek olursak APEC, özellikle bu konu hakkında sessiz kalmaktadır. Bununla birlikte ABD, bazı APEC zirvelerinde GÇD konusuna değinmiştir.

⁵³³ Vinod Anand, "Shangri La Dialogue and the South China Sea Conflict", *Research Institute for European and American Studies*, 16.06.2018, s.1.

⁵³⁴ Asia-Pacific Economic Cooperation, *What are the Bogor Goals?*, 11.12.2018, <https://www.apec.org/About-Us/About-APEC/Fact-Sheets/Bogor-Goals>, E.T. 17.06.2019.

⁵³⁵ Gigi Choy, "Explained: Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC)", *South China Morning Post*, 12.03.2019, <https://www.scmp.com/week-asia/explained/article/3001372/explained-asia-pacific-economic-cooperation-apec>, E.T. 17.06.2019.

⁵³⁶ a.yer.

En son 2018 yılında gerçekleşen APEC zirvesinde ABD Başkan Vekili Mike Pence, ABD ve Çin arasında GÇD’de gerçekleşen rekabetin bölgeye ekonomik olarak zarar vereceği veya GÇD’deki gelişmelerin askeri gerginliğinin artma ihtimalinin APEC üyeleri arasında endişeye sebep olduğunu belirtmiştir.⁵³⁷ Ancak ABD’nin amacının adalet, karşılıklılık ve egemenliğe saygı temelinde Çin ile daha iyi bir ilişki kurmak istediğini, ayrıca GÇD’deki seyrüsefer serbestisi de dâhil olmak üzere, tüm devletlerin haklarına saygılı, anlamlı ve bağlayıcı bir davranış ilkesi benimseme çabalarını desteklemeye devam edeceklerini belirtmiştir.⁵³⁸

2.3.2.3. Şanghay İşbirliği Örgütü

Şanghay İşbirliği Örgütü, ilk olarak 1996 yılında, Şanghay Beşlisi adı altında Çin Halk Cumhuriyeti, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan tarafından kurulmuştur. Örgütün amacı örgüte taraf olan devletler arasındaki güvenin artırılması ve taraflar arasındaki işbirliğinin teşvik edilmesiydi; daha sonra 2001 yılında organizasyon, uluslararası gelişmeler ışığında terörizm, ayrılıkçılık ve köktencilik sebebiyle oluşan tehditlerle mücadeleyi de işbirliğinin kapsamına ekleyerek, Şanghay Beşlisi’nden Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) şekline dönüşmüştür.⁵³⁹ Bu değişimden sonra bölgesel bir örgüt haline gelen ŞİÖ, zamanla örgüte taraf olan devletler bakımından, gözlemci statüsünde olan devletler bakımından ve diyalog ortağı olan devletlerle birlikte daha da geniş alana, daha etkin bir şekilde yayılmıştır.

Şanghay İşbirliği Örgütü’nün GÇD’deki gelişmelerine yönelik faaliyetlerine bakacak olursak örgütün, bölgedeki ihtilaflarla ilgili özellikle belirlediği bir gündeminin olmadığını ancak bununla beraber Çin’in GÇD’deki duruşunu desteklediğini görmekteyiz. ŞİÖ Sekreteri General Rashid Olimov’un 2016 yılında yaptığı açıklamaya göre ŞİÖ devletleri, GÇD de dâhil olmak üzere, Asya-Pasifik bölgesinde barış ve istikrarın sağlanmasına önem verdiklerini belirtmiştir.⁵⁴⁰ Bununla birlikte ŞİÖ devletlerinin BM Deniz Hukuku Sözleşmesi’ni (UNCLOS), Barışçıl Birlikte Varlığın Beş

⁵³⁷ The White House, *Remarks by Vice President Pence at the 2018 APEC CEO Summit | Port Moresby, Papua New Guinea*, 16.11.2018, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-vice-president-pence-2018-apec-ceo-summit-port-moresby-papua-new-guinea/>, E.T. 17.06.2019.

⁵³⁸ a.yer.

⁵³⁹ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, *Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ)*, <http://www.mfa.gov.tr/sanghay-isbirligi-orgutu.tr.mfa>, E.T. 14.07.2019.

⁵⁴⁰ Li Nan, “SCO Supports Peace and Stability in South China Sea”, *Beijing Review*, 24.05.2016, http://www.bjreview.com/World/201605/t20160525_800057621.html, E.T. 04.07.2019.

Prensibi ve diğer uluslararası yasaların GÇD sorununu ele alırken temel ilkeler olarak alınması gerektiğini belirtmiştir; ayrıca soruna doğrudan taraf olan devletlerin tüm ikili anlaşmalara ve GÇD'deki Tarafların Davranışlarına İlişkin Deklarasyona (DOC) uygun olarak anlaşmazlıkları çözmesi gerektiğini belirtmiştir.⁵⁴¹ Anlaşmazlık çözüm yöntemlerine gelince ŞİÖ'nün, soruna taraf olan devletlerin kendi başına karar verme hakkına saygı gösterilmesi gerektiğinin ve soruna taraf olmayan devletlerin GÇD ihtilaflarına müdahale etmemeleri gerektiğinin, ayrıca anlaşmazlığı uluslararası platforma taşıma girişimine şiddetle karşı çıktığını belirtmiştir.⁵⁴² ŞİÖ, Çin ile Filipinler arasında GÇD'de yaşanan ve bunun sonucunda Filipinlerin sorunu BM'ye taşımasına neden olan ihtilafta da açıkça Çin'den yana tavır almıştır.⁵⁴³

Görüldüğü gibi Asya-Pasifik'te, özellikle de GÇD'de çatışan ihtilaflarla ilgili olarak bölgesel organizasyonlardan ASEAN'ın bu konuyla ilgili bir gücü vardır; onun dışında Shangri-La Diyalogu ve APEC gibi NGO'ların zirvelerinde GÇD'de ABD-Çin rekabeti ile GÇD'deki genel ihtilaflara değinmektedir ancak ortak bir karar veya bildirme yayınlamamaktadır. Bu iki NGO dışında da GÇD ihtilaflarına değinen birçok NGO olmaktadır, ancak bunlar da aynı Shangri-La Diyalogu ile APEC gibi, genel olarak GÇD bölgesi ve GÇD ihtilaflarındaki sorunun çözümüne katkıları oldukça yüzeysel kalmaktadır. Kaldı ki bu NGO'ların çoğu da GÇD'deki ihtilaflarda ASEAN'a destek vererek GÇD'deki duruşunu belli etmektedir.

⁵⁴¹ a.yer.

⁵⁴² a.yer.

⁵⁴³ Wang Wen, Chen Xiaochen, "Who Supports China in the South China Sea and Why", *The Diplomat*, 27.07.2016, <https://thediplomat.com/2016/07/who-supports-china-in-the-south-china-sea-and-why/>, E.T. 04.07.2019.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ABD VE ÇİN'İN GÜNEY ÇİN DENİZİ'NDE REKABET YAŞADIĞI ALANLAR

ABD, günümüzde Dünya'nın en büyük ekonomik gücü (yaklaşık 21 trilyon dolar) iken, Çin hemen ardından ikinci olarak (14 trilyon dolar) gelmektedir; hatta Çin'in Gayrisafi Milli Hasıla'sındaki (GSMH) büyüme (%2,5) ABD'nin GSMH büyümesinden (%6,3) fazladır.⁵⁴⁴ İki ülke birbirlerinin en büyük ticaret ortağı haline gelmiştir; iki ülke arasında 1972 yılında 100 milyon dolar olan ikili ticaret, 2016 yılında 649 milyar doları bulmuştur.⁵⁴⁵ ABD, Çin'in en fazla ihracat yaptığı ülkelerin başında gelirken, Çin de ABD'nin ithal ettiği ürünler arasında en uygun olanları bulundurmaktadır. Ayrıca Çin, ABD'nin en büyük yabancı kreditörü olmaktadır. Haziran 2018 itibariyle ABD'nin toplam 6.2 trilyon dolar olan dış borcunun 1.18 trilyon doları Çin'e aittir.⁵⁴⁶ Bu bilgiler her iki tarafın ekonomik olarak birbirine ihtiyaç duyduğunu göstermektedir ki bu dış politikaların belirlenmesinde ekonomik unsurların etkisinin göz ardı edilemez olduğunu göstermektedir.

ABD-Çin ilişkilerinde ekonomik çıkarlar dışında politik ve güvenlik alanlarında da ortak çıkarlara sahiptir. Her iki devlet, nükleer silahların sınırlandırılması gerektiği konusunda hemfikirler ve Nükleer Silahların Artırılmasının Önlenmesi Anlaşması'na (NPT) taraflar. Bununla birlikte ABD, Kuzey Kore'nin nükleer silahlar konusundaki politikalarıyla ilgili birtakım sorunlar yaşamakta ve bölgedeki güvenliği sağlamaya yönelik bir tehdit olarak görmektedir. Çin ise, Kuzey Kore ile olan ilişkilerine ABD'nin aksine daha olumlu yaklaşmakta ve bu durum ABD ve Çin arasında bir sorun oluşturmaktadır, özellikle de ABD'nin, Kuzey Kore'nin GÇD üzerinden kendisine saldıracağını düşünmesi bu sorunu daha da önemli kılmaktadır. Bunun dışında ABD, Çin'deki hükümetin demokrasi uygulamaları, insan hakları ihlalleri ile Çin'in GÇD faaliyetleri sebebiyle sorun yaşamaktadır.

⁵⁴⁴ Focus Economics, *The World's Largest 10 Economies*, 08.11.2018, <https://www.focus-economics.com/blog/the-largest-economies-in-the-world>, E.T. 11.05.2019.

⁵⁴⁵ C.H. Tung, "America and China Need Each Other", *The Diplomat*, 08.02.2018, <https://thediplomat.com/2018/02/america-and-china-need-each-other/>, E.T. 10.05.2018.

⁵⁴⁶ Kimberly Amadeo, "Who Own's the US National Debt", *The Balance*, 18.04.2019, <https://www.thebalance.com/who-owns-the-u-s-national-debt-3306124>, E.T. 16.05.2019.

Biz konumuz gereği sadece GÇD ve GÇD'deki ihtilaflı alanlara değineceğiz. ABD, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (UNCLOS) kapsamında GÇD'deki adalar sorununu çözmek isterken Çin, kendi dokuz-çizgi hattı (nine-dash line) kapsamında çözmek istiyor ve bu da iki devlet arasında sorun oluşturuyor. Ayrıca Çin, GÇD'deki sorunları BM'ye taşımadan, ülkelerle tek tek görüşerek ikili anlaşmalarla çözmeyi istemektedir. Ayrıca her iki devletin, bölgede etkili olan Tayvan ile Kuzey Kore devletleriyle olan ilişkilerinin birbirinden farklı olması, sorunu daha da çıkmaza sürüklemektedir.

3.1. Tayvan Sorunu

Tayvan, Çin anakarasının 160 kilometre güneydoğusunda kalan bir adadır. Kuzeyinde Kore, güneyinde Filipinler bulunmaktadır. Tarihsel olarak bakıldığında Tayvan, 1895 yılında I. Çin-Japon Savaşını sonlandıran anlaşmayla birlikte, Çin'in egemenliğinden Japonya'nın egemenliği altına girmiştir. Japonya II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Tayvan adasını egemenliğinde bulundurmuştur. Savaşın sonlanmasıyla beraber Çin'in Milliyetçi Parti lideri (Kuomintang-KMT) Chiang Kai-Shek'in güçleri, Tayvan'ı ele geçirerek Japonya'nın elinden almıştır. Bu sırada Çin anakarasında Çin Milliyetçi Parti ile Komünist Parti arasında gerçekleşen iç savaş, 1949 yılında Komünist Parti'nin zaferiyle sonuçlanınca, Chiang Kai-Shek Tayvan adasına kaçmış ve adayı Çin Cumhuriyeti (Republic of China-ROC) olarak ilan ederek adada milliyetçi parti dışındaki diğer tüm parti faaliyetlerini yasaklamıştır. Çin Halk Cumhuriyeti, adayı egemen bir devlet olarak tanımamıştır ve ÇHC'ye ait bir eyalet olarak görmüştür. ÇHC, günümüzde hala Tayvan'ın egemenliğini tanımamıştır. Tayvan'ı tanıyan ülke sayısı ise giderek azalmaktadır; günümüz itibarıyla sadece 19 devlet Tayvan'ı bağımsız bir devlet olarak tanımlamaktadır.⁵⁴⁷

ABD ve Çin'in Tayvan yaklaşımı birbirinden farklıdır ve bu mesele Çin için önemli bir sorun oluşturduğundan ikili ilişkilerde sorun yaratmıştır. Tayvan, Çin için milli bir mesele iken ABD için bölgede çıkarları doğrultusunda hareket ettiği bir mesele olmuştur. Çin'in Tayvan sorununa bakış açısı hep aynı kalmasına karşın, ABD'nin

⁵⁴⁷ Dünya Bülteni, *Tayvan'ı tanıyan ülke sayısı azalıyor*, 01.05.2018, <https://www.dunyabulteni.net/asya/tayvani-taniyan-ulke-sayisi-azaliyor-h421272.html>, E.T. 17.05.2018.

Tayvan'a karşı tutumu, yıllar içerisinde, siyasi konjonktüre göre değişim göstermiştir. ABD'nin bu değişen tutumu Çin için sorun çıkarmakta ve her iki ülkenin bölge politikalarını etkilemektedir. ABD, Tayvan'ı bir nevi Çin'e karşı koz olarak kullanmaktadır, aynı zamanda da bölgede müttefiki olarak görmekte ve bölge politikalarını yürütürken Tayvan'a önemli bir rol yüklemektedir. Bütün bu sebeplerden dolayı Tayvan, ABD ve Çin arasında en büyük sorunların en başında yer almaktadır.⁵⁴⁸

Tayvan bağımsızlığını ÇHC ile dünyanın geri kalanına kabul ettirme dışında da, GÇD'de bulunan tüm adalar üzerinde hak iddia etmektedir; bu adalar arasında Spratly Adaları, Paracel Adaları, Pratas Adaları, Macclesfield Bankı ile Scarborough Resifi bulunmaktadır. Tayvan'ın GÇD'de hak iddia ettiği adaların tümünde ÇHC de hak iddia etmektedir, bu da iki ülke arasındaki siyasi sorunlara bir yenisini eklemektedir.

Tayvan Sorununu ele alırken ilk önce Tayvan ile Çin arasındaki ilişkilere değinilecektir, daha sonra Tayvan ile ABD arasındaki ilişkilere değinilecektir, son olarak da Tayvan Boğazlar Krizine değinilecektir. Tayvan'ın ABD ile Çin arasındaki ilişkilerine değinildiğinde daha çok ikili siyasi ve askeri ilişkilere değinilecektir; bunun yanında son olarak ekonomik ilişkilere de kısaca değinilecektir. Ekonomik ilişkiler, ister istemez devletler arasındaki siyasi ilişkilere de yansıdığından, devletler arasındaki ekonomik ilişkilere değinmemek, iki devlet arasındaki ilişkileri tam anlamıyla kavrayamamamızla sonuçlanır.

3.1.1. Çin-Tayvan İlişkileri

Normalde 1895 yılından beri Japonya hâkimiyeti altındaki Tayvan adasının statüsü II. Dünya Savaşı sonrasında belirsizdi ama II. Dünya Savaşının galiplerinden biri olan Çin Cumhuriyeti güçleri, (spesifik olarak Milliyetçi Parti lideri Chiang Kai-Shek'in güçleri) müttefikleri ABD ve İngiltere'nin rızasıyla Tayvan'ı yönetmeye başlamıştır.⁵⁴⁹ II. Dünya Savaşı sonrasında Çin'de, Milliyetçi Parti ile Komünist Parti'nin karşı karşıya gelmesiyle gerçekleşen iç savaş sonucunda kaybeden Milliyetçi Parti lideri Chiang Kai-Shek ve partisinden geriye kalan üyeler, 1949 yılında Tayvan adasına kaçmıştır. Chiang

⁵⁴⁸ D.S. Rajan, "US Perceptions of China: Persisting Doubts", ed. Maharajakrishna Rasgotra, **The New Asian Power Dynamic**, New Delhi: SAGE Publications, 2007, s. 98.

⁵⁴⁹ BBC News, *What's behind the China-Taiwan divide?*, 02.02.2019, <https://www.bbc.com/news/world-asia-34729538>, E.T. 17.05.2019.

Kai-Shek, Tayvan'a kaçtığında Tayvan'ı, Çin Halk Cumhuriyeti'nden (People's Republic of China) ayrı olarak, Çin Cumhuriyeti (Republic of China) ilan etmesiyle birlikte Çin ile Tayvan arasındaki ilişkiler arasında gerilime sebep olmuş ve iki ülke birbirine karşı savaş hali almıştır. Bu durum 1979 yılına kadar devam etmiştir. Bu süreçte iki devlet, 1954 yılında I. Tayvan Boğazı krizi ile, 1958 yılında ise II. Tayvan Boğazı krizi ile iki kez sıcak çatışmanın eşğine gelmiştir. Bu iki kriz ile ilgili gerekli bilgi, Tayvan Boğazı Krizi başlığı altında kısaca değinilmiştir. Ayrıca Tayvan, 1971 yılına kadar birçok NATO devleti tarafından Çin ve Tayvan'ın resmi hükümeti olarak tanınırken, 1971 yılında Birleşmiş Milletler bir kararla Çin Halk Cumhuriyeti'ni tanıyarak, Çin devletinin temsili için Tayvan yerine Çin'i (ÇHC) seçmiştir. Bu kararda Çin'in 1949 yılından beri BM'de hak ettiği yeri alamadığını, bu doğrultuda kararın “yasal hakların restorasyonu” kapsamında alındığını belirtmiştir.⁵⁵⁰ Çin ile Tayvan arasındaki ilişkilerin kötü olduğu bu dönemde bu karar Çin için bir zafer niteliği taşıırken, Tayvan için bir yenilgi olmuştur; Tayvan kendini birçok uluslararası kuruluştan izole ve dışlanmış bulmuştur.⁵⁵¹

Tayvan'ın kuruluşundan bu yana, “Tek Çin” politikası, iki devletin de temel politikalarının başında gelmektedir. Tek Çin politikası, anakara Çin'i ve Tayvan'ı (ve Hong Kong'u) kapsayan ve Çin olarak adlandırılan tek bir devletin varlığını kabul eden politikadır. Çin'in Tek Çin politikasına göre, ÇHC hükümeti, hem Tayvan'ı, hem de Hong Kong'u “*rogue provinces*” olarak görmektedir ve ikisi üzerinde de egemenlik iddia etmektedir; Tayvan'ın Tek Çin politikasına göre ise Tayvan, Tayvan hükümetinin Çin, Hong Kong ve Makao'da egemenliğe sahip olduğunu ileri sürmektedir.⁵⁵² Bu politikaya göre Tayvan ile diplomatik ilişkiler kurmak isteyen herhangi bir ülkenin Çin Halk Cumhuriyeti'yle diplomatik ilişkileri kesmesi gerektiği, Çin Halk Cumhuriyeti ile diplomatik ilişkiler kurmak isteyen bir ülkenin de Tayvan ile diplomatik ilişkilerini kesmesi gerektiği anlamına gelmektedir.⁵⁵³

⁵⁵⁰ The Learning Network, “Oct. 25, 1971 | People's Republic of China In, Taiwan Out, at U.N”.., *The New York Times*, 25.10.2011, <https://learning.blogs.nytimes.com/2011/10/25/oct-25-1971-peoples-republic-of-china-in-taiwan-out-at-un/>, E.T.11.05.2018.

⁵⁵¹ Sigrid Winkler, “Taiwan's UN Dilemma: To Be or Not To Be”, *Brookings*, 12.06.2012, <https://www.brookings.edu/opinions/taiwans-un-dilemma-to-be-or-not-to-be/>, E.T. 11.05.2018.

⁵⁵² Neil Connor and Nicola Smith, “China says conflict with Taiwan ‘more probable’ after US agrees to help Taipei build submarines”, *The Telegraph*, 09.04.2018, <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/04/09/china-says-conflict-taiwan-probable-us-agrees-help-taipei-build/>, E.T. 10.05.2018.

⁵⁵³ a.yer.

1979 yılından itibaren iki devlet arasındaki ilişkilerde yumuşama yaşanmıştır. 1978 yılında başa gelen Çin (ÇHC) devlet başkanı Deng Xiaoping, Çin Halk Cumhuriyeti ve Tayvan arasındaki müzakereleri teşvik etmek ve seyahat izni sağlamak amacıyla birtakım politikalar önermiştir.⁵⁵⁴ Bu tarihe kadar vatandaşların Çin ile Tayvan arasındaki seyahati, iki tarafın da politikaları sonucu yasaklanmıştı. 1979 yılında “tek devlet, iki sistem” söylemiyle Tayvan’ın anakara Çin’e tekrar dönmesiyle birlikte Çin’in Tayvan’daki mevcut sisteme saygı duyacağını belirtmiştir.⁵⁵⁵ Buna karşılık Tayvan devlet başkanı Chiang Ching-kuo “üç hayır” politikasıyla temasın, uzlaşmanın ve pazarlığın olmayacağını belirtmiştir; buna rağmen Ching-kuo’nun oğlunun Singapur Başbakanı Lee Kuan Yew aracılığıyla, Deng Xiaoping ile mektuplaştığı görülmüştür.⁵⁵⁶

1986 yılında iki devlet arası ilişkilerde önemli bir dönüm noktası yaşanmıştır. 1986 yılında Tayvan’dan Hong Kong istikametli bir kargo uçağı kaçırıldı. Kargo uçağının pilotu, ÇHC’de yaşayan hasta babasıyla görüşebilmek sebebiyle kargo uçağı ve beraberinde 2 mürettebatı kaçırdığını söylemiştir.⁵⁵⁷ Çin, kargo uçağı ile mürettebatı iade etme konusunda sıkıntı çıkarmamış, ancak detayları konuşmak için Tayvanlı yetkililerin Çin’e gelmeleri gerektiğini belirtmiştir. Bu çağrıya Tayvanlı yetkililer iki hafta kadar direnmiştir ancak Çin’in iade etme konusundaki şartlarını değiştirmeyeceğini anlayarak “üç hayır” politikasında yumuşamaya gitmiş ve kargo uçağı ile beraberinde kaçırılan ve Tayvan’a geri dönmek isteyen 2 mürettebatın iadesi için Hong Kong’da görüşmeyi kabul etmiştir.⁵⁵⁸ Tayvanlı yetkililer ile Çinli yetkililerin uçağın iadesi ile ilgili ortak bir belge imzalamasıyla birlikte iki devlet, doğrudan temassız geçen 37 yılı geride bırakmıştır. Bu gelişmenin ardından 1987 yılında Tayvan hükümeti, resmi olarak Tayvanlı sivillerin Çin Halk Cumhuriyeti’ne seyahat yasağını kaldırmış ve bu doğrultuda iki ülke arasındaki müzakereler gelişmeye başlamıştır.⁵⁵⁹ 1988 yılında ise Çinli (ÇHC) turistlerin Tayvan’ı ziyaret etmesine izin vererek Tayvan Boğazında iki yönlü bir insan akışının sağlanmasına

⁵⁵⁴ Yingzhi Guo, v.d., “Tourism and reconciliation between Mainland China and Taiwan”, *Tourism Management*, Vol. 27, No. 5, 2006, s. 999.

⁵⁵⁵ Guiguo Wang and Priscilla M F Leung, “One Country, Two Systems: Theory into Practice”, *Pacific Rim Law & Policy Journal*, Vol. 7, No. 2, Pacific Rim Law & Policy Association, 1998, s. 283.

⁵⁵⁶ Lung-chu Chen, *The U.S.-Taiwan-China Relationship in International Law and Policy*, Oxford University Press: New York, 2016, s. 198.

⁵⁵⁷ The New York Times Archives, China Returns Hijacked Jet and 2 crewmen to Taiwan, 24.05.1986, <https://www.nytimes.com/1986/05/24/world/china-returns-hijacked-jet-and-2-crewmen-to-taiwan.html>, 19.05.2019.

⁵⁵⁸ a.yer.

⁵⁵⁹ Guo, a.yer.

izin vermiştir; 1993 yılına kadar da Çin'in, Tayvan'daki uluslararası konferanslara katılmasına, haber raporları toplamasına, kültürel ve eğitsel etkinliklere katılmasına izin vermeye başlamıştır.⁵⁶⁰ Bu sırada, 1992 yılında iki devletin temsilcileri Hong Kong'da bir araya gelerek tartışmalı olan, 1992 Konsensüsü (1992 Consensus) olarak da bilinen, bir görüşme gerçekleştirmiştir. İçeriği ile geçerliliği günümüze kadar tartışmalı olan bu konsensüsü Çin, "Tek Çin" politikası kapsamında kabul ederken, Tayvan bu konsensüsün varlığını tam olarak kabul etmemiştir; bununla beraber günümüzde Tayvan cumhurbaşkanı olan Tsai Ing-wen, 1992 görüşmesini "tarihsel bir gerçek" olarak nitelendirmiştir.⁵⁶¹

1995 yılına geldiğimizde, Tayvan'da yaklaşmakta olan seçimlerde Çin'in "tek devlet, iki sistem" politikasıyla ters düşen ve Tayvan'ın bağımsızlığını vurgulayan söylemler nedeniyle iki devlet arasında, daha sonra ABD'nin de dâhil olacağı, III. Tayvan Boğazı Krizi patlak vermiştir. Bu kriz ile ilgili daha kapsamlı bilgi, çalışmanın Tayvan Boğazı Krizi bölümünde yer almaktadır. Çin'in Tayvan Boğazında yaptığı saldırı sonucu vermek istediği gözdağı pek başarılı olmamış ve 1996 yılında Tayvan'da gerçekleşen devlet başkanı seçimlerinde Tayvan'ın tam bağımsızlığını destekleyen Lee Tung-hui kazanmıştır. Bu seçimler Tayvan'ın ilk demokratik seçimi olması nedeniyle Çin için büyük önem arz etmiştir. Tayvan'ın bu seçimlerle birlikte Çin'in "Tek Çin" politikasından (tek devlet, iki sistem politikası) daha da uzaklaşması Çin için büyük sorun oluşturmuştur çünkü Tayvan'ın "Tek Çin" politikasında değişiklik olmuş ve Tayvan, Çin üzerindeki egemenlik iddialarından vazgeçerek, Çin'den ayrı ve bağımsız bir devlet olma yolunda adımlar atmıştır.⁵⁶² 14 Mart 2005 tarihine geldiğimizde Çin'de, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ulusal Onuncu Halk Temsilciliği Kongresinin (NTPRCPRC) üçüncü toplantısında "Çin Bölünmesine Karşı Ulusal Yasa'nın" (The National Law against Division of China) geçtiğini görüyoruz.⁵⁶³ Bu yasa ile Çin, iki devletin birleşmesinden ziyade ayrılma karşıtı olduğunu ve bu kapsamda Çin'in ulusal çıkarlarını, egemenliğini

⁵⁶⁰ a.yer.

⁵⁶¹ Austin Wang, v.d., "What Does the 1992 Consensus Mean to Citizens in Taiwan?", *The Diplomat*, 10.11.2018, <https://thediplomat.com/2018/11/what-does-the-1992-consensus-mean-to-citizens-in-taiwan/>, E.T. 18.05.2019.

⁵⁶² Asia for Educators, *Taiwan and U.S.-China Relations*, http://afe.easia.columbia.edu/special/china_1950_taiwan.htm, E.T. 18.05.2019.

⁵⁶³ Guo, a.yer.

ve toprak bütünlüğünü savunduğunun altını çizmiştir.⁵⁶⁴ Bu yasanın devamı niteliğinde Çinli yetkililer ile Tayvanlı yetkililer arasında 2005 yılı boyunca görüşmeler gerçekleşmiştir ancak hala herhangi bir sonuç çıkmamıştır.

2007'de Tayvan, yaklaşımını kökten değiştirerek Birleşmiş Milletler'den tam üyelik başvurusunu işleme koymasını istemiştir; bu yeni strateji ile Tayvan, Birleşmiş Milletler'in yeni bir üyesi olarak egemenliğini meşrulaştırmak istediğini göstermiş oldu.⁵⁶⁵ Tayvan'ın bu hamlesi, Çin ile 2005 yılında ayrılma karşıtı görüşmelerinin aksi yönünde bir gelişme göstererek iki devlet arasındaki ilişkilerde yeni bir sorunun çıkmasına sebep olmuştur. Daha sonra 2008-2016 yılları arasında görev yapan Tayvan devlet başkanı Ma Ying-jeou, Çin'in "tek devlet, iki sistem" politikasına sıcak bakarak bu dönemde Tayvan-Çin ilişkilerinin daha az gergin geçmesini sağlamıştır ancak her şeye rağmen her iki tarafta da korku ve endişeler devam etmiştir. Bu dönemde özellikle Obama yönetiminin Asya-Pasifik'e ağırlık vermesi ve Tayvan'a silah satış paketi sunması Çin tarafından kınanmıştır.⁵⁶⁶ Bu satışın, ABD ile Çin arasında GÇD üzerindeki gerilimlerin arttığı bir dönemde gerçekleşmesi Çin açısından durumu daha da kritik hale getirmiştir.

2014 yılında Zhang Zhijun (dönemin ÇHC Danıştay'ının Tayvan İşleri Ofisi Bakanı) ile Wang Yu-chi (dönemin Tayvan Anakara İşleri Konseyi Bakanı) arasında bir görüşme gerçekleşmiştir. Bu görüşme iki devlet arasında gerçekleşen tarihi bir görüşme niteliği taşımaktadır çünkü bu görüşme ile birlikte ilk defa Tayvanlı ve Çinli yetkililer, 1949 yılından bu yana, ilk kez doğrudan ve en üst düzey bir görüşme gerçekleştirmiştir.⁵⁶⁷ Toplantı sırasında, Wang Yu-chi ile Zhang Zhijun, iki taraf arasında doğrudan bir iletişim kanalı kurmaya karar vermiştir.⁵⁶⁸ Bu görüşmenin devamında Kasım 2015'te Tayvan Başkanı Ma Ying-Jeou ile ÇHC Başkanı Xi Jinping arasında Singapur'da gerçekleşen toplantı, Çin-Tayvan ilişkilerinde ayrı bir dönüm noktası olmuştur çünkü 1945 yılından

⁵⁶⁴ Chunjuan Nancy Wei, "China's Anti-Secession Law and Hu Jintao's Taiwan Policy", *Yale Journal of International Affairs*, Vol. 5, Issue 1, January 2010, ss. 119-120.

⁵⁶⁵ Winkler, a.yer.

⁵⁶⁶ David Brunnstrom and Patricia Zengerle, "The US is selling \$1.8 billion in arms to Taiwan — and China is not happy about it", *Reuters*, 16.12.2015, <https://www.businessinsider.com/us-18-billion-arms-sale-to-taiwan-2015-12>, E.T.16.05.2018.

⁵⁶⁷ Chris Wang, "MAC Minister Wang in historic meeting", *Taipei Times*, 12.02.2014, <http://www.taipeitimes.com/News/front/archives/2014/02/12/2003583307>, E.T. 19.05.2019.

⁵⁶⁸ a.yer.

beri ilk defa iki devletin devlet başkanı resmi olarak görüşüyordu.⁵⁶⁹ Bu görüşme iki devlet arasındaki ilişkileri pozitif yönde etkilemesine rağmen herhangi bir anlaşmaya kesin olarak varılmamıştır. Bu görüşmede Ma Ying-Jeou, 1992 Konsensüsü kapsamında Tayvan Boğazı'ndaki düşmanlığı azaltmayı, borsaları genişletmeyi ve bir sınır ötesi yardım hattı kurmayı önererek kendi yöntemleriyle aralarında belirledikleri “tek Çin” politikasını desteklediğini dile getirmiş ve Xi Jinping de aynı şekilde bu söylemleri desteklemiştir.⁵⁷⁰ Bu görüşme ile anakara Çin ile Tayvan adası arasında yaşanan egemenlik sorununa değinmelerine rağmen, GÇD’de ihtilafı adalar ve egemenliklerine dair bir konuşma gerçekleştirilmemiştir.⁵⁷¹

2016 yılında göreve gelen yeni Tayvan devlet başkanı Tsai Ing-Wen ise açıkça “tek devlet, iki sistem” fikrine karşı çıkmaktaydı. Bunun karşılığında ÇHC Başkanı Xi, Çin’in Tayvan’ın herhangi bir bağımsızlık iddiasını önlemek amacıyla askeri güç kullanabileceğini belirtmiştir.⁵⁷² Tsai Ing-Wen’in göreve başlamasından bu yana iki devlet arasındaki ilişkilerde durulma yaşanmıştır. Bu dönemde ABD Başkanı Trump’ın Tsai Ing-Wen’le telefonda görüşüp devlet başkanlığını tebrik etmesi, ABD ile Tayvan arasında 2017 ve 2018 yılında ayrı ayrı silah satışında bulunması gibi gelişmelerin olması, sadece Çin’in Tayvan ile ilişkilerini tehdit etmekle kalmayıp Çin ile ABD arasındaki ilişkileri de krize sokmaktadır.⁵⁷³ Ayrıca bugüne kadar Çin ile Tayvan arasında sorun oluşturan bir başka unsur da GÇD’deki adalar olmaktadır. Her iki devlet, GÇD’de bulunan adaların tümünde hak iddia etmektedir, bu da haliyle iki devlet arasındaki ilişkilere olumsuz yansımaktadır. İki devletin adalar ile ilgili iddialarına çalışmanın birinci bölümünde kapsamlı bir şekilde değinildiği için, bu bölümde değinilmeyecektir.

Çin ile Tayvan arasındaki ekonomik ilişkilere gelince, Tayvan’ın 1949 yılında bağımsızlığını ilan etmesinden 1979 yılına kadar iki ülke arasında, siyasi ve askeri sorunlar sebebiyle, ekonomik değişimin neredeyse olmadığını görüyoruz. 1978 yılında

⁵⁶⁹ Daouda Cissé, “Exploring the complex China-Taiwan relationship”, *Asia Dialogue*, 25.01.2019, <https://theasiadialogue.com/2019/01/25/exploring-the-complex-china-taiwan-relationship/>, E.T. 18.05.2019.

⁵⁷⁰ BBC News, *China and Taiwan leaders hail historic talks*, 07.11.2015, <https://www.bbc.com/news/world-asia-34742680>, E.T. 18.05.2019.

⁵⁷¹ a.yer.

⁵⁷² Cissé, a.yer.

⁵⁷³ Al Jazeera, *Timeline: Taiwan-China relations since 1949*, 03.01.2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/01/timeline-taiwan-china-relations-1949-190103011354919.html>, E.T. 19.05.2019.

Çin, “Çin değerleriyle sosyalizm” söylemi doğrultusunda bazı ekonomik reformlara gitmiştir. Çin’in ekonomik reformlar sonucu açılmasından bu yana Tayvan, Çin’deki en önemli yabancı yatırımcılardan biri olmuştur. Bu reformlar doğrultusunda Çin, yabancı yatırımlara açılmıştır, tarımda ürün mülkiyeti (tarım kolektif kontrolden kurtulmuştur) ve girişimcilere iş kurma izni verilmiştir.⁵⁷⁴ Bu reformlar sonucunda neredeyse hiçbir yabancı yatırımın bulunmadığı ve düşük seviyede uluslararası ticaretin yapıldığı bir konumdan, dış yatırımın büyük bir küresel alıcısı olduğu ve ticaret ile döviz borsalarının çok yüksek olduğu bir pozisyona geçmiştir.⁵⁷⁵ Çin, 1979 yılındaki bu ekonomik reformları sonucunda Tayvan’la doğrudan ticaret, posta ve ulaşım bağlantılarının kurulmasını önermiştir ancak bu teklifine Tayvan’dan, 1985 yılına kadar bir karşılık bulamamıştır.⁵⁷⁶

1985 yılında Tayvan, ilk kez Çin’in bu yöndeki talebine cevap vererek “Anakaraya Dolaylı İhracatın Parazitsiz Girmeme İlkesi” (Non-interference Principle of Indirect Exports to the Mainland) ilan etmiştir.⁵⁷⁷ Bu tarihten beri her iki devlet arasında ekonomik gelişme, bazı istisnai yıllar hariç, genel olarak düzenli bir şekilde artış göstermiştir. Çin’deki dolaylı Tayvan yatırımı zamanla daha da büyüdü ve 1992 yılında, yetkililer bu doğrultuda *Tayvan Bölgesi Halkı ile Anakara Bölgesi arasındaki İlişkileri Yöneten Kanunu* (Act governing Relations between the People of the Taiwan Area and the Mainland Area) resmileştirerek, Tayvanlı firmaların yasal olarak Çin’e yatırım yapmalarını sağlamıştır.⁵⁷⁸ Bu yasadan sonra Tayvanlı girişimcilerin Çin’de yaptığı büyük miktarları bulan yatırımları yoğunlaşmıştır. Tayvan şirketleri, ara mallar ve sermaye ekipmanlarını Tayvan’dan Çin’e işlenmek amacıyla ihraç ediyordu, burada son halini alan mallar, başta ABD olmak üzere, dünya pazarına ihraç ediliyordu.⁵⁷⁹ Çin’in bol ve daha ucuz olan işgücü, Tayvanlı firmaların faaliyetlerini genişletmelerini sağlamıştır;

⁵⁷⁴ Reuters, *TIMELINE: China milestones since 1978*, 08.12.2008, <https://www.reuters.com/article/us-china-reforms-chronology-sb/timeline-china-milestones-since-1978-idUKTRE4B711V20081208>, E.T. 18.05.2019.

⁵⁷⁵ Clem Tisdell, *Thirty Years of Economic Reform and Openness in China: Retrospect and Prospect, ECONOMIC THEORY APPLICATIONS AND ISSUES*, Brisbane: The University of Queensland, 2008, s.1.

⁵⁷⁶ Chen-Yuan Tung, *Economic Relations Between Taiwan and China*, China Today: An Encyclopedia of Life in the People’s Republic, Westport, Connecticut: Greenwood Press, 2005, s. 625.

⁵⁷⁷ a.yer.

⁵⁷⁸ Daniel H. Rosen and Zhi Wang, *China-Taiwan Economic Relations, The Implications of China-Taiwan Economic Liberalization*, Washington D.C.: Peterson Institute for International Economics, 2010, s. 28.

⁵⁷⁹ Min-Hua Chiang and Bernard Gerbier, “Cross-Strait Economic Relations: Recent Development and Implications for Taiwan”, *Économie politique de l’Asie (1)*, 13 | 1er semestre / Spring 2013, <https://journals.openedition.org/regulation/10177?lang=en>, E.T. 18.05.2019.

böylece Tayvan, ürünlerini küresel çapta rekabet edebilir hale getirmiştir.⁵⁸⁰ 1999 ile 2017 yılları arasında verilere baktığımızda iki devlet arasındaki ticaretin, birkaç yıl dışında, genel olarak düzenli bir şekilde arttığını görmekteyiz.⁵⁸¹ Son olarak 2018 yılları arasındaki ticaret ilişkilerine bakacak olursak, Çin'in Tayvan'a ihracının 53,8 milyar dolar olduğunu görüyoruz ki bu Çin'in toplam ihraç ettiği ürünlerin %18.8'ini oluşturmaktadır.⁵⁸² Tayvan'ın Çin'e olan ihracatına gelince bu rakamın 96,7 milyar dolar olduğunu görüyoruz, bu da Tayvan'ın toplam ihraç ettiği ürünlerin %28.8'ini oluşturmaktadır.⁵⁸³

3.1.2. ABD-Tayvan İlişkileri

ABD, 1950-1978 yılları arasında Tayvan'ı, Çin'in siyasi otoritesi olarak tanımıştır ve ona ekonomik ve askeri yardımlarda bulunarak Tayvan'ı, Soğuk Savaş sırasında yaşanan Çin sorunuyla bağlantılı olarak, özgürlük ile totalitercilik arasında bir yüzleşme olarak görmüştür.⁵⁸⁴ Bu yıllarda ABD'nin ÇHC politikası, onu izole ederek, ÇHC yerine Çin Cumhuriyetini (Tayvan) tanımak olmuştur. ÇHC'yi izole etme politikasının temellerini oluşturan unsurlar arasında onu izole etmek, ekonomik ambargo uygulamak ve uluslararası platformda komünist devletlerle diğer devletler arasında her türlü iletişime itiraz etmek olmuştur.⁵⁸⁵ Bununla birlikte, ABD'nin Soğuk Savaş yıllarındaki müttefikleri, ABD'nin ÇHC politikasına paralel hareket etmeyerek, ÇHC'yi tanımış ve ikili ilişkilere başlamıştır; ABD'nin oyunu aksi yönde kullanmasına rağmen, ÇHC, 1971 yılında BM tarafından resmi olarak tanınmıştır.

ABD'nin, 1971 yılında ÇHC ile ilgili politikalarında bazı değişimler olmuş ve ABD, ping-pong diplomasisini benimseyerek ÇHC ile görüşmelere başlamıştır. Dönemin ABD Başkanı Nixon, 1972 yılında Çin'e resmi ziyarette bulunarak tarihe geçmiş ve bu ziyaretinde Çin ile aralarında Şanghay Bildirisini (Shanghai Communique) imzalamıştır.

⁵⁸⁰ a.yer.

⁵⁸¹ Eleanor Albert, "China-Taiwan Relations (China-Taiwan Relations başlığı altındaki tablodan alınan veriler), *Council on Foreign Relations*, 15.06.2018, <https://www.cfr.org/background/china-taiwan-relations>, E.T. 17.05.2019.

⁵⁸² Top 10 Taiwanese Imports from China, http://www.worldsrichestcountries.com/top_taiwan_imports.html, E.T. 16.05.2019.

⁵⁸³ Top 10 Taiwanese Exports to China http://www.worldsrichestcountries.com/top_taiwan_exports.html, E.T. 16.05.2019.

⁵⁸⁴ William W. Boyer, "The United States, "Taiwan and China: Any Lessons for South Korea?""', *International Area Review*, Volume 3, Number 1, Summer 2000, s.5

⁵⁸⁵ a.yer.

Bu bildiriye göre hem ÇHC’de yaşayan, hem de Tayvan’da yaşayan vatandaşların Çin Devletinin bir parçası olarak görüleceği yazıyordu.⁵⁸⁶

ABD ve Tayvan arasında 3 Mart 1955 tarihinde imzalanan savunma antlaşması (U.S.-Taiwan Mutual Defense Treaty) 1 Ocak 1979 tarihinde sonlanmıştır. Bu antlaşma, I. Tayvan Boğazı Krizi sonrasında taraflarca imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre iki devletten birinin saldırıya uğraması sonucunda diğer devlet askeri yardım ve destekte bulunacağını belirtiyordu.⁵⁸⁷ Bu süreçte ABD Tayvan’a, askeri birliklerinin modernleşmesinde, yazılım desteğinde, Amerikan personelinin çalıştığı savaş kolejlerinde çalışma fırsatlarında ve ortak eğitim ve tatbikatlarla doktriner reformu öğretme konularında yardımcı olmuştur.⁵⁸⁸ 15 Aralık 1978’de dönemin ABD Başkanı Carter, Çin Devleti olarak Tayvan yerine ÇHC’yi tanıyınca, Tayvan ile tüm diplomatik ilişkilerini kesmiştir, Tayvan’dan askeri birliklerini çekmiş ve aralarında imzaladıkları savunma antlaşmasını feshetmek için adımlar atmıştır.⁵⁸⁹

Amerikan Kongre üyelerinin birçoğu, her ne kadar Carter yönetiminin ÇHC ile ilişkileri geliştirme politikasıyla aynı fikirde olsa da, Tayvan ile kesilen ilişkilerin ne ABD’nin çıkarlarına, ne de Tayvan’ın çıkarları doğrultusunda iyi bir fikir olduğunu düşünüyordu.⁵⁹⁰ Bu doğrultuda 3 ay sonra, ABD ve Tayvan arasında feshedilen savunma antlaşmanın devamı niteliğinde, 1979 yılında Tayvan’la İlişkiler Yasasını (Taiwan Relations Act-TRA) kongreden geçirerek yürürlüğe soktu ve bu yasaya bağlı olarak Tayvan’a silah satmaya devam etti.⁵⁹¹ ABD, her ne kadar Tayvan’ı, Çin Devleti’nin resmi temsilcisi olarak görmese de askeri anlamda silah satmaya devam edecekti. Aynı yıl (1979) Tayvan, “görüşmelere hayır, müzakerelere hayır ve uzlaşmalara hayır” söylemleri doğrultusunda üç hayır politikasını ilan etti.⁵⁹² 1982 yılında ABD ile Çin arasında

⁵⁸⁶ a.g.e., s.6.

⁵⁸⁷ Yale Law School, *Lillian Goldman Law Library*, “*Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of China*; 02.12.1954, http://avalon.law.yale.edu/20th_century/chin001.asp#art10, E.T. 16.05.2019.

⁵⁸⁸ Dr. Alexander Chieh-cheng Huang, “The United States and Taiwan’s Defense Transformation”, *Brookings*, 16.02.2010, <https://www.brookings.edu/opinions/the-united-states-and-taiwans-defense-transformation/>, E.T. 09.06.2018.

⁵⁸⁹ Boyer, a.yer.

⁵⁹⁰ Kerry Dumbaugh, “Taiwan-U.S. Relations: Developments and Policy Implications”, *CRS for Congress*, 2.11.2009, s.4, <https://fas.org/sgp/crs/row/R40493.pdf>, E.T. 21.05.2019.

⁵⁹¹ Okt. Ishak Turan, “ABD-Çin İlişkileri Bağlamında Tayvan Sorunu”, *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 1., s. 88.

⁵⁹² a.yer.

imzalanen ortak bildiride, İkinci Şanghay Bildirisi (The 2nd Shanghai Communique) olarak da geçer, ABD'nin Tayvan'a 1979 yılı öncesinde sattığı silahlardan fazlasını satmayacağını ve Tayvan'ın "iki ayrı devlet" şeklindeki politikasını desteklemeyeceğini belirtmiştir.⁵⁹³ Bununla beraber ABD'nin Tayvan'a yönelik silah satışlarında herhangi bir azalma olmadığı, hatta artış olduğu söylenebilir.⁵⁹⁴ Bunda 1989 yılında ÇHC'de gerçekleşen Tiananmen Olaylarının etkisi göz ardı edilemez. Bu olayla birlikte ÇHC'nin, ABD'nin desteklediği demokratik çizgiye yönelmeyeceğini anlayarak, bölgede yükseliş gösteren Çin gücüne karşı, Tayvan'a askeri ve siyasi alanda olan desteğini daha da arttırdığını görmekteyiz.⁵⁹⁵

Obama yönetiminin GÇD'ye yönelen politikaları doğrultusunda ABD Kongresi, 2014 yılında Tayvan İlişkileri Yasası Beyanı ve 2014 Deniz Gemisi Transfer Yasasını (Taiwan Relations Act Affirmation and Naval Vessel Transfer Act of 2014) çıkardı. Bu yasaya göre ABD, TRA yasası, Tayvan'ın demokratik kurumlarına olan desteği ile Tayvan Boğazının Asya-Pasifik bölgesinin yararına sağlanması gerektiğini yeniden onaylamış oldu.⁵⁹⁶ Ayrıca Tayvan'ın, F-16 C/D uçakları ve dizel elektrikli denizaltılar gibi bir savunma karakterine sahip olan sofistike silahları satın almasını da içeren TRA uyarınca, Tayvan'ın güvenlik taahhüdünü destekliyor, Tayvan'ın ikili ve bölgesel ticaret anlaşmalarına dahil edilmesine destek veriyor ve ABD-Tayvan ticaret ve yatırım ilişkilerini derinleştirme konusundaki taahhüdünü yeniliyor.⁵⁹⁷ 2015 yılında bu yasa kapsamında, Obama yönetimi Tayvan'a, 1.8 milyon dolarlık silah satışı gerçekleştirdi; bu satış içerisinde devre dışı bırakılmış iki ABD Donanması Firkateyni, tanksavar füzesi, amfibi saldırı araçları ve karadan havaya atılan füzeler bulunmaktaydı.⁵⁹⁸

2016 yılında yeni seçilen ABD Başkanı Trump, Tayvan Başkanı Tsai Ing-wen'in tebrik telefonunu kabul etmiş, kendisi de Tsai Ing-wen'i Tayvan Başkanlık seçimini kazanması nedeniyle (aylar önce) tebrik etmiştir; ayrıca iki devlet arasındaki ekonomik,

⁵⁹³ Asia For Educators, a.yer.

⁵⁹⁴ a.yer.

⁵⁹⁵ Turan, a.g.e., s. 90.

⁵⁹⁶ Congress.gov, *H.R. 3470 - To affirm the importance of the Taiwan Relations Act, to provide for the transfer of naval vessels to certain foreign countries, and for other purposes*, <https://www.congress.gov/bill/113th-congress/house-bill/3470>, E.T. 16.05.2019.

⁵⁹⁷ a.yer.

⁵⁹⁸ BBC News, *US to sell arms to Taiwan despite Chinese opposition*, 16.12.2015, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-35115507>, E.T. 16.05.2019.

politik ve güvenlik bağlarına değinmiştir.⁵⁹⁹ Bu telefon görüşmesiyle, 1979 yılında diplomatik ilişkilerini kestiklerinden beri, ilk defa bir ABD Başkanı ile Tayvan Başkanı arasında doğrudan bir iletişim kurulmuştur. Bu telefon görüşmesi ABD-Tayvan ilişkilerinde olumlu bir gelişme olarak görülürken, ABD ile Çin ilişkilerinde bir gerilmeye sebep olmuştur. 2018'in Şubat ayında ABD, Tayvan Seyahat Yasası (Taiwan Travel Act) çıkararak ABD'li üst düzey yetkililerin Tayvan'ı ziyaret etmesine ve Tayvanlı üst düzey yetkililerin de ABD'yi ziyaret etmesine izin veren bir yasa çıkarmıştır.⁶⁰⁰ Daha sonrasında Eylül 2018'de, ABD, Tayvan Hava Kuvvetleri'nin faaliyetlerini sürdürebilmesi için 330 milyon dolarlık yedek parça ve diğer ekipmanların satışını onaylamıştır.⁶⁰¹ Ayrıca Tayvan'ın kendi denizaltılarını üretebilmesi için gerekli yardımlarda bulunacağını belirtmiştir.⁶⁰²

Tayvan ile ABD arasındaki ekonomik ilişkilere gelince, Da-Nien Liu'nun Brookings için Kasım 2016'da yayınladığı tabloya⁶⁰³ bakabiliriz. Tabloyu incelediğimizde 1990-2015 yılları arasında iki ülke arasındaki ithalat, ihracat miktarlarının ele alındığını görüyoruz. 1990 yılından itibaren birbirleriyle olan ihracat ile ithalatın düzenli olarak artış gösterdiğini görüyoruz. Bununla beraber her iki ülkenin genel olarak ekonomilerinde bir diğerinin aldığı payın genelde (bir iki yıl ufak değişiklikler hariç) azaldığı görülmektedir. 1990 yılında Tayvan'ın ABD'ye yaklaşık 21 milyon dolar olan ihracatı karşılığında ABD'den yaklaşık 12 milyon dolar ithalat yapmıştır. Her iki ülkenin birbiriyle olan ihracat ve ithalat miktarlarında 2005 yılına kadar düzenli bir artış görülmektedir. 2005 yılında ithalat ve ihracat miktarlarında bir miktar düşüş yaşansa da takip eden yıllarda tekrardan her iki devlet arasındaki ithalat ve ihracat

⁵⁹⁹ Stephen Collinson, v.d., "China lodges complaint over Trump-Taiwan call", *CNN Politics*, 04.12.2016, https://www.washingtonpost.com/world/national-security/trump-spoke-with-taiwanese-president-a-major-break-with-decades-of-us-policy-on-china/2016/12/02/b98d3a22-b8ca-11e6-959c-172c82123976_story.html?noredirect=on&utm_term=.1184bcd8ed96, E.T. 16.05.2019.

⁶⁰⁰ Laura Zhou, "Beijing 'strongly dissatisfied' as Trump signs Taiwan Travel Act", *South China Morning Post*, 17.03.2018, <https://www.scmp.com/news/china/article/2137610/donald-trump-signs-taiwan-travel-act-despite-warning-mainland-china>, E.T.16.05.2019.

⁶⁰¹ Defense Security Cooperation Agency New Release, *Taipei Economic and Cultural Representative Office in the United States (TECRO) – Foreign Military Sales Order (FMSO) II Case*, <https://www.dsca.mil/major-arms-sales/taipei-economic-and-cultural-representative-office-united-states-tecro-foreign>, E.T. 17.05.2019.

⁶⁰² Connor, a.yer.

⁶⁰³ Da-Nien Liu, "The trading relationship between Taiwan and the United States: Current trends and the Outlook for the future", *Brookings*, November 2016, Table 2: Bilateral trade between Taiwan and the United States, <https://www.brookings.edu/opinions/the-trading-relationship-between-taiwan-and-the-united-states-current-trends-and-the-outlook-for-the-future/>, E.T. 15.05.2019.

miktarlarında artış yaşanmıştır. Günümüze bakacak olursak, 2018 yılı itibariyle ABD'nin Tayvan'dan ithal ettikleri yaklaşık 40 milyon doları bulurken (ki bu rakam Tayvan'ın toplam ihraç ettiği ürünlerin %11'ini oluşturmaktadır)⁶⁰⁴, Tayvan'a ihraç ettikleri 35 milyon doları (ABD'nin ihraç ettiği ürünlerin %12'sini oluşturmaktadır) bulmaktadır.⁶⁰⁵

3.1.3. Tayvan Boğazı Krizleri

I. Tayvan Boğazı Krizi Aralık 1954'te gerçekleşmiştir. Kriz, Tayvan (ROC) ile Çin (ÇHC) arasında gerçekleşmiştir. Kriz, ABD'nin Kore Savaşı'nın bitmesini müteakip Tayvan'daki adalar üzerinden askeri birliklerini çekmesiyle başlamıştır; bunu kendi lehine kullanan Çin, ABD'nin Quemoy ve Matsu adalarından çekilmesiyle, adaları bombardımana tutarak Çin ile Tayvan arasında kriz çıkarmıştır.⁶⁰⁶ Çin'in bu saldırıyı gerçekleştirmesinin altında üç ana sebep bulunmaktaydı. Bunlar, 1. Çin'in ABD ve Tayvan arasında bir ittifak antlaşmasının gerçekleşeceğini düşünmesi, 2. Tayvan'ın bölgesel güvenlik kuruluşlarına katılabilme ihtimalini ve 3. Çin'in olası bir dış güç tarafından saldırıya uğraması durumunu "üç cephe" olarak gördüğü Kore, Hindini veya Tayvan üzerinden geleceğini düşünmesidir.⁶⁰⁷ Bu kriz sonucunda ABD ile Tayvan arasında 1955 yılında ortak savunma bildirisi (U.S.-Taiwan Mutual Defense Treaty) yayımlanmıştır. ABD, Çin'in adalar üzerinde egemenlik kurmasını engellemek ve Tayvan'a Çin karşısında destek sağlayarak Çin'i izole etme amacıyla hareket etmiştir. 1958 yılında Çin, yine Quemoy ve Matsu adalarına saldırarak (bombardıman) II. Tayvan Boğazı Krizinin gerçekleşmesine sebep olmuştur. Çin'in bu hamlesi üzerine ABD, Tayvan'la imzaladığı ortak savunma bildirisi sonucunda Tayvan'a Amerikan birliklerini göndermiştir; hatta nükleer güce başvurmayı bile değerlendirmiştir fakat ABD ile Çin arasında gerçekleşen üst düzey görüşmelerden sonra Çin'in adaları bombalama eylemini askıya almasıyla beraber kriz son bulmuştur.⁶⁰⁸

⁶⁰⁴ Top 10 Taiwanese Exports from the US, http://www.worldsrichestcountries.com/top_taiwan_exports.html, E.T. 16.05.2019.

⁶⁰⁵ Top 10 Taiwanese Imports from the US, http://www.worldsrichestcountries.com/top_taiwan_imports.html, E.T. 16.05.2019.

⁶⁰⁶ Frontline, *December 1954: U.S. and Taiwan Sign Mutual Defense treaty*, <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/china/etc/cron.html> E.T. 15.05.2019.

⁶⁰⁷ Haruka Matsumoto, "The First Taiwan Strait Crisis and China's "Border" Dispute Around Taiwan", *Eurasia Border Review Special Issue on China's Post-Revolutionary Borders*, 1940s-1960s, Vol.3, Summer 2012, ss. 84-85.

⁶⁰⁸ Frontline, a.yer.

Çin, 18 Temmuz 1995 tarihinde, 21 - 28 Temmuz 1995 tarihleri arasında Tayvan'a yakın sularda füze denemeleri ile deniz ve hava tatbikatları yapacağını duyurdu ve Tayvan'dan yaklaşık 160 km uzakta altı tane karadan karaya füze fırlattı; bu da III. Tayvan Boğazı Krizi (1995-1996) çıkmasına sebep oldu.⁶⁰⁹ Çin'in bu eylemi gerçekleştirmesinin altında yatan asıl sebep, Tayvan seçimlerinde Çin'in "tek devlet" söylemiyle ters düşen, "bağımsızlık" eğilimi söylemleriyle Tayvan Milliyetçi Parti (KMT) adayı Lee Teng-hui'ya gözdağı vermektir.⁶¹⁰ İkinci füzeler, 1996'nın başlarında, 1996 seçimlerinde Tayvan seçmenlerinin gözünü korkutmak niyetiyle yapılmıştır ancak Çin'in bu amacı ters teperek, seçmenlerin KMT adayına verdiği oylarda %5'lik bir artış sağlamıştır.⁶¹¹ Bu kriz sırasında ABD ve Çin karşı karşıya gelerek neredeyse savaşın eşiğine gelmiştir. Çin'e göre Tayvan'da bulunan ABD Donanması gemilerini yok etme ihtimali, Tayvan'ın ele geçirilmesinden geçiyordu.⁶¹² Çin her ne kadar bu füzelerin deneme ve tatbikat amacıyla yapıldığını önceden açıklasa da, ABD'ye Tayvan'a saldırmayacağı konusunda kesin bir güvence vermemiştir, bu da ABD açısından bir krize sebep olmuştur.⁶¹³ Bunun üzerine ABD Donanması, 1972 yılında ABD'nin Tayvan Boğazından son filosunu çıkardığı tarihten beri, ilk defa Tayvan Boğazına girmiştir ama Çin'in niyetinden emin olmadığından bunun kötü hava koşullarından kaynaklı olduğunu ve bu sebeple donanmayı boğaza yöneltmeleri gerektiğini belirtmiştir.⁶¹⁴ Çinli (ÇHC) yetkililer bununla beraber, ABD'nin Tayvan'ı koruma konusunda ne kadar ciddi olduğunu görmüş ve bunun sonucunda ABD'li yetkililer ile bir araya gelmeye karar vermiştir. Aralık 1995'te ABD'li yetkililer ile bir araya gelen Çinli yetkililer, Çin'in Tayvan'a olası saldırısı durumunda ABD'nin buna tepkisini sormuştur; bunun üzerine ABD'li yetkililer bunun duruma göre değişeceğini belirtmiştir.⁶¹⁵ Bu görüşme sonrasında Çin, 1996 yılında yaklaşan Tayvan seçimleri sebebiyle boğazın karşı tarafına ikinci füze saldırısı gerçekleştirmiştir. Saldırı

⁶⁰⁹ Robert S. Ross, "The 1995-1996 Taiwan Strait Confrontation", *International Security*, Harvard College and the Massachusetts Institute of Technology, Vol. 25, No. 2, Fall 2000, ss. 94-95.

⁶¹⁰ a.g.e., s. 95

⁶¹¹ J. Michael Cole, "The Third Taiwan Strait Crisis: The Forgotten Showdown Between China and America", *The National Interest*, 10.03.2017, <https://nationalinterest.org/feature/the-third-taiwan-strait-crisis-the-forgotten-showdown-19742>, E.T. 17.05.2019.

⁶¹² Joseph A. Bosco, "The 1995-96 Taiwan Strait Crisis: Three What Ifs?", *Asia Dialogue*, 26.02.2019, <https://theasiadialogue.com/2019/01/26/the-1995-96-taiwan-strait-crisis-three-what-ifs/>, E.T. 17.05.2019.

⁶¹³ Terry Atlas and William Neikirk, "U.S., China Quietly Worked to Defuse Taiwan Crisis", *Chicago Tribune*, 31.03.1996, <https://www.chicagotribune.com/news/ct-xpm-1996-03-31-9603310208-story.html>, E.T. 17.05.2019.

⁶¹⁴ Bosco, a.yer.

⁶¹⁵ a.yer.

sonucunda ABD de Tayvan'a doğru gemiler göndermiştir fakat gemilerin boğazdan geçmesi durumunda Çin'in açıkça saldıracağını belirtmesi üzerine ABD gemilerini geri çekmiş ve III. Tayvan Krizi böylece atlatılmıştır.⁶¹⁶

3.2. Kuzey Kore Sorunu

Kuzey Kore veya resmi adıyla Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti (Democratic People's Republic of Korea-DPRK), 9 Eylül 1948 tarihinde kurulmuştur. Normalde Kore Yarımadası, 1910-1945 yılları arasında Japonya işgali altındaydı. 1945 yılında II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte Japonya, Kore yarımadasından çekilmiş ve Kore yarımadası, ABD ve SSCB tarafından 38 Paralel/38 derece kuzey enlemi boyunca iki etki alanına ayrılmıştır. 1948 yılında yarımadanın güneyinde ABD yanlısı ve komünizm karşıtı Kore Cumhuriyeti veya daha çok bilinen adıyla Güney Kore kurulurken kuzeyinde ise, SSCB ve sosyalizm yanlısı Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti veya daha çok bilinen adıyla Kuzey Kore kurulmuştur. Aynı yıl içerisinde, Kuzey Kore'de Kore Halk Ordusu (Korean People's Army-KPA) kurulmuştur. KPA, daha önce Çin Halk Kurtuluş Ordusu (Chinese People's Liberation Army-PLA) ile birlikte görev yapan ve Sovyet personelinin "etkisi" altında olan Kore komünist gerillalar tarafından kurulmuştur.⁶¹⁷ 25 Haziran 1950'de, KPA Güney Kore'yi işgal etti ve Güney Kore ve Amerikan birliklerini Pusan limanı çevresindeki küçük bir alanda tuzağa düşürerek güneye doğru hızla ilerledi; bu saldırı ile birlikte de Kore'nin kuzeyi ile güneyi arasında Kore Savaşı başlamıştır. BM bu durum karşısında üyelerini Güney'i desteklemeye hemen teşvik etmiştir. Güney'i, başta ABD olmak üzere birçok ülke asker göndererek desteklerken, kuzey kısmını da SSCB ile ÇHC asker göndererek desteklemiştir. Bu savaşa ABD, SSCB ve Çin başta olmak üzere, birçok devletin katılmasıyla, III. Dünya Savaşı'na dönebileceği hakkında bazı endişeler yaşanmıştır.⁶¹⁸ Üç yıl süren savaşın ardından iki taraf da (Kuzey Kore ile Güney Kore) Temmuz 1953'te ateşkes imzalayarak Kuzey Kore ile Güney Kore'nin iki ayrı devlet olarak kalması gerektiği konusunda anlaşmaya varmıştır.

⁶¹⁶ a.yer.

⁶¹⁷ Richard McDonough, "A Short History of the Korean War", *Imperial War Museums*, 13.06.2018, <https://www.iwm.org.uk/history/a-short-history-of-the-korean-war>, E.T. 20.05.2019.

⁶¹⁸ HISTORY, *Korean War*, 16.05.2019, <https://www.history.com/topics/korea/korean-war>, E.T. 20.05.2019.

Kuzey Kore'nin kuruluşundan bu yana Kuzey Kore'de sadece üç devlet başkanı olmuştur. Bunlardan ilki, aralarında en uzun süre iktidarda kalan Kim Il Sung'dur. Kim Il Sung, Kuzey Kore'yi 1948 yılından 1994 yılına kadar (ölüm yılı) yönetmiştir. Kore Savaşı'ndan sonra Kim Il Sung, Kuzey Kore'yi "Juche" (self-reliance/kendine güvenme) adı verilen milliyetçi ideolojisine göre şekillendirmiştir. Bu ideoloji kapsamında devlet, ekonomiyi sıkı bir kontrol altına almıştır, tarımsal arazileri kollektifleştirmiş ve tüm özel mülkiyeti etkin bir şekilde ele geçirmiştir.⁶¹⁹ Kuzey Kore'nin devlet tarafından kontrol edilen medyası ile seyahate yönelik tüm kısıtlamaları, devletin siyasi ve ekonomik operasyonlarında gizlilik perdesinin korunmasına ve uluslararası toplumdan genel olarak izole kalmasına sebep olmuştur. Madencilik, çelik üretimi ve diğer ağır sanayilere yapılan yatırımlar sayesinde, Kuzey Kore'nin sivil ve askeri ekonomisi, SSCB'nin de desteğiyle, dünyanın en güçlü orduları arasına girmiştir; bununla birlikte hızlı bir şekilde kendini geliştiren Kuzey Kore'de 1980 yılından itibaren büyümede durgunluk yaşanmıştır.⁶²⁰

1991 yılında SSCB'nin ve dolayısıyla Doğu Bloku'nun dağılması, Kuzey Kore'nin ekonomisine zarar vermiş ve Kuzey Kore'nin tek müttefiki olarak Çin kalmıştır. 1994 yılında Kim Il Sung kalp krizi geçirince yerine oğlu Kim Jong Il gelmiştir. Kim Jong Il, Kore Halk Ordusunu (KPA'yi) ulusun önde gelen siyasi ve ekonomik gücü olacak şekilde "Songun" (military first-askeri öncelikli) adında yeni bir politika belirlemiştir. Songun politikasıyla birlikte askeri ve seçkin sınıflara tanınan ayrıcalıklar ile büyük çoğunluğu oluşturan diğer Kuzey Kore vatandaşlarının arasında yaşanan eşitsizlikler genişlemiştir. Kim Jong-il bu stratejik hamleyi askeri darbe olasılığını önleme amacıyla yapmıştır.⁶²¹ 1990'lı yıllarda genel olarak yaşanan seller, kötü tarım politikaları ve ekonomik yanlış yönetim sonucunda genel bir kıtlık yaşanmıştır; yüzbinlerce kişi açlıktan ölmüş ve yetersiz beslenmeden kaynaklı daha fazla sayıdaki kişi de sakat kalmıştır.⁶²²

Güney Kore'nin 2000'lerin başlarında Kuzey Kore'ye yönelik "günlüğü politikası" (sunshine policy) adı altında koşulsuz yardım politikasını benimsemesiyle birlikte iki devlet arasındaki ilişkilerde birtakım iyileşmeler yaşanmış ve Kuzey Kore'nin

⁶¹⁹ HISTORY, *North Korea*, 21.08.2018, <https://www.history.com/topics/korea/north-korea-history>, E.T. 20.05.2019.

⁶²⁰ a.yer.

⁶²¹ Han S. Park, "Military-First Politics (Songun): Understanding Kim Jong-il's North Korea", *Korea Economic Institute Academic Paper Series*, Vol. 2, No. 7, September 2007, s. 5.

⁶²² HISTORY, a.yer.

yaşadığı ekonomik sıkıntılarda azalma görülmüştür. Güney Kore ve ABD başta olmak üzere, müttefikleri açısından bakılınca günışığı politikası oldukça başarısız bir politika olarak görülmektedir. Bu politikanın temel amacı Güney Kore ordusunun Kuzey Kore'nin provokasyonlarını cezalandırabilmesi ve Güney Kore'nin varlığını koruyabilmesi olsa da aslında Kuzey Kore'deki rejimin değişmesi için rüşvet olarak görülen ve Kuzey Kore'ye para pompalayan yumuşak bir politikaydı.⁶²³ Politika ilk safhalarında Güney Kore'yi Kuzey Kore'den korumuş olsa da ilerleyen süreçte Kim rejimine nükleer silah geliştirmekle suçlanmıştır.⁶²⁴ Bu politika ile aynı zaman zarfında Kuzey Kore, ABD ile barışı sağlayabilmek için her zamankinden daha fazla uğraştı ve 2000 yılında ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright'ı Pyongyang'da ağırlamıştır; ancak Kuzey Kore ile Güney Kore arasında ve Kuzey Kore ile Batılı devletler arasındaki ilişkiler, Kuzey Kore'nin nükleer bir güç olma yolundaki saldırgan tutumu nedeniyle, kısa sürede kötüye gitmiştir. Kuzey Kore, 1985'te Nükleer Yayılma Önleme Antlaşması'nı (Non-Proliferation Treaty/NPT) imzalamasına rağmen, 2000'li yılların başlarından itibaren yeraltı nükleer tesislerinin yüzeyini ve yüksek oranda zenginleştirilmiş uranyum üretimi konusunda gerçekleştirdikleri araştırmalara devam etmiş ve 2003 yılında da NPT'den çekilmiştir. Bundan üç yıl sonra, ilk yeraltı nükleer denemesini gerçekleştirdiğini açıklamıştır.⁶²⁵ Kim Jong Il'in ölmesi üzerine 2011 yılında devlet başkanlığı Kim Jong Un'a geçmiştir. Kim Jong Un, başa geldikten sonra amcasının, üvey kardeşinin ve diğer siyasi/askeri rakiplerinin idamını emrederek gücünü pekiştirmek için adımlar atmıştır.

Kim Jong Un, nükleer cephanesi üzerinde de çalışmaya devam ederek Kuzey Kore'nin, başta ABD olmak üzere, Batı ve müttefiki olan Çin ile ilişkilerinde sorunlara sebep olmuştur. 31 Mart 2013'te Kim Jong-un, Byungjin Hattı (The Byungjin Line) olarak geçen ikili yol politikasını çıkarmıştır. Kim Jong-un bu politikayı, Kuzey Kore'nin sürekli nükleer saldırı ve istila tehdidine karşı nükleer cephaneliğini güçlendirmek ve genişletmek, aynı zamanda da ülkenin ekonomik kalkınmaya yönelik çabalarını

⁶²³ S. Nathan Park, "Moon's Secret Weapon Is Sunshine", *Forbes*, 19.05.2017, <https://foreignpolicy.com/2017/05/19/moons-secret-weapon-is-sunshine-south-korea-kim-jong-un/>, E.T. 02. 03.2018.

⁶²⁴ a.yer.

⁶²⁵ François Carrel-Billiard and Christine Wing, Nuclear Energy, Nonproliferation, and Disarmament: Briefing Notes for the 2010 NPT Review Conference, International Peace Institute: New York, 2010, s. 30.

güçlendirmek amacıyla olduğunu açıklamıştır.⁶²⁶ Bu doğrultuda da 2013 yılında gerçekleştirdiği bir nükleer deneme, BM Güvenlik Konseyi tarafından ekonomik ve seyahat yaptırımları ile sonuçlanmanın yanında Kuzey Kore'nin tek büyük müttefiki ve ana ticaret ortağı olan Çin'in resmi bir protestosuyla sonuçlanmıştır. 2017 boyunca, Kuzey Kore ile ABD arasındaki gerilimler benzeri görülmemiş bir düzeye ulaştı. Kuzey Kore ilk kıtalararası balistik füzesini, ABD'ye ulaşma gücüyle başlatmış ve bunu takiben ABD Guam bölgesi yakınında füze fırlatma tehdidinde bulunarak ve Hiroşima ve Nagazaki'ye düşen bombaların on katı büyüklüğünde bomba test etmiştir.⁶²⁷ Kuzey Kore'nin bu türdeki eylemleri, BM Güvenlik Konseyi tarafından daha sert yaptırımlara ve ABD Başkanı Donald Trump'ın saldırgan bir yanıt vermesine neden olmuştur. Görüldüğü gibi Kuzey Kore, nükleer gücü elde etme mücadelesinde yalnızdır. Bu mücadelesi sadece ABD ve Batı ile ilişkilerinde sorun olmamıştır, ayrıca tek büyük müttefiki Çin ile de sorun yaşamasına sebep olmuştur; ayrıca küresel toplumda nükleer savaş çıkma olasılığı sebebiyle endişeye yol açmıştır.

Biz konumuz gereği Kuzey Kore sorununu ele alırken, soruna Çin'in yaklaşımı ile ABD'nin yaklaşımı arasındaki farklılıkları göstermek amacıyla Çin'in Kuzey Kore ile ABD'nin Kuzey Kore ilişkilerindeki farklılıkları, her iki ülkenin ikili ilişkilerini dönemselsel olarak ele alarak karşılaştırmaya çalıştık. Her iki devletin Kuzey Kore'ye yaklaşımını inceledikten sonra bunun GÇD'de ABD ve Çin arasında sorun olma sebebi olan Kuzey Kore'nin GÇD üzerinden ABD'ye saldırma korkusunu ele alarak neden ABD ve Çin'in GÇD'deki politikalarını etkilediğini ve bunun nasıl ikili ilişkilerine yansıdığını göstermeyi amaçladık.

3.2.1. Çin-Kuzey Kore ile ABD-Kuzey Kore İlişkilerinin Farklılıkları

Çin'in Kuzey Kore ile ABD'nin Kuzey Kore ilişkilerinin arasındaki fark Kuzey Kore'nin kurulmasıyla birlikte başlamıştır. 9 Eylül 1948'de kurulan Kuzey Kore, 6 Ekim 1949'da Çin tarafından resmi olarak tanınmasına karşılık ABD, Kuzey Kore'yi tanımak yerine güneydeki rakibi olan Güney Kore'yi 1 Ocak 1949'da resmi olarak tanımıştır.

⁶²⁶ Michael Letkewicz, "The Byungjin Line and What It Means for North Korea's Defense Policy", *International Affairs Review*, 24.11.2017, <http://www.iar-gwu.org/content/byungjin-line-and-what-it-means-north-korea%E2%80%99s-defense-policy>, E.T. 20.05.2019.

⁶²⁷ INSIDER Summer 2018, *Why Does North Korea Want Nukes?*, 13.08.2018, <https://www.heritage.org/insider/summer-2018-insider/why-does-north-korea-want-nukes>, E.T. 21.05.2019.

1950 yılında patlak veren Kore Savaşıyla birlikte ABD, 1917 yılında Almanya için çıkardığı Düşman ile Ticaret Yapma Yasası (Trading with the Enemy Act/TWEA) kapsamına Kuzey Kore ve Çin'i de dahil ederek yaptırım uygulamıştır.⁶²⁸ 1950-1953 yılları arasında gerçekleşen Kore Savaşı'nda ABD-Kuzey Kore ilişkileri haliyle kötüydü çünkü iki devlet de farklı taraflarda birbirleriyle savaş halindeydi. Çin ile Kuzey Kore ise savaşta aynı tarafta bulunmaları sebebiyle bu dönemde iki devlet arasındaki ilişkiler oldukça iyiydi. Savaştan sonra da ABD Kuzey Kore ilişkileri olumsuz/düşmanca bir şekilde devam ederken, Çin'in Kuzey Kore ile ilişkileri yine savaş döneminde olduğu gibi Kuzey Kore'yi politik ve ekonomik anlamda desteklemiştir ve Soğuk Savaş dönemi boyunca da ilişkileri, birkaç olay dışında, genel olarak hep bu şekilde ilerlemiştir.

1 Ağustos 1956'da Çin ve SSCB'nin desteği ile Kuzey Kore İşçi Partisi'ndeki muhalefet grubu, partinin merkez komitesi üyeler toplantısında Kim Il-Sung'un iktidarına meydan okumuştur.⁶²⁹ Bu olaydan “1956 Ağustos Hizip Olayı” (1956 August Faction Incident) olarak bahsedilmektedir. Bu olay Kuzey Kore'nin bulunduğu yerin yapısal çelişkilerini ortaya çıkarmıştır. O zamanlar, Kuzey Kore şiddetli bir sermaye krizi yaşamaktaydı. Bu krizin sebebi olarak yüksek hızlı ağır sanayileşme stratejisinin temelindeki çelişkiler ile dış yardımın kısıtlanması gösterilebilir.⁶³⁰ 1961 yılına geldiğimizde ise 1956 yılında Kuzey Kore ve Çin arasında yaşanan bu olayın aksi yönünde bir gelişme yaşanarak iki devlet arasında “Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşması” (Treaty of Friendship, Cooperation, and Mutual Assistance) imzalanmıştır. Çin bu antlaşma ile birlikte Çin'in bölgedeki kişisel çıkarlarını güvence altına alma ve Sovyetler Birliği'yle rekabet halinde avantaj sağlayabilme amacını taşımaktadır.⁶³¹ Bu dönemde Çin-Sovyet uyuşmazlığı sebebiyle Çin, Çin-Sovyet ilişkilerinde üstün bir pozisyon elde edebilmek için Kuzey Kore'den sağlam bir desteğe ihtiyaç duymaktaydı. Kuzey Kore, ana komünist ülkelerinden biri olarak, dev devletlerden hangisinin komünist

⁶²⁸ Benjamin A. Coates, “The Secret Life of Statutes: A Century of the Trading with the Enemy Act”, *Modern American History*, Vol. 1, Issue 2, July 2018, ss. 151-172, <https://www.cambridge.org/core/journals/modern-american-history/article/secret-life-of-statutes-a-century-of-the-trading-with-the-enemy-act/77DD7CF528D3190CFC8CF8FF6DDAACB0/core-reader>, E.T. 20.05.2019.

⁶²⁹ Han Kyu-han, “North Korea in the 1950s: Capital accumulation and power struggles”, *International Socialism*, Issue: 111, 01.06.2006, <http://isj.org.uk/north-korea-in-the-1950s-capital-accumulation-and-power-struggles/>, E.T. 20.05.2019.

⁶³⁰ a.yer.

⁶³¹ Chanhyun Nam, “Beijing and the 1961 PRC-DPRK Security Treaty”, Monterey CA: Naval Postgraduate School, December 2010, s. 16.

siyasette ana alana sahip olacağına karar verecek önemli bir değişken olarak görev görmekteydi ve bu doğrultuda da Çin, Kuzey Kore'ye olumlu ekonomik ve askeri destek vermiştir.⁶³² Kuzey Kore bu dönemde ve genel olarak Soğuk Savaş dönemi boyunca, yaşanan Çin-Sovyet anlaşmazlığı süresince iki komünist devleti birbirine karşı kullanarak Sino-Soviet bölünmesinden başarıyla yararlanmış ve her iki komşusundan da ekonomik ve politik faydalar elde etmiştir. Bu bağlamda 11 Temmuz 1961'de, Kuzey Kore ile Çin arasında Çin-Kuzey Kore Karşılıklı Yardımlaşma ve İşbirliği Dostluk Antlaşması (Sino-North Korean Mutual Aid and Cooperation Friendship Treaty) imzalanmıştır. 1981 ve 2001 yılında da yenilenmiştir; en son yenileme ile birlikte antlaşma 2021 yılına kadar yürürlükte kalacaktır.⁶³³

Soğuk Savaş dönemi boyunca Kuzey Kore-ABD ilişkilerine gelince, farklı bloklarda yer alan bu iki devlet arasındaki ilişkiler genel anlamda kötüydü, birbirlerini düşman olarak görmekteydiler fakat birkaç olay dışında direkt bir bağlantı içerisine girilmemiştir. Soğuk Savaş döneminde iki devlet arasında imzalanan tek anlaşma, 1953 yılında Kore Savaşını sonlandıran Kore Ateşkes Anlaşmasıdır ki orada da ABD Ordusu Korgeneral William Harrison Jr., Birleşmiş Milletler Komutanlığı adına imzalamıştır. Bu dönemde özellikle karşı karşıya geldikleri bu olayları şu şekilde sıralayabiliriz: 1968 yılındaki Pueblo Olayı, 1969 yılında Amerikan EC-121 havadan erken uyarı ve kontrol radar gözetleme uçağının Kuzey Kore tarafından düşürülmesi ve 1976 ABD'li kaptan ve teğmenin Kuzey Kore ordusu tarafından öldürülmesi olayı. Bu üç ayrı olay da ABD-Kuzey Kore ilişkilerinde iki devlet arasında ciddi sorunlar yaşanmasına sebep olmuştur.

23 Ocak 1968'de, USS Pueblo isimli bir ABD Donanma gemisi, Wonsan'ın kıyısının doğusunda Kuzey Kore gemilerinden oluşan bir filoyla kuşatılmıştır. Pueblo gemisi, göstermelik olarak sadece "oşinografik araştırma" yürütmek amacıyla orada bulunuyordu ama aslında, Kuzey Kore'nin askeri faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi toplamak için gizli bir deniz istihbarat misyonu içerisindeydi.⁶³⁴ ABD'deki raporlara göre Pueblo, kıyıdan yaklaşık 16 mil uzakta uluslararası sulara bulunuyordu fakat yine de

⁶³² a.yer.

⁶³³ Global Times, *Is China-North Korea friendship treaty outdated?*, 03.05.2017, <http://www.globaltimes.cn/content/1045251.shtml>, E.T. 20.05.2019.

⁶³⁴ Masaki Morisawa, "U.S. Disavows Apology, Then Signs It' The Pueblo Incident of 1968", *The Gale Review*, 21.08.2018, <https://www.gale.com/intl/blog/2018/08/21/u-s-disavows-apology-then-signs-it-the-pueblo-incident-of-1968/>, E.T. 20.05.2019.

Kuzey Koreliler silahlarını hafif silahlı olan gemiye doğrultmuş ve teslim olmalarını istemiştir. Bunun üzerine gemideki Amerikalılar kaçmaya çalışmış ve bunu fark eden Kuzey Koreliler ateş açmıştır. Pueblo'daki Amerikalılar, kaçma ihtimalleri kalmadığını anladıklarında, karşı tarafı oyalayarak gemideki gizli bilgileri imha etmiştir.⁶³⁵ Sonunda Pueblo, Wonson'a götürüldü ve yakalanan 83 kişilik mürettebat, Kuzey Kore'nin 12 kilometrelik bölge sınırında casusluk yapmakla suçlanarak hapsedildiler.⁶³⁶

16 Nisan 1969'daki olaya gelince, bir Lockheed EC-121 (Amerikan Havadan erken uyarı ve kontrol radar gözetleme uçağı) casus uçağı, bilgi toplayabilmek amacıyla Japonya'daki bir üsten kalkarak Kuzey Kore kıyılarına doğru kuzey-batı yönünde bir rota izlemiştir.⁶³⁷ ABD ekibi, uluslararası sularda olduğu sürece bir sorun çıkmayacağını düşünmüştür fakat Kuzey Kore, "Kuzey Kore'nin hava sahasına sızan bir provokasyon" olarak nitelendirmiştir bu eylemi ve bu kapsamda uçağı indirmiştir.⁶³⁸ Eski ABD deniz istihbarat subayı Richard Mobley, CIA için 2003 yılında yaptığı bir analizde Rus savaş uçakları MiG'lerin, EC-121'in rotasına yakın bir yerde konuşlanması, olayın zamanlaması, saldırının ayrıntıları ve sonrasındaki süreçte Kuzey Kore'nin komuta ile kontrolünde yaşanan karışıklık sebebiyle uçağı düşürme olayının önceden planlandığını gösterdiğini belirtmiştir.⁶³⁹ Bu durum karşısında ABD Başkanı Richard Nixon, Kuzey Kore'ye nükleer silahlarla saldırma emri vermeye yaklaşmıştır.⁶⁴⁰

18 Ağustos 1976 tarihinde gerçekleşen olayda ise ABD'li Kaptan Arthur Bonifas ve Teğmen Mark Barrett, rutin ağaç temizleme işlemi sırasında Kuzey Kore ordusu tarafından baltayla öldürülmüştür. Olay, Birleşmiş Milletler Komutanlığı'na (United Nations Command/UNC) bağlı bir grubun, silahsız bölgenin (demilitarized zone/DMZ) iki tarafında bulunan UNC denetim alanları arasında görüş çizgilerini engelleyen bir ağacı kaldırmaya gitmesiyle başlamıştır.⁶⁴¹ Kuzey Koreli askerler ağacı kaldırmamalarını talep

⁶³⁵ HISTORY, *USS Pueblo captured*, 06.02.2019, <https://www.history.com/this-day-in-history/uss-pueblo-captured>, E.T. 20.05.2019.

⁶³⁶ a.yer.

⁶³⁷ Benedict Brook, "The EC-121 shootdown: North Korea's killing of 31 US sailors that has almost been forgotten", *News.com.au*, 13.04.2017, <https://www.news.com.au/world/asia/the-ec121-shootdown-north-koreas-killing-of-31-us-sailors-that-has-almost-been-forgotten/news-story/f31ac9893795646a044d874fbd62386c>, E.T. 20.05.2019.

⁶³⁸ a.yer.

⁶³⁹ a.yer.

⁶⁴⁰ a.yer.

⁶⁴¹ Andrew J. Gawthorpe, "The Ford Administration and Security Policy in the Asia-Pacific after the Fall of Saigon", *The Historical Journal*, Vol. 52, No. 3, September 2009, ss. 710-711.

ettikten sonra, aralarında iki ABD memurunun da bulunduğu UNC muhafızları ağacı kesmek yerine budamaya karar vermiştir. Bu sırada Kuzey Koreli bir asker durmalarını emretmiştir fakat muhafızlar devam etmiştir; bunun üzerine asker ve 30 kadar diğer Kuzey Koreli bekçi orada bulunanlara saldırmıştır.⁶⁴² Bu olaylar karşısında ABD de Kuzey Kore'ye güç kullanmanın eşiğine kadar gelmiştir fakat daha sonra gerçekleşen Askeri Ateşkes Komitesi'nin (Military Armistice Committee/MAC) yaptığı bir toplantıda, Kuzey Kore temsilcisi, Kuzey Kore lideri Kim Il-Sung'dan ilk defa MAC'a mesaj ileterek 18 Ağustos'taki olayın “üzücü” olduğunu ve her iki tarafın da tekrarı önlemek amacıyla çaba sarf etmesi gerektiğini düşündüğünü belirtmiştir.⁶⁴³

Soğuk Savaş sonrası dönemde, 1991 yılının sonlarından itibaren neredeyse üç yıl boyunca ABD, Kuzey Kore'yi nükleer silah programını durdurmaya zorlamış ama başarısız olmuştur; daha sonra ABD'nin eski başkanlarından Jimmy Carter'ın üst düzey diplomatik müdahalesiyle birlikte ABD ve Kuzey Kore arasında yaşanan nükleer silahlar çıkmazı barışçıl bir şekilde çözülmüştür.⁶⁴⁴ Bunu takiben 1994 yılında Kuzey Kore, uluslararası müfettişlerin rejimin Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması'na (NPT) uyup uymadığını kontrol etmelerine engel olmuştur. Bunun üzerine Bill Clinton yönetimindeki ABD, Kuzey Korelilerin Yongbyon'daki bir reaktörden plütonyum işlediğine ve iki bomba inşa etmek için yeterince bölünebilir malzeme çıkardıklarına dair kanıtlara sahipti; bu sebeple dönemin ABD Başkanı Bill Clinton, Kuzey Kore'nin nükleer bir cephane geliştirmesini, iki devlet arasında savaşa sebep olma ihtimaline rağmen, önlemeye kararlıydı.⁶⁴⁵ Kuzey Kore, 21 Aralık 1994 tarihinde casusluk yaptığını düşündüğü bir Amerikan helikopterini indirerek bir pilotunu öldürmüş, diğerini de esir almıştır. İki taraf arasında süren görüşmeler sonucunda 29 Aralık'ta serbest bırakmıştır; ABD helikopterin Kuzey Kore hava sahasını ihlal ettiğini kabul etmiştir ve ABD'li

⁶⁴² a.yer.

⁶⁴³ a.g.e., s. 713

⁶⁴⁴ Leon V. Sigal, “The North Korean Nuclear Crisis: Understanding The Failure of the 'Crime-and-Punishment' Strategy”, *Arms Control Association*, https://www.armscontrol.org/act/1997_05/sigal, E.T. 21.05.2019.

⁶⁴⁵ Ted Galen Carpenter, “The 1994 North Korea Crisis: Military Force a Bad Idea Then (and a Worse One Now)”, *The National Interest*, 18.04.2017, <https://nationalinterest.org/blog/the-skeptics/the-1994-north-korea-crisis-military-force-bad-idea-then-20251>, E.T. 21.05.2019.

yetkililer ile Kuzey Koreli yetkililer arasında “yazılı bir uzlaşma” sağlanarak olayın daha da büyümesi engellenmiştir.⁶⁴⁶

1995 ve 2008 arasında, ABD Kuzey Kore'ye 1,2 milyar dolar yardım sağlamıştır; bunun % 60'ı gıda, % 40'ı enerji yardımı için ödenmiştir.⁶⁴⁷ ABD, taahhüt edilen ağır akaryakıt payını da Aralık 2008'e kadar temin etmiştir fakat 2009'un başından bu yana Kuzey Kore'ye bu yönde herhangi bir yardımda bulunmamıştır çünkü enerji yardımı, 2009 yılındaki Altı Parti Görüşmelerindeki ilerlemeye bağlı olacaktı.⁶⁴⁸ Altı Parti Görüşmeleri (Six Party Talks) 2003 yılında başlayan ve belirli aralıklarla düzenlenen, Pekin'de gerçekleşen ve Çin başkanlığında yapılan, Kuzey Kore'nin nükleer programını kaldırmak amacıyla Çin, Japonya, Kuzey Kore, Rusya, Güney Kore ve ABD'nin katıldığı bir dizi çok taraflı müzakerelerden oluşmaktadır. Ancak Kuzey Kore'nin, 2009 yılında Altı Parti Görüşmelerine artık katılmayacağına karar vermesiyle birlikte görüşme süreci de sona ermiştir.⁶⁴⁹ Bu olaydan önce ABD ile Kuzey Kore arasında yaşanan son güzel gelişme, 29 Ekim 2007 tarihinde gerçekleşen Dai Hong Dan olayıdır. Dai Hong Dan olayı, Kuzey Kore kargo gemisi olan Dai Hong Dan'ın Somali'nin korsanları tarafından saldırıya uğraması ve geçici olarak ele geçirilmesi olayıdır. Bu olayda Dai Hong Dan, ABD Donanma gemisi USS James E. Williams mürettebatından yardım almış ve gemi üzerindeki ABD'li doktorlar, yaralanan Kuzey Koreli mürettebatı tedavi etmiştir. Kuzey Kore'nin ABD'ye teşekkür etmesi ile bu olayın gerçekleşmesinde ABD ile Kuzey Kore arasındaki ilişkilerin, nükleer silahlarla ilgili anlaşmazlıklarında ilerleme kaydetmelerinin etkisi gözardı edilemez.⁶⁵⁰

2007 ile 2009 yılları arasında ABD, nükleer silahları devre dışı bırakma sürecine yardımcı olmak için Kuzey Kore'ye ayrıca teknik yardım da sağlamıştır. 2008'de ABD Kongresi, bu amaç için genişletilmiş yardım verilmesini yasal olarak sağlamak için adımlar atmıştır. Fakat Kuzey Kore'nin 2009 baharında bir füze denemesi başlatması,

⁶⁴⁶ Brandon K. Gauthier, “The Day North Korea Downed a U.S. Helicopter on the DMZ”, *NK News*, 17.12.2017, <https://www.nknews.org/2012/12/the-day-north-korea-downed-a-u-s-helicopter-on-the-dmz/>, E.T. 21.05.2019.

⁶⁴⁷ Emma Chanlett-Avery, v.d., “North Korea: U.S. Relations, Nuclear Diplomacy, and Internal Situation”, *Congressional Research Service Report*, July 27, 2018, S. 31.

⁶⁴⁸ a.yer.

⁶⁴⁹ Kelsey Davenport, “The Six-Party Talks at a Glance”, *Arms Control Association*, June 2018, <https://www.armscontrol.org/factsheets/6partytalks>, E.T. 20.05.2019.

⁶⁵⁰ N. Korea Thanks U.S. For Pirate Attack Aid, *CBS News*, 08.11.2007, <https://www.cbsnews.com/news/n-korea-thanks-us-for-pirate-attack-aid/>, E.T. E.T. 20.05.2019.

nükleer bir cihazı test etmesi, nükleer denetleme faaliyetlerini durdurması ve nükleer denetçilerini sınır dışı etmesiyle birlikte Kongre, Obama İdaresi'nin Altı Parti Görüşmelerinde bir atılım gerçekleştirmek amacıyla mevcut kaynaklarını desteklemek için fon taleplerini açıkça reddetmiştir.⁶⁵¹ ABD'nin Kuzey Kore'ye olan gıda yardımı aynı yıl sona ermiştir. O zamandan beri, Kuzey Kore periyodik olarak uluslararası topluluğa ek destek için temyiz başvurusunda bulunmuştur çünkü yürürlükten kaldırılan bu anlaşma (Leap Day Agreement) küçük çocuklar, hamile anneler ve yaşlılar için 240.000 ton yiyecek ve beslenme yardımı sağlayacaktı.⁶⁵²

Bu dönemde Kuzey Kore'nin Çin ile olan ilişkilerine gelecek olursak, iki devlet arasında iyi olan ilişkilerde bozulmaların yaşandığını görmekteyiz. 2003 yılında Çin, Kuzey Kore'nin nükleer silahlarını devre dışı bırakması amacıyla düzenlenen Altı Parti Görüşmelerine ev sahipliği yapmıştır fakat Kuzey Kore'nin Ekim 2006'da nükleer silah denemesi gerçekleştirmesinden sonra Çin, Kuzey Kore'ye yaptırım uygulamayı öngören 1718 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararını desteklemiştir. Bu kararlar birlikte ve ilerleyen süreçlerde aldığı diğer kararlarla Çin Kuzey Kore'ye diplomatik destek vermektense ceza verme yönünde bir geçişe geçtiğinin sinyalini vermiştir.⁶⁵³ Çin, Kuzey Kore ile ilişkilerini güçlendirmek amacıyla 2009 yılını, Kuzey Kore ile diplomatik ilişkilerinin 60. yılı olarak Çin-Kuzey Kore Dostluk yılı ilan etmeyi teklif etmiştir. Bununla Çin, güçlendirilmiş temaslar ve ortak çabalarla, engellerin üstesinden gelmeyi ve durmadan ilerlemeyi başarmada Altı Parti Görüşmelerini teşvik etmeyi umuyordu. Bunun üzerine Kuzey Kore, Çin'in Altı Parti Görüşmelerindeki lider rolünü takdir ettiğini ve Kuzey Kore'nin, Kore Yarımadası'nın yeniden dengelenmesi için her türlü çabayı göstereceğini ve müzakerelerin başarısı için Çin ile koordinasyonu güçlendirmek istediğini belirtmiştir.⁶⁵⁴ İki devlet arasında yaşanan bu güzel gelişme maalesef uzun süreli olmamıştır.

Ağustos 2012'de Kim Jong-un'un amcası Jang Song-thaek, dönemin Çin başkanı Hu Jintao ile bir araya gelmiştir. Bu görüşmede Jang'ın, Çin'in yardımıyla Kim Jong-un'u devirerek yerine yarı kardeşi olan Kim Jong-nam'ı getirmek için bir komplo önerdiği

⁶⁵¹ Chanlett-Avery, a.yer.

⁶⁵² a.yer.

⁶⁵³ Eleanor Albert, "The China-North Korea Relationship", *Council on Foreign Relations*, 13.03.2019, <https://www.cfr.org/backgrounder/china-north-korea-relationship>, E.T. 20.05.2019.

⁶⁵⁴ John J. Tkacik, Jr., "Sea of Blood, Year of Friendship: China-North Korean Relations in 2009", *China Brief*, Vol. 9, Issue 12, 12.06.2009, <https://jamestown.org/program/sea-of-blood-year-of-friendship-china-north-korean-relations-in-2009/>, E.T. 20.05.2019.

söylenmektedir.⁶⁵⁵ Bu iddia, Zhou Yongkang tarafından iddia edilmiştir. Zhou Yongkang, Çin Devlet Güvenlik Bakanlığı başkanı olması nedeniyle Kim Jong-un da dâhil olmak üzere, Kuzey Kore ile bağlantılar kuran biridir. Jang Song-thaek ise Çin ile yakın iş ve siyasi bağlar geliştiren ve Çin tarafından güvenilen biriydi. Aynı zamanda Kim Jong-un'un genç yaşta iktidara gelmesi sebebiyle genç mirasçıya bir vekil rolünü üstlendiği kabul ediliyordu ve Kuzey Kore'nin Kim Jong-un'dan sonra ikinci adamı sayılıyordu.⁶⁵⁶ Bu söylentileri takiben 2013 yılında Jang'ın görevden alındığı söylentileri çıkmış ve bir parti toplantısında bütün görevlerden kovularak askerler tarafından tutuklanmıştır; dört gün sonra Jang, özel bir askeri mahkeme tarafından ihanet gerekçesiyle yargılanmış ve sonucunda idam edilmiştir.⁶⁵⁷ Bu olayla birlikte Çin'in, Kuzey Kore hükümetini devirme amaçlı bu eylemi engellemek için hiçbir şey yapmadığını öğrendikten sonra Kuzey Kore'nin Çin'e olan güveni sarsılmaya başlamıştır.⁶⁵⁸

BM Güvenlik Konseyi 2003, 2006, 2009, 2016 ve 2017 yıllarında aldığı kararlarda Kuzey Kore'ye yönelik yaptırımlar uygulamıştır. Hem ABD, hem de Çin, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin daimi ve sürekli üyelerindedir. ABD, zaten Kuzey Kore'nin kurulmasından bu yana, iki devlet arasında ara ara yaşanan yumuşamalara rağmen Kuzey Kore'yi düşman olarak görmekteydi. Çin'in Kuzey Kore ile olan ilişkileri, Kuzey Kore'nin kuruluşundan bu yana genel olarak müttefiklik çerçevesince gelişmiş olsa da, Kuzey Kore'nin nükleer bir güç olma çabasıyla beraber ilişkilerinde bozulmalar yaşanmıştır; bunun sebebi, Çin'e göre Doğu Asya'da yalnızca bir nükleer güç olması gerekmektedir, o da Çin olmalıydı.⁶⁵⁹ Yaptırımlara gelince, bu yaptırımlar genel olarak silahları ve askeri teçhizatı, çift kullanımlı teknolojileri, araçları, endüstriyel makineleri, metal ticaretini ve belirli lüks malların ithalatını yasaklamıştır ve

⁶⁵⁵ Julian Ryall, "Did Kim Jong-un kill his uncle and brother over 'coup plot involving China'?", *The Telegraph News*, 24.08.2017, <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/08/24/did-kim-jong-un-kill-uncle-brother-coup-plot-involving-china/>, E.T. 20.05.2019.

⁶⁵⁶ The Telegraph, *Kim Jong-un executes uncle: Jang Song-thaek had been North Korea's No. 2*, 13.12.2013, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/10515204/Kim-Jong-Un-executes-uncle-Jang-Song-Thaek-had-been-North-Koreas-No-2.html>, E.T. 20.05.2019.

⁶⁵⁷ NHK World-Japan, *Secret Taping Said to Have Worsened North Korea-China Tie*, 14.02.2019, <https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/nhknewslines/backstories/secrettapingsaidtohave/>, E.T. 20.05.2019.

⁶⁵⁸ a.yer.

⁶⁵⁹ Akif Emirhan Akyel, "Hanoi zirvesi sonrası Kore yarımadasının geleceği", *AA Haber Ajansı*, 04.03.2019, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/hanoi-zirvesi-sonrasi-kore-yarimadasinin-gelecegi/1408732>, E.T. 20.05.2019.

ülkenin nükleer programında yer alan kişilerin malvarlıklarını dondurmıştır.⁶⁶⁰ Ayrıca elektrikli teçhizat, kömür, mineral, deniz ürünleri ve diğer gıda ve tarım ürünleri, odun, tekstil ve taş ihracatını yasaklamıştır, Kuzey Kore'nin emek ihracatını sınırlamıştır, petrol ve rafine edilmiş petrol ürünleri ve doğal gaz ithalatını yasaklamış ve balıkçılık haklarını kısıtlamıştır.⁶⁶¹

Son yıllara bakacak olursak Çin'in Kore Yarımadası'ndaki istikrarı özellikle yakından takip ettiğini görmekteyiz. Çin, Kuzey Kore'nin nükleer silahlarla ilgili yürüttüğü faaliyetlerden rahatsız olsa da destek vermeye devam etmesinin nedeni Kuzey Kore'yi, yaklaşık yirmi dokuz bin kişilik ABD birliğine ve denizcilere ev sahipliği yapan demokratik Kore Cumhuriyeti (Güney Kore) ile arasında bir tampon olarak görmesinden geçmektedir.⁶⁶² Çin her ne kadar Kuzey Kore'nin nükleer silahlara sahip olmasını istemese de bundan daha çok endişe duyduğu durum, Kuzey Kore'deki rejimin çökmesidir; böyle bir durumda yüz binlerce Kuzey Koreli mültecinin Çin'e kaçması, Çin'in en büyük korkularından biridir.⁶⁶³ Bununla birlikte Çin, Kuzey Kore'nin en önemli ticaret ortağıdır ve günümüzde de Kuzey Kore ile olan ekonomik bağı devam etmektedir. İki devlet arasındaki ticaret 2000 - 2015 yılları arasında on kat artarak 2014 yılında 6,86 milyar dolara ulaşmıştır.⁶⁶⁴ Bununla birlikte Kuzey Kore'ye uygulanan yaptırımlar, iki devlet arasındaki ticareti de etkilemiştir. Bu yaptırımların uygulanmasıyla beraber iki devlet arasındaki ticari büyüme yavaşlasa da Kuzey Kore, ekonomik faaliyetleri için hala Çin'e bağlıdır.⁶⁶⁵

Son yıllardaki ABD-Kuzey Kore ilişkilerine bakacak olursak, ABD'nin Kuzey Kore'yle olan bütün bu olumsuz ilişkilerinin yanında bazı yeni gelişmelerle birlikte iki devlet arasında potansiyel olarak daha verimli bir diplomasinin gerçekleşme ihtimali artmıştır. Bu gelişmeler Güney Kore'nin oynadığı rol, Çin'in değişen Kuzey Kore yaklaşımı ile Trump yönetiminin iletişimi sağlamak amacıyla oluşturduğu elverişli

⁶⁶⁰ Eleanor Albert, "What to Know About Sanctions on North Korea", *Council on Foreign Relations*, 25.02.2019, <https://www.cfr.org/backgrounder/what-know-about-sanctions-north-korea>, E.T. 20.05.2019.

⁶⁶¹ Carnegie Endowment for International Peace, *Making Sense of UN Sanctions on North Korea*, <https://carnegieendowment.org/publications/interactive/north-korea-sanctions>, E.T. 20.05.2019.

⁶⁶² Eleanor Albert, "The China-North Korea Relationship", a.yer.

⁶⁶³ a.yer.

⁶⁶⁴ a.yer.

⁶⁶⁵ a.yer.

koşullardır.⁶⁶⁶ İlk olarak Güney Kore'nin günüşiği politikası, Güney Kore'nin ABD ve Kuzey Kore arasında benzeri görülmemiş bir aracı rolü üstlenmesini sağlamıştır çünkü Güney Kore ile ABD arasındaki koordinasyon, Kore yarımadasındaki barışı ve nükleer silahların yok edilmesi alanının genişletilmesini sağlayabilmektedir; böylece Kuzey Kore, Güney Kore ile ABD arasındaki koordine eksikliğinden yararlanamayacaktır. İkinci olarak Çin, Kuzey Kore'yi Çin'in uluslararası çıkarlarına ve güvenliğine bir yarar sağlamaktan ziyade daha çok bir sorumluluk olarak görmeye başlamıştır ve bu durumdan endişe duymaktadır. Üçüncü olarak da Trump, Kim Jong Un'un ABD'nin Kuzey Kore'ye yönelik askeri tehdidini ortadan kaldırarak güvenliğini garanti altına almak ve ABD ile ilişkilerin normalleşmesini sağlamak amacıyla diyalog için ciddi bir ortak olarak görülmek istemesi karşısında Kuzey Kore ile konuşmaya açık olduğunu söyleyerek iki devlet arasında iletişim yolu açmıştır.⁶⁶⁷

ABD-Çin-Kuzey Kore cephesinde en son yaşanan gelişme ise Hanoi zirvesidir (Hanoi Summit). Hanoi Zirvesi, Singapur'da gerçekleşen zirvenin devamı niteliğinde, ABD Başkanı Trump ile Kuzey Kore Lideri Kim Jong-un'un, 28-29 Şubat 2019'da Hanoi'de bir araya geldiği iki günlük zirveye verilen addır. İki devlet arasındaki ilk zirve Haziran 2018'de Singapur'da gerçekleşmiştir. Bu zirvede ABD ile Kuzey Kore arasında bir antlaşma imzalanması bekleniyordu ancak sadece ABD ve Kuzey Kore'nin Kore Yarımadası'nın nükleer silahtan arınması gerektiği ve bu zirvenin devamında başka zirvelerin de olması gerektiği konusunda hemfikir oldukları sonucu çıkmıştır. Tarih olarak ne zamana kadar silahsızlanması gerektiği, bu sürecin doğrulanabilir olup olmadığı, ilerde geriye yönelik değiştirilip değiştirilemeyeceğinden bahsedilmemiştir.⁶⁶⁸ Hanoi zirvesinde ise zirve beklenilenden kısa sürmüştür çünkü iki tarafta anlaşmazlık çıkmıştır, bu sebeple antlaşma imzalanmadan sonuçlanmıştır. Trump'ın sonrasında yaptığı açıklamalara göre zirvenin kısa sürmesinin sebebi Kim Jong-un'un, Kuzey Kore'ye uygulanan yaptırımların tamamen kaldırılmasını istemesi ve bunun ABD

⁶⁶⁶ Carla Freeman and Mel Gurtov, "Unpacking a US Decision to Engage North Korea: What it Entails and What it Could Achieve", *38 North Special Report*, April 2018, s. 7.

⁶⁶⁷ a.yer.

⁶⁶⁸ BBC News, *Trump Kim summit: US and North Korean leaders hold historic talks*, 12.06.2018, <https://www.bbc.com/news/world-asia-44435035>, 21.05.2019.

açısından kabul edilebilir olmamasıdır.⁶⁶⁹ Buna rağmen, ABD zirveyi verimli bulduğunu belirtmiştir.

Bu zirvenin Çin bakımından önemine gelince Çin, ilk zirveye kıyasla ikinci zirvede Kuzey Kore'ye daha yakın bir duruş sergilemiştir. Bunun sebebi, her ne kadar ABD'nin Kuzey Kore'yi nükleer silahlardan arındırmaya çalışması Çin'in de çıkarına olsa bile, Çin'in ölçsüz bir müdahale sonucu bölgenin istikrarsızlaştıracağını düşünmesi sebebiyle kaygı duymasındır; ayrıca ABD'nin etkisi altına giren bir Kuzey Kore fikri de Çin açısından istenmeyen bir durumdur.⁶⁷⁰ Eğer bu zirve planlandığı gibi seyir göstermiş olsaydı Çin, zirveden birkaç gün sonra Kuzey Kore'yi ülkesinde ağırlayacaktı. Bu görüşmenin gerçekleşmemesinin sebebi olarak zirve sonrası Çin'in Kuzey Kore'nin 'destekçisi' olarak görülmek istememesidir çünkü böyle bir durum ABD-Çin ticaret müzakereleri üzerinde olumsuz bir etki bırakabilirdi.⁶⁷¹ 2018'de gerçekleşen Singapur zirvesinden önce Xi Jinping ile Kim Jong-un toplamda dört kez görüşmüştür, bu sebeple Çin'in, Kuzey Kore'nin eylemleri üzerinde bir etkisi olduğu düşünülüyordu ve bu düşünce doğrultusunda da Trump, Kuzey Kore'nin zirvedeki sert çizgisinin arkasında Çin'in etkisi olduğunu düşündüğünü söyleyerek Çin'e güvenmediğini belirtmiştir.⁶⁷²

3.2.2. Kuzey Kore'nin GÇD Politikaları Üzerindeki Etkisi

Kuzey Kore'nin direkt olmasa da dolaylı yoldan GÇD'deki mevcut durum üzerinde etkisi vardır. 2019 yılındaki küresel diplomasinin iki büyük olay etrafında döneceği düşünülüyor, bunlar olası bir ABD-Çin ticaret savaşı ile Kuzey Kore'nin nükleer silahlardan arınması süreci; bu iki konu da, dünyanın temel ekonomik rakipleri ile baş siyasi rakipleri arasındaki genel ilişkilerle yakından ilgili olmaktadır.⁶⁷³ Bu düşünce doğrultusunda eğer ABD ve Çin, Kore yarımadasında uzun süre yaşanan düşmanlığı etkisiz hale getirme konusunda beraber işbirliği yapmayı gerçekleştirmeyi

⁶⁶⁹ Everett Rosenfeld, "Trump-Kim summit was cut short after North Korea demanded an end to sanctions", *CNBC*, 28.02.2019, <https://www.cnbc.com/2019/02/28/white-house-trump-kim-meetings-change-of-schedule.html>, 21.05.2019.

⁶⁷⁰ Akyel, a.yer.

⁶⁷¹ Katsuji Nakazawa, "Xi distances himself from Kim Jong Un to focus on Trump", *Nikkei Asian Review*, 07.03.2019, <https://asia.nikkei.com/Editor-s-Picks/China-up-close/Xi-distances-himself-from-Kim-Jong-Un-to-focus-on-Trump>, E.T. 21.05.2019.

⁶⁷² a.yer.

⁶⁷³ Cary Huang, "How North Korea could be the balm that soothes tensions between China and the US", *South China Morning Post*, 17.01.2019, <https://www.scmp.com/comment/insight-opinion/united-states/article/2182289/how-north-korea-could-be-balm-soothes-tensions>, 22.05.2019.

başarırsa; ticaret, Tayvan sorunu ve GÇD gibi diğer konulardaki söylemlerini de çözmeleri veya en azından söylemlerini yumuşatmaları için birlikte çalışmayı da başarabilecekleri düşünülüyor.⁶⁷⁴ Bu sebeple ABD gerilimi azaltmak, güveni sağlamak ve Kuzey Kore sorununa hızlı ve kalıcı bir çözüm bulabilmek adına Çin ile GÇD sorunu için diplomatik olarak irtibata geçmelidir.

ABD'nin GÇD'deki askeri eylemleri yalnızca Çin'le olan gerilimleri etkileyeceğinden ve GÇD'deki gerçekleri değiştiremediğinden, ABD'nin Çin'i Kuzey Kore krizini çözüme konusunda beraber çalışmaya teşvik etmek için yapması gerekenler arasında ABD'nin Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) ile Çin'in GÇD üzerinde davranış ilkeleri rehberine (COC) destek verme, GÇD anlaşmazlığında uzun zamandır süren tarafsızlık politikasını aleni olarak yenileme ve Çin ile GÇD'de yüzleşmeden kaçınma bulunmaktadır.⁶⁷⁵ ABD'nin GÇD'deki tarafsızlığı, yalnızca ABD ile Çin'in karşı karşıya gelmekten kaçınma istekliliğini güvence altına almakla kalmayıp, aynı zamanda Kuzey Kore ile ilgili kritik olan diplomasi için güven oluşturabilir. Ayrıca her ne kadar seyrüsefer serbestisi (freedom of navigation) ile uluslararası hukuk ABD'nin ulusal çıkarları için önemli olsa da Amerikan halkını Kuzey Kore'den gelebilecek bir nükleer füzedan koruyarak, emniyeti ve güvenliğini sağlamak öncelikli olmaktadır.⁶⁷⁶

Sonuç olarak Kuzey Kore'nin nükleer silahlardan arınması ABD açısından öncelik olarak görülmektedir. Kuzey Kore ve Çin arasındaki ilişkiler göz önünde tutulduğunda da Çin'in, Kuzey Kore nükleer silahlar sorunu krizinin çözümündeki yardımları daha istikrarlı bir sonuç doğuracaktır. ABD, Çin'den bu yönden yardım isterken Çin'i GÇD politikasıyla kışkırtmak istememektedir. Bu nedenle ABD, gerilimi azaltmak, güven inşa etmek ve Kuzey Kore sorununa hızlı ve kalıcı bir çözüm bulmak için Çin'i GÇD üzerinden diplomatik olarak birleştirmelidir; ancak diplomasinin başarısız olması durumunda ABD, çıkarları gereği daha güçlü önlemler almalıdır.⁶⁷⁷

Bununla birlikte eski ABD Savunma Bakanı Jim Mattis, ABD'nin, Çin'in GÇD'nin "militarizasyonu" konusundaki tepkisinden ödün vermeden Çin ile Kuzey

⁶⁷⁴ a.yer.

⁶⁷⁵ Quinn Marschik, "China, the South China Sea and North Korea", *The National Interest*, 11.03.2018, <https://nationalinterest.org/feature/china-the-south-china-sea-north-korea-24847>, 22.05.2019.

⁶⁷⁶ a.yer.

⁶⁷⁷ a.yer.

Kore'nin nükleer silah programını dizginlemeye yönelik beraber çalışabileceğini söyleyerek Asya müttefiklerini güvence altına almak istemiştir.⁶⁷⁸ Jim Mattis, doğrudan ABD'nin Çin'in Kuzey Kore'de işbirliğini sağlamak adına taviz verebileceği endişelerini gidermek için bu sorunun sadece iki tarafı ilgilendiren bir konu olmadığını ve ABD'nin başka alanlarda da Çin'e baskı yapmaya devam edeceğini söylemiştir.⁶⁷⁹ Ayrıca Çin'in yapay ada inşası ve uluslararası sulardaki tesislerin militarizasyonunun tartışılmaz bir şekilde bölgesel istikrarı baltaladığını belirterek Çin'in uluslararası hukuka uymadığına ve diğer devletlerin çıkarlarına saygısızlık ettiğine de değinmiştir.⁶⁸⁰ Yani ABD için Kuzey Kore'nin nükleer silahlar sorunu ön planda olsa bile, Çin'in GÇD'deki faaliyetlerini de hala ciddi sorun olarak görmektedir. Eski ABD Dışişleri Bakanı Rex Tillerson, Çin'in önemli bir ekonomik ve ticaret gücü olduğunu ve iki devlet arasında üretken ilişkiler istediğini ancak ABD'nin, Çin'in GÇD'deki adaları militarize etmesi veya Kuzey Kore'ye gerekli baskıları uygulamaktan kaçınması gibi sorunlardan kurtulmak adına ekonomik gücünü kullanmasına izin vermeyeceğini belirtmiştir.⁶⁸¹

Kuzey Kore sorununa Çin'in GÇD politikası kapsamında bakacak olursak, her ne kadar Kuzey Kore'nin nükleer güç sevdasını onaylamasa da, hatta kendisi için ciddi sorun oluştursa da, dikkatleri GÇD üzerinden Kuzey Kore'ye çekmiştir ve bu Çin lehine olan bir gelişmedir. Kuzey Kore'nin nükleer sorununun bu kadar ciddi boyutlara ulaşmadan önce dünya, Çin'in bölgesel saldırganlığından endişe duymaktaydı.⁶⁸² Kuzey Kore sorununun öne çıkmasıyla beraber Çin'in GÇD'deki faaliyetleri daha arka planda kalmıştır hatta zaman zaman GÇD ile ilgili sorunlarda bahsedilmediği bile olabilmektedir. Bu süre zarfında da Çin, bir yandan GÇD'deki askeri tesislerini güçlendirmek için istikrarlı bir ilerleme kaydetmeye devam ederken, bir yandan da diplomatik cephede GÇD'deki konumunu zorlayan diğer devletleri herhangi bir şey

⁶⁷⁸ Agence France-Presse, "North Korea, South China Sea and more: What the Pentagon chief is up to in Asia", *PRI*, 03.06.2019, <https://www.pri.org/stories/2017-06-03/north-korea-south-china-sea-and-more-what-pentagon-chief-asia> 22.05.2019.

⁶⁷⁹ a.yer.

⁶⁸⁰ a.yer.

⁶⁸¹ Ben Doherty, "US escalates pressure on China over South China Sea and North Korea", *The Guardian*, 05.06.2017, <https://www.theguardian.com/us-news/2017/jun/05/us-escalates-pressure-on-china-over-south-china-sea-and-north-korea>, 22.05.2019.

⁶⁸² Steve Mollman, "North Korea is helping China in the South China Sea—whether it knows it or not", *QUARTZ*, 30.05.2017, <https://qz.com/990701/north-korea-is-helping-china-in-the-south-china-sea-whether-it-knows-it-or-not/>, E.T. 22.05.2019.

söylememeye veya yapmamaya yönelik uyarmaktadır.⁶⁸³ Ayrıca Kuzey Kore sorununun çözülmesinde Çin'in üzerine büyük görev düşmektedir, bu sebeple ABD Çin'in GÇD'deki faaliyetlerine karşı çıksa da, Kuzey Kore sorununun çözümünde Çin'e ihtiyaç duymaktadır, ihtiyaç duyduğu için de Çin'in GÇD'deki eylemlerine sert çıkışlardan kaçınmaktadır. Bunun en iyi örneği ABD Başkanı Trump'ın, Çin'in Kuzey Kore sorunundaki yardımına karşılık olarak ABD'nin Çin ile diğer alanlarda yaşadıklarına daha hoşgörülü davranacağını söylemesidir. Trump, ticaretin önemli olduğunu ancak Kuzey Kore'nin ticaretten daha önemli olduğunu düşündüğünü söyleyerek, milyonlarca kişinin ölümüne neden olacak büyük bir savaşın ticaretin önüne geçtiğini belirtmiştir.⁶⁸⁴ Günümüzde ABD ile Çin arasında yaşanan en önemli sorunların başında ticaret savaşları ile Çin'in GÇD politikası olduğunu göz önünde tutarak, ABD'nin ticaret savaşına uyguladığı mantığı, GÇD'ye de uyguladığını varsayabiliriz.

3.4. Uluslararası Hukuk ve Çin

Çin, son yıllarda GÇD'nin üzerindeki kontrolünü genişletmek amacıyla bölgedeki küçük adalara ve resiflere askeri üsler ve havaalanları inşa etmiştir. Buna karşılık olarak ABD ve müttefikleri ise Çin'in, GÇD'deki deniz ve hava trafiğini engellemesine engel olmak için bölgede seyrüsefer serbestisi (freedom of navigation) tatbikatları gerçekleştirerek, serbest dolaşım denemeleri ile Çin'in bu eylemine cevap vermektedirler.⁶⁸⁵ Durum böyle olunca, iki taraf da doğal olarak karşı karşıya geldikleri durumlar ile karşılaşmaktadır. Çin, ABD'yi kendi karasuları olarak kabul ettiği deniz yetki alanında seyrüsefer serbestisi kapsamında gezinmekle veya yakınına gelmekle tehdit algısı oluşturma ile suçlamaktadır; ABD de Çin'i, uluslararası hukuka göre ihtilafli alanlarda uluslararası hukuka aykırı bir şekilde hak iddia etmekle ve seyrüsefer serbestisine engel olmakla suçlamaktadır. Buradaki asıl sorun, Çin ile ABD arasında çatışan uluslararası hukuk ve yorumu ile Çin'in dokuz çizgili hat politikası ve yorumudur.

ABD ve Çin'in, GÇD'deki sularda çatışan politikaların nedenlerinden ilk olarak ABD ve Çin, uluslararası sular olarak tanımlanmayan alanlarda, askeri gemi ve uçakların

⁶⁸³ a.yer.

⁶⁸⁴ a.yer.

⁶⁸⁵ VOA News, *China Rejects US Military Passage in South China Sea*, 06.05.2019, <https://www.voanews.com/a/china-rejects-us-military-passage-in-south-china-sea/4905402.html>, 21.05.2019.

yasal hakları ile ilgili farklı yorumlara sahip olmasından bahsedebiliriz. Çin, GÇD’de karada ve denizde egemen olduğunu iddia ettiği alanları netleştirmemiştir. Ayrıca Çin'in iddialarını etkili kontrol veya tarihi argümanlara ne ölçüde dayandırdığı da açık değildir. Bunun sonucunda Çin’in GÇD’deki yetki alanı talep ettiği iddiası ile ABD’nin seyrüsefer serbestisini sağlama politikası çakışmaktadır. Bu ise ABD'nin temel değeridir ve ABD’nin küresel etkisinin devam eden ittifak sisteminin etkinliğinin de bir önkoşuludur.⁶⁸⁶ Aynı durum hava sahası için de geçerli olmaktadır. İkinci olarak ABD’nin ittifak sisteminin temelini oluşturan uluslararası davranış kurallarını (rules of international conduct) koruma önceliği ile Çin’in stratejik nüfuzunu genişletme önceliği ve GÇD’de ABD varlığının yanı sıra kendisi için yer ayırmaya çalışması, birbirlerinin kırmızı çizgilerini sürekli geçmelerine neden olarak uluslararası hukuku yorumlama farklılıklarını apaçık ortaya koymaktadır.⁶⁸⁷ Aynı şekilde ABD ve Çin’in ortak caydırıcı doktrinleri ve gelenekleri yoktur, bu da ikili ilişkilerinde çatışmaların çıkmasına sebep olmaktadır. Buna örnek olarak Çin ile ABD’nin caydırıcılık adı altında aldığı kararlar gösterilebilir. Çin, GÇD’deki askeri ve kolluk kuvveti kullanımını iddia ettiği egemenlik haklarını savunmayı meşru müdafaa kapsamında değerlendirmektedir, bu sebeple de bu faaliyetlerini karşı tarafı caydırmak adına sergilemektedir.⁶⁸⁸ Oysa ABD bu davranışı temel çıkarlarını ve değerlerini tehlikeye atabilecek provokasyonlar olarak görmektedir. Aynı şekilde ABD’nin seyrüsefer serbestisi gibi temel çıkarların başka devletler tarafından ihlal edilmesini engellemek, caydırmak amacıyla bölgede müttefikler ve stratejik ortaklar ağı ile birlikte işbirliği yaparak, yapay adaların on iki deniz mili içerisinde devriye gezmektedir ve adaların hava sahası üzerinden geçmektedir. Askeri kabiliyetler bakımından bakılınca ABD’nin bu yaptığının egemenlik ihlali olduğu söylenemez, hatta karada egemenlik iddiaları sebebiyle uluslararası suların ulusal kara sularına dönüştürülememesinin bir manifestosu olarak kabul edilmektedir. Ancak Çin, ABD’nin bu davranışını Çin’in yetki alanı dâhilinde kabul edilen sularda ve hava sahasında caydırıcılık yapma hakkına sahip olmayan bir gücün provokasyonu olarak görmektedir.⁶⁸⁹

⁶⁸⁶ Liselotte Odgaard, “China’s South China Sea Policy and the Implications for US-China Relations”, *The Asia Dialogue*, 14.09.2017, <https://theasiadialogue.com/2017/09/14/chinas-south-china-sea-policy-and-the-implications-for-us-china-relations/>, 23.05.2019.

⁶⁸⁷ a.yer.

⁶⁸⁸ a.yer.

⁶⁸⁹ a.yer.

Yukarıda bahsedilen sebeplerden ötürü, bir gücün diğerinin ulusal çıkarlarına zarar vermeyeceği konusunda karşılıklı güvenceyi oluşturan çatışma yönetimi mekanizmalarını kuramaması durumunda, ABD ve Çin arasındaki gerginlik seviyesinin yükselmeye devam edeceği anlamına gelmektedir. Bu güvence ABD için kurduğu ittifak sisteminin korunması iken, Çin için kendi çevresindeki stratejik etkiyi artırmaktır. Bu karşılıklı güvenceyi oluşturmanın bir yolu da ortak bir paydada buluşmaktır. ABD ve Çin arasında GÇD’de yaşanan sorunlardan Tayvan Sorunu, Kuzey Kore Sorunu ve Çin’in suni adalar sorunu, çok taraflı sorunlar iken bu başlık altındaki hukuksal sorunumuz, sadece UNCLOS ve Çin tarafından incelenecektir çünkü ABD, GÇD’deki ihtilaflı alanlar için uluslararası hukuka, dolayısıyla da Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine (UNCLOS) başvurmak istemekteyken Çin ise GÇD’deki ihtilaflı alanları, dokuz çizgili hat politikası kapsamında ele almaktadır. Bu sebeple bu bölümde GÇD’deki ihtilaflı alanlara ABD ve Çin’in hukuksal açıdan yaklaşımını inceleyeceğiz.

3.4.1. Çin’in Dokuz Çizgili Hat Politikası

Çin’in GÇD’deki iddialarının kapsamı, Çin’in dokuz çizgili hat çizgisini nasıl yorumladığına bağlıdır. Çin’in dokuz çizgili hat alanı, GÇD’nin çoğunu kapsamaktadır ve Brunei, Endonezya, Malezya, Filipinler, Tayvan ve Vietnam’ın münhasır ekonomik bölgesindeki (EEZ) hak talepleriyle çakışmaktadır. Dokuz çizgili hat, aynı zamanda U şekilli çizgi olarak da anılır, aslında hem Çin, hem de Tayvan tarafından kabul edilen bir alanı kapsamaktadır. Çin, resmi olarak onaylamamış olsa bile, Çin’in dokuz çizgili hat politikasının temelini Tayvan’ın çizgili hat politikasına dayandığı düşünülmektedir. Tayvan, çizgili hat ile ilgili 1947 yılında resmi olarak bir harita çizmiştir ve ertesi yıl Güney Çin Deniz Adaları’nın Konum Haritası’nı (Location Map of the South China Sea Islands) başlığı altında kamuoyuna açıklamıştır.⁶⁹⁰ Bu haritanın da 1935 yılında Çin Cumhuriyeti (Tayvan) Toprak ve Su Haritaları İnceleme Komitesi tarafından yayınlanan Güney Çin Denizi’ndeki Çin Adaları Haritası’ndaki (Map of Chinese Islands in the South China Sea) haritadan türediğini düşünmektedirler.⁶⁹¹ Çin ise II. Dünya Savaşı’ndan sonra dokuz çizgili hat haritasını yayınlamıştır; aslında o zamanlar haritadaki çizgiler dokuz

⁶⁹⁰ Chris P. C. Chung, “Drawing the U-Shaped Line: China’s Claim in the South China Sea, 1946–1974”, *Modern China*, Vol. 42, Issue 1, 2016, s. 39

⁶⁹¹ “China: Maritime Claims in the South China Sea, Limits in the Seas”, *United States Department of State Bureau of Oceans and International Environmental and Scientific Affairs*, No. 143, December 5, 2014, s. 3.

değil, onbir çizgi içermekteydi. 1953 yılında Çin Halk Cumhuriyeti hükümeti, Kuzey Vietnam'daki komünist yoldaşlara bir jest olarak Tonkin Körfezi'ndeki iki çizgiyi bırakmaya karar vermiştir ve günümüze kadar bu şekilde devam etmektedir.⁶⁹²

Çin, dokuz çizgili hat politikasını pekiştirmek amacıyla bazı mevzuatlar ile idari önlemler almıştır. Bunlardan ilki Çin'in 4 Eylül 1958'de ilan ettiği ve o zamandan beri Çin'in deniz düzeni için temel teşkil eden Bölgesel Deniz Deklarasyonudur (Declaration on the Territorial Sea). Sonrasında UNCLOS'un onaylanması beklentisiyle Çin, 25 Şubat 1992'de Bölgesel Deniz ve Bitişik Bölge Yasasını ilan etmiştir ve 7 Haziran 1996 tarihinde, tekrardan UNCLOS'un onaylayacağını düşündüğü, 1992 yılında ilan ettiği yasada belirtilen tüm adalar ve adalar üzerindeki egemenliğini teyit ettiğini belirtmiştir.⁶⁹³ Son olarak ise 26 Haziran 1998'de Özel Ekonomik Bölge (EEZ) ve Kıta Sahaneliği Yasasını, dokuz çizgili hat politikası kapsamında ilan etmiştir.⁶⁹⁴

Her ne kadar Çin'in 2009 yılında yayınladığı haritasında görünmese de, Çin'in 2013 ve 2014'te yayınladığı dikey yönelimli haritalar dâhil olmak üzere, en az 1984'ten bu yana modern Çin haritaları, Tayvan'ın doğusunda bulunan onuncu bir çizgiyi de içermektedir.⁶⁹⁵ Bununla birlikte bugüne kadar Çin, dokuz çizgili hat politikasının anlamını net bir şekilde açıklamamıştır. Bu sebepten dolayı Çin'in dokuz çizgili hat politikasının genel olarak dört farklı düşünce okuluna ait dört farklı yorumu bulunmaktadır. Bu dört farklı düşünce okulunun ortak yönü, Çin'in Güney Çin Denizi'nde bulunan tüm kara parçaları üzerinde hak talep etmesi gerektiğidir ancak Çin'in dokuz çizgili hat kapsamında Çin'in GÇD'indeki deniz yetki alanı ile bölgede sahip olduğu haklar konusunda birbirinden farklılıklar göstermektedirler.

Bazı Çin deniz hukuku uzmanları ve uluslararası ilişkiler bilginleri tarafından oluşturulan ilk düşünce okuluna göre dokuz çizgili hat kurallarına göre Çin'in sadece Güney Çin Denizi'nde bulunan kara parçaları üzerinde hakka sahip olduğunu ve GÇD'indeki deniz yetki alanı ile haklarının ise UNCLOS ve diğer uluslararası denizcilik

⁶⁹² Liu Zhen, "What's China's 'nine-dash line' and why has it created so much tension in the South China Sea?", *South China Morning Post*, 12.07.2016, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/1988596/whats-chinas-nine-dash-line-and-why-has-it-created-so>, E.T. 23.05.2019.

⁶⁹³ Zhiguo Gao and Bing Bing Jia, "The Nine-Dash Line in the South China Sea: History, Status, and Implications", *The American Journal of International Law*, Vol. 107, No. 1, January 2013, s. 104.

⁶⁹⁴ a.g.e., s. 105.

⁶⁹⁵ "China: Maritime Claims in the South China Sea, Limits in the Seas", a.yer.

yasalarına uygun olarak belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır.⁶⁹⁶ Bu bakış açısı azınlık görüşünü yansıtmaktadır ve UNCLOS ile diğer ilgili uluslararası yasalarla uyumlu olmaktadır. İkinci düşünce okuluna göre Çin, dokuz çizgili hat bölgesi içerisine giren tüm tarihi sular üzerinde hak talep etmelidir; bu görüşün savunucuları, bu tarihi suların iddialarının ayrıntılarını henüz ele almayan, çok küçük bir grup Çinli bilgileri içermektedir.⁶⁹⁷ Bazı denizcilik kuruluşları ve Çin donanması savunucuları tarafından desteklenen üçüncü düşünce okuluna göre ise dokuz çizgili hattın Çin'in deniz yetki alanındaki sınırı olduğunu savunarak Çin'in GÇD'ndeki faaliyetlerinin tarihsel kaydı göz önüne alındığında, Çin'in dokuz çizgili hat alanının tamamında yasa ve düzen uygulama hakkına sahip olduğuna inanmaktadır.⁶⁹⁸ Son düşünce okulu da UNCLOS tarafından tanınan kara parçaları ile deniz yetki alanları ve hakları üzerindeki egemenliğine ek olarak Çin'in dokuz çizgili hat alanının tamamında çeşitli enerji ve mineral kaynaklarını keşfetme ve kullanma hakkı gibi tarihi haklara sahip olduğunu savunmaktadır.⁶⁹⁹ Bazı Çinli analistler, Çin'in zaten Güney Çin Denizi'nde tarihi haklar talebinde bulunduğunu düşünmektedir ve bunu 1998 Münhasır Ekonomik Bölge ve Kıta Sahaneliği Yasası'nın (1998 Law on the Exclusive Economic Zone and Continental Shelf) yasa'nın hükümlerinin Çin Halk Cumhuriyeti'nin sahip olduğu tarihi hakları etkilemeyeceğini belirten maddelere dayandırmaktadır.⁷⁰⁰ Bu dört düşünce okulu tarafları arasındaki bazı küçük farklılıklara rağmen, Çin'de giderek daha çok kabul edilen okul, son bahsettiğimiz düşünce okulu olmaktadır.⁷⁰¹

Ne zaman diğer devletler, Çin'in dokuz çizgili hat kapsamındaki deniz sınırını ve tarihsel haklarını talep etme konusundaki yasal gerekçelerine meydan okursa, Çinli yetkililer ve analistler genellikle Çin faaliyetlerinin, yargı yetkisinin ve hakların kullanılmasının UNCLOS'tan veya herhangi bir başka güncel denizcilik uluslararası hukukundan çok önce bulunduğunu öne sürerek cevap vermektedir. Ayrıca Çin'in

⁶⁹⁶ Fang Yang, Mingjiang Li, "Comparing China's Claims and Policies in the East and South China Seas: Implications for Regional Security", *Journal of Asian Security and International Affairs*, Vol. 3, Issue 2, 2016, s.139.

⁶⁹⁷ a.yer.

⁶⁹⁸ a.yer.

⁶⁹⁹ a.g.e., ss. 139-140.

⁷⁰⁰ UN National Legislation DOALOS/OLA, *Exclusive Economic Zone and Continental Shelf Act*, https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/chn_1998_eez_act.pdf, E.T. 23.05.2019.

⁷⁰¹ Yang, a.g.e., s. 140.

GÇD'deki iddia ve haklarının diğer geleneksel uluslararası yasa ve normlar tarafından desteklenebileceğini ve günümüzdeki denizcilik uluslararası yasalarının ortaya çıkıp kabul edilmesiyle feshedilmemesi gerektiğini, tarihi haklar kavramının gelişen bir kavram olduğunu ve tarihsel haklar ilkesinin UNCLOS'tan ziyade devlet uygulamalarından türediğini savunmaktadırlar.⁷⁰² Bununla birlikte Çin, Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki tarihi haklarını doğrulamak için kullanabilecekleri geleneksel uluslararası hukuk ve normları kapsamlı bir şekilde ifade etmekte başarısız olmaktadır.

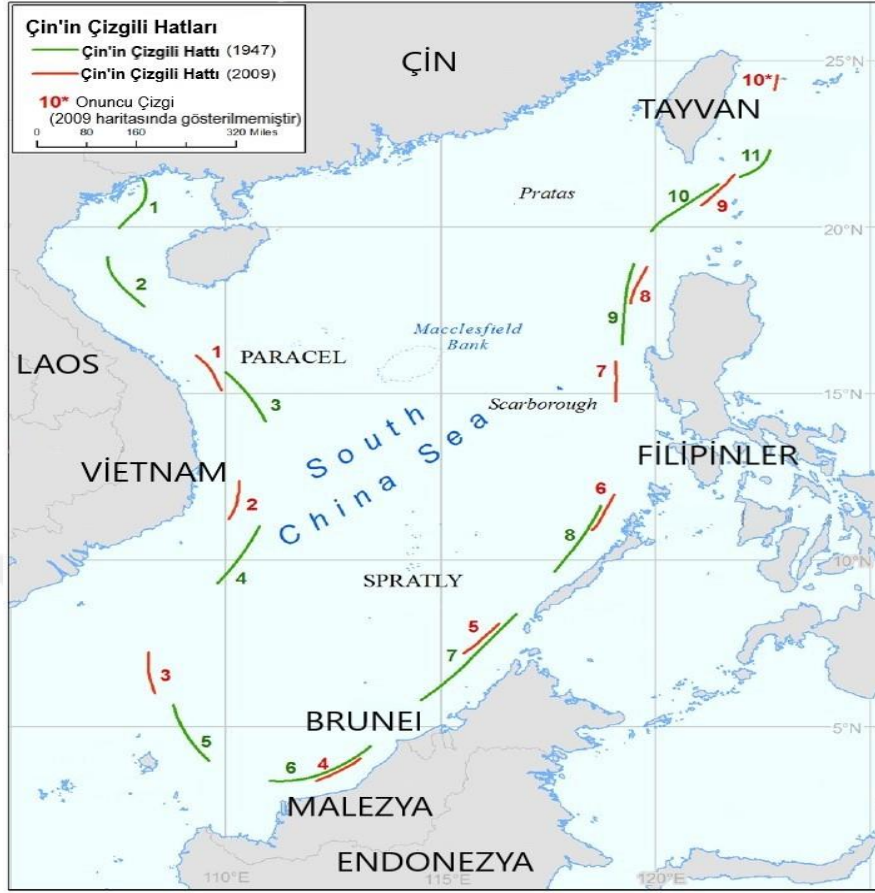
Çin, 1949'dan 2009'a kadar dokuz çizgili hat kapsamında GÇD'ndeki deniz ve kara parçaları üzerindeki haklarını sessizce iddia etmiştir.⁷⁰³ 7 Mayıs 2009 yılından itibaren ise Çin, BM'ye sözlü nota (notes verbales) vererek dokuz çizgili hattını gösteren bir harita ile beraberinde şu nota yer vermiştir: “Çin, Güney Çin Denizi'ndeki adalar ve komşu sular üzerinde tartışılmaz bir egemenliğe sahiptir ve ilgili sular ile deniz dibi ve toprakları üzerindeki egemen haklara ve yetki alanlarına sahiptir. Yukarıdaki belirtilen pozisyon, Çin Hükümeti tarafından sürekli olarak tutulmaktadır ve uluslararası toplum tarafından yaygın olarak bilinmektedir. Malezya ve Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti Ortak Gönderiminde yer alan 200 deniz mili ötesindeki kıta sahanlığı, Çin'in Güney Çin'deki egemenliğini, egemen haklarını ve yargı yetkisini ciddi şekilde ihlal etti.”⁷⁰⁴ Yani Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki adalar ve bitişik sular üzerinde tartışılmaz bir egemenliğine sahip olduğunu belirtmiştir. Bu belge ile birlikte soruna taraf devletler, Çin'in Güney Çin Denizi'ne olan tarihi ve yasal iddialarını ilk defa net bir şekilde görmüş oldu.⁷⁰⁵

⁷⁰² a.yer.

⁷⁰³ Global Recon, *9 Dashed Line-An Introduction to the South China Sea*, 28.03.2017, <http://www.globalrecon.net/articles/2017/3/28/9-dashed-line-an-introduction-to-the-south-china-sea>, E.T. 23.05.2019.

⁷⁰⁴ Chung, a.g.e., s. 58.

⁷⁰⁵ Global Recon, a.yer.

Harita 6. Çin'in dokuz çizgili hat politikasının sınırları⁷⁰⁶

Çin BM Kıta Sahaneliğinin Sınırları Komisyonu'na (Commission on the Limits of the Continental Shelf/CLCS) dokuz çizgili hat haritasını gönderdiğinde GÇD'nde hak iddia eden taraflar ile üçüncü şahıslar (Endonezya gibi), Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki yasal konumunu netleştirmek için Çin'e baskı uygulamıştır.⁷⁰⁷ Bununla beraber Çin, çizgilerin yerini belirten coğrafi koordinatlar yayınlamamıştır, bu nedenle kesikli çizgilerin konumları hep yaklaşık konumlar olmaktadır. Çin hükümetinin, devlet iddialarının coğrafi kapsamından bahsettiği tek durum 29 Şubat 2012'de, Çin Dışişleri Bakanlığı sözcüsünün bir gazetecinin sorusuna verdiği cevapla olmuştur; Sözcü Güney Çin Denizi anlaşmazlığının özünde Spratly adalarının bir kısmı ile ilgili bölgesel egemenlik anlaşmazlıkları ile GÇD'ndeki suların bir kısmında yaşanan sınır anlaşmazlığı

⁷⁰⁶ Harita üzerinde bazı düzenlemeler gerçekleştirilerek çalışmaya eklenmiştir. Harita için bkz.: Scott Cheney-Peters, "China's Nine-Dashed Line Faces Renewed Assault", *Center for International Maritime Security*, 14.12.2014, <http://cimsec.org/chinas-nine-dashed-line-faces-renewed-assault/13943>, E.T. 03.03.2018.

⁷⁰⁷ Yang, a.yer.

olduğunu ve bu konuda asıl dikkat edilmesi gereken noktanın ne Çin'in, ne de soruna taraf diğer devletlerin GÇD'nin tamamında hak iddia ettiğidir.⁷⁰⁸

ABD'nin, Çin'in 2009 yılında BM'ye dokuz çizgili hat ile ilgili verdiği sözlü nota sonrasında "karasuları ile ilgili talepler" veya "bir toprak bölgesinden türetilmeyen herhangi bir deniz bölgesi" ile ilgili genel endişelerini dile getirirse de özellikle dokuz çizgili hat isminden bahsetmemiştir.⁷⁰⁹ 2014 yılına geldiğimizde ise ABD, ilk defa Çin'in dokuz çizgili hat politikasından ve Çin'in bu alan içerisinde uluslararası hukuk kapsamında neler yapıp yapamayacağı konusunda bir açıkça bir açıklama yapmıştır; bu tarihe kadar ABD, Çin'in iddialarına ilişkin tutumunu açıkça ortaya koymaktan çekinmiştir.⁷¹⁰ Doğu Asya ve Pasifik İşlerinden Sorumlu Devlet Sekreter Yardımcısı Daniel Russel, Şubat 2014'te ABD'li milletvekillerine uluslararası yasalara göre, GÇD'ndeki adalar ve karasular ilgili iddialarının arazi özelliklerinden kaynaklanması gerektiğini, Çin'in dokuz çizgili hat politikası kapsamında iddia ettiklerinin arazi özelliklerine dayanmadığını, dolayısıyla uluslararası hukuka aykırı olacağını belirterek uluslararası toplumun Çin'in, uluslararası deniz hukukuna uygun olarak dokuz çizgili hat iddiasını netleştirmesini veya ona göre ayarlamasını memnuniyetle karşılayacağını söylemiştir.⁷¹¹

12 Temmuz 2016'da Lahey'deki Daimi Tahkim Mahkemesi (Permanent Court of Arbitration at the Hague) Çin'in, Çin'in Güney Çin Denizi'deki iddialarının sınırlarını belirlemek için kullandığı dokuz çizgili hattın, tarihsel hak iddialarının yasal bir temele dayanmadığını tespit etmiştir.⁷¹² Çin, mahkemenin vermiş olduğu bu karara karşı çıkmıştır. Mahkeme, BM'in bir ajansı olmamakla beraber resmi bir BM Gözlemcisi statüsündedir. Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi veya Lahey'deki Uluslararası Adalet Divanı'nın önüne konulan önceki bölgesel anlaşmazlıkların aksine, mahkemenin verdiği kararın GÇD'indeki egemenliğe ilişkin bir sonucu olmamıştır çünkü Çin, UNCLOS'a taraf olsa da tahkime katılmayı baştan reddetmiştir, bu sebeple mahkemenin

⁷⁰⁸ a.g.e., s. 141.

⁷⁰⁹ Phuong Nguyen, "Deciphering the Shift in America's South China Sea Policy", s. 399.

⁷¹⁰ a.yer.

⁷¹¹ a.yer.

⁷¹² Euan Graham, "The Hague Tribunal's South China Sea Ruling: Empty Provocation or Slow-Burning Influence?", *Council on Foreign Affairs*, 18.08.2016, https://www.cfr.org/councilofcouncils/global_memos/p38227, E.T. 23.05.2019.

vermiş olduğu kararın Çin açısından direkt bir bağlayıcılığı olmamıştır.⁷¹³ Bununla birlikte Çin, önceden yapmış olduğu gibi GÇD’indeki hak iddialarını savunurken, UNCLOS’a atıfta bulunamamaktadır.

3.4.2. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi

1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine (UNCLOS) göre, kıyı devletlerinin Münhasır Ekonomik Bölgelerinin (Exclusive Economic Zone/EEZ) 200 deniz mili (nautical mile/nm) ve 350 nm kıta sahanlığı talep etme hakkı vardır. 1982’de UNCLOS tarafından standardize edilinceye kadar, bu bölgeler genellikle ülkeden ülkeye değişiklik göstermekteydi ve yine onlar tarafından sürekli değiştiriliyordu. Bu farklılıkların çoğu coğrafi kapsam ile ilgili farklılıklardı. ABD anlaşmaya taraf olmamasına rağmen, içinde kodlanan uluslararası hukuku tanımaktadır; Çin ise direkt anlaşmaya taraf olmaktadır.

UNCLOS tarihi sular hakkında sadece birkaç açıklama yapmıştır. UNCLOS’un 10. Maddesi (6) tarihi koylara atıfta bulunmaktadır; 15. Maddesi de devletlerin bölgesel deniz sınırlandırmasında “eşitlik” veya “orta yol” kuralından sapmalarına izin veren “özel koşullardan” birini oluşturan tarihi unvanı ifade etmektedir.⁷¹⁴ Karasuları ile ilgili diğer kurallarda UNCLOS, kıyı devletlerinin yararlanabileceği karasularıyla ilgili oldukça net ve tek tip kurallar koymaktadır, yani bu tek tip kurallara yönelik istisnaların UNCLOS’ta açıkça kabul edilenlerle sınırlandırılması gerektiği anlamına gelmektedir. Bu tür istisnaların sınırlandırılmaması, devletlerin Münhasır Ekonomi Bölgesi (EEZ) ve Kıta Sahanelığı alanlarına ilişkin taleplerinde sınırların kaybedilmesi anlamına gelebilecek olan, dayanağa istinaden kabul edilemez talep çeşitliliğine yol açacaktır ki bu da res communis (herhangi bir devletin egemenliğine bağlı olmayan) ilkesinin dengesiz bir şekilde bozulmasına yol açmaktadır; yani sonuç olarak bu durum, tarihi sular rejiminin yalnızca tarihi koylar ve bölgesel deniz sınırlaması açısından UNCLOS rejimlerinde bir anlamı olacağı anlamına gelmektedir.⁷¹⁵

⁷¹³ a.yer.

⁷¹⁴ Ekrem Korkut and Woo Hyun Kang, “China’s Nine Dash Line Claim in Light of the Ruling by the Permanent Court of Arbitration (12 July 2016)”, *Penn State Journal of Law & International Affairs*, Vol. 5, Issue 2, June 2017, s. 438.

⁷¹⁵ a.yer.

ÇHC'nin 7 Mayıs 2009'da BM'nin bir kolu olan Kıta Sahaneliğinin Sınırları Komisyonu'na (CLCS) gönderdiği sözlü notadaki cümleinin ilk kısmında geçen "Çin, GÇD'deki adalar ve bitişik sular üzerinde tartışılmaz bir egemenliğe sahiptir" cümlesindeki bitişik sular kısmı ile karasularına atıfta bulunarak UNCLOS ile tutarlı bir konum sergilemektedir ancak devamında gelen "ve ilgili sular ile deniz dibi ve toprak altlarının üzerinde egemen hak ve yetki alanlarına sahiptir" kısmında geçen egemen haklar ve yargı yetkisi referansı ile UNCLOS'un kıyı devletinin EEZ'deki ve kıta sahanlığı hak ve yetki alanlarına atıfta bulunmak için kullandığı dili içermektedir.⁷¹⁶ Çin'in beraberinde verdiği harita referansı ile birlikte okunursa, Çin'in dokuz çizgili hat içerisindeki tüm denizcilik alanı üzerinde egemen haklar ve yargı alanı talep ettiği anlamına gelebilmektedir.⁷¹⁷

ABD, GÇD'deki ihtilafli alanlarda uluslararası hukuka uygun olacak şekilde hareket edilmesi gerektiğini savunmaktadır ve aynı şekilde çözümünün de uluslararası hukuk aracılığı ile dolayısıyla UNCLOS ile gerçekleşmesi gerektiğini düşünmektedir. Günümüzde hala ABD Dışişleri Bakanlığı, GÇD'deki ihtilafli alanlarla ilgili tüm devletleri UNCLOS'u takip etmeye davet etmektedir.⁷¹⁸ Bununla birlikte ABD Hükümeti, UNCLOS'u imzalamış olsa da henüz ABD Senatosu tarafından onaylanmamıştır, bu sebeple de ABD, UNCLOS'a resmi olarak taraf olmamaktadır ancak yine de UNCLOS'un ilkelerine bağlı kalmaktadır.⁷¹⁹ Durum böyle olunca ABD'nin diğer devletleri UNCLOS'a uygun olarak hareket etmeye çağırması, bazı kesimler tarafından "ikiyüzlülük" olarak görülmektedir. Bu sebeple ABD, uluslararası hukuk yoluyla GÇD'deki ihtilafli alanların egemenliği ile deniz yetki alanı belirlenmesini istiyorsa, başta kendi UNCLOS'a bir an önce taraf olmalıdır. ABD, GÇD'de herhangi bir egemenlik iddiasında bulunmamaktadır, bu sebeple UNCLOS'u onaylamasının ABD açısından GÇD'deki ihtilafli alanlara direkt bir etkisi olmayacaktır ancak ABD'yi

⁷¹⁶ Scott, a.g.e., ss. 297-298.

⁷¹⁷ a.g.e., s. 298.

⁷¹⁸ Marjorie Ellen Gallagher, "The Time is Now: The United States Needs to Accede to the United Nations Convention on the Law of the Sea to Exert Influence over the Competing Claims in the South China Sea.", *Temple International and Comparative Law Journal*, Vol. 28, Spring 2014, s. 13.

⁷¹⁹ Hannah Beech, "China Will Never Respect the U.S. Over the South China Sea. Here's Why", *Time*, 06.07.2018, <http://time.com/4397808/south-china-sea-us-unclos/>, E.T. 24.05.2019.

“ikiyüzlülük” suçlamasından kurtaracaktır ve zaten ilkelerine bağlı kaldığı ve sürekli kendisine olan desteğini dile getirdiği bir sözleşmeyi resmi olarak onaylamış olacaktır.⁷²⁰

3.4. Çin’in İnsan Yapımı Adaları

Çin, Spratly Adalarında Eylül 2013’te geniş çaplı bir ıslah çalışması yapmaya başlamıştır ve 2015 yılında bir ivme kazanarak bölgeye 3.000 dönümlük yapay arazi kütleleri eklemiştir.⁷²¹ Çin, 2015 yılının sonlarında ıslahı durduracağını ve 2017-2018 yılları arasında tamamlanması beklediği bu yapay adalarda altyapı geliştirmeye başlayacağını açıklamıştır.⁷²² Çin ayrıca 2014 yılından beri GÇD’deki insan yapımı adalarını istikrarlı bir şekilde militarize ederek oraya askeri birlikler gönderip, elektronik harp sistemleri ve füzeler yerleştirmektedir; bazı adalardaki üslerde 10.000 fit pistler, savaş uçakları için hangarlar ve savaş gemileri için derin deniz iskeleleri bulunmaktadır.⁷²³ Bunların dışında bu yapay adalar üzerine fenerler, radomlar, iletişim tesisleri, çok katlı binalar, yeraltı tünelleri, füze barınakları, radarlar ve yüksek frekanslı antenler inşa etmiştir.⁷²⁴

Bu yönde yapılan tüm faaliyetler, Çin’in GÇD’deki varlığını güçlendirmektedir. Çin’in yapay adaları silahlandırma eylemlerinin ana nedeni, ABD’nin Hint Okyanusu ve Pasifik’teki uluslararası ticaretini kontrol etme hatta bu sulara ticaret kontrolü tekeli oluşturma niyeti bile diyebiliriz.⁷²⁵ Bu durum karşısında ABD ise Çin deniz kuvvetlerinin yükselişi ve Çin’in Pasifik Okyanusu’ndaki genişlemesi konusunda endişe taşımakta ve bu doğrultuda özellikle Çin’in belirli deniz iletişimi bölgelerinin dış müdahaleye karşı savunabilecekleri bir durumu önlemeyi amaçlamıştır; ABD’nin buradaki stratejik amacı, GÇD’deki PLA Donanmasının operasyonel hareket özgürlüğünü sınırlamaktır.⁷²⁶ ABD

⁷²⁰ Michael Fuchs and Trevor Sutton, “UNCLOS Won't Help America in the South China Sea”, *The National Interest*, 03.08.2016, <https://nationalinterest.org/feature/unclos-wont-help-america-the-south-china-sea-17235>, E.T. 24.05.2019.

⁷²¹ Phuong Nguyen, “Deciphering the Shift in America’s South China Sea Policy”, s. 398.

⁷²² a.g.e., ss. 398-399.

⁷²³ David Brennan, “U.S. Could 'Take Down' Man-Made Islands In South China Sea If It Needed To Says Pentagon Official”, *Newsweek*, 06.01.2018, <https://www.newsweek.com/us-could-take-down-man-made-islands-south-china-sea-if-it-needed-says-pentagon-952451>, E.T. 24.05.2019.

⁷²⁴ Brian Wang, “China has air and naval bases on seven of its manmade islands in the South China Sea”, *Next Big Future*, 15.02.2018, <https://www.nextbigfuture.com/2018/02/china-has-air-and-naval-bases-on-seven-of-its-manmade-islands-in-the-south-china-sea.html>, E.T. 24.05.2019.

⁷²⁵ Southfront, *Island Building in South China Sea*, <https://southfront.org/chinas-artificial-islands-south-china-sea-review/>, 25.05.2019.

⁷²⁶ a.yer.

ve Çin arasındaki bu gerilim sebebiyle bölgesel güçler endişe duymaktadır. Yanlış hesaplamaların kazaen savaşıma yol açmasından korkmaktadırlar fakat ne ABD, ne de Çin bu konuda geri adım atmak istemektedir.⁷²⁷ Çin devlet medyasına göre, Cumhurbaşkanı Xi Jinping, ABD Savunma Bakanı James Mattis'e haziranda "atalardan kalma topraklarının hiçbirinin kaybedilmeyeceğini" söylemiştir; ABD ise bu suları beş yıl boyunca açık tuttıklarını ve şimdi durmaya da niyetleri olmadığını söylemiştir.⁷²⁸

ABD'nin, 2014-2015 yılları arasında GÇD'ye yönelik tüm ilgisi Çin ile diğer Güneydoğu Asya ülkeleri arasındaki olumlu olumsuz ilişkilerden ziyade Çin'in GÇD'de yeni oluşturduğu tesislerin amacını anlamaya yöneliktir.⁷²⁹ Ayrıca ABD, Xi Jinping'in, Çin'in mercan resiflerinde kum ve çimento biriktirdiği GÇD'deki kalkınmayı genişletmeyeceğine ve adaları militarize etmeyeceğine dair 2015 yılında Obama'ya verdiği vaadi kırdığını düşünmektedir ve Çin'i bölgedeki adaları militarize etmekle suçlamıştır.⁷³⁰ Çin ise ABD'nin bu suçlamalarını reddederek bu adalardaki gelişmelerin sivil amaçlara hizmet ettiğini söylemektedir.⁷³¹ Bununla birlikte ABD, Kasım 2018'in başlarında yine Çin'in GÇD'deki militarizasyonunu durdurmaya çağırdığında Çin, kendi bölgesi kabul ettiği yerlere "gerekli savunma tesisleri" kurma hakkına sahip olduğunu ve ABD'yi Çin'in üzerinde hak iddia ettiği adalara yakın savaş gemileri ve askeri uçaklar göndermeyi durdurmaya çağırmıştır.⁷³² Çin'e göre ABD, üzerinde hak iddia ettiği adalara yakın savaş gemileri ve askeri uçaklar göndererek bölgedeki gerginliğin artmasından sorumludur, Çin adalardaki inşa eylemlerinin tamamen savunma amaçlı yapıldığını savunmaktadır.⁷³³ Çin, ABD'nin bölgedeki yükselişiyle daha da gerginleştiği için GÇD'deki ihtilafli bölgelerdeki insan yapımı adalarını daha da güçlendirmekle tehdit etmektedir ve bu doğrultuda da Çin'in kıdemli deniz subaylarından biri, Çin'in GÇD'deki

⁷²⁷ Watson, a.yer.

⁷²⁸ a.yer.

⁷²⁹ Phuong Nguyen, a.yer.

⁷³⁰ Richard A. Bitzinger, "China's Plan to Conquer the South China Sea Is Now Clear", *The National Interest*, 10.05.2018, <https://nationalinterest.org/blog/the-buzz/chinas-plan-conquer-the-south-china-sea-now-clear-25771>, E.T. 25.05.2018.

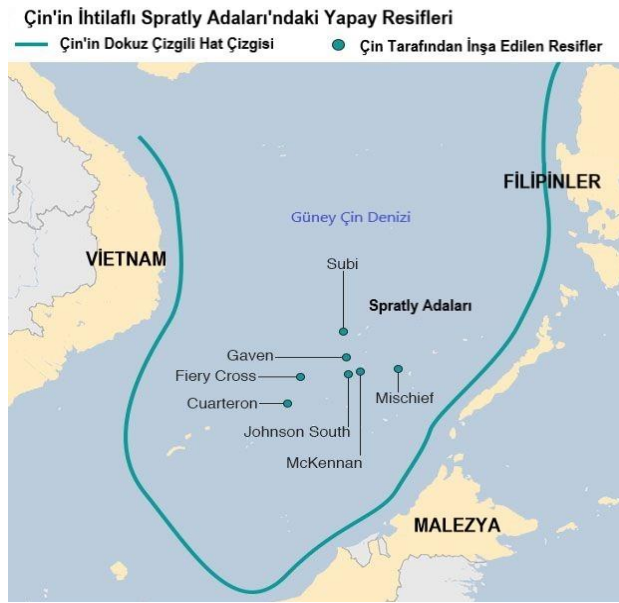
⁷³¹ Christopher Bodeen, "Why a Chinese officer said South China Sea island fortification is driven by 'threats'", *Navy Times*, 09.01.2019, <https://www.navytimes.com/news/your-navy/2019/01/09/why-a-chinese-officer-said-south-china-sea-island-fortification-is-driven-by-threats/>, E.T. 25.05.2019.

⁷³² Ben Blanchard and Gao Liangping, "China building on new reef in South China Sea, think tank says", *Reuters*, 21.11.2018, <https://www.reuters.com/article/us-china-southchinasea/china-building-on-new-reef-in-south-china-sea-think-tank-says-idUSKCN1NQ08Y>, E.T. 25.05.2019.

⁷³³ DW, *China warns US after warships sail in disputed South China Sea*, 05.06.2019, <https://www.dw.com/en/china-warns-us-after-warships-sail-in-disputed-south-china-sea/a-48614428>, E.T. 12.06.2019.

insan yapımı adalarını tehdit altında hissetmesi durumunda adaların inşasını daha da hızlandırabileceğini belirtmiştir.⁷³⁴ ABD Donanması, yoğun ticaret yolunda uluslararası gezinme özgürlüğü hakları sağlamak için bu tesislerin yakınında yelken açmıştır.⁷³⁵ Bununla birlikte bu konuda yetkili uzmanlar Çin'in ABD ordusuna yakın veya orta vadede niteliksel veya niceliksel anlamda gerçekçi bir şekilde yetişemeyeceğini, bunu yapabilmek için gerekli ekonomi veya yeteneklerinin olmadığını belirtmiştir.⁷³⁶

Şu ana kadar Çin'in, askeri tesisleri tamamlanmış veya tamamlamak üzere olduğu düşünülen yedi insan yapımı adası vardır, bunlar Fiery Cross Resifi, Mischief Resifi, Subi Resifi, Cuarteron Resifi, Gaven Resifleri, Johnson South Resifi ve Hughes Resifi'dir.⁷³⁷ Bu resiflerin hepsi Çin'e uzaklığı yaklaşık 800 kilometreden fazla olan Spratly Adaları etrafındadır. Aralarında en büyük resifler Fiery Cross Resifi, Mischief Resifi ve Subi Resifi olmaktadır. Adaları çevreleyen suyun, 11 milyar varil petrol ve 190 metreküp doğal gaz dahil olmak üzere kullanılmamış kaynaklara sahip olduğu düşünülmektedir.⁷³⁸

Harita 7. Çin'in Yapay Adaları⁷³⁹

⁷³⁴ Jon Sharman, "China threatens to further fortify its man-made islands in disputed region as tensions with US escalate", *Independent*, 09.01.2019, <https://www.independent.co.uk/news/world/asia/south-china-sea-us-military-bases-islands-spratly-paracel-us-tension-defence-a8719556.html>, 24.05.2019.

⁷³⁵ a.yer.

⁷³⁶ a.yer.

⁷³⁷ Brian Wang, a.yer.

⁷³⁸ Brennan, a.yer.

⁷³⁹ Harita üzerinde bazı düzenlemeler gerçekleştirilerek çalışmaya eklenmiştir. Harita için bkz.: BBC News, *China media denounce US warship in South China Sea*, 28.10.2015, <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-34655845>, E.T. 24.05.2019.

Çin, Spratly Adaları etrafındaki yapay adalarının her birinde büyük uçaksavar silahları ve kısa menzilli gemi hava savunma sistemi (CIWS) gibi önemli savunma sistemleri inşa etmiş gibi görünmektedir. AMTI; Fiery Cross, Mischief ve Subi Resiflerinde birbirine benzeyen, altıgen şekilli yapıların inşasını Haziran ve Temmuz 2016'da izlemeye başlamış ve bu yapıların, Çin'in Gaven, Hughes, Johnson ve Cuarteron Resifleri'ndeki daha küçük tesislerinde inşa edilmiş bir nokta savunma tahkimatının evrimi olduğunu düşünmektedir.⁷⁴⁰

Resim 1. Fiery Cross Resifi⁷⁴¹

Fiery Cross Resifi, Spratly Adaları'nın batı tarafında yer almaktadır. Çin'in Fiery Cross Resifi'ndeki ıslahı Ağustos 2014'te başlamıştır. Resif üzerine inşa edilen adanın alanı 2.740.000 metrekaredir ama adanın kara büyüklüğü 3.000 metre uzunluğunda ve 200-300 metre genişliğindedir.⁷⁴² Çin, 2014 yılında adada bir uçak pisti inşasına başlamış ve 3.000 metrelik pisti Eylül 2015'te tamamlamıştır.⁷⁴³ Ocak 2016'da Çin, biri Çin Southern Hava Yolları'ndan ve diğeri Hainan Hava Yolları'ndan olmak üzere iki sivil uçağı indirerek ilk kez pisti test etmiştir.⁷⁴⁴ Çin ayrıca ada üzerine 2019 yılının başında GÇD'deki navigasyon ve ulaşım güvenliğini daha iyi korumak amacıyla GÇD Kurtarma

⁷⁴⁰ AMTI, *China's New Spratly Island Defenses*, 13.12.2016, <https://amti.csis.org/chinas-new-spratly-island-defenses/>, E.T. 25.05.2019.

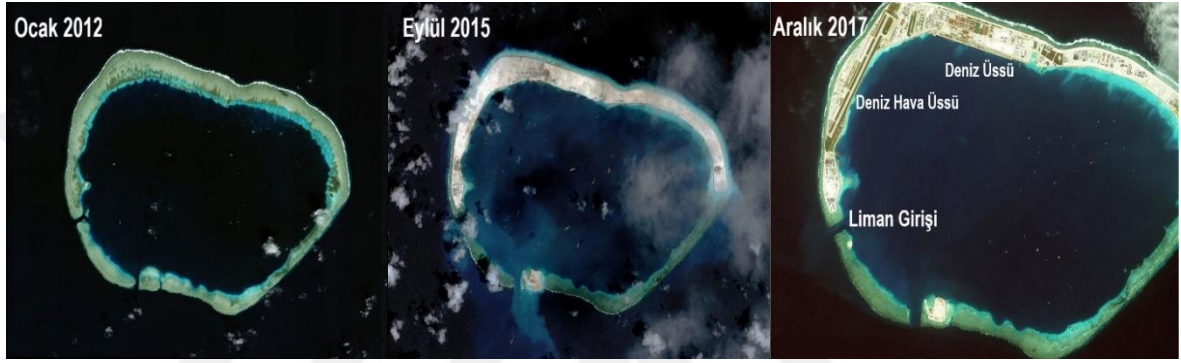
⁷⁴¹ Görseldeki fotoğraflar BBC News, *Flying close to Beijing's new South China Sea islands*, 14.12.2015, <https://www.bbc.com/news/magazine-35031313> 24.05.2019 tarihinde ile New York Times, *What China has been building in the South China Sea*, 27.10.2015, <https://www.nytimes.com/interactive/2015/07/30/world/asia/what-china-has-been-building-in-the-south-china-sea.html> 10.05.2018 tarihinde alınarak birleştirilmiştir.

⁷⁴² Southfront, a.yer.

⁷⁴³ The Strait Times, *Before and after satellite images: What has been built on the reefs that China occupies in the Spratlys*, 29.02.2016, <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/before-and-after-satellite-images-what-has-been-built-on-disputed-islands-in-the-south>, E.T. 25.05.2019.

⁷⁴⁴ Camille Diola, "2 Chinese commercial planes land at Kagitingan Reef", *Philstar Global*, 06.01.2016, <https://www.philstar.com/headlines/2016/01/06/1540201/2-chinese-commercial-planes-land-kagitingan-reef>, E.T. 25.05.2019.

Merkezi kurduğunu açıklamıştır.⁷⁴⁵ Şu anda Fiery Cross Resifi bir uçak pisti, tanker ve büyük yüzey savaşçıları alabilecek kadar büyük bir liman (630.000 metrekare), çoklu çimento fabrikaları, çoklu destek binaları, dokuz geçici yükleme iskelesi ve bir hazır iskele, önceden mevcut hava savunma silahları, yapım aşamasında muhtemel bir radar kulesi, sekiz olası silah mevzi sahası, su yollarını olası tehditlerden koruyan güvenlik yöntemleri (anti-frogman defense), haberleşme teçhizatları, bir sera, iki helikopter pisti, bir askeri tesis, önceden mevcut bir iskele, hava pistine bitişik çok katlı yeni bir idari tesis, iki fener ve on olası uydu iletişim anteni ile donatılmıştır.⁷⁴⁶

Resim 2. Mischief Resifi⁷⁴⁷

Mischief Resifi, Filipinler'in 200 deniz mili münhasır ekonomik bölgesi olduğunu iddia ettiği bölgeye düşmektedir ve Palawan'ın (Filipinler) 129 deniz mili uzağında yatmaktadır. Çin, Filipinler ve Vietnam tarafından üzerinde hak iddia edilmektedir. Çin 1995'ten bu yana Mischief Resifi'ni işgal etmiş ve 2015 yılında resif üzerinde çalışmalara başlamıştır. Resifin alanı 5.580.000 metrekaredir; Çin'in resifin girişini genişleterek, resif üzerinde bir deniz üssü oluşturma niyetinde olduğu düşünülmektedir.⁷⁴⁸ Şu an Mischief Resifi üzerinde bir erişim kanalı, güçlendirilmiş deniz seddi, dokuz geçici yükleme iskelesi, dokuz çimento fabrikası, önceden var olan iki askeri tesis, balıkçılar için önceden mevcut bir barınak ve üç olası uydu iletişim anteni vardır.⁷⁴⁹ Ayrıca çevre sularda

⁷⁴⁵ MAREX, "China Establishes South China Sea Rescue Center", *The Maritime Executive*, 29.01.2019, <https://www.maritime-executive.com/article/china-establishes-south-china-sea-rescue-center>, E.T. 25.05.2019.

⁷⁴⁶ Southfront, a.yer.

⁷⁴⁷ Görsel BBC News sitesinden <https://www.bbc.com/news/magazine-35031313> ve Daniel Bishton, Mischief-Reef-Analysis-1, Spatial Source, 06.03.2018, <https://www.spatialsource.com.au/gis-data/satellite-images-reveal-completed-military-bases-spratly-islands/attachment/mischief-reef-analysis-1> sitelerinden alınan görseller birleştirilmiştir.

⁷⁴⁸ Southfront, a.yer.

⁷⁴⁹ a.yer.

Firkateyn ve sahil güvenlik gemileri de tespit edilmiştir ve Çin'in çevreyi izleme yeteneğini artıracakı düşünölen çok büyük bir anten dizisi kurulmuştur.⁷⁵⁰ 8 Ocak 2016 itibariyle Mischief Resifi'nin kuzeybatı tarafında bir deniz duvarı ve içerisinde konut, yapay çim geçit alanları, çimento fabrikaları ve yanaşma tesisleri dahil yeni bir altyapı tesisi inşa edilmiştir.⁷⁵¹ CSIS Asya Denizcilik Şeffaflığı Girişimi'ne (CSIS Asia Maritime Transparency Initiative) göre Çin, Spratly'deki üçüncü hava pistini de burada inşa etmiştir. Ocak 2018'de iki tane Xian Y-7 askeri nakliye uçağı Mischief Resifi'nde görölmüştür.⁷⁵²

Resim 3. Subi Resifi⁷⁵³

Subi Resifi, Spratly Adaları'nın kuzeyinde bulunan alçak gelgitli olan bir resiftir. Filipinlere 25 km, Filipinler'in işgal ettiği Thitu Resif kümesine de 14 km uzaklıkta bulunmaktadır.⁷⁵⁴ Çin, Filipinler, Tayvan ve Vietnam üzerinde hak iddia etmektedir. Doğal halinde, yüksek gelgitler sebebiyle su altında kalmaktadır ancak 1988 yılında Çin'in resifi işgal etmesi, 1990 yılında inşasına başlaması ve 2014 yılında da toprak ıslahına başlamasıyla ada halini almıştır.⁷⁵⁵ Subi Resifi 230 metre genişliğinde bir erişim kanalı, on bir geçici yükleme iskelesi, 3000 m'lik bir uçak pisti, çok büyük seviyeli tesis, yedi olası uydu iletişim anteni, radomlu olası bir güvenlik ve gözetleme kulesi, güçlendirilmiş deniz duvarları, bir helikopter pisti, önceden var olan bir askeri tesis ve üç

⁷⁵⁰ CNBC, *China builds new military facilities on South China Sea islands: think tank*, 30.06.2017, <https://www.cnbc.com/2017/06/30/china-builds-military-facilities-south-china-sea-islands.html>, E.T. 24.05.2019.

⁷⁵¹ Asia Maritime Transparency Initiative, *Airstrips Near Completion*, 14.01.2016, <https://amti.csis.org/airstrips-near-completion/>, E.T. 25.05.2019.

⁷⁵² Neil Connor, "China lands military plane at third Spratly Island, just 12 nautical miles from Philippines", *The Telegraph News*, 10.05.2018, <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/05/10/china-lands-military-plane-third-spratly-island-just-12-nautical/>, E.T. 25.05.2019.

⁷⁵³ Fotoğraflar için: Subi Reef, ASIA MARITIME TRANSPARENCY INITIATIVE, <https://amti.csis.org/subi-reef/>, E.T. 25.05.2019.

⁷⁵⁴ The Strait Times, a.yer.

⁷⁵⁵ Southfront, a.yer.

santral ile donatılmıştır.⁷⁵⁶ Asya Denizcilik Şeffaflığı Girişimi (AMTI), Spratly Adaları'ndaki Subi Resifinde Shaanxi Y-8 askeri bir uçak gösteren görüntüler yayınlamıştır.⁷⁵⁷ Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi'nin bir parçası olan bir think tank de uçağın askeri nakliye uçağı olarak tasarlandığını ancak bazı varyantlar deniz devriyesi veya istihbarat sinyalleri için kullandığını belirtmiştir.⁷⁵⁸

Resim 4. Cuarteron Resifi. İlk fotoğrafta belirtilen kırmızı alan, sonraki fotoğraflarda odaklanılan alandır.⁷⁵⁹

Cuarteron Resifi, Spratly Adaları'nın batı tarafında, Londra Resifleri'nde yer almaktadır. Resif üzerine inşa edilen adanın alanı 231.100 metrekaredir. Çin, Tayvan, Vietnam ve Filipinler resif üzerinde hak iddia etmektedir. Çin, ilk olarak 1988 yılında bu resife el koymuştur, 1990 yılında inşasına başlamıştır.⁷⁶⁰ 2014 yılının yazında ise resif üzerinde arazi ıslah çalışmalarına başlamış ve o zamandan beri yapay bir ada oluşturup, üzerinde yapılar inşa etmiştir.⁷⁶¹ Şu anda, Cuarteron Resifi üzerinde 125 metre genişliğinde bir erişim kanalı, dalgakıranlar, çoklu destek binaları, üç santral, iki helikopter pisti ve güçlendirilmiş deniz duvarları ile donatılmıştır.⁷⁶² Resif üzerinde nokta savunma sistemleri de merkez karargâh binasından ayrılmıştır.⁷⁶³ Kesin olmamakla beraber resifin üstten çekilen görüntülerine bakarak beş olası iletişim anteni, bir radar tesisi, yapım aşamasında iki radar kulesi, beş silah veya füze mevzi sahası, önceden var

⁷⁵⁶ a.yer.

⁷⁵⁷ Connor, a.yer.

⁷⁵⁸ a.yer.

⁷⁵⁹ Fotoğraflar için: ASIA MARITIME TRANSPARENCY INITIATIVE, *Cuarteron Reef*, <https://amti.csis.org/cuarteron-reef/>, E.T. 25.05.2019.

⁷⁶⁰ Southfront, a.yer.

⁷⁶¹ Asia Maritime Transparency Initiative, *Cuarteron Reef*, <https://amti.csis.org/cuarteron-reef/>, E.T. 25.05.2019.

⁷⁶² Southfront, a.yer.

⁷⁶³ AMTI, *China's New Spratly Island Defenses*, a.yer.

olan büyük çok düzeyli askeri tesis ile bir uydu iletişim anteni olduğu varsayılmaktadır.⁷⁶⁴ Ayrıca uçaksavar ile bir çeşit kısa menzilli gemi hava savunma sistemi de barındırdığı düşünülmektedir.⁷⁶⁵ Uzmanlar, buradaki gelişmelerin özellikle Çin'in GÇD'nin güneyindeki yüzey ve hava trafiğini, özellikle de Malakka Boğazı'ndan gelen trafikteki yüzey ve hava trafiğini, izleme yeteneğini artıracaklarını düşünmektedir.⁷⁶⁶

Resim 5. Gaven Resifi⁷⁶⁷

Gaven Resifleri Spratly Adaları'nda bulunan bir kayadır. İki resiften oluşmaktadır. 1988 yılında Çin tarafından işgal edilen kuzeydeki bu resif, 34 dönümden oluşmaktadır ve konumu 10° 12' 24" N, 114° 13' 25" E şeklindedir.⁷⁶⁸ Çin, Tizard Banks'taki Gaven Resifi'nde yaklaşık 300 metre x 250 metre ölçülerinde yapay bir ada inşa etmiştir ve bir geçitle beraber adayı, resiflerin üzerinde uzun süredir duran küçük bir tesise bağlamıştır.⁷⁶⁹ Güneydeki resif ise 67 hektardan oluşmaktadır.⁷⁷⁰ Gaven Resifindeki genel merkez binaları dört kolla donatılmıştır. Bu kolların her birinin ucu, yaklaşık 30 fit genişliğinde altıgen bir platform içermektedir; kuzeydoğu ve güneybatı kollarının büyük olasılıkla uçaksavar barındırdığı düşünülürken diğer iki platformun da daha küçük nesnelere tuttuğu düşünülmektedir.⁷⁷¹ Bunlar kesin olarak tanımlanamamaktadır ancak

⁷⁶⁴ Amanda Macias, "This satellite image of Chinese construction in South China Sea is a wake-up call to us all", *Business Insider*, 14.07.2016, <https://www.businessinsider.com/satellite-image-south-china-sea-2016-7>, E.T. 24.05.2019.

⁷⁶⁵ AMTI, *China's New Spratly Island Defenses*, a.yer.

⁷⁶⁶ Southfront, a.yer.

⁷⁶⁷ Bu fotoğraflar Asia Maritime Transparency Initiative, *Gaven Reefs*, <https://amti.csis.org/gaven-reefs/>, E.T. 24.05.2019 tarihinde alınmıştır.

⁷⁶⁸ Asia Maritime Transparency Initiative, <https://amti.csis.org/gaven-reefs/>, E.T. 24.05.2019.

⁷⁶⁹ Matt Liddy and Ben Spraggon, "Before and after: China builds artificial islands in South China Sea", *ABC News*, 22.09.2015, <https://www.abc.net.au/news/2015-09-22/south-china-sea-islands-before-and-after/6794076>, E.T. 24.05.2019.

⁷⁷⁰ D. J. Hancox and Victor Prescott, "A Geographical Description of the Spratly Islands and an Account of Hydrographic Surveys amongst those Islands", *IBRU Maritime Breifing*, Vol. 1, No.6, 1995, s.9.

⁷⁷¹ AMTI, a.yer.

Deniz Analizleri Merkezi Amiral Michael McDevitt (Ret.) ve RAND'ın Cortez Cooper'ın yayınladığı bir podcast'e göre bunlar seyir füzesi saldırılarına karşı koruma sağlayan bir çeşit kısa menzilli gemi hava savunma sistemi olduğu düşünülmektedir.⁷⁷²

Resim 6. Johnson South Resifi. İlk fotoğrafta belirtilen kırmızı alan, sonraki fotoğraflarda odaklanılan alandır.⁷⁷³

Spratly Adalarının kuzey-batısında Union Banks üzerinde yer almaktadır. Resif üzerine inşa edilen adanın alanı toplamda 109.000 metrekare büyüklükte olmaktadır.⁷⁷⁴ Çin, Tayvan, Filipinler ve Vietnam üzerinde hak iddia etmektedir. Çin, 1988 yılında Vietnam ile olan bir çatışmadan sonra resifin kontrolünü ele geçirmiştir.⁷⁷⁵ 2014 yılının başlarına kadar resif üzerindeki insan yapımı tek özellik bir iletişim tesisi, bir garnizon binası ve bir iskele barındıran küçük bir beton platform olmaktadır.⁷⁷⁶ 15 Kasım - 12 Aralık 2014 tarihleri arasında Johnson South Resifi'nde yeni binaların inşasında önemli ilerleme kaydedilmiştir.⁷⁷⁷ Resif üzerinde 125 metre genişliğinde bir erişim kanalı, bir beton santrali, savunma kuleleri, tuzdan arındırma pompaları, bir yakıt deposu, çok seviyeli askeri tesis, muhtemel bir radar tesisi, sınırlı yatak alanına sahip küçük bir liman ve iki yükleme istasyonu, 3.000 metrekarelik liman alanı, dört olası silah kulesi, bir deniz feneri ve olası bir güneş enerjisi çiftliği (44 panel), önceden mevcut olan bir iletişim tesisi, önceden mevcut olan bir garnizon binası, iki helikopter pisti, Ro-ro (roll on, roll off) limanları, önceden var olan büyük çok seviyeli bir askeri tesis, önceden mevcut bir iskele,

⁷⁷² a.yer.

⁷⁷³ Fotoğraflar için: Asia Maritime Transparency Initiative, *Johnson Reef*, <https://amti.csis.org/johnson-reef/>, E.T. 25.05.2019

⁷⁷⁴ Southfront, a.yer.

⁷⁷⁵ The Strait Times, a.yer.

⁷⁷⁶ a.yer.

⁷⁷⁷ Southfront, a.yer.

güçlendirilmiş deniz duvarları, üç olası uydu iletişim anteni, yapım aşamasında iki olası radar kulesi ve iki rüzgar türbinleri bulunmaktadır.⁷⁷⁸

Resim 7. Hughes Resifi⁷⁷⁹

Hughes Resifi, Subi Resifi gibi Spratly Adaları'nda bulunan alçak gelgitli bir resiftir; Johnson South Resifi gibi de Spratly Adalarındaki Union Banks üzerinde yer almaktadır. Çin bu resife ilk kez 1988 yılında el koymuştur.⁷⁸⁰ Resif üzerine yapılan adanın alanı 76.000 metrekaredir. Hughes Resifi'nde ıslah ve inşaat çalışmaları 2014 yazında başlamıştır ve yine Johnson South Resifinde olduğu gibi 15 Kasım - 12 Aralık 2014 tarihleri arasında, adanın sağ tarafında önemli gelişmeler yaşanmıştır.⁷⁸¹ Resifin üzerinde 118 metre genişliğinde bir erişim kanalı, kıyı surları, dört savunma kulesi, 292.000 metrekarelik bir liman, 35.350 metrekarelik bir iskele, çok seviyeli bir askeri tesis, beş olası silah mevzii, yapım aşamasında olan olası bir radar tesisi, önceden var olan bir helikopter pisti, yine önceden var olan bir deniz feneri, güçlendirilmiş deniz duvarları ve bir çimento fabrikası bulunmaktadır.⁷⁸²

⁷⁷⁸ a.yer.

⁷⁷⁹ Fotoğraflar için: Asia Maritime Transparency Initiative, *Hughes Reef*, <https://amti.csis.org/hughes-reef/>, E.T. 26.05.2019.

⁷⁸⁰ a.yer.

⁷⁸¹ Southfront, a.yer.

⁷⁸² Southfront, a.yer.

3.4.1. Çin'in Yapay Adalarının Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirmesi

Çin'in insan yapımı adalarını daha iyi anlamak için önce UNCLOS'un adaların rejimini ele alan 121. Maddesini anlamak gerekiyor. UNCLOS'un 121. Maddesinin 1. Fıkrasına göre “Bir ada, yüksek gelgitte su üstünde olan, suyla çevrili, doğal olarak oluşturulmuş bir arazi alanıdır”.⁷⁸³ Burada geçen “doğal” sözü sebebiyle doğal haliyle, düşük akıntı yüksekliği olarak nitelendirilmediği sürece, ki bu durumda da taban çizgisi üzerinde sınırlı bir etkiye sahip olacaktır, çeşitli deniz bölgeleri oluşturmak amacıyla temel nokta olarak hizmet etmek için yapay bir şekilde oluşan yükseklikler doğal olarak alçak bir kayaya ada olma hakkını vermeyecektir.⁷⁸⁴ Çin, Spratly Adaları ve Scarborough Shoal'da bulunan resiflere ve düşük gelgitli yüksekliklere kum yığmaktadır ve resiflerin yükselmeleriyle beraber üzerine askeri üsler, hava yolları, limanlar ve radar tesisleri inşa etmiştir; resiflerdeki bu değişiklikler yapay ve insan yapımı olduğu için, yasal statüleri UNCLOS kapsamında tanımlandığı gibi “ada” veya “kaya” olarak değiştirilemeyecektir.⁷⁸⁵

UNCLOS'un 121. Maddesinin 2. Fıkrası, 3. fıkrada belirtilenler hariç, karasuları, bitişik bölge, münhasır ekonomik bölge ve bir adanın kıta sahanlığı, bu Sözleşmenin diğer arazi bölgelerine uygulanabilir hükümlerine göre belirlenebileceğinden bahsetmektedir.⁷⁸⁶ Yani buradan adalarında 12 nm karasuları, 200 nm EEZ ve 200 nm'yi aşabilecek kıta sahanlığı dahil olmak üzere kara bölgesi ile aynı deniz yetki alanlarına sahip olduğunu anlayabiliriz.⁷⁸⁷ Yalnız Sözleşme sadece deniz alanlarının sınırlandırılmasıyla ilgili olduğu için, adalara egemen olan devlet ada etrafında EEZ ilan edebilir; oysa yapay adaların herhangi bir deniz bölgesi yoktur, yalnızca 500 metrelik güvenlik alanları vardır.⁷⁸⁸

⁷⁸³ United Nations Convention on the Law of the Sea, *PART VIII. REGIME OF ISLANDS*, Article 121 (1), s. 66.

⁷⁸⁴ Korkut, a.g.e., s. 451.

⁷⁸⁵ a.g.e., ss. 451-452.

⁷⁸⁶ United Nations Convention on the Law of the Sea, Art. 121 (2), a.yer.

⁷⁸⁷ Robert C. Beckman, v.d., *Beyond Territorial Disputes in the South China Sea: Legal Frameworks for the Joint Development of Hydrocarbon Resources*, Massachusetts: Edward Elgar Publishing, 2013, s. 55.

⁷⁸⁸ Cemre Pekcan, “Uluslararası Hukuk Çerçevesinde GÇD Krizinin Değerlendirilmesi”, *ANKASAM*, Vol. 1 (3) , December 2017, s. 59.

UNCLOS'un 121. Maddesinin 3. Fıkrası "üzerinde insan yaşamını veya kendi ekonomik yaşamını sürdüremeyen kayaların herhangi bir ekonomik bölge veya kıta sahanlığı üretmediğini" belirtmektedir.⁷⁸⁹ Diğer yandan, karasuları ve bitişik bir bölge üretme kapasitesine sahip olmaktadır.⁷⁹⁰ Bu maddeden bir adanın insan yaşamını veya kendi ekonomik yaşamını sürdürebildiği anlaşılabilirken, bir kayanın "insan yaşamının" ve "kendi ekonomik yaşamının" gerekliliklerini, ada olarak adlandırılması için gerekli görünmemektedir çünkü maddede bu iki gereklilik arasında "ve" yerine "veya" kelimesini kullanmaktadır.

⁷⁸⁹ United Nations Convention on the Law of the Sea, Art. 121 (3), a.yer.

⁷⁹⁰ Korkut, a.g.e., s. 452.

SONUÇ

Buraya kadar anlatılanlardan anlaşıldığı üzere GÇD hem ABD'nin ve Çin'in bölgeye yönelik politikasında önemli olmaktadır, hem de önemi sebebiyle iki devletin bölgeye yönelik birbiriyle olan ilişkilerini etkilemektedir. Bununla beraber ABD ve Çin arasında GÇD'de yaşanan çatışma eğilimli rekabet sorunu, günümüzde hala güncel ve gelişmekte olan bir sorun olmaktadır. Bu sebeple bazen iki devlet arasındaki ilişkiler barışçıl bir şekilde, diplomasi ile çözülecek gibi görülse de, gelişen herhangi başka bir olayın etkileriyle birlikte durum tam tersi bir hal alabilmektedir. Ayrıca, her iki devletin sabit bir GÇD politikasının olmaması da iki devletin bölgede yaşadığı rekabetin niteliğinin değişmesinde etkili olmaktadır. Her ne kadar iki devletin de GÇD politikalarının değişmez bir temeli olsa da, gelişen olaylar doğrultusunda yürüttükleri politikalarında yumuşamalar, esnemeler veya tam tersi gerilimler ve olası bir çatışma eğilimi yaşanmaktadır. Buna örnek olarak Kuzey Kore sorununun ABD ajandasının en önde olduğu bir dönemde ABD'nin, Çin'in GÇD'deki faaliyetlerini göz ardı edebilmesi, Kuzey Kore ile ilişkilerinin daha durgun bir tavır sergilediği döneme girmesiyle birlikte de tekrardan Çin'in GÇD politikası nedeniyle sert önlemler alabilmesi verilebilir. Aynı şekilde Çin, GÇD politikasında ABD'yi karşı tarafta görse de, bazı zamanlarda beraber çalışmaları gereken durumlar nedeniyle politikalarında bazı esnemeler yapabilmektedir ve ABD ile ilişkileri düzeltmek adına başka alanlardaki politikalarında değişiklikler yapabilmektedir.

İki devlet arasında birçok alanda çoklu ilişkilerin olması ve bu ilişkilerin GÇD'yi aşması sebebiyle, diğer alanlardaki ilişkilerin yansımalarının, her iki devletin GÇD politikalarında değişiklik meydana getirmesinin oldukça olağan olduğunu görmekteyiz. Bu sebeple iki devlet arasında zaman zaman yaşanan çatışma eğilimli rekabetten bir çatışma çıkar mı sorusuna konjonktürel gerçeklik bağlamında bakılmalıdır; konjonktürel gerçeklik bakımından bakılınca da bu sorunun şu an için net bir cevabı olmadığı, sorunun güncel ve çok etkenli olması sebebiyle gelecekte yaşanacak gelişmelere göre şekil alacağı görülmektedir. İki devlet arasındaki ekonomik bağlar, taraf oldukları uluslararası organizasyonlardaki konumları, bölgesel politikaları ve bölgede etkili olan diğer etkenler gibi durumlar, iki devletin GÇD'de birbirine olan tutumunu etkilemektedir. Bunun sonucunda birbiriyle rekabet içinde olmalarına ve zaman zaman bölge politikaları

nedeniyle karşı karşıya gelmelerine rağmen, aslında GÇD alanı dâhil, diğer birçok alanda birbirlerine ihtiyaç duyduklarını görmekteyiz.

ABD ve Çin arasında artan bu rekabetin, ki bunun içerisine çatışma eğilimli rekabeti de katabiliriz, tamamen olumsuz olarak algılanmaması gerektiği sonucunu çıkarabiliriz. Buna örnek olarak ABD ve Çin'in GÇD'de yaşadığı çatışma eğilimli rekabet ile ABD ile SSCB arasında Soğuk Savaş Döneminde yaşanan çatışma eğilimli rekabet verilebilir. Bazı benzerlikler sebebiyle ABD ve Çin arasında yaşanan bu çatışma eğilimli rekabet, Soğuk Savaş döneminde ABD ile SSCB arasında yaşanan çatışma eğilimli rekabetle benzer yönleri olsa da, ABD ve Çin arasında yaşanan bu çatışma eğilimli rekabetin, Soğuk Savaş döneminde ABD ile SSCB arasında yaşanan çatışma eğilimli rekabetten farklı olduğunu görmekteyiz. ABD ve Çin arasında ideoloji farkı olsa da, bunun ABD ve SSCB arasında yaşanan ideoloji çatışması kadar ikili ilişkilerde ön planda olmadığını ve o denli etkili olmadığını görmekteyiz. Ayrıca ABD ve Çin'in GÇD'de karşı karşıya gelmesinin, ABD ve SSCB'nin Soğuk Savaş döneminde karşı karşıya gelmesi ile benzer olduğu düşünülse de ABD ve Çin arasında ekonomik, stratejik veya politik olarak bazı alanlarda ortak fikre sahip olduklarını ve bu alanlarda birbirinin desteğine ihtiyacı olduğunu görmekteyiz. Bununla beraber iki devletin bu sorunda destek aldığı devletler ile organizasyonlar olsa da Soğuk Savaş dönemindeki gibi net bir kutuplaşmanın olmadığı ve bölge devletleri ile bölgede etkili olan NGO'ların genel olarak hem ABD'nin, hem de Çin'in bölgede dengeli bir şekilde bulunmasını istediğini görüyoruz.

ABD ve Çin'in, birbirinin bölgedeki faaliyetlerini nasıl algıladığı konusuna gelince her iki taraf da, bir diğerinin bölgedeki sorunlar üzerine gerçekleştirdiği eylemlerden rahatsız olduğunu, bu rahatsızlığın sebeplerinden birinin de aslında algı farklılıklarından kaynaklandığını görmekteyiz. İki taraf da karşı tarafın eylemlerini ve bölgede yürüttüğü politikaları, karşı taraftan farklı olarak algılamaktadır ve bunun da iki devlet arasındaki ilişkilerde ve genel olarak bölgede gerilimlere sebep olduğunu görmekteyiz. Çin'in bölgeye yönelik politikası ve bu doğrultuda bölgede yürüttüğü faaliyetleri doğru anlayabilmek için soruna Çin'in perspektifinden bakıp, onun bakış açısından anlamak gerekir. Aynı şekilde ABD'nin bölgeye yönelik politikası ve bu doğrultuda gerçekleştirdiği eylemleri anlayabilmek için ABD'nin perspektifini de anlayabilmek gerekir. Her iki tarafın da bölgeye yönelik politikalarının ve bu doğrultuda

yürüttüğü faaliyetlerin kendi içlerinde tutarlı olduğunu ve her iki tarafın da bu eylemleri gerçekleştirirken amacının karşı tarafı kışkırtmak değil, bölgedeki çıkarlarını korumak olduğunu görmekteyiz. Her iki taraf da GÇD’de karşı karşıya gelmek istemediğini, düşmanca eylemler sergilemek istemediğini, ancak karşı tarafın kendilerine veya bölgedeki çıkarlarına saldırdığını düşündüğü zamanlarda bölgede agresifleştiğini ve daha saldırgan bir tutum veya söylem sergilediğini görmekteyiz. Bu durumda çatışmadan kaçınmanın bir yolu da, her iki tarafın da karşı tarafın perspektifini anlayıp, algı farklılıklarından oluşan sorunları tespit ederek, bunu aşabilmek adına uzlaşmacı bir tavır sergileyerek bir orta yol bulmaktan geçmektedir.

Bununla birlikte yaşanan bu algı farklılığı, iki yönlü bir perspektif mücadelesi olarak görülse de, sadece ABD ve Çin ile sınırlı kalmayıp, bunun ötesinde bir mücadelenin olduğunu görmekteyiz. Çin’in, GÇD bölgesinde yer alan devletlerin de bölgeye yönelik perspektifini anlaması gerekmektedir. ABD de bölgede Çin ile sorun oluşturan Tayvan sorunu ile Kuzey Kore sorunu vs. gibi sorunları Çin’in perspektifinden anlayabilmelidir. Çin’in savunmasına göre bölgesel ve küresel barışı sağlayabilmek adına gerçekleştirdiği eylemler Çin’in saldırgan bir tutum içerisinde olmadığını kanıtlamaktadır. Ayrıca Çin’in, GÇD’de yürüttüğü faaliyetlerinin ABD tarafından algılandığı gibi olumsuz, girişken ve saldırgan olmadığını, amacının sadece kendi çıkarlarını koruyabilmek olduğu yönündeki savunmasında da algı farkının önemini görmekteyiz. ABD’ye gelince, ABD’nin de bölgede barışı korumak adına gerekli gördüğü eylemlerin veya şartların, diğer devletler veya bölgeler için her zaman geçerli olamayacağını anlayabilmesi gerekmektedir. Söz konusu devletin veya bölgenin tarihinin, jeopolitik konumunun, kültürünün ve başka birçok unsurun bir devletin algısı üzerinde muazzam etkileri olduğunu, iç politikasında olduğu kadar dış politikasında da etkili olduğunu ve politikalarının şekillenmesi üzerinde büyük bir etkisinin olduğunu unutmamalıdır. Bu sebeple ABD’nin barışı sağlamak için gerekli gördüğü politikalar veya bağlı bulunduğu ilkeler, yukarıda belirtilen alanlarda yaşanan farklılıklar nedeniyle, farklı yerlerde farklılık gösterebilmektedir.

ABD ve Çin arasında yaşanan algı farkına rağmen, iki tarafın da çatışmaya dönüşebilecek anlaşmazlıklardan kaçındığını görmekteyiz ancak bölgede yükselen tansiyon sebebiyle, anlaşmazlıkların çözümüne gidilen yolun henüz belirlenmemiş olması nedeniyle ve iki tarafın bölgeye yönelik faaliyetlerinin aynı şekilde ilerlemesi veya

daha saldırgan eylemler sergilemesi durumunda bölgede yaşanan rekabet, çatışma halini alabilir. Her iki tarafın, karşı tarafın eylemlerinin arkasındaki nedenleri anlamak yerine direkt eylemleri saldırgan eylem olarak kabul etmesi durumunda bölgede iki devlet arasında yaşanan çatışma eğilimli rekabet, sıcak bir çatışmaya dönüşebilir. Bununla birlikte her iki taraf da, iki devlet arasında çıkabilecek olası bir sıcak çatışmanın büyük hasara yol açabileceğinin farkındadır. Bu sebeple özellikle tansiyonun bu kadar yüksek olduğu bir dönemde, iki devletin de saldırgan bir yaklaşım yerine daha rasyonel bir yaklaşım izleyeceğini ve olası bir çatışmadan kaçınmak için karşı tarafın bölgeye yönelik algısını anlamaya çalışacağını söylememiz mümkün olmaktadır.

Bu çalışmada GÇD’de ABD ve Çin’in çatışma eğilimli rekabeti ve bunun ikili ilişkilere yansımaları konusu nesnel ve bilimsel bir literatür taraması yapılarak incelenmiştir. Konunun güncelliği sebebiyle haber takibi yapılarak, bu alanda gerçekleşen gelişmeler analiz edilmiştir. Ayrıca bu konuda yetkili kişilerin konuya ilişkin konuşmaları söylem analizine tabi tutularak ele alınmıştır. Zaman zaman GÇD’de ABD ve Çin arasında yaşanan gelişmeler dışında bölgede gerçekleşen gelişmelerin de, çalışma konusuna olan etkileri incelenmiştir.

Bu çalışma da ABD ve Çin’in GÇD’ye yönelik çatışma eğilimli rekabeti ve bunun ikili ilişkilere yansımaları konusu, genel olarak iki devletin bölgede yaşadığı sorunlara yönelik bir giriş niteliği taşımaktadır. Bu alanda daha kapsamlı bilgi almak isteyenler veya bu konuyu daha ayrıntılı şekilde ele almak isteyenlere tavsiye olarak Çin’in bölgeye yönelik politikasıyla ABD’nin bölgeye yönelik politikasının farklılıklarının derinlemesine incelenmesi tavsiye edilebilir. Ayrıca bu çalışmada yer alan bölümler ve bölümlere ait alt başlıklar, ayrı olarak ele alınarak derinlemesine incelenebilir. Bu sorunun hukuksal olarak çözümlenmesi çalışmada belirtilen sebepler nedeniyle şu an için mümkün görünmemektedir. Bu sebeple ABD ve Çin arasında sorun oluşturan diğer konulardan Tayvan sorunu ile Kuzey Kore sorununun iki taraf için neden önemli olduğu ve bu sorunların, iki devlet arasında yaşanan rekabette nasıl karşı tarafa gerek koz olarak, gerekse birleştirici bir unsur olarak kullanılabilmesi incelenebilir. Ayrıca ABD ve Çin arasında diğer alanlarda yaşanan rekabetin, iki devlet arasında GÇD’de yaşanan sorun üzerinde nasıl bir etkisi olabileceği incelenerek, ABD ve Çin arasında yaşanan bu rekabetin derinlerine inilebilir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- AYSON Robert, “The South China Sea and New Zealand’s Foreign Policy Balancing Act”, ed. Enrico Fels, Truong-Minh Vu, **Power Politics in Asia’s Contested Waters**, Switzerland: Springer International Publishing, 2016.
- BATEMAN, Sam and EMMERS, *Security and International Politics in the South China Sea: Towards a cooperative management regime*, *Routledge security in Asia Pacific Series*, New York: Routledge, 2009.
- BECKMAN Robert C., v.d., *Beyond Territorial Disputes in the South China Sea: Legal Frameworks for the Joint Development of Hydrocarbon Resources*, Massachusetts: Edward Elgar Publishing, 2013.
- BUDZIASZEK Jacek, “China’s Territorial Disputes in the South China Sea”, ed. E. Trojnar & Ł Gacek, **China at the Beginning of the 21st Century**, Poland: Jagiellonian University Press, 2012.
- CHALERMPALANUPAP Termsak, “Review of the ASEAN-China Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea and Prospects of a Code of Conduct in the South China Sea: an ASEAN Perspective”, ed. Tran Troung Thuy and Le Thuy Trang, **Power, Law and Maritime Order in the South China Sea**, Maryland: Lexington Books, 2015.
- CHEN Lung-chu, *The U.S.-Taiwan-China Relationship in International Law and Policy*, New York: Oxford University Press, 2016.
- ECCLESTON Bernard, v.d., *The Asia-Pacific Profile*, New York: Routledge, 1998.
- GILL Bates, “China’s new security multilateralism and its implications for the Asia-Pacific region”, *SIPRI Yearbook 2004: Armaments, Disarmament and International Security*, Oxford University Press, 2004.
- KOKOSHIN Andrei A., *2015 Military Reform in the People’s Republic of China: Defense, Foreign and Domestic Policy Issues*, Cambridge: Belfer Center for Science and International Affairs, October 2016.
- LAKSMANA Evan A., “Drifting towards Dynamic Equilibrium: Indonesia’s South China Sea Policy under Yudhoyono”, ed. Ulla Fionna & Dharma Negara & Deasy Simandjuntak, **Aspirations with Limitations: Indonesia's Foreign Affairs under Susilo Bambang Yudhoyono**, Singapore: ISEAS–Yusof Ishak Institute, 2018.
- LO Chi-kin, *CHINA’S POLICY TOWARDS TERRITORIAL DISPUTES: The Case of the South China Sea Islands*, New York: Routledge, 1989.
- LODGE Michael W., NORDQUIST Myron H., *Peaceful Order in the World's Oceans: Essays in Honor of Satya N. Nandan*, Netherlands: Brill | Nijhoff Publishers, 2014.
- MASUDA Masayuki, “China’s Maritime Strategy and Maritime Law Enforcement Agencies: Quest for a Maritime Power”, ed. William Tow and Tomonori Yoshizaki,

Beyond the Hub and Spokes: Australia-Japan Security Cooperation, NIDS Joint Research Series, No.10, Tokyo: The National Institute for Defense Studies, 2014.

MCDORMAN Ted L., HU Nien-Tsu Alfred, “Post-2009: An Overview of Recent Developments Concerning the South China Sea”, ed. Nien-Tsu Alfred Hu and Ted L. McDorman, **Maritime Issues in the South China Sea: Troubled Waters or a Sea of Opportunity**, New York: Routledge, 2013.

NAM Chanhyun, “Beijing and the 1961 PRC-DPRK Security Treaty”, Monterey CA: Naval Postgraduate School, December 2010.

SHICUN Wu, “Solving Disputes for Regional Cooperation and Development in the South China Sea: A Chinese perspective”, Oxford: Chandos Publishing, 2013.

SHIMODAIRA Takuya, “Measures to Enhance Maritime Safety —Expansion of Code for Unplanned Encounters at Sea (CUES) Exercise—”, *Maintaining Maritime Order in the Asia-Pacific*, Japan: The National Institute for Defense Studies, 2018.

HIEBERT Murray, NGUYEN Phuong, POLING Gregory B., *Perspectives on the South China Sea: Diplomatic, Legal, and Security Dimensions of the Dispute*, Maryland: Rowman & Littlefield, 2014.

RAJAN D.S., “US Perceptions of China: Persisting Doubts”, ed. Maharajakrishna Rasgotra, **The New Asian Power Dynamic**, New Delhi: SAGE Publications, 2007.

ROSEN Daniel H., WANG Zhi, *China-Taiwan Economic Relations, The Implications of China-Taiwan Economic Liberalization*, Washington D.C.: Peterson Institute for International Economics, 2010.

SHICUN Wu, *Solving Disputes for Regional Cooperation and Development in the South China Sea: A Chinese perspective*, Cambridge: Woodhead Publishing, 2013.

TISDELL Clem Tisdell, *Thirty Years of Economic Reform and Openness in China: Retrospect and Prospect*, *ECONOMIC THEORY APPLICATIONS AND ISSUES*, Brisbane: The University of Queensland, 2008.

TUCKER Nancy Bernkopf, *Dangerous Strait: The U.S. – Taiwan – China Crisis*, New York: Columbia University Press, 2005.

TUNG Chen-Yuan, *Economic Relations Between Taiwan and China*, China Today: An Encyclopedia of Life in the People’s Republic, Westport, Connecticut: Greenwood Press, 2005.

XIAOYAN Wu, *China’s “Sea Power Nation” Strategy*, Sweden: Institute for Security and Development Policy, 2014.

MAKALELER

BRANDS Hal, COOPER Zack, “Getting Serious About Strategy in the South China Sea”, *Naval War College Review*, Vol. 71, No. 1, Winter 2018.

BOYER William W., “The United States, “Taiwan and China: Any Lessons for South Korea?””, *International Area Review*, Volume 3, Number 1, Summer 2000.

CHANG Teh-Kuang, “China's Claim of Sovereignty over Spratly and Paracel Islands: A Historical and Legal Perspective”, *Case Western Reserve Journal of International Law*, Volume 23, Issue 3, Summer 1991.

CHANG Yen-Chiang, LI Xiuhua, “The disappearance of the State Oceanic Administration in China?—Current developments”, *Marine Policy*, Volume 107, 2019.

CHEN Rong, “A Critical Analysis of the U.S. "Pivot" toward the Asia-Pacific: How Realistic is Neorealism?”, *Connections*, Vol. 12, No. 3, Summer 2013.

CHIN L. K., JOANES J., “Disputes and Overlapping Claims over Spratly Islands”, *News of Maritime Zones Issue*, 2015.

China: Maritime Claims in the South China Sea, Limits in the Seas, *United States Department of State Bureau of Oceans and International Environmental and Scientific Affairs*, No. 143, December 5, 2014.

China Military Power: Modernizing a Force to Fight and Win, *Defense Intelligence Agency*, 2019.

COSTLOW Matthew R., *Gunboat Diplomacy in the South China Sea*, (MSU Graduate Thesis), Springfield: Defense and Strategic Studies, 2012.

CHUNG Chris P. C., “Drawing the U-Shaped Line: China’s Claim in the South China Sea, 1946–1974”, *Modern China*, Vol. 42, Issue 1, 2016.

DALE Catherine, TOWELL Pat, “In Brief: Assessing the January 2012 Defense Strategic Guidance (DSG)”, *Congressional Research Service*, 13.08.2013.

HAMILTON-HART Dr., MCRAE Dr. Dave, “Indonesia: INDONESIA: BALANCING THE UNITED STATES AND CHINA, AIMING FOR INDEPENDENCE”, *The United States Studies Center at the University of Sydney*, November 2015.

EMMERS Ralf, “US Rebalancing Strategy and the South China Sea Disputes”, *RSIS Publications*, No. 165, September 2012.

Europe and Central Asia Report No. 245, “Central Asia’s Silk Road Rivalries”, *International Crisis Group*, 27 July 2017.

FRAVEL M. Taylor, “China’s Strategy in the South China Sea”, *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 33, No. 3, 2011.

FRAVEL, M. Taylor, “U.S. Policy Towards the Disputes in the South China Sea Since 1995”, *Policy Report*, S. Rajaratnam School of International Studies, March 2014.

GALLAGHER Marjorie Ellen, "The Time is Now: The United States Needs to Accede to the United Nations Convention on the Law of the Sea to Exert Influence over the Competing Claims in the South China Sea.", *Temple International and Comparative Law Journal*, Vol. 28, Spring 2014.

GAO Zhiguo, JIA Bing Bing, “The Nine-Dash Line in the South China Sea: History, Status, and Implications”, *The American Journal of International Law*, Vol. 107, No. 1, January 2013.

GAWTHORPE Andrew J., “The Ford Administration and Security Policy in the Asia-Pacific after the Fall of Saigon”, *The Historical Journal*, Vol. 52, No. 3, September 2009.

GUO Yingzhi, v.d., “Tourism and reconciliation between Mainland China and Taiwan”, *Tourism Management*, Vol. 27, No. 5, 2006.

D. J. Hancox and Victor Prescott, “A Geographical Description of the Spratly Islands and an Account of Hydrographic Surveys amongst those Islands”, *IBRU Maritime Briefing*, Vol. 1, No.6, 1995.

HUNTINGTON Samuel P., “Coping with the Lippmann Gap”, *Foreign Affairs, America and the World*, Vol. 66, No. 3, 1987/88.

JACKSON Steven F., “Does China Have a Monroe Doctrine? Evidence for Regional Exclusion”, *Strategic Studies Quarterly*, Vol. 10, No. 4 , WINTER 2016.

JACOB Jabin T., “China in Southeast Asia: The Search for a Chinese Model of International Relations”, *China Report*, No. 48, Issue 3, 2012.

JUN’ICHI Takeda, "China's Rise as a Maritime Power: Ocean Policy from Mao Zedong to Xi Jinping", *Review of Island Studies*, 23.04.2014.

KOLMAS Michal, “China’s Approach to Regional Cooperation”, *CHINA REPORT*, Vol. 52, Issue 3, 2016.

KORKUT Ekrem, KANG Woo Hyun, “China's Nine Dash Line Claim in Light of the Ruling by the Permanent Court of Arbitration (12 July 2016)”, *Penn State Journal of Law & International Affairs*, Vol. 5, Issue 2, June 2017.

LUM Thomas, DOLVEN Ben, “The Republic of the Philippines and U.S. Interests—2014”, *Congressional Research Service*, 15.05.2014.

Marina Bay Sands Convention Centre, Singapore, “Energy Efficient Buildings Workshop”, *Post-Programme Report*, 2- 4 September 2014.

MARTINSON Ryan D., “Echelon Defense: The Role of Sea Power in Chinese Maritime Dispute Strategy”, *U.S. Naval War College, China Maritime Studies*, No. 15, Rhode Island: Naval War College Press, 2018.

MATSUMOTO Haruka, “The First Taiwan Strait Crisis and China’s “Border” Dispute Around Taiwan”, *Eurasia Border Review Special Issue on China’s Post-Revolutionary Borders, 1940s-1960s*, Vol.3, Summer 2012.

MĚHILLI Elidor, “Salami Tactics Revisited: Hungarian Communists on the Road to Power”, *Europe-Asia Studies*, Vol. 67, Issue 7, 2015.

NGUYEN Phuong, “Deciphering the Shift in America’s South China Sea Policy”, *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 38, No. 3, 2016.

NIE Wenjuan, “Xi Jinping’s Foreign Policy Dilemma: One Belt, One Road or the South China Sea?”, *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 38, No. 3, 2016.

PARK Han S., “Military-First Politics (Songun): Understanding Kim Jong-il’s North Korea”, *Korea Economic Institute Academic Paper Series*, Vol. 2, No. 7, September 2007.

PEKCAN Cemre, “Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Güney Çin Denizi Krizinin Değerlendirilmesi”, *ANKASAM*, Vol. 1 (3) , December 2017.

ROACH J. Ashley, “Malaysia and Brunei: An Analysis of their Claims in the South China Sea”, *A CNA Occasional Paper*, August 2014.

ROSS Robert S., “The 1995-1996 Taiwan Strait Confrontation”, *International Security*, Harvard College and the Massachusetts Institute of Technology, Vol. 25, No. 2, Fall 2000.

SCOTT Shirley V., “China’s nine-dash line, international law, and the Monroe Doctrine analogy”, *China Information*, Vol. 30, Issue 3, 2016.

SEAH Daniel, “The Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia: The Issue of Non-Intervention and its Accession by Australia and the USA”, *Chinese Journal of International Law*, Vol. 11, Issue 4, December 2012.

SØRENSEN Camilla T. N., “The Significance of Xi Jinping’s “Chinese Dream” for Chinese Foreign Policy: From “Tao Guang Yang Hui” to “Fen Fa You Wei””, *JCIR*, Vol. 3, No. 1, 2015.

SUMMERS Tim, “Discourses and institutions in China’s maritime disputes”, *China Information*, Vol. 30, Issue 3, 2016.

SWAINE Michael D., “Perceptions of an Assertive China”, *China Leadership Monitor*, No. 32, 2010.

TAYLOE Shane C., “Crossover Point: How China’s Naval Modernization Could Reverse the United States’ Strategic Advantage”, *Journal of Asian Security and International Affairs*, No. 4, Issue 1, 2017.

TEIXEIRA VAG, “United States’ Policy Strategy in South China Sea”, *Scholar Journal of Applied Sciences and Research*, Vol. 1, Issue 6, 2018.

TO Lee Lai, “China, the USA and the South China Sea Conflicts”, Special Section: The Politics of the South China Sea, *Security Dialogue*, Vol. 34, No. 1, March 2003.

TURAN Okt. Ishak, “ABD-Çin İlişkileri Bağlamında Tayvan Sorunu”, *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 1.

WANG Guiguo, LEUNG Priscilla M F, “One Country, Two Systems: Theory into Practice”, *Pacific Rim Law & Policy Journal*, Vol. 7, No. 2, Pacific Rim Law & Policy Association, 1998.

WEI Chunjuan Nancy, “China's Anti-Secession Law and Hu Jintao's Taiwan Policy”, *Yale Journal of International Affairs*, Vol. 5, Issue 1, January 2010.

WEISSMANN Mikael, “Chinese Foreign Policy in a Global Perspective: A Responsible Reformer “Striving For Achievement””, *JCIR*, Vol. 3, No. 1, 2015.

XUETONG Yan, “From Keeping a Low Profile to Striving for Achievement”, *The Chinese Journal of International Politics*, Vol. 7, No. 2, 2014.

YAMAGUCHI Shinji, “Strategies of China’s Maritime Actors in the South China Sea: A Coordinated Plan under the Leadership of Xi Jinping?”, *China Perspectives*, No. 3, 2016.

YANG Fang, LI Mingjiang, “Comparing China’s Claims and Policies in the East and South China Seas: Implications for Regional Security”, *Journal of Asian Security and International Affairs*, Vol. 3, Issue 2, 2016.

YOSHIHARA Toshi, HOLMES James R., “Can China Defend a “Core Interest” in the South China Sea?”, *The Washington Quarterly*, No. 34, Issue 2, Spring 2011.

ZHANG Xiaoming, “China's 1979 War with Vietnam: A Reassessment”, *The China Quarterly*, No. 184, 2005.

ZHAO Xiaoyu, “Why Obama’s Rebalance towards Asia-Pacific Was Unsuccessful?”, *International Studies*, Vol. 55, Issue 2, 2018, ss. 87-105.

RAPORLAR

ANAND Vinod, “Shangri La Dialogue and the South China Sea Conflict”, *Research Institute for European and American Studies*, 16.06.2018.

CARREL-BILLARD François, WING Christine, “Nuclear Energy, Nonproliferation, and Disarmament: Briefing Notes for the 2010 NPT Review Conference”, New York: *International Peace Institute*, 2010.

CHANLETT-AVERY Emma, v.d., “North Korea: U.S. Relations, Nuclear Diplomacy, and Internal Situation”, *Congressional Research Service Report*, July 27, 2018.

FRAVEL M. Taylor, “Policy Report: U.S. Policy Towards the Disputes in the South China Sea Since 1995”, Singapore: S. Rajanatham School of International Studies, 2014.

FREEMAN Carla, GURTOV Mel, “Unpacking a US Decision to Engage North Korea: What it Entails and What it Could Achieve”, *38 North Special Report*, April 2018.
MCDEVITT Michael, “The South China Sea: Assessing U.S. Policy and Options for the Future”, *CNA Occasional Paper*, November 2014.

WUTHNOW Joel, SAUNDERS Phillip C., “Chinese Military Reforms in the Age of Xi Jinping: Drivers, Challenges, and Implications”, *CHINA STRATEGIC PERSPECTIVES 10*, *Center for the Study of Chinese Military Affairs Institute for National Strategic Studies*, Washington, D.C.:NDU Press, March 2017.

HUKUKİ ANLAŞMALAR

United Nations Convention on the Law of the Sea, *PART VIII. REGIME OF ISLANDS*, Article 121 (1).

United Nations Convention on the Law of the Sea, *PART VIII. REGIME OF ISLANDS*, Article 121 (2).

United Nations Convention on the Law of the Sea, *PART VIII. REGIME OF ISLANDS*, Article 121 (3).

LİNKLER

Agence France-Presse, “North Korea, South China Sea and more: What the Pentagon chief is up to in Asia”, *PRI*, 03.06.2019, <https://www.pri.org/stories/2017-06-03/north-korea-south-china-sea-and-more-what-pentagon-chief-asia> 22.05.2019.

Agencia Efe, *Australia to participate in military exercises in South China Sea*, 01.10.2018, <https://www.efe.com/efe/english/world/australia-to-participate-in-military-exercises-south-china-sea/50000262-3766676>, E.T. 11.06.2019.

AKYEL Akif Emirhan, "Hanoi zirvesi sonrası Kore yarımadasının geleceği", *AA Haber Ajansı*, 04.03.2019, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/hanoi-zirvesi-sonrasi-kore-yarimadasinin-gelecegi/1408732>, E.T. 20.05.2019.

ALBERT Eleanor, “China-Taiwan Relations (China-Taiwan Relations başlığı altındaki tablodan alınan veriler)”, *Council on Foreign Relations*, 15.06.2018, <https://www.cfr.org/background/china-taiwan-relations>, E.T. 17.05.2019.

ALBERT Eleanor, “The China–North Korea Relationship”, *Council on Foreign Relations*, 13.03.2019, <https://www.cfr.org/background/china-north-korea-relationship>, E.T. 20.05.2019.

ALBERT Eleanor, “What to Know About Sanctions on North Korea”, *Council on Foreign Relations*, 25.02.2019, <https://www.cfr.org/background/what-know-about-sanctions-north-korea>, E.T. 20.05.2019.

Al Jazeera, *Timeline: Taiwan-China relations since 1949*, 03.01.2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/01/timeline-taiwan-china-relations-1949-190103011354919.html>, E.T. 19.05.2019.

AMADEO Kimberly, “Who Own’s the US National Debt”, *The Balance*, 18.04.2019, <https://www.thebalance.com/who-owns-the-u-s-national-debt-3306124>, E.T. 16.05.2019.

AMTI, *China's New Spratly Island Defenses*, 13.12.2016, <https://amti.csis.org/chinas-new-spratly-island-defenses/>, E.T. 25.05.2019.

AMTI, *Itu Aba Island*, <https://amti.csis.org/itu-aba-island/>, E.T. 04.06.2019.

AMTI, *Scarborough Shoal*, <https://amti.csis.org/scarborough-shoal/>, E.T. 02.06.2019.

AMTI, *Update: China's Continuing Reclamation in the Paracels*, 09.08.2017, <https://amti.csis.org/paracels-beijings-other-buildup/>, E.T. 02.06.2019.

ANDERSON Claire, “South China Sea: Trump ‘SCARED’ of triggering war with China says President Duterte”, *Express*, 23.04.2019, <https://www.express.co.uk/news/world/1117984/south-china-sea-latest-news-duterte-trump-world-war-3-philippines-beijing-thitu>, E.T. 12.06.2019.

ANDERSON Claire, “South China Sea: ‘World WAR’ could arise from Scarborough Shoal tension warns Duterte”, *Express*, 23.04.2019, <https://www.express.co.uk/news/world/1117479/south-china-sea-latest-news-duterte-world-war-3-Philippines-beijing-us-scarborough-shoal>, E.T. 02.06.2019.

ASEAN, “US signs Treaty of Amity and Cooperation (TAC)”, *Press Release*, <https://www.asean.org/uploads/archive/PR-42AMM-US-Signed-TAC.pdf>, E.T. 07.06.2019.

ASEAN.org, *About ASEAN*, <https://asean.org/asean/about-asean/>, E.T. 18.06.2019.

ASEAN.org, *ASEAN Political-Security Community Blueprint*, 2009, <https://asean.org/wp-content/uploads/images/archive/5187-18.pdf>, E.T. 18.06.2018.

ASEAN.org, *Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia Indonesia*, 24.02.1976, <https://asean.org/treaty-amity-cooperation-southeast-asia-indonesia-24-february-1976/>, E.T. 07.06.2019.

Asia for Educators, *Taiwan and U.S.- China Relations*, http://afe.easia.columbia.edu/special/china_1950_taiwan.htm, E.T. 18.05.219.

Asia Maritime Transparency Initiative, *Airstrips Near Completion*, 14.01.2016, <https://amti.csis.org/airstrips-near-completion/>, E.T. 25.05.2019.

Asia Maritime Transparency Initiative, *Cuarteron Reef*, <https://amti.csis.org/cuarteron-reef/>, E.T. 25.05.2019.

Asia-Pacific Economic Cooperation, *What are the Bogor Goals?*, 11.12.2018, <https://www.apec.org/About-Us/About-APEC/Fact-Sheets/Bogor-Goals>, E.T. 17.06.2019.

Asia Regional Integration Center, *Association of Southeast Asian Nations Plus Three (ASEAN+3) cooperation on energy, transport, and information & communications technology*, <https://aric.adb.org/initiative/association-of-southeast-asian-nations-plus-three-cooperation-on-energy-transport-and-information-communications-technology>, E.T. 17.06.2019.

Association of Southeast Asia Nations, *Declaration of the Conduct of Parties in the South China Sea*, https://asean.org/?static_post=declaration-on-the-conduct-of-parties-in-the-south-china-sea-2, E.T. 17.06.2019.

Association of Southeast Asian Nations, *Fundamental Principles*, <https://asean.org/asean/about-asean/>, E.T. 17.06.2019.

ATLAS Terry, NEIKIRK William, "U.S., China Quietly Worked to Defuse Taiwan Crisis", *Chicago Tribune*, 31.03.1996, <https://www.chicagotribune.com/news/ct-xpm-1996-03-31-9603310208-story.html>, E.T. 17.05.2019.

Australia in the USA, *Australia and the United States Relations*, <https://usa.embassy.gov.au/australia-and-us-relations>, E.T. 15.06.2019.

BALINBIN Arjay L., "US 'scared' of China — Duterte", *Business World*, 22.04.2019, <https://www.bworldonline.com/us-scared-of-china-duterte/>, E.T. 01.06.2019.

BBC News, *China and Taiwan leaders hail historic talks*, 07.11.2015, <https://www.bbc.com/news/world-asia-34742680>, E.T. 18.05.2019.

BBC News, *North Korean artillery hits South Korean island*, 23.11.2010, <https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-11818005>, E.T. 14.06.2019.

BBC News, *North Korea: 'No apology' for S Korea Cheonan sinking*, 24.03.2015, <https://www.bbc.com/news/world-asia-32013750>, E.T. 14.06.2019.

BBC News, *Trump Kim summit: US and North Korean leaders hold historic talks*, 12.06.2018, <https://www.bbc.com/news/world-asia-44435035>, 21.05.2019.

BBC News, *US to sell arms to Taiwan despite Chinese opposition*, 16.12.2015, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-35115507?>, E.T. 16.05.2019.

BBC News, *What's behind the China-Taiwan divide?*, 02.02.2019, <https://www.bbc.com/news/world-asia-34729538>, E.T. 17.05.2019.

BEECH Hannah, "China Will Never Respect the U.S. Over the South China Sea. Here's Why", *Time*, 06.07.2018, <http://time.com/4397808/south-china-sea-us-unclos/>, E.T. 24.05.2019.

BITZINGER Richard A., “China's Plan to Conquer the South China Sea Is Now Clear”, *The National Interest*, 10.05.2018, <https://nationalinterest.org/blog/the-buzz/chinas-plan-conquer-the-south-china-sea-now-clear-25771>, E.T. 25.05.2018.

BLANCHARD Ben, “China holds massive military parade, to cut troop levels by 300,000”, *REUTERS*, 03.09.2015, <https://www.reuters.com/article/us-ww2-anniversary-china-xi/china-holds-massive-military-parade-to-cut-troop-levels-by-300000-idUSKCN0R305P20150903>, E.T. 03.07.2019.

BLANCHARD Ben, LIANGPING Gao, “China building on new reef in South China Sea, think tank says”, *Reuters*, 21.11.2018, <https://www.reuters.com/article/us-china-southchinesea/china-building-on-new-reef-in-south-china-sea-think-tank-says-idUSKCN1NQ08Y>, E.T. 25.05.2019.

BLASKO Dennis J., “The Chinese Military Speaks to Itself, Revealing Doubts”, *War on the Rocks*, 18.02.2019, <https://warontherocks.com/2019/02/the-chinese-military-speaks-to-itself-revealing-doubts/>, E.T. 28.06.2019.

BODEEN Christopher, “Why a Chinese officer said South China Sea island fortification is driven by ‘threats’”, *Navy Times*, 09.01.2019, <https://www.navytimes.com/news/your-navy/2019/01/09/why-a-chinese-officer-said-south-china-sea-island-fortification-is-driven-by-threats/>, E.T. 25.05.2019.

BOSCO Joseph A., “The 1995-96 Taiwan Strait Crisis: Three What Ifs?”, *Asia Dialogue*, 26.02.2019, <https://theasiadialogue.com/2019/01/26/the-1995-96-taiwan-strait-crisis-three-what-ifs/>, E.T. 17.05.2019.

BRENNAN David, “U.S. Could 'Take Down' Man-Made Islands In South China Sea If It Needed To Says Pentagon Official”, *Newsweek*, 06.01.2018, <https://www.newsweek.com/us-could-take-down-man-made-islands-south-china-sea-if-it-needed-says-pentagon-952451>, E.T. 24.05.2019.

BRENNAN Elliot, “Australia's 60-Year-Old South China Sea Prophecy Comes True”, *The Diplomat*, 12.06.2017, <https://thediplomat.com/2017/06/australias-60-year-old-south-china-sea-prophecy-comes-true/>, E.T. 15.06.2019.

BROOK Benedict, “The EC-121 shutdown: North Korea’s killing of 31 US sailors that has almost been forgotten”, *News.com.au*, 13.04.2017, <https://www.news.com.au/world/asia/the-ec121-shutdown-north-koreas-killing-of-31-us-sailors-that-has-almost-been-forgotten/news-story/f31ac9893795646a044d874fbd62386c>, E.T. 20.05.2019.

BRUNNSTROM David, ZENGERLE Patricia, “The US is selling \$1.8 billion in arms to Taiwan — and China is not happy about it”, *Reuters*, 16.12.2015, <https://www.businessinsider.com/us-18-billion-arms-sale-to-taiwan-2015-12>, E.T.16.05.2018.

Carnege Endowment for International Peace, *Making Sense of UN Sanctions on North Korea*, <https://carnegieendowment.org/publications/interactive/north-korea-sanctions>, E.T. 20.05.2019.

CARPENTER Ted Galen, “The 1994 North Korea Crisis: Military Force a Bad Idea Then (and a Worse One Now)”, *The National Interest*, 18.04.2017, <https://nationalinterest.org/blog/the-skeptics/the-1994-north-korea-crisis-military-force-bad-idea-then-20251>, E.T. 21.05.2019.

CHA Victor, “The Unfinished Legacy of Obama’s Pivot to Asia”, *Foreign Policy*, 06.09.2016, <https://foreignpolicy.com/2016/09/06/the-unfinished-legacy-of-obamas-pivot-to-asia/>, E.T. 08.06.2019.

CHANG Gordon G., “Hillary Clinton Changes America's China Policy”, *Forbes*, 28.07.2019, <https://www.forbes.com/2010/07/28/china-beijing-asia-hillary-clinton-opinions-columnists-gordon-g-chang.html#1ec6eb3250c7>, E.T. 07.06.2019.

CHELLANEY Brahma, “Beijing's South China Sea grab”, *The Japan Times*, 18.12.2018, <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2018/12/18/commentary/world-commentary/beijings-south-china-sea-grab/#.XPa3wYgzY2w>, E.T. 31.05.2019.

CHELLANEY Brahma, “China's salami-slice strategy”, *The Japan Times*, 25.07.2013, <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2013/07/25/commentary/world-commentary/chinas-salami-slice-strategy/#.XRYZ7ugzY2w>, E.T. 25.06.2019.

CHIANG Min-Hua, GERBEIR Bernard, “Cross-Strait Economic Relations: Recent Development and Implications for Taiwan”, *Économie politique de l'Asie (1)*, 13 | 1er semestre / Spring 2013, <https://journals.openedition.org/regulation/10177?lang=en>, E.T. 18.05.2019.

China Daily, *Sticking to principles*, 08.03.2010, https://www.chinadailyasia.com/opinion/2010-03/08/content_40629.html, E.T. 23.06.2019.

China Power, *How much trade transits the South China Sea?*, <https://chinapower.csis.org/much-trade-transits-south-china-sea/>, E.T. 31.05.2019.

China’s Claim to Historic Rights in the South China Sea, *PCA Case N° 2013-19, IN THE MATTER OF THE SOUTH CHINA SEA ARBITRATION*, 12.07.2016, <https://www.pcacases.com/pcadocs/PH-CN%20-%2020160712%20-%20Award.pdf>, E.T. 24.06.2019.

CHOONG William, “Why Donald Trump Should Place a South China Sea Redline on Scarborough Shoal”, *National Interest*, 28.04.2017, <https://nationalinterest.org/blog/the-buzz/why-donald-trump-should-place-south-china-sea-redline-20388>, E.T. 02.06.2019.

CHOY Gigi, “Explained: Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC)”, *South China Morning Post*, 12.03.2019, <https://www.scmp.com/week-asia/explained/article/3001372/explained-asia-pacific-economic-cooperation-apec>, E.T. 17.06.2019.

CIA, *Paracel Islands*, https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/print_pf.html, E.T. 01.06.2019.

CIA, The World Factbook, *Spratly Islands*, <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/pg.html>, E.T. 03.03.2018.

CISSÉ Daouda, “Exploring the complex China-Taiwan relationship”, *Asia Dialogue*, 25.01.2019, <https://theasiadialogue.com/2019/01/25/exploring-the-complex-china-taiwan-relationship/>, E.T. 18.05.2019.

CLINTON Hillary Rodham, Secretaries, “Presidential and Secretaries Travels Abroad”, *Office of the Historian*, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/clinton-hillary-rodham>, E.T. 07.06.2019.

CLINTON Hillary Rodham, Secretary of State, “National Convention Center, Hanoi, Vietnam”, *U.S. Department of State*, 23.07.2010, <https://2009-2017.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2010/07/145095.htm>, E.T. 06.06.2019.

CNBC, *China builds new military facilities on South China Sea islands: think tank*, 30.06.2017, <https://www.cnb.com/2017/06/30/china-builds-military-facilities-south-china-sea-islands.html>, E.T. 24.05.2019.

CNBC, *China fears Hillary Clinton far more than it does Donald Trump*, 11.07.2016, <https://www.cnb.com/2016/07/11/china-fears-hillary-clinton-focus-on-south-china-sea-human-rights-far-more-than-it-does-donald-trump.html>, E.T. 11.06.2019.

CNN, *China and Vietnam: A Timeline of Conflict*, 29.06.2011, <http://edition.cnn.com/2011/WORLD/asiapcf/06/27/china.vietnam.timeline/index.html>, E.T. 03.06.2019.

CNOOC, *Company Overview*, <https://www.cnooc.com.cn/col/col6141/index.html>, E.T. 22.06.2019.

COATES Benjamin A., “The Secret Life of Statutes: A Century of the Trading with the Enemy Act”, *Modern American History*, Vol. 1, Issue 2, July 2018, <https://www.cambridge.org/core/journals/modern-american-history/article/secret-life-of-statutes-a-century-of-the-trading-with-the-enemy-act/77DD7CF528D3190CFC8CF8FF6DDAACB0/core-reader>, E.T. 20.05.2019.

COLE J. Michael, “The Third Taiwan Strait Crisis: The Forgotten Showdown Between China and America”, *The National Interest*, 10.03.2017, <https://nationalinterest.org/feature/the-third-taiwan-strait-crisis-the-forgotten-showdown-19742>, E.T. 17.05.2019.

COLLINSON Stephen, v.d., “China lodges complaint over Trump-Taiwan call”, *CNN Politics*, 04.12.2016, https://www.washingtonpost.com/world/national-security/trump-spoke-with-taiwanese-president-a-major-break-with-decades-of-us-policy-on-china/2016/12/02/b98d3a22-b8ca-11e6-959c-172c82123976_story.html?noredirect=on&utm_term=.1184bcd8ed96, E.T. 16.05.2019.

Congressional Research Service, *South Korea: Background and U.S. Relations*, 20.05.2019, <https://fas.org/sgp/crs/row/IF10165.pdf>, E.T. 14.06.2019.

Congress.gov, *H.R. 3470 - To affirm the importance of the Taiwan Relations Act, to provide for the transfer of naval vessels to certain foreign countries, and for other purposes*, <https://www.congress.gov/bill/113th-congress/house-bill/3470>, E.T. 16.05.2019.

CONNOR Neil, “China lands military plane at third Spratly Island, just 12 nautical miles from Philippines”, *The Telegraph News*, 10.05.2018, <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/05/10/china-lands-military-plane-third-spratly-island-just-12-nautical/>, E.T. 25.05.2019.

CONNOR Neil, SMITH Nicola, “China says conflict with Taiwan ‘more probable’ after US agrees to help Taipei build submarines”, *The Telegraph*, 09.04.2018, <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/04/09/china-says-conflict-taiwan-probable-us-agrees-help-taipei-build/>, E.T. 10.05.2018.

Council on Foreign Affairs, *Territorial Disputes in the South China Sea*, <https://www.cfr.org/interactive/global-conflict-tracker/conflict/territorial-disputes-south-china-sea>, E.T. 30.05.2019.

Council On Foreign Relations, "CFR Backgrounders: South China Sea Tensions," *USC US-China Institute*, 14.05.2014, <https://china.usc.edu/council-foreign-relations-cfr-backgrounders-south-china-sea-tensions-may-14-2014>, E.T. 05.06.2019.

CROPSEY Seth, “China’s Salami-Slicing Policy toward Taiwan”, *Hudson Institute*, 14.05.2018, <https://www.hudson.org/research/14327-china-s-salami-slicing-policy-toward-taiwan>, E.T. 25.06.2019.

CSIS, *U.S.-India Security and Defense Cooperation*, <https://www.csis.org/programs/wadhvani-chair-us-india-policy-studies/past-india-chair-projects/us-india-security-and>, E.T. 09.06.2019.

DAISS Tim, “South China Sea Energy Politics Heat Up”, *Oil Price*, 02.03.2019, <https://oilprice.com/Geopolitics/Asia/South-China-Sea-Energy-Politics-Heat-Up.html>, E.T. 30.05.2019.

DAVENPORT Kelsey, “The Six-Party Talks at a Glance”, *Arms Control Association*, June 2018, <https://www.armscontrol.org/factsheets/6partytalks>, E.T. 20.05.2019.

DAVID Adrian, “Malaysia's right to stake claim to Spratlys”, *The Strait Times*, 02.03.2019, <https://www.nst.com.my/news/exclusive/2019/03/465397/malaysias-right-stake-claim-spratlys>, E.T. 03.06.2019.

Declaration of the Government of the People's Republic of China on China's Territorial Sea, *Article 1*, Beijing, 04.09.1958, <https://www.documentcloud.org/documents/1341822-declaration-of-the-government-of-the-prc-on.html>, E.T. 20.06.2019.

Defense Security Cooperation Agency New Release, *Taipei Economic and Cultural Representative Office in the United States (TECRO) – Foreign Military Sales Order (FMSO) II Case*, <https://www.dsca.mil/major-arms-sales/taipei-economic-and-cultural-representative-office-united-states-tecro-foreign>, E.T. 17.05.2019.

DEL CALLAR Michaela, “China’s historical claim over South China Sea invalid under UNCLOS — DFA Secretary”, *Philippines Today*, 08.07.2015, <http://www.philippinestoday.net/archives/22050>, E.T. 24.06.2019.

Department of Defence, *Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for the 21st Century Defense*, January 2012, https://archive.defense.gov/news/Defense_Strategic_Guidance.pdf, E.T. 08.06.2019.

DIOLA Camille, “2 Chinese commercial planes land at Kagitingan Reef”, *Philstar Global*, 06.01.2016, <https://www.philstar.com/headlines/2016/01/06/1540201/2-chinese-commercial-planes-land-kagitingan-reef>, E.T. 25.05.2019.

DOHERTY Ben, “US escalates pressure on China over South China Sea and North Korea”, *The Guardian*, 05.06.2017, <https://www.theguardian.com/us-news/2017/jun/05/us-escalates-pressure-on-china-over-south-china-sea-and-north-korea>, 22.05.2019.

D.S.O.R, “Why US Marines are deployed to Australia’s far North”, *The Economist*, 06.02.2018, <https://www.economist.com/democracy-in-america/2018/02/06/why-us-marines-are-deployed-to-australias-far-north>, E.T. 09.06.2019.

DUDAR Hasan, SHESGREEN Deirdre, “Trump’s long list of global trade deals, agreements exited or renegotiated”, *USA Today*, 21.11.2018, <https://www.usatoday.com/story/news/2018/11/21/donald-trump-foreign-policy-iran-nafta-russia-mexico-canada-trade/1732952002/>, E.T. 07.06.2019.

DUMBAUGH Kerry, “Taiwan-U.S. Relations: Developments and Policy Implications”, *CRS for Congress*, 2.11.2009, s.4, <https://fas.org/sgp/crs/row/R40493.pdf>, E.T. 21.05.2019.

DUTTA Prabhash K, “What is China's salami slicing tactic that Army chief Bipin Rawat talked about?”, *India Today*, 07.09.2017, <https://www.indiatoday.in/india/story/doklam-china-salami-slicing-army-chief-general-bipin-rawat-1039864-2017-09-07>, E.T. 25.06.2019.

Dünya Bülteni, *Tayvan'ı tanıyan ülke sayısı azalıyor*, 01.05.2018, <https://www.dunyabulteni.net/asya/tayvani-taniyan-ulke-sayisi-azaliyor-h421272.html>, E.T. 17.05.2018.

DW, *China warns US after warships sail in disputed South China Sea*, 05.06.2019, <https://www.dw.com/en/china-warns-us-after-warships-sail-in-disputed-south-china-sea/a-48614428>, E.T. 12.06.2019.

ECKERT Paul, "Clinton declares "America's Pacific century"", *REUTERS*, 11.11.2011, <https://www.reuters.com/article/us-apec-usa-clinton-f/clinton-declares-americas-pacific-century-idUSTRE7AA2S120111111>, E.T. 08.06.2019.

ERIKSON Andrew S., KENNEDY Conor M., "China's Maritime Militia", *CNA*, S. 7, https://www.cna.org/cna_files/pdf/Chinas-Maritime-Militia.pdf, E.T. 22.06.2019.

ESPLANADA Jerry E., BORDADORA Norman, "Philippines protests China's moving in on Macclesfield Bank", *Inquirer*, 06.07.2012, <https://globalnation.inquirer.net/43171/philippines-protests-china%E2%80%99s-moving-in-on-macclesfield-bank>, E.T. 02.06.2019.

Eugene C. LaFond, "South China Sea", *Encyclopedia Britannica*, <https://www.britannica.com/place/South-China-Sea>, E.T. 27.07.2019.

Federation of American Scientists, *Pratas Island Airfield*, <https://fas.org/irp/world/taiwan/facility/pratas.htm>, E.T. 03.06.2019.

FERGUSON Niall, "America's Global Retreat", *Harvard Kennedy School Belfer Center*, 21.02.2014, <https://www.belfercenter.org/publication/niall-ferguson-americas-global-retreat>, E.T. 09.06.2019.

FERNANDEZ Borja, "The Philippines' shifting stance towards the South China Sea dispute", *Global Risk Insights*, 15.04.2019, <https://globalriskinsights.com/2019/04/the-philippines-shifting-stance-towards-the-south-china-sea-dispute/>, E.T. 11.06.2019.

FLURRY Gerald, "China Is Steering the World Toward War", *The Philadelphia Trumpet*, July 2016, Vol. 27, No. 6, <https://www.thetrumpet.com/13880-china-is-steering-the-world-toward-war>, E.T. 01.06.2019.

Focus Economics, *The World's Largest 10 Economies*, 08.11.2018, <https://www.focus-economics.com/blog/the-largest-economies-in-the-world>, E.T. 11.05.2019.

FRIEDHOFF Karl, KAFURA Craig, "American Views toward US-Japan Relations and Asia-Pacific Security", *The Chicago Council on Global Affairs*, 17.04.2018, <https://www.thechicagocouncil.org/publication/american-views-toward-us-japan-relations-and-asia-pacific-security>, E.T. 15.06.2019.

Frontline, *December 1954: U.S. and Taiwan Sign Mutual Defense treaty*, <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/china/etc/cron.html> E.T. 15.05.2019.

FUCHS Michael, SUTTON Trevor, "UNCLOS Won't Help America in the South China Sea", *The National Interest*, 03.08.2016, <https://nationalinterest.org/feature/unclos-wont-help-america-the-south-china-sea-17235>, E.T. 24.05.2019.

GARAMONE Jim, "Panetta Describes U.S. Shift in Asia-Pacific", *U.S. Department of Defense*, 01.06.2012, <https://archive.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=116591>, E.T. 08.06.2019.

GAUTHEIR Brandon K., “The Day North Korea Downed a U.S. Helicopter on the DMZ”, *NK News*, 17.12.2017, <https://www.nknews.org/2012/12/the-day-north-korea-downed-a-u-s-helicopter-on-the-dmz/>, E.T. 21.05.2019.

Global Recon, *9 Dashed Line-An Introduction to the South China Sea*, 28.03.2017, <http://www.globalrecon.net/articles/2017/3/28/9-dashed-line-an-introduction-to-the-south-china-sea>, E.T. 23.05.2019.

Global Security, *China, Territorial claims in the Spratly and Paracel Islands*, <https://www.globalsecurity.org/military/world/war/spratly-claims.htm>, E.T. 03.06.2019.

Global Security, *South China Sea Oil and Natural Gas*, <https://www.globalsecurity.org/military/world/war/spratly-oil.htm>, E.T. 30.05.2019.

GlobalSecurity.org, *Military: Territorial claims in the Spratly and Paracel Islands*, <https://www.globalsecurity.org/military/world/war/spratly-claims.htm>, E.T. 04.06.2019.

Global Times, *Is China-North Korea friendship treaty outdated?*, 03.05.2017, <http://www.globaltimes.cn/content/1045251.shtml>, E.T. 20.05.2019.

GOLDRICK James, “U.S. FONOPS Aren't Just About the South China Sea”, *The Maritime Executive*, 09.10.2018, <https://www.maritime-executive.com/editorials/u-s-fonops-aren-t-just-about-the-south-china-sea>, E.T. 10.06.2019.

GOV.PH, *Mutual Defense Treaty between the Republic of the Philippines and the United States of America*, 30.08.1951, <https://www.officialgazette.gov.ph/1951/08/30/mutual-defense-treaty-between-the-republic-of-the-philippines-and-the-united-states-of-america-august-30-1951/>, E.T. 08.06.2019.

GRAHAM Chris, NICHOLLS Dominic, “Royal Navy warship 'confronted by Chinese military' in South China Sea”, *The Telegraph News*, 06.09.2018, <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/09/06/royal-navy-warship-confronted-chinese-military-beijing-attacks/>, E.T. 10.06.2019.

GRAHAM Euan, “The Hague Tribunal’s South China Sea Ruling: Empty Provocation or Slow-Burning Influence?”, *Council on Foreign Affairs*, 18.08.2016, https://www.cfr.org/councilofcouncils/global_memos/p38227, E.T. 23.05.2019.

GUAN Wang, “China’s Congress approves government reshuffle plan”, *CGTN America*, 16.03.2018, <https://america.cgtn.com/2018/03/16/chinas-congress-approves-government-reshuffle-plan>, E.T. 21.06.2019.

GWERTZMAN Bernard, “Shultz Ends U.S. Vow to Defend New Zealand”, *The New York Times*, 28.06.1986, <https://www.nytimes.com/1986/06/28/world/shultz-ends-us-vow-to-defend-new-zealand.html>, E.T. 15.06.2019.

HARDY James, SKOMBA Tom, “The global implications of China's military modernization”, *IHS Markit*, 19.05.2014, <https://ihsmarkit.com/research-analysis/q12-the-global-implications-of-chinas-military-modernization.html>, E.T. 26.06.2019.

Harvard Kennedy School Belfer Center, *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?*, <https://www.belfercenter.org/thucydides-trap/overview-thucydides-trap>, 13.06.2019.

HAWKSLEY Humphrey, "Tiny island at heart of S China sea dispute", *BBC News*, 04.12.2013, <https://www.bbc.com/news/av/world-asia-25208292/tiny-island-at-heart-of-s-china-sea-dispute>, E.T. 03.06.2019.

HENG Michael, "If the US military withdraws from Korea, China will be a big loser", *South China Morning Post*, 20.06.2018, <https://www.scmp.com/comment/insight-opinion/united-states/article/2151584/if-us-military-withdraws-korea-china-will-be>, E.T. 14.06.2019.

HILL Cameron, "Australia and the South China Sea: debates and dilemmas", *Parliament of Australia*, https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/BriefingBook45p/SouthChinaSea, E.T. 15.06.2019.

HISTORY, *Korean War*, 16.05.2019, <https://www.history.com/topics/korea/korean-war>, E.T. 20.05.2019.

HISTORY, *North Korea*, 21.08.2018, <https://www.history.com/topics/korea/north-korea-history>, E.T. 20.05.2019.

HISTORY, *USS Pueblo captured*, 06.02.2019, <https://www.history.com/this-day-in-history/uss-pueblo-captured>, E.T. 20.05.2019.

HUANG Cary, "How North Korea could be the balm that soothes tensions between China and the US", *South China Morning Post*, 17.01.2019, <https://www.scmp.com/comment/insight-opinion/united-states/article/2182289/how-north-korea-could-be-balm-soothes-tensions>, 22.05.2019.

HUANG Dr. Alexander Chieh-cheng, "The United States and Taiwan's Defense Transformation", *Brookings*, 16.02.2010, <https://www.brookings.edu/opinions/the-united-states-and-taiwans-defense-transformation/>, E.T. 09.06.2018.

HUANG Kristin, "China 'beefing up military' on disputed islands in the South China Sea, says US think tank", *South China Morning Post*, 09.02.2017, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2069476/china-beefing-military-disputed-islands-south-china-sea>, E.T. 02.06.2019.

HUANG Maggie, "Dongsha Island in the South China Sea opens for eco tours", *Taiwan News*, 01.03.2017, <https://www.taiwannews.com.tw/en/news/3105928>, E.T. 03.06.2019.

HURWORTH Ella, "More Australians trust Xi Jinping than Trump", *CNN*, 26.06.2019, <https://edition.cnn.com/2019/06/25/australia/australia-china-us-trump-intl-hnk/index.html>, 26.06.2019.

IISS, *The IISS Shangri-La Dialogue 2019*, 31.05.2019-02.06.2019, <https://www.iiss.org/events/shangri-la-dialogue/shangri-la-dialogue-2019>, E.T. 05.07.2019.

Inquirer, “Philippines admits to shooting at Taiwan boat”, *Agence France-Presse*, May 10.05. 2013, <https://globalnation.inquirer.net/74107/philippine-coast-guard-admits-shooting-at-taiwan-boat>, E.T. 31.05.2019.

INSIDER Summer 2018, *Why Does North Korea Want Nukes?*, 13.08.2018, <https://www.heritage.org/insider/summer-2018-insider/why-does-north-korea-want-nukes>, E.T. 21.05.2019.

JAFFER Kumail, “South China Sea: Xi RAGES as Trump pursues new ARMS deal with Taiwan”, *Express*, 06.06.2019, <https://www.express.co.uk/news/world/1137208/south-china-sea-donald-trump-x-jinping-usa-china-trade-war-taiwan-spt>, E.T. 07.06.2019.

JAIPRAGAS Bhavan, JEONG-HO Lee, “Donald Trump, Kim Jong-un pledge peace and security at Singapore summit but doubt surrounds denuclearisation pact”, *South China Morning Post*, 12.06.2018, <https://www.scmp.com/news/asia/east-asia/article/2150382/handshakes-and-history-donald-trump-and-kim-jong-un-sign>, E.T. 14.06.2019.

JENNINGS Peter, “Barack Obama's Big South China Sea Mistake”, *The National Interest*, 28.07.2015, <https://nationalinterest.org/blog/the-buzz/barack-obamas-big-south-china-sea-mistake-13439>, E.T. 02.06.2019.

John Hopkins Center for Communication Programs, *Secretary of State Hillary Clinton Visits Indonesia*, 21.02.2009, <https://ccp.jhu.edu/2009/02/21/secretary-of-state-hillary-clinton-visits-indonesia/>, E.T. 07.06.2019.

JOHNSON Jesse, “China planning 'monitoring station' on hotly contested South China Sea shoal”, *The Japan Times*, 17.03.2017, <https://www.japantimes.co.jp/news/2017/03/17/asia-pacific/china-planning-monitoring-station-hotly-contested-south-china-sea-shoal/#.XPfrf4gzY2w>, E.T. 02.06.2019.

KAPLAN Robert D., “Why the South China Sea is so crucial”, *Business Insider Australia*, 20.02.2015, <https://www.businessinsider.com.au/why-the-south-china-sea-is-so-crucial-2015-2>, E.T. 30.05.2019.

KASIM Kamer, “Güney Çin Denizi'nde ÇHC-ABD Rekabeti”, *TASAM*, 30.05.2018, http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/G%C3%9CNEY_%C3%87%C4%B0N_DEN%C4%B0Z%C4%B0_pdf_1cca0473-3965-4f9a-be68-7fd6306e7864.pdf, E.T. 07.06.2019.

KIRK Stacey, “John Key's China trip begins with warning; don't mention South China Sea”, *Stuff*, 18.04.2016, <https://www.stuff.co.nz/national/politics/79028076/john-keys-china-trip-begins-with-warning-dont-mention-south-china-sea>, E.T. 16.06.2019.

KOH Collin, “How China’s growing PLA Navy could close a perception gap in the South China Sea”, *South China Morning Post*, 17.03.2019,

<https://www.scmp.com/news/china/military/article/3001764/how-chinas-growing-pla-navy-could-close-perception-gap-south>, E.T. 23.06.2019.

KYU-HAN DHan Kyu, “North Korea in the 1950s: Capital accumulation and power struggles”, *International Socialism*, Issue: 111, 01.06.2006, <http://isj.org.uk/north-korea-in-the-1950s-capital-accumulation-and-power-struggles/>, E.T. 20.05.2019.

LAGUE David, “China’s vast fleet is tipping the balance in the Pacific”, *Reuters*, 30.04.2019, <https://www.reuters.com/investigates/special-report/china-army-navy/>, E.T. 22.06.2019.

LAGUE David, LIM Benjamin Kang, “China's vast fleet seen tipping the balance of power in the Pacific”, *The Japan Times*, 01.05.2019, <https://www.japantimes.co.jp/news/2019/05/01/asia-pacific/chinas-vast-growing-fleet-seen-tipping-balance-power-pacific/#.XQfkvIgzY2w>, E.T. 13.06.2019.

LAGUE David, LIM Benjamin Kang, “How China is replacing America as Asia’s military titan”, *REUTERS*, 23.04.2019, <https://www.reuters.com/investigates/special-report/china-army-xi/>, 03.07.2019.

LEE-BRAGO Pia, “Philippines largest recipient of US military aid”, *Philstar Global*, 10.09.2018, <https://www.philstar.com/headlines/2018/09/10/1850124/philippines-largest-recipient-us-military-aid>, E.T. 11.06.2019.

LEE Don, CLOUD David S., “U.S. policy toward China shifts from engagement to confrontation”, *Los Angeles Times*, 31.12.2018, <https://www.latimes.com/business/la-na-pol-us-china-20181231-story.html>, E.T. 09.06.2019.

LEE Joshua, “S’pore is a member of the world’s second oldest military alliance”, *Mothership*, 29.07.2018, <https://mothership.sg/2018/07/singapore-five-power-defence-arrangement/>, E.T. 14.06.2019.

LEE Kristine, “It's Time for the U.S.-South Korea Alliance to Evolve”, *The National Interest*, 12.01.2019, <https://nationalinterest.org/feature/its-time-us-south-korea-alliance-evolve-41272>, E.T. 14.06.2019.

LEE Victor Robert, “China is Building a Helicopter Base in the Paracel Islands, and Manufacturing Land at Two More Sites in the South China Sea”, *Medium Corporation*, 15.02.2016, <https://medium.com/satellite-image-analysis/china-is-building-a-helicopter-base-in-the-paracel-islands-and-manufacturing-land-at-two-more-6550b6f8f2d6>, E.T. 02.06.2019.

LETKEWICZ Michael, “The Byungjin Line and What It Means for North Korea’s Defense Policy”, *International Affairs Review*, 24.11.2017, <http://www.iar-gwu.org/content/byungjin-line-and-what-it-means-north-korea%E2%80%99s-defense-policy>, E.T. 20.05.2019.

LIANG Annabelle, “Australia swipes at Beijing over South China Sea tensions, detention of pro-democracy writer”, *Navy Times*, 29.01.2019, <https://www.navytimes.com/news/your-navy/2019/01/29/australia-swipes-at-beijing-over-south-china-sea-tensions-detention-of-pro-democracy-writer/>, E.T. 15.06.2019.

LIDDY Matt, SPRAGGON Ben, “Before and after: China builds artificial islands in South China Sea”, *ABC News*, 22.09.2015, <https://www.abc.net.au/news/2015-09-22/south-china-sea-islands-before-and-after/6794076>, E.T. 24.05.2019.

LIU Da-Nien, “The trading relationship between Taiwan and the United States: Current trends and the Outlook for the future”, *Brookings*, November 2016, Table 2: Bilateral trade between Taiwan and the United States, <https://www.brookings.edu/opinions/the-trading-relationship-between-taiwan-and-the-united-states-current-trends-and-the-outlook-for-the-future/>, E.T. 15.05.2019.

Lowy Institute, *SOUTH CHINA SEA*, <https://www.lowyinstitute.org/issues/south-china-sea>, E.T. 30.05.2019.

MACIAS Amanda, “This satellite image of Chinese construction in South China Sea is a wake-up call to us all”, *Business Insider*, 14.07.2016, <https://www.businessinsider.com/satellite-image-south-china-sea-2016-7>, E.T. 24.05.2019.

MADAN Tanvi, “The U.S.-India Relationship and China”, *Brookings*, 23.09.2014, <https://www.brookings.edu/research/the-u-s-india-relationship-and-china/>, E.T. 15.06.2019.

MAREX, “China Establishes South China Sea Rescue Center”, *The Maritime Executive*, 29.01.2019, <https://www.maritime-executive.com/article/china-establishes-south-china-sea-rescue-center>, E.T. 25.05.2019.

Marine Conservation Institute, *Dongsha National Park*, <http://www.mpatlas.org/mpa/sites/7469/>, E.T. 03.06.2019.

MARSCHIK Quinn, “China, the South China Sea and North Korea”, *The National Interest*, 11.03.2018, <https://nationalinterest.org/feature/china-the-south-china-sea-north-korea-24847>, 22.05.2019.

MARTINEZ Luis, “Why the US Navy sails past disputed artificial islands claimed by China”, *ABC News*, 06.05.2019, <https://abcnews.go.com/Politics/us-navy-sails-past-disputed-artificial-islands-claimed/story?id=60993256>, 01.06.2019.

MAXIE Jeremy, “The South China Sea Dispute Isn't About Oil, At Least Not How You Think”, *Forbes*, 25.04.2016, <https://www.forbes.com/sites/jeremymaxie/2016/04/25/the-south-china-sea-dispute-isnt-about-oil-at-least-not-how-you-think/#222255f85c69>, E.T. 30.05.2019.

MCDONOUGH Richard, “A Short History of the Korean War”, *Imperial War Museums*, 13.06.2018, <https://www.iwm.org.uk/history/a-short-history-of-the-korean-war>, E.T. 20.05.2019.

MCDORMAN Ted L., “The South China Sea Arbitration”, *American Society of International Law*, Vol. 20, Issue 17, 18.11.2016, <https://www.asil.org/insights/volume/20/issue/17/south-china-sea-arbitration>, E.T. 24.06.2019.

MISHRA Manoj Kumar, “Indo-US strategic relations set to strengthen”, *Asia Times*, 04.03.2019, <https://www.asiatimes.com/2019/03/opinion/indo-us-strategic-relations-set-to-strengthen/>, E.T. 15.06.2019.

MOGATO Manuel, MARTINA Michael, BLANCHARD Ben, “ASEAN deadlocked on South China Sea, Cambodia blocks statement”, *REUTERS*, 25.007.2016, <https://www.reuters.com/article/us-southchinasea-ruling-asean/asean-deadlocked-on-south-china-sea-cambodia-blocks-statement-idUSKCN1050F6>, E.T. 08.06.2019.

MOLLMAN Steve, “North Korea is helping China in the South China Sea—whether it knows it or not”, *QUARTZ*, 30.05.2017, <https://qz.com/990701/north-korea-is-helping-china-in-the-south-china-sea-whether-it-knows-it-or-not/>, E.T. 22.05.2019.

MOLLMAN Steve, “This tiny islet in the South China Sea is now officially a “rock”—and the implications are global”, *Quartz*, 25.07.2016, <https://qz.com/737219/this-tiny-islet-in-the-south-china-sea-is-now-officially-a-rock-and-the-implications-are-global/>, E.T. 04.06.2019.

MORISAWA Masaki, “‘U.S. Disavows Apology, Then Signs It’ The Pueblo Incident of 1968”, *The Gale Review*, 21.08.2018, <https://www.gale.com/intl/blog/2018/08/21/u-s-disavows-apology-then-signs-it-the-pueblo-incident-of-1968/>, E.T. 20.05.2019.

NAKAZAWA Katsuji, “Xi distances himself from Kim Jong Un to focus on Trump”, *Nikkei Asian Review*, 07.03.2019, <https://asia.nikkei.com/Editor-s-Picks/China-up-close/Xi-distances-himself-from-Kim-Jong-Un-to-focus-on-Trump>, E.T. 21.05.2019.

NAN Li, “SCO Supports Peace and Stability in South China Sea”, *Beijing Review*, 24.05.2016, http://www.bjreview.com/World/201605/t20160525_800057621.html, E.T. 04.07.2019.

NewstalkZB, *Sir John Key: Why NZ's relationship with China is so important*, 03.04.2019, <https://www.newstalkzb.co.nz/on-air/mike-hosking-breakfast/audio/sir-john-key-nzs-relationship-with-china-is-of-critical-importance/>, E.T. 16.06.2019.

NHK World-Japan, *Secret Taping Said to Have Worsened North Korea-China Tie*, 14.02.2019, <https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/nhknewsline/backstories/secrettapingsaidtohave/>, E.T. 20.05.2019.

NOI Goh Sui, “Why is the South China Sea unquiet?”, *The Strait Times*, 17.04.2017, <https://www.straitstimes.com/opinion/why-is-the-south-china-sea-unquiet>, E.T. 07.06.2019.

N. Korea Thanks U.S. For Pirate Attack Aid, *CBS News*, 08.11.2007, <https://www.cbsnews.com/news/n-korea-thanks-us-for-pirate-attack-aid/>, E.T. E.T. 20.05.2019.

ODGAARD Liselotte, “China’s South China Sea Policy and the Implications for US-China Relations”, *The Asia Dialogue*, 14.09.2017, <https://theasiadialogue.com/2017/09/14/chinas-south-china-sea-policy-and-the-implications-for-us-china-relations/>, 23.05.2019.

Office of the Historian, *Barack Obama, Presidential and Secretaries Travels Abroad*, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/obama-barack>, E.T. 07.06.2019.

Office of the United States Trade Representative, *U.S. - Korea Free Trade Agreement*, <https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/korus-fta>, E.T. 14.06.2019.

OLU-IBUKUN Yewande, “South-China Sea Dispute: Sovereignty over the Scarborough Shoal”, *Swansea University*, https://www.academia.edu/35280246/South_China_Sea_Dispute_Sovereignty_over_the_Scarborough_Shoal, E.T. 30.05.2019.

One Planet Nations Online, *Political Map of the South China Sea*, <https://www.nationsonline.org/oneworld/map/South-China-Sea-political-map.htm>, E.T. 27.07.2019.

PARAMESWARAN Prashanth, “Strategic Security Dialogue Highlights US-Singapore Defense Relations”, *The Diplomat*, 29.04.2019, <https://thediplomat.com/2019/04/strategic-security-dialogue-highlights-us-singapore-defense-relations/>, E.T. 16.06.2019.

PALMER Doug, “Clinton raved about Trans-Pacific Partnership before she rejected it”, *Politico*, 08.10.2016, <https://www.politico.com/story/2016/10/hillary-clinton-trade-deal-229381>, E.T. 09.06.2019.

PALMER Richard, “Five Years of Island-Building”, *The Trumpet*, 25.12.2018, <https://www.thetrumpet.com/18347-five-years-of-island-building>, E.T. 01.05.2019.

PARK S. Nathan, “Moon’s Secret Weapon Is Sunshine”, *Forbes*, 19.05.2017, <https://foreignpolicy.com/2017/05/19/moons-secret-weapon-is-sunshine-south-korea-kim-jong-un/>, E.T. 02.03.2018.

PLACIDO Dharel, “War over Scarborough 'not worth it' for the US, says Duterte”, *ABS CBN News*, 22.04.2019, <https://news.abs-cbn.com/news/04/22/19/war-over-scarborough-not-worth-it-for-the-us-says-duterte>, E.T. 02.06.2019.

POLING Gregory B., “Illuminating the South China Sea’s Dark Fishing Fleets”, *Stephenson Ocean Security Project*, 09.01.2019, <https://ocean.csis.org/spotlights/illuminating-the-south-china-seas-dark-fishing-fleets/>, E.T. 31.05.2019.

RAJAGOBAL Navin, “The 2009 claims that changed the dynamics in the South China Sea”, *The Strait Times*, 16.07.2016, <https://www.straitstimes.com/opinion/the-2009-claims-that-changed-dynamics-in-the-s-china-sea>, E.T. 09.06.2019.

Reuters, *TIMELINE: China milestones since 1978*, 08.12.2008, <https://www.reuters.com/article/us-china-reforms-chronology-sb/timeline-china-milestones-since-1978-idUKTRE4B711V20081208>, E.T. 18.05.2019.

ROSENFELD Everett, “Trump-Kim summit was cut short after North Korea demanded an end to sanctions”, *CNBC*, 28.02.2019, <https://www.cnbc.com/2019/02/28/white-house-trump-kim-meetings-change-of-schedule.html>, 21.05.2019.

RYALL Julian, “Did Kim Jong-un kill his uncle and brother over 'coup plot involving China'?", *The Telegraph News*, 24.08.2017, <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/08/24/did-kim-jong-un-kill-uncle-brother-coup-plot-involving-china/>, E.T. 20.05.2019.

SCHOFIELD Clive, “Fish, not oil, at the heart of the South China Sea conflict”, *Fridtjof Nansens Institutt*, 24.10.2017, <https://www.fni.no/news/fish-not-oil-at-the-heart-of-the-south-china-sea-conflict-article1556-330.html>, E.T. 29.05.2019.

SEVASTOPULO Demetri, DYER Geoff, MITCHELL Tom, “Obama forced Xi to back down over South China Sea dispute”, *Financial Times*, 12.07.2016, <https://www.ft.com/content/c63264a4-47f1-11e6-8d68-72e9211e86ab>, E.T. 02.06.2019.

SHARMA Ankush, “ASEAN's Six-Point Principles on the South China Sea "ASEAN's Six-Point Principles on the South China Sea”, *Academia*, https://www.academia.edu/8531731/ASEANs_Six-Point_Principles_on_the_South_China_Sea, E.T. 17.06.2019.

SHARMAN Jon, “China threatens to further fortify its man-made islands in disputed region as tensions with US escalate”, *Independent*, 09.01.2019, <https://www.independent.co.uk/news/world/asia/south-china-sea-us-military-bases-islands-spratly-paracel-us-tension-defence-a8719556.html>, 24.05.2019.

SIGAL Leon V., “The North Korean Nuclear Crisis: Understanding The Failure of the 'Crime-and-Punishment' Strategy”, *Arms Control Association*, https://www.armscontrol.org/act/1997_05/sigal, E.T. 21.05.2019.

SIMKINS J.D., “‘We’ll see how frightened America is’ — Chinese admiral says sinking US carriers key to dominating South China Sea”, *The Navy Times*, 04.01.2019, <https://www.navytimes.com/news/your-navy/2019/01/04/well-see-how-frightened-america-is-chinese-admiral-says-sinking-us-carriers-key-to-dominating-south-china-sea/>, E.T. 10.06.2019.

SINGH Hemant Krishan, ROSSOW Richard M., “Re-shaping India-US Defense Cooperation in the Indo-Pacific”, *The Diplomat*, 24.08.2018,

<https://thediplomat.com/2018/08/re-shaping-india-us-defense-cooperation-in-the-indo-pacific/>, E.T. 15.06.2019.

South China Morning Post, *Beijing voices concern over Indonesia's blowing up of Chinese fishing boat*, 21.05.2015, <https://www.scmp.com/news/asia/southeast-asia/article/1805173/beijing-voices-concern-over-indonesias-blowing-chinese>, E.T. 31.05.2019.

South China Sea, https://www.cs.mcgill.ca/~rwest/wikispeedia/wpcd/wp/s/South_China_Sea.htm, E.T. 27.07.2019.

Southfront, *Island Building in South China Sea*, <https://southfront.org/chinas-artificial-islands-south-china-sea-review/>, 25.05.2019.

Spratlys.org, *Malaysian Claims in the Spratlys*, <http://www.spratlys.org/collection/claims/malaysia/malaysia.htm>, E.T. 03.06.2019.

Spratlys.org, "The Occupation Status of Spratly Islands of China by all Claimants", *Estimated Occupational Forces in Taking Control of the Spratly Islands*, http://www.spratlys.org/collection/occ_status.htm, E.T. 04.06.2019.

Spratlys.org, *The Philippines' Illegal Claims in the Spratlys*, <http://www.spratlys.org/collection/claims/philippines/>, E.T. 03.06.2019.

Spratlys.org, *Vietnamese Claims on the Spratly Islands*, <http://www.spratlys.org/collection/claims/vietnam/vietnam1.htm>, E.T. 03.06.2019.

SUDWORTH John, "How South Korean ship was sunk", *BBC News, Seoul*, 20.05.2010, <https://www.bbc.com/news/10130909>, E.T. 14.06.2019.

TANG Didi, "China building 'military base' on disputed Bombay Reef in the Parcel Islands", *The Times*, 23.11.2018, <https://www.thetimes.co.uk/article/china-building-military-base-on-disputed-bombay-reef-in-the-parcel-islands-0gt76mpg9>, E.T. 01.06.2019.

TAYLOR Adam, "China Angers Vietnam By Announcing A Tiny New City On Disputed South China Sea Island", *Business Insider*, 24.07.2012, <https://www.businessinsider.com/sansha-city-china-yongxing-2012-7>, E.T. 22.06.2019.

The Economist, *Seas of troubles*, 18.05.2013, <https://www.economist.com/asia/2013/05/18/seas-of-troubles>, E.T. 31.05.2019.

The Economic Times, *China withdraws oil rig from Vietnam's Exclusive Economic Zone*, 22.07.2014, <https://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/china-withdraws-oil-rig-from-vietnams-exclusive-economic-zone/articleshow/38845435.cms?from=mdr>, E.T.31.05.2019.

The Learning Network, “Oct. 25, 1971 | People’s Republic of China In, Taiwan Out, at U.N”., *The New York Times*, 25.10.2011, <https://learning.blogs.nytimes.com/2011/10/25/oct-25-1971-peoples-republic-of-china-in-taiwan-out-at-un/>, E.T.11.05.2018.

The News Minute, *Four maps pointing out China's conflicts in South China Sea*, 01.06.2015, <https://www.thenewsminute.com/article/four-maps-pointing-out-chinas-conflicts-south-china-sea-31342>, E.T. 02.06.2019.

The New York Times Archives, *China Returns Hijacked Jet and 2 crewmen to Taiwan*, 24.05.1986, <https://www.nytimes.com/1986/05/24/world/china-returns-hijacked-jet-and-2-crewmen-to-taiwan.html>, 19.05.2019.

The Strait Times, *Before and after satellite images: What has been built on the reefs that China occupies in the Spratlys*, 29.02.2016, <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/before-and-after-satellite-images-what-has-been-built-on-disputed-islands-in-the-south>, E.T. 25.05.2019.

The Telegraph, *Kim Jong-un executes uncle: Jang Song-thaek had been North Korea's No. 2*, 13.12.2013, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/10515204/Kim-Jong-Un-executes-uncle-Jang-Song-Thaek-had-been-North-Koreas-No-2.html>, E.T. 20.05.2019.

The White House, *Joint Statement By President Obama And Prime Minister Najib Of Malaysia*, 27.04.2019, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/04/27/joint-statement-president-obama-and-prime-minister-najib-malaysia-0>, E.T. 13.06.2019.

The White House, *Joint Statement for Enhancing the Comprehensive Partnership between the United States of America and Malaysia*, 13.09.2017, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/joint-statement-enhancing-comprehensive-partnership-united-states-america-malaysia/>, E.T. 13.06.2019.

The White House, *Joint Statement by the United States of America and the Republic of Indonesia*, 26.10.2015, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/10/26/joint-statement-united-states-america-and-republic-indonesia>, E.T. 16.06.2019.

The White House, *Remarks As Prepared for Delivery by National Security Advisor Susan E. Rice*, 20.11.2013, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/11/21/remarks-prepared-delivery-national-security-advisor-susan-e-rice>, E.T. 08.06.2019.

The White House, *Remarks by Vice President Pence at the 2018 APEC CEO Summit / Port Moresby, Papua New Guinea*, 16.11.2018, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-vice-president-pence-2018-apec-ceo-summit-port-moresby-papua-new-guinea/>, E.T. 17.06.2019.

THUY Tran Truong, “Recent Development In The South China Sea: From Declaration To Code Of Conduct”, *East Sea (South China Sea) Studies*, 15.07.2011, <http://nghiencuubiendong.vn/en/conferences-and-seminars-/second-international->

[workshop/586-recent-development-in-the-south-china-sea-from-declaration-to-code-of-conduct-by-tran-truong-thuy](#), E.T.06.06.2019.

TKACIK JR John J. Tkacik, “Sea of Blood, Year of Friendship: China-North Korean Relations in 2009”, *China Brief*, Vol. 9, Issue 12, 12.06.2009, <https://jamestown.org/program/sea-of-blood-year-of-friendship-china-north-korean-relations-in-2009/>, E.T. 20.05.2019.

Top 10 Taiwanese Exports to China, http://www.worldsrichestcountries.com/top_taiwan_exports.html, E.T. 16.05.2019.

Top 10 Taiwanese Imports from China, http://www.worldsrichestcountries.com/top_taiwan_imports.html, E.T. 16.05.2019.

Top 10 Taiwanese Exports from the US, http://www.worldsrichestcountries.com/top_taiwan_exports.html, E.T. 16.05.2019.

Top 10 Taiwanese Imports from the US, http://www.worldsrichestcountries.com/top_taiwan_imports.html, E.T. 16.05.2019.

TUNG C.H., “America and China Need Each Other”, *The Diplomat*, 08.02.2018, <https://thediplomat.com/2018/02/america-and-china-need-each-other/>, E.T. 10.05.2018.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, *Şanhay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ)*, <http://www.mfa.gov.tr/sanghai-isbirligi-orgutu.tr.mfa>, E.T. 14.07.2019.

TWEED Davit, “Why the South China Sea Fuels U.S.-China Tensions”, *Bloomberg*, 08.10.2018, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-10-07/why-the-south-china-sea-fuels-u-s-china-tensions-quicktake>, E.T. 30.05.2019.

UN National Legislation DOALOS/OLA, *Exclusive Economic Zone and Continental Shelf Act*, https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/chn_1998_eez_act.pdf, E.T. 23.05.2019.

United States Department of State, Office of the Historian, *Monroe Doctrine, 1823, MILESTONES: 1801–1829*, <https://history.state.gov/milestones/1801-1829/monroe>, E.T. 25.06.2019.

United States New Zeland Council, *The Wellington Declaration*, <http://usnzCouncil.org/us-nz-issues/wellington-declaration/>, E.T. 15.06.2019.

U.S. Department of State, *Opening Remarks at U.S.-ASEAN Summit*, 09.10.2013, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2013/10/215226.htm>, E.T. 08.06.2019.

U.S. Department of State, *Signing of the Manila Declaration On Board the USS Fitzgerald in Manila Bay, Manila, Philippines*, 16.11.2011, <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2011/11/177226.htm>, E.T. 11.06.2019.

U.S. Department of State, *U.S. Relations With Australia*, 23.08.2018, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-australia/>, E.T. 15.06.2019.

U.S. Department of State, *U.S. Relations With Indonesia*, 14.08.2018, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-indonesia/>, E.T. 10.06.2019.

U.S. Department of State, *U.S. Relations with Japan*, 17.07.2018, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-japan/>, E.T. 15.06.2019.

U.S. Department of State, *U.S. Relations With Malaysia*, 17.07.2018, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-malaysia/>, E.T. 13.06.2019.

U.S. Department of State, *U.S. Relations With New Zealand*, 23.08.2018, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-new-zealand/>, E.T. 15.06.2019.

U.S. Embassy & Consulates in India, *Joint Statement on the Inaugural U.S.-India 2+2 Ministerial Dialogue*, <https://in.usembassy.gov/joint-statement-on-the-inaugural-u-s-india-22-ministerial-dialogue/>, E.T. 15.06.2019.

U.S. Embassy & Consulates in Indonesia, *Fact Sheet: U.S. Building Maritime Capacity in Southeast Asia*, <https://id.usembassy.gov/our-relationship/policy-history/embassy-fact-sheets/fact-sheet-u-s-building-maritime-capacity-in-southeast-asia/>, E.T. 10.06.2019.

U.S. Embassy & Consulates in Indonesia, *History of the U.S. and Indonesia Relations*, <https://id.usembassy.gov/our-relationship/policy-history/io/>, E.T. 16.06.2019.

U.S. Embassy & Consulate in New Zealand, *History of U.S. diplomatic presence in New Zealand*, <https://nz.usembassy.gov/our-relationship/policy-history/>, E.T. 15.06.2019.

U.S. Embassy in Malaysia, *History of the U.S. and Malaysia*, <https://my.usembassy.gov/our-relationship/policy-history/io/>, E.T. 13.06.2019.

U.S. Embassy in Singapore, *History of the U.S. and Singapore*, <https://sg.usembassy.gov/our-relationship/policy-history/io/>, E.T. 16.06.2019.

U.S. Embassy in Singapore, *U.S.- Singapore Relations*, <https://sg.usembassy.gov/our-relationship/policy-history/us-country-relations/>, E.T. 16.06.2019.

VARAGUR Krithika, "Indonesia is Blowing Illegal Fishing Boats Out of the Water", *VOA News*, 26.06.2017, <https://www.voanews.com/a/indonesia-fisheries-protection/3901739.html>, E.T. 31.05.2019.

VOA News, *China Rejects US Military Passage in South China Sea*, 06.05.2019, <https://www.voanews.com/a/china-rejects-us-military-passage-in-south-china-sea/4905402.html>, 21.05.2019.

VOA News, *Vietnam, China Work to Ease South China Sea Tensions*, 18.01.2017, <https://learningenglish.voanews.com/a/vietnam-china-ease-south-china-sea-tensions/3681821.html>, E.T. 03.06.2019.

WAGNER Daniel, TUPAZ Edsel, POZON Ira Paulo, “China, the Philippines, and the Scarborough Shoal”, *Huff Post*, 20.07.2012, https://www.huffpost.com/entry/china-the-philippines-and_b_1531623, E.T. 02.06.2019.

WANG Austin, v.d., “What Does the 1992 Consensus Mean to Citizens in Taiwan?”, *The Diplomat*, 10.11.2018, <https://thediplomat.com/2018/11/what-does-the-1992-consensus-mean-to-citizens-in-taiwan/>, E.T. 18.05.2019.

WANG Brian, “China has air and naval bases on seven of its manmade islands in the South China Sea”, *Next Big Future*, 15.02.2018, <https://www.nextbigfuture.com/2018/02/china-has-air-and-naval-bases-on-seven-of-its-manmade-islands-in-the-south-china-sea.html>, E.T. 24.05.2019.

WANG Chris, “MAC Minister Wang in historic meeting”, *Taipei Times*, 12.02.2014, <http://www.taipeitimes.com/News/front/archives/2014/02/12/2003583307>, E.T. 19.05.2019.

WANG Kent, “The Taiwan Relations Act at 40”, *Asia Times*, 18.03.2019, <https://www.asiatimes.com/2019/03/opinion/the-taiwan-relations-act-at-40/>, E.T. 11.06.2019.

WATSON Ivan, LENDON Brad, WESTCOTT Ben, “Battle for the South China Sea”, *CNN*, 08.2018, <https://edition.cnn.com/interactive/2018/08/asia/south-china-sea/>, E.T. 30.05.2019.

WEN Wang, XIAOCHEN Chen, “Who Supports China in the South China Sea and Why”, *The Diplomat*, 27.07.2016, <https://thediplomat.com/2016/07/who-supports-china-in-the-south-china-sea-and-why/>, E.T. 04.07.2019.

WESTCOTT Ben, “China's military is going from strength to strength under Xi Jinping”, *CNN*, 05.03.2019, <https://edition.cnn.com/2019/03/04/asia/china-military-xi-jinping-intl/index.html>, E.T. 28.06.2019.

WINKLER Sigrid, “Taiwan’s UN Dilemma: To Be or Not To Be”, *Brookings*, 12.06.2012, <https://www.brookings.edu/opinions/taiwans-un-dilemma-to-be-or-not-to-be/>, E.T. 11.05.2018.

WONG Edward, “Chinese Military Seeks to Extend its Naval Power”, *New York Times*, 23.04.2010, <https://www.nytimes.com/2010/04/24/world/asia/24navy.html?mtrref=www.google.com&gwh=8BB2C2A08E011CE8CEB5403327E363EC&gwt=pay>, E.T. 24.06.2019.

XIAOBO Liu, “How China Can Resolve the FONOP Deadlock in the South China Sea”, *AMTI*, 01.03.2019, <https://amti.csis.org/how-china-can-resolve-fonop-deadlock/>, E.T. 10.06.2019.

XU Beina, “South China Sea Tensions”, *Council on Foreign Relations*, 14.05.2014, <https://www.cfr.org/backgrounder/south-china-sea-tensions>, E.T. 06.06.2019.

XU Beina, “The U.S.-Japan Security Alliance”, *Council on Foreign Relations*, 01.07.2014, <https://www.cfr.org/backgrounder/us-japan-security-alliance>, E.T. 15.06.2019.

YAMAGUCHI Shinji, “Creating Facts on the Sea: China's Plan to Establish Sansha City”, *AMTI*, 17.04.2017, <https://amti.csis.org/chinas-plan-establish-sansha-city/>, E.T. 22.06.2019.

Yale Law School, *Lillian Goldman Law Library*, “*Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of China; 02.12.1954*”, http://avalon.law.yale.edu/20th_century/chin001.asp#art10, E.T. 16.05.2019.

YATES Dean, MOHAMMED Arshad, “U.S. signs ASEAN treaty, boosts engagement”, *REUTERS*, 22.07.2009, <https://www.reuters.com/article/us-asean-usa/u-s-signs-asean-treaty-boosts-engagement-idUSTRE56L11920090722>, E.T. 07.06.2019.

YEO Mike, “China upgrades military infrastructure on South China Sea islands, report claims”, *Defense News*, 09.02.2017, <https://www.defensenews.com/naval/2017/02/09/china-upgrades-military-infrastructure-on-south-china-sea-islands-report-claims/>, E.T. 02.06.2019.

YUWEN Deng, “Is China planning to take Taiwan by force in 2020?”, *South China Morning Post*, 03.01.2018, <https://www.scmp.com/comment/insight-opinion/article/2126541/china-planning-take-taiwan-force-2020>, E.T. 11.06.2019.

ZHEN Liu, “What is the Shangri-La Dialogue and why is it so important?”, *South China Morning Post*, 03.06.2016, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/1963157/what-shangri-la-dialogue-and-why-it-so-important>, E.T. 05.07.2019.

ZHEN Liu, “What’s China’s ‘nine-dash line’ and why has it created so much tension in the South China Sea?”, *South China Morning Post*, 12.07.2016, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/1988596/whats-chinas-nine-dash-line-and-why-has-it-created-so>, E.T. 23.05.2019.

ZHANG Lim Min, “US to deploy two littoral combat ships to Singapore later this year: Indo-Pacific Command chief”, *The Strait Times*, 07.03.2019, <https://www.straitstimes.com/singapore/us-to-deploy-two-littoral-combat-ships-to-singapore-later-this-year-indo-pacific-command>, E.T. 16.06.2019.

Laura Zhou, “Beijing ‘strongly dissatisfied’ as Trump signs Taiwan Travel Act”, *South China Morning Post*, 17.03.2018, <https://www.scmp.com/news/china/article/2137610/donald-trump-signs-taiwan-travel-act-despite-warning-mainland-china>, E.T. 16.05.2019.

ZHOU Laura, “South China Sea is Beijing’s top foreign policy priority with developing nations, US think tank says”, *South China Morning Post*, 17.10.2018, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/2169002/south-china-sea-beijings-top-foreign-policy-priority-us-think>, E.T. 15.06.2019.

ZHOU Laura, “South China Sea: Trump military adviser calls for firmer rules to stop near misses”, *South China Morning Post*, 07.02.2019, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/2185308/south-china-sea-trump-military-adviser-calls-firmer-rules-stop>, E.T. 10.06.2019.

ZHOU Laura, “What is the South China Sea code of conduct, and why does it matter?”, *South China Morning Post*, 03.08.2017, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2105190/what-south-china-sea-code-conduct-and-why-does-it>, E.T. 17.06.2019.

ZISSIS Carin, “Modernizing the People’s Liberation Army of China”, *Council on Foreign Relations*, 05.12.2006, <https://www.cfr.org/background/modernizing-peoples-liberation-army-china>, E.T. 26.06.2019.

TABLÖLAR

Tablo için: More than 30% of global maritime crude oil trade moves through the South China Sea, U.S. Energy Information Administration, 27.08.2018, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=36952>, E.T. 21.05.2019.

Tablodaki bilgiler için: South China Sea Oil and Natural Gas, Global Security, <https://www.globalsecurity.org/military/world/war/spratly-oil.htm>, E.T. 30.05.2019.

HARİTALAR

AMTI, North Island, <https://amti.csis.org/north-island/>, E.T. 02.06.2019.

AMTI, Tree Island, <https://amti.csis.org/tree-island/>, E.T. 02.06.2019.

BBC News, *China media denounce US warship in South China Sea*, 28.10.2015, <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-34655845>, E.T. 24.05.2019.

CHENEY-PETERS Scot, “China's Nine-Dashed Line Faces Renewed Assault”, *Center for International Maritime Security*, 14.12.2014, <http://cimsec.org/chinas-nine-dashed-line-faces-renewed-assault/13943>, E.T. 03.03.2018.

China keeps building infrastructure on disputed islands in South China Sea, *DW*, 15.12.2017, <https://www.dw.com/en/china-keeps-building-infrastructure-on-disputed-islands-in-south-china-sea/a-41805980>, E.T. 17.05.2018.

HILL Craig, “America warns China about South China Sea claims”, *China Daily Mail*, 03.06.2017, <https://chinadailymail.com/2017/06/03/america-warns-china-about-south-china-sea-claims/>, E.T. 03.03.2018.

Right Side News, *The United States Should Lead with Power and Purpose on China*, 29.12.2013, <https://www.rightsidenews.com/us/homeland-security/the-united-states-should-lead-with-power-and-purpose-on-china/>, E.T. 25.06.2019.

South China Sea.org, *Hydrographic Boundaries of the South China Sea*, <http://www.southchinasea.org/files/2013/02/South-China-Sea-hydrographic-boundaries.png>, E.T. 27.07.2019.

U.S. Energy Information Administration, *More than 30% of global maritime crude oil trade moves through the South China Sea*, 27.08.2018, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=36952> E.T. 30.05.2019.

GÖRSELLER:

Asia Maritime Transparency Initiative, *Cuarteron Reef*, <https://amti.csis.org/cuarteron-reef/>, E.T. 25.05.2019.

Asia Maritime Transparency Initiative, *Gaven Reefs*, <https://amti.csis.org/gaven-reefs/>, E.T. 24.05.2019.

Asia Maritime Transparency Initiative, *Hughes Reef*, <https://amti.csis.org/hughes-reef/>, E.T. 26.05.2019.

Asia Maritime Transparency Initiative, *Johnson Reef*, <https://amti.csis.org/johnson-reef/>, E.T. 25.05.2019.

Asia Maritime Transparency Initiative, *Subi Reef*, <https://amti.csis.org/subi-reef/>, E.T. 25.05.2019.

BBC News, *Flying close to Beijing's new South China Sea islands*, 14.12.2015, <https://www.bbc.com/news/magazine-35031313>, E.T. 10.05.2018.

BISHTON Daniel, "Mischieff-Reef-Analysis-1", *Spatial Source*, 06.03.2018, <https://www.spatialsource.com.au/gis-data/satellite-images-reveal-completed-military-bases-spratly-islands/attachment/mischief-reef-analysis-1>

New York Times, *What China has been building in the South China Sea*, 27.10.2015, <https://www.nytimes.com/interactive/2015/07/30/world/asia/what-china-has-been-building-in-the-south-china-sea.html> 10.05.2018.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Sümevra Betül COŞKUN
Tez Adı	Güney Çin Denizi'nde ABD ve Çin'in Çatışma Eğilimli Rekabeti ve İkili İlişkilere Yansımaları
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Uluslararası İlişkiler
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Prof. Dr. Muzaffter Ercan YILMAZ
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni Kısıtlama	☒ Genel Kısıt (6 ay) ☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum.

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 26.09.2019

İmza :

